

Roy Krøvel

Fra gerilja til globale solidaritetsnettverk i Chiapas, Mexico

Avhandling for graden philosophiae doctor

Trondheim, november 2006

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det historisk-filosofiske fakultet
Institutt for historie og klassiske fag

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Avhandling for graden philosophiae doctor

Det historisk-filosofiske fakultet
Institutt for historie og klassiske fag

© Roy Krøvel

ISBN 82-471-8170-3 (trykt utg.)
ISBN 82-471-8168-1 (elektr. utg.)
ISSN 1503-8181

Doktoravhandlinger ved NTNU 2005:197

Trykt av NTNU-trykk

Innhold

1. Introduksjon	3
1.1. Prolog	5
1.2. Eksisterende litteratur	17
1.3. Problemstilling	27
1.4. Metode og kilder	28
2. EZLN blir formet	35
2.1 Viktige særtrekk som skiller EZLN fra andre organisasjoner	35
2.2. Bønder i tre regioner i Chiapas	37
2.3. Bønder i kamp for jord	40
2.4. Urfolk, men mot autoritære versjoner av tradisjon	46
2.5. Bondeorganisering	48
2.6. Væpnede organisasjoner i Las Cañadas	52
2.7. Årsakene til krigsutbruddet	59
2.8. Organisasjonen EZLN	69
3. Lokale, nasjonale og globale nettverk 1994 - 1996: Vekst og sammenbrudd	72
3.1. Overraskelsesmomentet	72
3.2. Usedvanlig stor medieinteresse	74
3.3. Krigen bryter sammen	78
3.4. Betydningen av informasjonsnettverk	81
3.5. Gerilja eller banditter? Lucio Cabañas, Guerrero 1974	82
3.6. Fra krig til informasjonskrig	85
3.7. Vekst og sammenbrudd – fire nettverk	89
3.7.1. Bondenettverk	89
3.7.2. Demokratinetttverk	93
3.7.3. Globale solidaritetsnettverk	96
3.8. Militær offensiv og globalt solidaritetsnettverket i februar 1995	101
3.9. Nye forestillinger om nettverksamfunn og det postmoderne	106
4. Tappt kamp for kollektive rettigheter 1995 – 2001	109

4.1. Splittelse, polarisering, vold og menneskerettigheter	109
4.2. Globale forestillinger om urfolk og revolusjon i solidaritetsnettverket	115
4.3. Forhandlinger om urfolks kollektive rettigheter i San Andres	120
4.4. Urfolks rettigheter på frammarsj i Latin-Amerika	137
4.5. Grenser for makt: Nettverk og lokal konflikt i Zinacantan	142
4.6. Svakheter ved det globale solidaritetsnettverket	145
5. Empiri fra Chiapas i lys av teorier om "liberal fred"	148
6. Autonomi uten tillatelse: Lokale manifestasjoner av det globale	179
6.1. Autonomi: Lokale historiske røtter og reformer	179
6.2. Ny tid og nye zapatister	183
6.3. "Den tiende april" ("Diez de abril")	186
6.4. Solidaritet i Diez de abril	190
6.5. Solidaritetsnettverket og nye forståelsesrammer i grendene	193
6.5.1. Menneskerettigheter	196
6.5.2. Kvinnens situasjon	197
6.5.3. Kulturell gjenfødelse	202
6.6. Det problematiske mangfoldet i Diez de abril	204
7. Bidrag til en global bevegelse mot nyliberalisering	206
7.1. Nyheter og informasjon fra Diez de abril	206
7.2. Mot en global bevegelse	210
7.3. Inspirasjon hentes hjem	213
7.4. På utsiden av nettverket	220
7.5. Internet kom (endelig) til zapatistene	222
8. Konklusjon: Grenser for makt i globale solidaritetsnettverk	225
Etterord	233

Litteratur og forkortelser er sortert i følgende lister:

1.	Forkortelser	236
2.	Egne intervjuer	238
3.	Kommunikeer med mer fra EZLN	243
4.	Artikler i aviser, internett, tidsskrifter etc. som er brukt i avhandlingen	245
5.	Bøker	250
6.	Vitenskaplige artikler	288
7.	Rapporter, lover, statistikk og diverse	307
8.	Egne artikler der intervjuer er publisert	318
9.	Hjemmesider på internett	317
10.	Egne bøker	320
11.	Hjemmesider på internett	321
12.	Film og foto	322
13.	Generelle nyhetsmedier	323

Forord

Det er en lang og slitsom prosess å skrive en avhandling i historie. Det hadde vært vanskelig uten støtte og hjelp fra veileder, kolleger, familie og venner. Mange fortjener en stor takk.

Veileder Per Hernæs har støttet arbeidet med en fin blanding av tålmodighet, tillit og kritikk. Døren til veileders kontor har alltid stått åpen, noe jeg har benyttet til utallige diskusjoner om store og små problemer underveis. Samarbeidet har vært usedvanlig lærerikt!

Fotograf Håvard Houen har også spilt en viktig rolle i prosjektet. Sammen gjorde vi en lang rekke intervjuer og reportasjer som er relevante for denne avhandlingen. Jeg hadde ikke kunnet samle mange av intervjuene uten hans innsats. Dessuten er han en reflektert samtalepartner som har gitt verdifulle innspill til arbeidet underveis. Det bringer meg til de tre avisene Adresseavisen, Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad som finansierte arbeidet med intervjuer og reportasjer. Det kan kanskje være urettferdig å trekke fram noen av redaktørene framfor andre, men det er nok særlig Dag Folke Nordmark, Rolf Dyrnes Svendsen og Geir Svardal som fortjener den aller største takken!

Så vil jeg også rette en takk til noen av fagfolkene jeg har arbeidet sammen med i Latin-Amerika. Det gjelder først organisasjonene FADCANIC og URACCAN i Nicaragua med hjelpsomme medarbeidere og ledere som Ray Hooker, Myrna Cunningham, Alta Hooker og José Saballos. Takk går også til de tre aymarauniversitetene (UAC) på Altiplano i Bolivia som alltid har tatt i mot meg med åpne armer. Rektor ved UAC-Tiahuanaco, Padre Claudio Paty, har æren for det meste av de vesle jeg kan om urfolk og politikk i Bolivia.

Jeg fikk også glede av å være gjest ved stiftelsen PROIMSE i San Cristóbal de las Casas som er en del av Det nasjonale autonome universitetet i Mexico (UNAM). Jeg er særlig takknemmelig for at PROIMSE lot meg legge fram foreløpige resultater av forskningen, og for innspill og kritikk fra de mexicanske fagfellene. Dolores Camacho Velasquez var min kontaktperson og tok seg alltid tid til å hjelpe meg med litteratur og praktiske spørsmål. Takk til alle på PROIMSE!

Jeg har to ganger fått anledning til å legge fram foreløpige resultater for arbeidsgruppen "Violence, Insurgency and Peace" ved NTNU i Trondheim. Diskusjonen med de andre deltagerne har vært meget fruktbar. En særlig takk til Nils Petter Gleditsch som to ganger har tatt seg tid til å komme med innspill til den sammenlignende delen av avhandlingen (særlig kapittel 5). Jeg fikk også legge fram en artikkel på sesjonen for nye medier under Norsk medieforskerlag konferanse i Trondheim 2004. Takk til alle deltagerne og særlig Terje Rasmussen som koordinerte arbeidet!

Institutt for historie og klassiske fag har vært en meget god arbeidsplass de tre årene jeg har hatt stipend. Jeg har læret å kjenne mange rause kolleger som mer enn gjerne deler av sine erfaringer. En stor takk til alle dere som har tatt dere tid til små og store diskusjoner! Magne Njåstad og Harald Nissen har vært usedvanlig hjelpsomme diskusjonspartnere og kritikere i innspurtfasen. Arbeidet fram mot innlevering ville utvilsomt blitt både tyngre og lengre uten bidragene fra dere to!

Den aller største takken går imidlertid til min kjære Mona Thowsen. Mona har spilt flere uvurderlige roller underveis: Reisefølge til Nicaragua, Guatemala, Bolivia, Mexico og Sri Lanka, kollega i arbeidet med innsamling av intervjuer, kunnskapsrik diskusjonspartner, og dessuten skarpskodd kritiker. Dessuten har hun minnet meg på at det fins viktigere ting enn arbeid. Det krever mer enn tålmodighet å holde ut med en stresset og distré stipendiat i innspurtfasen. Mona har på en sjenerøs måte trådd støttende til når arbeidet har gått i motbakker. Det er vanskelig å forestille seg hvordan jeg skulle ha kommet i mål uten ditt pågangsmot!

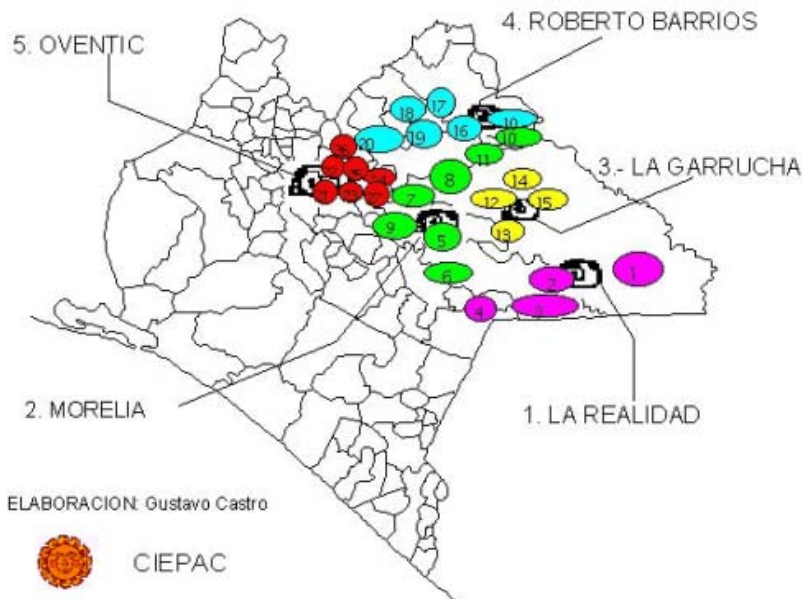
Roy Krøvel

Trondheim 2006

Figur 1: Mexico med Chiapas.

LOS CARACOCES DEL EZLN
LAS JUNTAS DE BUEN GOBIERNO EN CHIAPAS

Figur 2: Chiapas med zapatistenes fem fylkessentre (Caracoles).
Sirklene indikerer de største autonome kommunene.

De viktigste byene i Chiapas.

Kap 1. Introduksjon

Zapatisthæren Ejército Zapatista de Liberación Nacional (EZLN) kom stille ned fra fjellene og inn fra jungelen og okkuperte byene Las Margaritas, Altamirano, Ocosingo og San Cristóbal de las Casas den 1. januar 1994. Delstaten Chiapas i Mexico var sentrum for medieverdets oppmerksomhet i noen hektiske dager, før hæren forsvant tilbake til jungelen og fjellene med pressekorpsset på slep. Aksjonene forundret og forvirret. Mexico ønsket å framstå som et utviklet land på linje med USA og Europa, men urfolk i Chiapas fortalte en historie om fattigdom og autoritært styre. Det var ikke lett å forstå hva som foregikk i Chiapas.

På den tiden arbeidet jeg som journalist og fikk dermed anledning til å følge hendelsene i Chiapas på nært hold gjennom de neste drøye ti årene. Interessen for å gjøre en vitenskaplig undersøkelse ble imidlertid vekket av fagdebatten om zapatistopprøret. Det kom en rekke bøker og artikler som hevdet at hendelsene i Chiapas viste at vi levde i en ny eller postmoderne verden der informasjon og nye informasjonsteknologier hadde endret grunnleggende maktforhold i samfunnet. Ny informasjonsteknologi la til rette for framveksten av globale solidaritetsnettverk som brukte bilder og symboler i politisk kamp. Jeg må innrømme at jeg var både fascinert av og skeptisk til disse påstandene om en ny verden og EZLN som en postmoderne bevegelse. På den ene siden kunne det virke som om disse fortolkningene stemte godt med utviklingen i Chiapas der konflikten syntes å gå fra varm krig til informasjonskrig. På den andre siden var det vanskelig å forestille seg urfolksbøndene i EZLN som protagonister for en postmoderne bevegelse siden mange av urfolksbøndene visstnok manglet både skolegang og levde i relativt isolerte grender i utkanten av jungelen. Denne blandingen av fascinasjon og skepsis stimulerte meg til å gjennomføre undersøkelser både hos urfolksbøndene i Chiapas og aktivister i solidaritetsorganisasjoner i Europa og Mexico. Konflikten i Chiapas reiste viktige problemstillinger. Viste konflikten at ny informasjonsteknologi hadde forandret verden på en måte ingen hittil hadde forstått? Hypotesene var mange, men det manglet empiriske undersøkelser av hvordan zapatister og aktivister brukte den nye teknologien. Samtidig dreide konflikten seg om nyliberale økonomiske reformer og frihandel som førte til at bønder over hele verden følte seg truet.

Formen på denne avhandlingen skiller seg fra de fleste andre doktorgradsavhandlinger i historie. Det skyldes delvis tematikk og problemstilling, delvis min egen bakgrunn for arbeidet med avhandlingen.

Det fins få historiske undersøkelser av framveksten av globale bevegelser som bruker internett til samarbeid og politiske protester. Slike bevegelser er et relativt nytt fenomen og

feltet må derfor også kunne kalles nytt. De eksisterende historiske studiene om zapatistoppstanden tar for seg tematikker som for eksempel bondeorganisering, urfolkorganisering eller kirkehistorie, uten å legge særlig vekt på de globale prosessene som påvirker studiefeltene. Det er problematisk at feltet som undersøkes sees isolert fra nasjonale eller globale prosesser som står i dynamisk sammenheng med studiefeltet. Jeg har derfor i stor grad støttet meg til litteratur fra andre fag som antropologi, journalistikk, statsvitenskap og sosiologi som undersøker framveksten av global solidaritet basert på internett.

Jeg støtte også på utfordringer når avhandlingen skulle avgrenses og problemstillinger isoleres fra andre prosesser i samfunnet. Viktige endringsprosesser som demokratisering, liberale økonomiske reformer, framvekst av en ”antiglobaliseringsbevegelse” og overnasjonalt samarbeid mellom urfolksgrupper, fikk direkte betydning for feltet jeg ønsket å undersøke. Jeg ble derfor nødt til å undersøke den dynamiske sammenhengen mellom zapatister, global solidaritet og disse andre viktige endringsprosessene. Avhandlingen må derfor være mangefasettert og jeg bruker tid og plass til analyser av disse dynamiske sammenhengene. Det er imidlertid ikke mulig å gå i dybden på alle disse ulike endringsprosessene. Analysen av disse vil derfor i stor grad basere seg på sekundærlitteratur. Fokuset for denne avhandlingen ligger på framveksten av globale nettverk knyttet til zapatistoppstanden. Det er der jeg legger fram ny kunnskap.

Et annet særtrekk er knyttet til det jeg vil kalle ”møtepunktet mellom det virtuelle og det reelle”. Eksisterende kvalitative studier av den globale solidaritetsbevegelsen bygger nesten utelukkende på skriftlige kilder hentet fra internett.¹ De undersøker et fellesskap der samarbeid og aktivisme utøves i en virtuell verden. Det er problematisk av to årsaker: For det første ekskluderes urfolksbøndene i Chiapas fra undersøkelsene siden de ikke hadde tilgang til internett. For det andre overser disse studiene de mange og viktige møtene mellom aktivister og zapatister i den ”virkelige” verden. Jeg tror ikke at framveksten av en global solidaritetsbevegelse kan forstås uten kilder som gir kunnskap om aktivistene slik de lever, samarbeider og møtes også utenfor internett. Derfor har jeg valgt å legge avgjørende vekt på arbeidet med å undersøke ny empiri som kan gi innsikt i aktivismen på internett sett i sammenheng med den verden som aktivistene lever i.²

Det leder meg til det fjerde særtrekket. De fleste av gruppene og organisasjonene i solidaritetsbevegelsen manglet rutiner for skriftlig dokumentasjon og arkivering av informasjon. De tilgjengelige skriftlige kildene gir begrenset kunnskap om de prosessene jeg

¹ Se kapittel ”1.2. Eksisterende litteratur” for detaljer.

² Mer om kilder og ny empiri i underkapittel ”1.4. Metode og kilder”.

ønsker å undersøke. Derfor har det vært helt nødvendig å samle inn et stort antall muntlige kilder. Dette arbeidet var omfattende og tidkrevende, og det hadde ikke latt seg gjennomføre dersom jeg ikke hadde arbeidet som journalist i perioden 1990 – 1998. Den nye kunnskapen avhandlingen frambringer, bygger derfor i stor grad på møter mellom meg som journalist (og senere som forsker), og zapatister og aktivister på fire kontinenter. Intervjuene er gjort gjennom 15 år mens den globale bevegelsen vokste fram. Jeg har fortolket disse møtene og intervjuene basert på mine egne erfaringer, kunnskap og forståelsesramme, men samtidig har mine egne forståelsesrammer forandret seg. Av og til som resultat av noe jeg har lært eller forstått av de 130 intervjuene jeg har brukt i avhandlingen. Jeg må derfor gjøre meg selv synlig i avhandlingen (det gjelder særlig for innledningen) slik at leseren får verktøy til å gjøre sine egne kritiske refleksjoner.

Alle disse forholdene har altså gjort at denne avhandlingen måtte få en form som skiller seg fra mange andre avhandlinger i historie.

1.1. Prolog

Jeg reiste første gang til Chiapas i mai 1994. EZLN hadde trukket seg tilbake til Lacandonjungelen, men i San Cristóbal dominerte krigen fortsatt bybildet. Gateselgere solgte geriljasuvenirer til turistene som igjen hadde begynt å komme. Små dukker av maskerte geriljasoldater til hest gikk som varmt hvetebrød på markedsplassen ved Santo Domingo-kirken. Pressekorpsset hadde installert seg i den luftige lobbyen på Hotel Mazariegos. Hotellet var som så mye annet i byen, oppkalt etter den spanske conquistadoren som hærtok Chiapas.

Det var våpenhvile i Lacandonjungelen mens partene førte samtaler om en mulig fredsavtale. Grensen mellom de to hærene gikk et stykke inn i dalene som gikk innover mot jungelen. Zapatisthæren hadde satt opp en veisperring bemannet av lett bevæpnet milits ved landsbyen San Miguel på veien fra Ocosingo. Der sov vi noen netter på jordgulv hos en gjestfri zapatist mens militsvaktene ventet på lov til å slippe oss videre.³ I San Miguel møtte vi flere andre som var på vei til Lacandon. Det var fire anarkister fra magasinet "Love and Rage" i San Francisco, alle kledd i svarte jeans og t-skjorter, to pønkere fra Mexico By, og en ung mexicansk journalist med fippskjegg. Dessuten møtte vi Mexico-korrespondenten for *The Economist* som, praktisk nok, hadde en firhjulsdrevet pickup med god plass på lasteplanet.

Det var ikke til å unngå at det oppsto store og små kulturkollisjoner i møtene mellom urfolkboender i de små grendene og vestlige besøkende med ufullstendig grep om lokal takt og

³ Jeg var på reportasjeoppdrag for *Adresseavisen*, *Bergens Tidende*, *Stavanger Aftenblad* og *Jyllandsposten* sammen med fotograf Håvard Houen.

Dalen Patihuitz. Det lysegrønne er dyrket mark. Det mørkegrønne er skogkledd fjellsider.

Zapatister på vaktpost ved inngangen til Patihuitz. Foto Håvard Houen.

tone. Møtet mellom lokal skikk for passende påkledning og kleskodene til storbyanarkister, var blant de mindre kollisjonene. Vi oppdaget for eksempel først senere at det bare var guttunger som gikk i shorts i Lacandon. Mannfolk kler seg i langbukser i Lacandon. Voksne menn i shorts var kanskje ikke *uanstendig*, men vakte nok en viss latter i grendene innover dalen. Vi fant også ut at svarte t-skjorter passer bedre på konsert i storbyene enn på vandring langs grusveiene i 35 graders varme.

San Miguel ligger i den frodige dalen Patihuitz som strekker seg nedover mot jungelen fra fjellområdene sentralt i Chiapas. Veien går forbi ruinene etter den krigerske mayastaten Tonina før den fortsetter videre innover. Dalen blir stadig trangere, fjellene rager høyere, skogen blir tettere og varmen stiger. Dalene blir til kløfter og fjellene ligger det meste av året i et slør av tåke. Grendene ligger langs elvene og åkrene strekker seg oppover dalsidene.

Snart ble også andre små kulturkollisjoner synlige. Anarkistene ville hjelpe til på åkrene. De svettet på åkrene til hendene var fulle av blemmer, men det verste var likevel *militærparadene* og *flaggheisingen*: Når geriljakommandant "Marcos" kjedet seg, moret han seg med å vekke de besøkende slik at de kunne få oppleve zapatistsoldatene i morgendrill med nasjonalsang og mexicanske flagg. Nasjonalsang og flagg var negativt ladede symboler for anarkistene, men var en naturlig del av den revolusjonære bevegelsen i Lacandon. Jeg kunne ikke forstå hvorfor urfolkbøndene i jungelen var nasjonalister: De snakket tzeltal, kledde seg i tradisjonelle klær (i alle fall kvinnene) og var de mest ekskluderte av de ekskluderte. De virket likevel mer opptatt av å framstå som mexicansk enn de spansktalende ungdommene fra Mexico By som vi reiste sammen med.

Til tross for store og små kulturelle kollisjoner, vokste det fram et omfattende nettverk i slike møter mellom urfolkbønder i Lacandon og besøkende. Det fantes et grunnlag for å utvikle et fellesskap mellom de besøkende og urfolkbøndene. Jeg skal i de senere kapitlene undersøke dette grunnlaget for et fellesskap på tvers av språk, kultur, religion og nasjonalitet.

Global interesse

Journalister og aktivister fra fire land samlet seg altså en dag i en avsides landsby i Lacandon for å dekke et væpnet opprør i Mexico. Det var i seg selv noe nytt. En lang rekke mexicanske geriljagrupper har forsøkt seg siden 1965. De fleste ble utslettet uten at utenlandske medier viet tid og plass til hendelsene. Zapatisthæren, derimot, tiltrakk seg mer interesse enn det den kortvarige krigen i seg selv kan forklare, men flere faktorer bidro til at konflikten fikk stor oppmerksomhet:

- Oppstanden kom på samme dag som USA, Canada og Mexico opprettet North American Free Trade Agreement (NAFTA). Det som skjedde i Chiapas sådde tvil om regimets evne til å føre Mexico gjennom de omfattende reformene som var nødvendige for å oppfylle avtalen.
- Hundrevis av utenlandske turister var i San Cristóbal de las Casas da zapatisthæren okkuperte byen. Den norske ambassadøren i Mexico fikk vite om oppstanden da urolige turister ringte tidlig på morgenen.⁴ Andre turister ringte slekt og venner i hjemlandene, mens andre ringte pressen. Nyhetene spredde seg uten at myndighetene kunne bruke sin tradisjonelle dominans over mexicanske nyhetsmedier for å stoppe dem.
- Det hadde vokst fram et omfattende nettverk av frivillige organisasjoner utenfor statens kontroll i Chiapas. En del av disse organisasjonene arbeidet med guatemalanske flyktninger i Chiapas. Andre var uavhengige bondeorganisasjoner, mens noen arbeidet for urfolks eller kvinners rettigheter. Disse organisasjonene deltok ofte i globale nettverk der informasjon fløt relativt fritt og utenfor regimets kontroll. Det var ikke pressefrihet i Mexico i 1994, men gjennom disse alternative nettverkene kunne informasjon finne veien til aktivister over hele verden.
- Det ble straks produsert myter om zapatistene som bidro til økende medieinteresse. Noen aviser fokuserte på en bestemt geriljaleder som skilte seg ut. Avisene fortalte at "Marcos" klatret opp på barrikadene utenfor rådhuset og henvendte seg elskverdig til de urolige turistene. "Beklager så mye, men dette er en revolusjon", skal han ha sagt. Da en tursist ville vite hvorfor zapatistene hadde på seg finlandshette, svarte en spøkefull "Marcos" at "det er for å beskytte de vakreste av oss". Vestlige medier fanget raskt opp slike små fortellinger som gjorde zapatistene til det redaktørene kaller "godt stoff".
- Okkupasjonen var dessuten omgitt med en mystikk som fascinerte både journalister, redaktører og lesere. Befolkningen i San Cristóbal sov rolig etter nyttårsfeiringen da mange hundre soldater strømmet ubemerket inn i byen. Etter bare to dager forsvant zapatisthæren ut av byen og inn i skogen. Ingen så ut til å vite hvem de var eller hvor de kom fra. Zapatisthæren lå innhyllet i et slør av mystikk som ga rikelig rom for spekulasjon og konstruksjon av myter.

EZLN var ikke den første organisasjonen i Latin-Amerika som brukte væpnede aksjoner for å vekke oppmerksomhet. Aksjonen i Chiapas minnet om FSLNs (Frente Sandinista de Liberación Nacional) okkupasjon av kongressen i Managua (Nicaragua) eller

⁴ Intervju med Rolf Berg som var ambassadør i Mexico By, Guatemala april 2003.

M-19s (Movimiento 19 de abril) mislykkede okkupasjon av høgsterett i Bogotá (Colombia). Det var også likhetstrekk med aksjonen MRTA (Movimiento Revolucionario Tupac Amaru) senere gjennomførte mot den japanske ambassadørens bolig i Lima. Slike aksjoner var i tråd med Ernesto "Che" Guevaras strategi for geriljakrigføring. Formålet var å demonstrere at regimet ikke var uovervinnelig og at motstand nyttet⁵. Men aksjonen i Chiapas skilte seg også fra disse eksemplene. Det deltok minst 3000 zapatistsoldater i Chiapas mens de andre aksjonene ble gjennomført av bare 15 – 30 erfarne geriljasoldater. Zapatistene insisterte derfor på at de var en hær, ikke en gerilja. Disse likhetene og forskjellene skal utvikles videre gjennom avhandlingen slik at de kan gi en bedre forståelse av organisasjonen EZLN.

Globale flyter og lokal makt

Mexico ble vevd stadig tettere inn i "globale flyter" av varer, mennesker, informasjon, normer og sanksjoner i perioden mellom 1982 og 1994.⁶ Den første januar 1994 ble, for eksempel, frihandelsområdet NAFTA opprettet av Mexico USA og Canada. Det var et foreløpig høydepunkt i en skarp omlegging av den økonomiske politikken etter gjeldskrisen i 1982. Mexico satset på oppskriften fra det som er kjent som "The Washington Consensus": Nedbygging av tollbarrierer, kutt i subsidier, frie investeringer på tvers av landegrensene og økt konkurranse. Mexico opplevde rask vekst i internasjonale investeringer, eksport, import, migrasjon og turisme fra 1982 til 1994.

President Carlos Salinas (1988 – 1994) forsto at slike omfattende reformer bare kunne gjennomføres av en regjering med større legitimitet i befolkningen enn det han hadde selv. I 1994 ble presidentembetet for første gang overført til vinneren av et forholdsvis fritt valg. Men det var mektige krefter i maktapparatet som kjempet mot reformene. Maktkamp i regjeringspartiet var trolig årsak til at både presidentkandidaten og partiformannen ble drept.⁷

Veksten i handel, turisme og migrasjon forandret Mexico på mange måter. FNs erklæring om menneskerettigheter er et eksempel på slike internasjonale konvensjoner som setter grenser for statens maktutøvelse. Mexico sluttet seg også til ILOs (International Labour Organisation) konvensjon om urfolks rettigheter i 1990.⁸ Mexico forpliktet seg gjennom disse internasjonale konvensjonene til å behandle sine borgere på bestemte måter. Samtidig ble Mexico mer sårbart for sanksjoner etter hvert som landet ble vevd tettere inn i den globale

⁵ Guevara, Ernesto: *Guerrilla Warfare*, Wilmington 1997.

⁶ Begrepet "globale flyter av verdier" og "globale flyter av sanksjoner" utviklet av Donnelly, J.: "Human Rights, Globalizing Flows, and State Power" i Brysk, A. (red.): *Globalization and Human Rights*, Berkeley and Los Angeles 2002: 226 – 243.

⁷ Det er fortsatt mange uavklarte spørsmål i forhold til drapene i 1994.

⁸ C169 Convenio sobre pueblos indígenas y tribales, 1989, ratifisert 05.09.90.

økonomien. Sanksjoner kan ta mange former: Politisk uro kan skremme bort investeringer og skade økonomien, vold kan føre til at turister velger seg andre ferieland, mens brudd på konvensjoner om menneskerettigheter kan føre til ulike former for politiske og økonomiske straffetiltak.

Flere av disse mekanismene hadde betydning for utviklingen i Mexico og Chiapas. Det globale solidaritetsnettverket sørget for eksempel for at konflikten i Chiapas stadig ble omtalt i mediene. Solidaritetsorganisasjonene arrangerte demonstrasjoner, la press på nasjonale myndigheter, og samlet inn penger, mat, klær, biler, bøker og medisiner til zapatistene. Turistene unngikk å reise til Chiapas så lenge det kom meldinger om krigshandlinger. Politisk uro førte også til nedgang i internasjonale investeringer.

Slike solidaritetsnettverk var ikke unike for konflikten i Chiapas. Både de tamilske tigrene (Liberation Tigers of Tamil Eelam) på Sri Lanka og den kurdiske geriljaorganisasjonen Kurdistan Kommunistiske Parti (PKK) samlet inn langt mer penger internasjonalt enn zapatistene. Disse organisasjonene hadde sine egne radiostasjoner, de produserte videoer, magasiner, aviser og internettsider, og de sendte fjernsyn over satellitt. Zapatistene hadde langt mer beskjedne ressurser.

Likevel er det et annet forhold som gjør at solidaritetsnettverkene rundt zapatistene fortjener et nærmere studium. Det dreier seg om flyt av verdier, normer og ideologi: Det var få utenfor tamilenes og kurdernes eksilmiljø som fant inspirasjon i skriftene til Piribakaran (LTTE) og Öcalan (PKK). Derimot reiste kunstnere, forfattere og forskere som Jose Saramago, Gabriel García Márquez og Oliver Stone til Mexico for å diskutere med zapatistene. Castells, Burbach, Oleson, Leyva og andre har brukt undersøkelser av zapatistopprøret i vitenskapelige fortolkninger av fenomener og begrep som "urfolk", "menneskerettigheter", "informasjonssamfunnet", "nettverksamfunnet" og "globalisering". Disse fortolkningene hevder at det globale solidaritetsnettverket var mer enn bare flyt av ressurser. Gjennom nettverkene fløt det ideer som former verdier som forandrer verden.⁹ Jeg skal drøfte disse fortolkningene grundigere i avsnittet om teori og metode.

Det manglet imidlertid utførlige kvalitative undersøkelser av framveksten av disse globale solidaritetsnettverkene. Det svekker troverdigheten til disse fortolkningene. Denne avhandlingen er et bidrag til dette arbeidet. Et annet problem er at de nevnte studiene i liten grad forsøker å analysere andre forklaringer på de observerte fenomenene. Castells forteller for eksempel at regjeringen tilbød våpenhvile på grunn av den nasjonale og globale

⁹ Brysk (2000): 30.

mobiliseringen mot krigen.¹⁰ Men det finnes også andre mulige forklaringer. Titusenvis av jordløse bønder benyttet for eksempel anledningen til å okkupere flere hundre tusen hektar jord i Sør-Mexico. Krigen i Chiapas utløste prosesser som truet med å undergrave eiendomsstrukturen i Sør-Mexico. Det var kanskje en like stor trussel mot regjeringen i Mexico som demonstrasjonene i Mexico By. Derfor må de globale solidaritetsnettverkene studeres i sammenheng med andre forhold.

Jeg vil bruke begrepsapparat utviklet av Castells, Burbach, Leyva og Olesen i undersøkelsen av det globale solidaritetsnettverket.¹¹ Globale verdier og normer griper direkte inn i konflikten i Chiapas gjennom mekanismer nedfelt i internasjonale konvensjoner om menneskerettigheter og særlige rettigheter for urbefolkninger. Det er derfor viktig å undersøke framveksten av lokale og globale organisasjoner som bruker disse konvensjonene i Chiapas.

Jeg plasserer avhandlingen i den forskningstradisjon i studiet av Chiapas som er gjort kjent av Rus, Collier, Mattiace og Hernández.¹² Disse forfatterne interesserer seg særlig for hvordan kollektive identiteter er konstruert i historiske prosesser. De bryter med tidligere antropologisk forskning i Chiapas. Det var satt i gang forskningsprosjekt som gikk over flere tiår for å studere tradisjon og hverdagsliv i grendene i høgfjellet. Mest kjent er ”The Harvard Chiapas Project” som under ledelse av Evon Vogt hadde arbeidet i høgfjellet siden 50-tallet.¹³ Tradisjon ble analysert i et funksjonalistisk perspektiv og disse grendene var særlig attraktive fordi de ble sett på som ”urørte” eller ”opprinnelige”.¹⁴ Den kritiske mexicanske antropologiske skolen var på 60 og 70-tallet i opposisjon til den nordamerikanske funksjonalismen og hevdet at de ”tradisjonelle” grendene sto i en intim maktrelasjon til den

¹⁰ Castells, M.: *The Power of Identity* Oxford 1997: 79.

¹¹ Brysk (2000): 30; Leyva-Solano, X. og Sonnleitner, W., “¿Qué es el neozapatismo?” i *Espiral. Estudios sobre estado y Sociedad* vol. VI, No 17. Januar 2000: 163 – 202; Cleaver, H. M., “The Zapatista Effect: The Internet and The Rise of an Alternative Political Fabric” i *Journal of International Affairs*, Spring 1998 nr 2: 621 – 640; Castells, M. *The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume II. The Power of Identity* Oxford 1997: 72-83; Olesen, T.: ”Setting the Social Agenda in World Politics: Media, Public Opinion, and the Discursive Power of Transnational Campaigns”, paper til konferansen Facets of Power in International Relations, London, oktober, 2004.

¹² Mattiace, S.L.; Hernández, R.A. og Rus, J.(red.), *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas*, København 2002; Rus, J. og Collier, G.A., ”Una generación en crisis en Los Altos de Chiapas: Los casos de Chamula y Zinacantan, 1974 – 2000” i Mattiace, S.L.; Hernández, R.A. og Rus, J. (red.), *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas*, København 2002: 157 – 200.

¹³ For eksempel: Vogt, E. Z., *The Zinacantecos of Mexico: a modern Maya way of life*, Belmont 2002; Vogt, E. Z., *Fieldwork among the Maya: reflections on the Harvard Chiapas Project*, Albuquerque 1994; Bricker, V. R. og Gossen, G. H., *Ethnographic encounters in southern Mesoamerica: essays in honor of Evon Zartman Vogt*, Jr. Albany 1989; Vogt, E. Z., *Tortillas for the gods: a symbolic analysis of Zinacanteco rituals*, Cambridge 1976; Vogt, E. Z. og Ruz, A. L., *Desarrollo cultural de los mayas*, Mexico 1964.

¹⁴ Hernandez, Rosalva Aida, Rus, Jan og Mattiace, Shannon, ”Introducción. Múltiples encuentros” i Hernandez, Rosalva A., Rus, J. og Mattiace, S., *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas*, Mexico 2002: 15 – 42.

mexicanske staten.¹⁵ De hevdet at økonomiske strukturer forsterket lokal undertrykking. Grendene ble ikke lenger sett som isolerte øyer, men inngikk i omfattende historiske og sosiale prosesser, og utviklingen i grendene ble tolket inn i teorier om avhengighet og utbytting mellom by og bygd. Men i dette perspektivet forsvant sammensatte prosesser knyttet til konstruksjon av makt og identitet. Grendene og urbefolkningen ble gjort til homogene enheter med ensartede interesser. Rus, Collier, Mattiace og Hernández ønsker å overvinne svakhetene ved begge disse tradisjonene. Jeg forsøker i denne avhandlingen å skildre mangfoldet av interesser og motsetninger hos urbefolkningen slik som disse forfatterne anbefaler. Menneskene i landsbyene er aktører med handlekraft (agency) som ofte har motstridende interesser avhengig av forhold som familietilhørighet, sosial status og økonomisk posisjon. Samtidig har relasjonen mellom lokalsamfunn og storsamfunn avgjørende betydning for konstruksjon av identitet og tradisjon, slik som jeg skal drøfte i kapittelet om formingen av EZLN. Makt utøves blant annet gjennom disse bestemte historisk konstruerte versjonene av tradisjon.

Grenser for sammenligning

Etter den første reisen i Chiapas fikk jeg anledning til å besøke andre konfliktområder. Jeg ble kjent med geriljaorganisasjoner i land som Guatemala, Colombia, Sudan, Tyrkia, Syria, Libanon, Sri Lanka og Øst-Timor. Senere arbeidet jeg i flere år med utdanning for urfolk i Bolivia og Nicaragua. Jeg mener at konflikten i Chiapas også henger sammen med globale prosesser som krever sammenligning med organisasjoner i flere land.

Zapatistene kunne for eksempel nyte godt av arbeidet en framvoksende global urfolksbevegelse hadde gjort siden tidlig på 1970-tallet. Det ble konstruert et fellesskap mellom tojolobaler i Chiapas, miskitoer i Nicaragua, aymaraer i Bolivia, paecer i Colombia og andre urfolk på grunnlag av forestillinger om felles erfaringer av rasisme og undertrykking. "Urfolk" er et forestilt fellesskap, men forestillingen om et slikt fellesskap kom sent til Chiapas. Organisasjonene begynte først mot slutten av 1980-tallet å understreke sin identitet som "urfolk". Siden fellesskapet av urfolk er konstruert gjennom globale prosesser, er det viktig å undersøke de lokale prosessene i et større perspektiv. Jeg vil i avhandlingen undersøke konflikten i et latinamerikansk perspektiv.

Jeg bruker autonomiprosessen på Atlanterhavskysten av Nicaragua som et gjennomgående referansepunkt i avhandlingen. Urfolk på Atlanterhavskysten av Nicaragua

¹⁵ Guillermo Bonfil, Arturo Warman, Margarita Nolasco, Mercedes Olivere og Enrique Valencia er de mest kjente.

begynte å organisere seg allerede på 1970-tallet inspirert av utenlandske aktivister. Konflikten mellom sandinistregjeringen og urfolkorganisasjonene på 1980-tallet fikk stor betydning for den videre organiseringen av urfolk i Latin-Amerika. Nicaragua ble en inspirasjonskilde for andre urfolkorganisasjoner da den nye grunnloven fra 1987 slo fast at Nicaragua var en multietnisk stat og det ble opprettet to multietniske autonome regioner på Atlanterhavskysten. Det var det første latinamerikanske eksperimentet med regional autonomi av den typen som EZLN krevde syv år senere.

Mens det dukket opp stadig flere urfolkorganisasjoner som krevde regionalt autonomi i Latin-Amerika, ble det færre og færre væpnede organisasjoner som kjempet for sosial revolusjon. Det er gode grunner til å studere EZLN som en del av en historisk prosess der væpnede organisasjoner over hele kontinentet inngår. Både EZLN og andre latinamerikanske geriljabevegelser var inspirerte av Ernesto "Che" Guevara. Han hevdet etter den kubanske revolusjonen at en liten gruppe væpnede menn og kvinner kunne framprovosere revolusjon.¹⁶ En geriljaorganisasjon kunne erstatte partiet som leder av revolusjonen. Det ble starten på en bølge av forsøk på å framprovosere revolusjon med geriljakrig.

Landene i Latin-Amerika gikk samtidig gjennom mange av de samme prosessene: Fra slutten av 60-tallet spredte radikale kirkelige bevegelser seg over kontinentet og særlig "frigjøringssteologien" spilte en viktig rolle som katalysator for radikale protester. Mange av landene opplevde også militærkupp og diktatur på 60 og 70-tallet før demokratiseringsprosesser og nyliberalisering begynte å dominere fra midten av 1980-tallet. Disse fellestrekkene gjør det viktig å studere EZLN som en del av denne latinamerikanske historien.

Men det fins også lokale forskjeller som må undersøkes. EZLN gikk til militær aksjon i en periode da geriljaorganisasjonene i nabolandene hadde sluttet å tro på væpnet kamp som strategi. Sandinistene (Frente Sandinista de Liberación Nacional) tapte valget i Nicaragua og krigen mot Contras ebbet ut i 1990. I El Salvador undertegnet regjeringen og FMLN (El Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional) en fredsavtale i 1991. I Guatemala undertegnet regjeringen og URNG (Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca) fredsavtalen i 1996. Geriljaorganisasjonene dannet partier som deltok i valg over hele Mellom-Amerika. Derfor var overraskelsen stor da EZLN dukket opp i 1994. En systematisk sammenligning med de andre væpnede organisasjonene vil kunne gi innsikt i EZLNs egenart.

¹⁶ Guevara E., *Guerrilla warfare*, Harmondsworth 1997.

En objektiv forsker?

Konflikten i Chiapas er et politisert felt der det er vanskelig å opprettholde idealer om verdinøytralitet eller distanse. Det er ikke lenger uvanlig at forskere tar stilling og plasserer seg i forhold til forskningsobjektet, men det fins problematiske sider ved forskning som foregår på slike premisser. Forskere som arbeider med zapatistopprøret har delt seg i ulike leire som har så ulike forståelsesrammer at de vanskelig kan føre dialog med hverandre. Det er nødvendig å forholde seg aktivt til disse problemene. Jeg gjør som Myrdal anbefaler og forsøker å vise noen av de verdiene som kan ha påvirket resultatene mine.¹⁷ Jeg håper det kan gi leseren verktøy til å opprette en kritisk dialog med mine resultater.

Jeg besøkte Chiapas mange ganger etter april 1994. Jeg kom tilbake for å dekke presidentvalget i august 1994 og var senere noen uker i Mexico for å forberede et feltarbeid hos geriljaen i Guatemala. Jeg kom tilbake til Chiapas både i 1997, 1998 og 1999. Da jeg begynte som stipendiat på NTNU i 2003, fikk jeg anledning til å gjøre tre nye feltarbeid i Mexico (2003, 2004 og 2005). Gjennom disse mange feltarbeidene har jeg blitt kjent med mennesker som har påvirket meg. Noen av dem ble etter hvert mine venner. Disse vennskapene gjorde det enklere å få tilgang til kilder hos den ene parten i konflikten, men ekskluderte meg fra andre.

Jeg har dessuten arbeidet i mange år i solidaritetsorganisasjoner (LAG og SAIH).¹⁸ Jeg fikk samarbeide med urfolksorganisasjoner og andre folkelige organisasjoner i El Salvador, Nicaragua, Colombia, Guatemala og Bolivia. Jeg støttet aktivt urfolks kamp for kulturelle rettigheter, bønders rett til jord og kampen for sosiale reformer. Zapatistenes viktigste krav var nettopp jordreformer, kulturelle rettigheter, sosial utjevning og demokratiske reformer. Jeg var, med andre ord, ikke nøytral eller distansert i forhold til disse kravene.

Zapatistenes opprør var også en del av en kulturkamp. Det ble, for eksempel, rabalder da geriljaleder Marcos (spøkefullt) hevdet at han egentlig var en homse som hadde fått sparken fra en restaurant i San Francisco. Marcos la til at han var ”en svart i Sør-Afrika, en asiat i Europa, en chicano i San Ysidro, en anarkist i Spania, en palestiner i Israel, en pasifist i Bosnia, en husmor alene en lørdagsnatt i et hvilket som helst nabolag i Mexico... en enslig

¹⁷ Myrdal, G., *Objektivitetsproblemet i samhellsforskningen*, Stockholm 1969.

¹⁸ Latin-Amerikagruppene og Studentene og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond.

kvinne på metroen kl 22”.¹⁹ Reaksjonene fra makteliten i Chiapas avslørte homofobi og rasisme. Jeg ønsker ikke å være distansert i slike spørsmål som angår menneskeverdet.

Human Rights Watch og Amnesty International har dokumentert at urbefolkningen i Chiapas systematisk ble utsatt for grove brudd på menneskerettighetene gjennom mange år med ikke-voldelig politisk organisering. Jeg godtar at undertrykte grupper har rett til å bruke militær makt som en siste utvei. Dette er bare noen av årsakene til at jeg ikke tror det er mulig å forske på konflikten i Chiapas uten å komme i konflikt med oppfatninger om forskeren som objektiv og distansert.²⁰

Alle forskere utsettes dessuten for en rekke teknikker og mekanismer fra begge partene som begrenser forskerens frihet i Chiapas. Den mexicanske staten kontrollerer innreise og utreise til Mexico. Forskere er avhengige av å få forskervisum. Det er en lang og omstendelig prosess. Forskere risikerer å bli deportert hvis de ikke overholder begrensningene som myndighetene setter. Mellom 1996 og 2001 ble rundt 100 aktivister, journalister og forskere utvist fra Mexico fordi mexicanske myndigheter mente de hadde blandet seg i indre anliggender.²¹

Hæren satte opp veisperringer langs alle veiene inn og ut av konfliktområdet i særlig spente situasjoner. Bare personer med særlig tillatelse slapp gjennom sperringene slik at det ble vanskelig å skaffe uavhengig informasjon om det som foregikk. Partene kunne da styre forskningen ved å ”lekke” informasjon som passet inn i bildet de ønsket å skape.

Hæren var skeptisk til forskere og andre som produserte uavhengig informasjon i Chiapas. Mange hundre meksikanske offiserer ble utdannet i ulike metoder for å kontrollere og dominere informasjon om en konflikt.²² Lærebøker forklarer at politikere, fagforeningsledere, forfattere og journalister er potensielle fiender i krigen mot geriljaorganisasjoner.²³

Lokale ”caudillos” (stormenn) bygde opp sju ulike paramilitære grupper i området. Disse sto bak de mest alvorlige bruddene på menneskerettigheter i Chiapas.²⁴ De sto også bak innbrudd og trusler mot forskere, journalister, menneskerettighetsaktivister og andre. Andres

¹⁹ Simon, J., “The Marcos Mystery: A Chat with the subcommander of Spin” i *Columbia Journalism Review*, September 1994: 9 – 12.

²⁰ Merton, R. K., *The Sociology of Science. Theoretical and Empirical Investigations* Chicago 1973.

²¹ Det best kjente tilfellet er den franske forfatteren og teologen Miguel Chanteau som ble utvist etter 30 års virke i en fjellandsby. Chanteau, M., *Las andanzas de Miguel*, Mexico 1999.

²² I 1994 deltok 15 mexicanske offiserer på kurs i Fort Benning. I 1997 var antallet steget til 333. Beltran del Río, P., ”US Trains Thousands of Mexican Soldiers” i Hayden, T. (red.), *The Zapatista Reader*, New York 2002: 57 – 60.

²³ *Covert Action Quarterly*, Summer 1997.

²⁴ Centro de Derechos Humanos Frey Bartholome de las Casas.

Aubry for eksempel ble utsatt for et væpnet attentatforsøk på veien mellom Oventic og San Cristóbal i mars 2004.²⁵ Samme måned ble det gjort innbrudd i huset til journalisten Herman Bellinghausen.²⁶ Slike hendelser skapte frykt som bidro til at det ble gjort mindre uavhengig forskning.

EZLN kontrollerte også innreise og utreise i områdene de hadde militær kontroll over. EZLN satte for eksempel opp tre veisperringer på veien mellom landsbyene San Miguel og Patihuitz våren 1994.²⁷ Alle reisende ble grundig sjekket. Det er ikke det minste rart at mange følte uro ved synet av tenåringer med maskingevær og finlandshetter.²⁸ Alle som ønsket å gjøre intervjuer eller forskning måtte presentere seg for den lokale kommandanten og be om tillatelse. Det kunne ofte gå dager og uker før tillatelsen eventuelt ble innvilget. Mange hadde ikke tid (eller råd) til å vente og måtte returnere med uforrettet sak.²⁹ Forskeren sto heller ikke fritt til å vandre omkring på egenhånd selv om kommandanten hadde innvilget søknaden. Geriljaen hevdet at situasjonen var så farlig at forskeren (og andre) måtte bli eskortert av geriljasoldater. Geriljasoldatene holdt seg vanligvis i bakgrunnen under intervjuene, men det er fare for at geriljaens nærvær kunne påvirke informantene til å uttale seg annerledes enn det de ellers ville ha gjort.

Urbefolkningen ble dessuten mer skeptiske til forskere. Det ble sagt at forskere kom, reiste, gjorde karriere og tjente penger, men ga ingenting tilbake til grendene.³⁰ Motviljen mot "å bli forsket på", gjorde at mange forskere knyttet seg til ulike former for solidaritetsarbeid.³¹ Andre fikk ikke anledning til å gjøre den forskningen som de ønsket.³²

Alle disse teknikkene var med på å filtrere forskningen på helt bestemte måter. En konsekvens var at forskeren ikke kunne leve opp til idealet om objektivitet. Mange av grendene var delte mellom de som støttet EZLN og de som valgte å samarbeide med myndighetene. Frontlinjene var harde og forskeren risikerte represalier dersom han eller hun forsøkte å arbeide på begge sider.³³ Intervjuer eller kildegranskning hos den ene parten virker ekskluderende hos den andre. Disse forholdene påvirket også mange forskeres motivasjon for

²⁵ Eget intervju, Aubry april 2004.

²⁶ Eget intervju Bellinghausen april 2004.

²⁷ Egne observasjoner april og mai 1994.

²⁸ Che Guevara mente at geriljaen godt kunne bruke "terror" i bestemte situasjoner. vold mot forskere, journalister og andre vært vanlig i mange latinamerikanske land har. Guevara, E., *Diario de Bolivia*, La Habana 1987.

²⁹ Jeg ventet for eksempel i tre uker på et viktig intervju i Lacandon.

³⁰ Egne observasjoner i grendene San Miguel, la Garucha, Patihuitz, og Diez de abril. Og i "fylkeskommunene" Morelia, Roberto Barrios og Morelia.

³¹ Simonelli, J. og Earle, D., "Meeting Resistance: Autonomy, Development, and "Informed Permission" in Chiapas, Mexico" i *Qualitative Inquiry*, Volume 9 Number 1, 2003: 74 – 89.

³² For eksempel Jan de Vos. Eget intervju april 2004.

³³ CIESAS; CIEPAC; Aubry m.fl.

å arbeide i Chiapas. Bare de mest motiverte reiste til Chiapas. Mange av disse motiverte forskerne har ofte hatt med seg sterke sympatier eller antipatier.³⁴ Det har også bidratt til å gjøre visse sider av konflikten mer synlig enn andre.

Jeg har i arbeidet med denne avhandlingen systematisk forsøkt å overvinne disse problemene så godt det lar seg gjøre uten å utsette meg for unødvendig fare. Det første valget jeg gjorde, var å intervju flest mulig muntlige kilder som kunne utfylle eller korrigere de skriftlige. Jeg drøfter denne problemstillingen nærmere i kapittelet om teori og metode. Jeg har undersøkt flere lokale konflikter. Det danner grunnlaget for mange av konklusjonene i avhandlingen. Jeg har systematisk forsøkt å søke opp kilder (som regel muntlige) på begge sider av konflikten når det har latt seg gjøre. For å danne meg et bedre bilde av konflikten mellom godseiere og zapatister i høglandet mellom Las Margaritas, Comitán og Altamirano, intervjuet jeg Jorge Constantino Kánter som er leder for godseierne. I den voldelige konflikten mellom PRD og EZLN i Zinacantan, oppsøkte jeg PRDs lokale ledere i rådhuset. Konflikten mellom EZLN og CIOAC i Las Margaritas krevde blant annet fem menneskeliv i 2005.³⁵ Jeg intervjuet lokale CIOAC-ledere, avhoppere fra CIOAC og EZLN. Det var også konflikt mellom PRD og PRI i Las Margaritas. Jeg intervjuet flere av de lokale lederne av PRI og PRD. Jeg intervjuet også flere av aktivistene i den rivaliserende bondeorganisasjonen OCEZ.

Likevel er det ikke tvil om at arbeidet i Chiapas har lidd under de problemene jeg har beskrevet i dette avsnittet. Mer forskning vil senere kunne utfylle og korrigere resultatene i denne avhandlingen.

1.2. Eksisterende litteratur

Folk i Mexico og Latin-Amerika opplevde omfattende endringer på 80 og 90-tallet. Autoritære regimer ble byttet ut med valgte regimer, ytringsfrihet ble en akseptert norm for nesten alle latinamerikanske land, og de aller fleste landene bygde institusjoner som skulle garantere respekt for menneskerettighetene. Samtidig ble økonomiene åpnere med tiltak som nedbygging av tollbarrierer, reduserte subsidier, konkurranseutsettelse, frihandelssoner, strengere budsjett disiplin og privatisering.

Forholdet mellom stat og borger forandret seg også raskt. Regimene søkte i økende grad legitimitet i politiske og demokratiske prosesser. Et resultat var at mange konflikter som tidligere fant sitt utløp i væpnet konflikt, kunne forsøkes løst med andre midler.

³⁴ For eksempel Aubry, Stephens, Petras, Veltmeyer, Burbach, Gall, Le Bot m.fl.

³⁵ "Teme CIOAC otra embestida", *Cuarto Poder*, 11.12.2005.

Geriljaorganisasjonene URNG, FMLN, Contras, M-19 og Quintin Lame valgte alle å kanalisere sin politiske kamp gjennom de kanalene som eksisterte i de nye demokratiene. Slik ble det etter 1990 funnet fredlige løsninger på en rekke konflikter. Krigen i Chiapas var derfor i strid med den generelle trenden i Latin-Amerika selv om Mexico opplevde mange av de samme forandlingsprosessene som nabolandene. En stor del av litteraturen om konflikten i Chiapas har forsøkt å finne en sammenheng mellom disse forandlingsprosessene og utbruddet av krig i 1994.

Det er særlig tre retninger som har dominert faglitteraturen om opprøret i Chiapas.³⁶ Den første legger vekten på ”det nye”: Internett, solidaritetsnettverk og normative former for makt. Den andre fokuserer på klassekamp, fallende jordbrukspriser og prosesser innefor statens rammer. Den tredje understreker de historiske linjene til tidligere urfolksoppstander, og benytter begreper som ”tradisjon”, ”motstand” og ”modernisering”. De tre retningene er ikke gjensidig utelukkende og mange forskere henter begreper og argumenter fra flere retninger. Det fins også forskere som ikke kan plasseres i noen av de tre kategoriene. Likevel er en drøfting med utgangspunkt i en slik tredeling klargjørende for den videre undersøkelsen av forskningsspørsmålene.

Det er særlig de to første retningene som gir verdifulle forståelsesrammer for analysen av forskningsspørsmålene. Jeg vil forsøke å lokalisere de to retningene i forhold til to teorier om forholdet mellom stat og sivilt samfunn. Først drøfter jeg konstruktivistiske perspektiver på Internasjonale Relasjoner (IR) som legger vekt på former for makt der ny informasjon utfordrer etablerte normer. Deretter marxistiske perspektiv inspirert av Gramsci som legger vekt på analyse av historiske prosessene som kan forklare framveksten av organisasjoner og sivilt samfunn. Begge disse perspektivene på Internasjonale Relasjoner er flittig brukt i litteraturen om EZLN og aktuelle for de sentrale spørsmålene for denne avhandlingen.

Informasjon, nettverk og makt

Informasjon er kjernen i arbeidet til Non Governmental Organizations (NGOs).³⁷ Allerede i 1982, før faks, mobiltelefon og Internet revolusjonerte informasjonsproduksjon og distribusjon, hevdet Willetts: ”behandling av informasjon er alltid en hovedaktivitet for pressgrupper og er ofte den overveldende viktigste aktiviteten.”³⁸

³⁶ Jeg følger katalogiseringen i Berger, M. T., ”Romancing the Zapatistas: International Intellectuals and the Chiapas Rebellion” i *Latin American Perspectives* 28, 2001: 149-170.

³⁷ Weyker, S.: ”The Ironies of Information Technology” in Brysk, A. (red.), *Globalization and Human Rights*, Berkeley and Los Angeles 2002: 115 – 132.

³⁸ Willetts sitert i Weyker: 115.

Produksjon av informasjon har hatt en viktig plass i latinamerikansk geriljastrategi siden den cubanske revolusjonen. Det viktigste var ikke nødvendigvis å påføre fienden militære nederlag, hevdet Ernesto "Che" Guevara, men å vise at regimet var sårbart. Derfor var det viktig å informere om de militære angrepene. Latinamerikanske geriljabevegelser la stor vekt på propagandaverdien av militæraksjoner, og propaganda var motivet for mange av de best kjente geriljaaksjonene.³⁹

Flere forfattere hevder at EZLNs bruk av informasjon er kvalitativt forskjellig fra tidligere geriljabevegelser.⁴⁰ Geriljabevegelser på 60, 70 og 80-tallet håpet at informasjon om militære angrep ville stimulere til økt motstand i form av demonstrasjoner, streiker og lignende. Zapatistene tok derimot i bruk maktmidler som tilhører et "postmoderne samfunn", hevdet disse forfatterne. Zapatistene var "den første postmoderne gerilja" fordi symboler og identitet formidlet gjennom informasjon var våpen, ikke for å erobre verden, men for å forandre den.⁴¹

Informasjon må imidlertid tilfredsstillende en del krav for å være effektiv. For det første må informasjonen oppleves som objektiv og sannferdig.⁴² Ellers risikerer den å bli ignorert. Informasjonen må produseres og distribueres raskt nok til de rette menneskene, slik at den rekker å stimulere til en reaksjon. Disse to kravene kan komme i konflikt med hverandre. Betydningen av å produsere og distribuere informasjon raskt, kan føre til feilinformasjon som på sikt undergraver produsentens legitimitet. På den andre siden kan behovet for å verifisere informasjonen gjøre det vanskelig å nå publikum raskt nok.

Dette stiller geriljabevegelsen overfor flere utfordringer. Geriljabevegelsen må først bli akseptert som en legitim produsent av informasjon. Deretter må informasjonen kunne distribueres på en måte som gjør at ønskede målgrupper nås. Det kan enten skje i tradisjonelle medier som siterer eller reproducerer informasjon fra geriljabevegelsen, eller ved at mottagerne aktivt søker alternative informasjonskanaler.

Ny informasjons og kommunikasjonsteknologi (IKT) har gjort produksjon og distribusjon av informasjon både enklere og raskere.⁴³ Kostnadene ved å samle inn informasjon har blitt redusert, slik at lokale ledere, lokale organisasjoner, menneskerettighetsaktivister etc. har fått mulighet til å være produsenter og distributører av

³⁹ Det gjelder for eksempel FSLNs angrep på parlamentet i Managua, M-19s okkupasjon av høgsterett i Bogota og MRTAs gisseltaking hos den japanske ambassadøren i Lima. Aksjonene skulle vise at geriljaen var sterk og regimet mulig å overvinne.

⁴⁰ Hables, Burbach, Beverly og Oviedo.

⁴¹ Halloway, J., *Cambiar el Mundo sin tomar el poder, El significado de la revolucion hoy*, Buenos Aires, 2002. Gray, C. H., *Postmodern War*, London 1997: 5.

⁴² Willetts sitert i Weyker: 115.

⁴³ Weyker: 118.

informasjon. Nye kanaler for informasjonsdistribusjon (som tekstmeldinger, epost, websider etc.) utfordrer autoritære regimers kontroll over produksjon og distribusjon av informasjon. De nye kanalene kan imidlertid være tveeggede sverd. Autoritære regimer overvåker bruken av IKT og straffer opposisjonelle som bruker IKT til å samle eller spre informasjon.

Den nye teknologien har stimulert til vekst av omfangsrrike formelle og uformelle nettverk organisert rundt felles mål.⁴⁴ For det første er IKT et nyttig hjelpemiddel for å rekruttere aktivister. Enkeltpersoner og organisasjoner kan dele sine erfaringer med andre over hele verden, slik at det blir mulig å koordinere omfattende aktiviteter og kampanjer. Deling av informasjon og samarbeid om aktiviteter bidrar til å bygge og vedlikeholde formelle og uformelle nettverk. For det andre kan informasjon spres nesten umiddelbart i slike nettverk. Avsender vil i slike nettverk kunne finne et publikum selv om tradisjonelle medier ikke dekker saken. Det betyr at ny teknologi åpner et rom for global massekommunikasjon som ikke er dominert av redaktører og medieiere.

Olesen har systematisert samspillet mellom ”transnasjonale kampanjer”, myndigheter, folkeopinionen og media.⁴⁵ En verdig sak er ikke nok i seg selv, hevder han. Transnasjonale kampanjer er sterkest når de: 1. skaper overbevisende årsaksforklaringer som utfordrer forklaringene til motstanderne, 2. sakene framstilles med følelser heller enn tekniske argument, 3. de framsetter moralske krav fundamentert i demokratisk terminologi, 4. de har betydelige ressurser, 5. de kan alliere seg med stater og institusjoner.

Informasjon stimulerer vekst av globale urfolkbevegelse

Den totale mengde informasjon som produseres i verden øker raskt.⁴⁶ Det samme gjelder mengden av informasjon som krysser landegrensene. Denne globale flyten bidrar til en global flyt av verdier og sanksjoner.⁴⁷ Framveksten av en global urbefolkningsbevegelse er et eksempel på hvordan verdier sprer seg globalt og påvirker lokale maktforhold. Ny informasjon utfordret etablerte forestillinger om ”indianere” og utløste kollektive prosesser som førte til konstruksjon av nye forestillinger om ”urfolk”. Disse nye forestillingene om urfolk var avgjørende for solidaritet og internasjonale protestaksjoner etter oppstanden i Chiapas. Det er derfor nødvendig å gi en kort historisk framstilling av hvordan informasjon

⁴⁴ Castells, M., *The Internet Galaxy*, Oxford 2001.

⁴⁵ Oleson, T., ”Setting the Social Agenda in World Politics: Media, Public Opinion, and the Discursive Power of Transnational Campaigns”, paper til konferansen *Facets of Power in International Relations*, London, oktober, 2004.

⁴⁶ School of Information Management and Systems at the University of California, *How Much Information?* 2003, Berkeley 2004.

⁴⁷ Donnelly, J., ”Human Rights, Globalizing Flows, and State Power” i *Brysk* 2002: 226 - 241

stimulerte til veksten av global solidaritet mellom grupper som begynte å identifisere seg som ”urfolk”.

Begrepet ”urbefolkning” ble for alvor tatt i bruk i Latin-Amerika etter at det ble inkludert i International Labour Organization (ILO) Convention (No. 157) “Concerning the Protection and Integration of Indigenous and Other Tribal and Semi-Tribal Populations in Independent Countries” i 1957. Siden den gang har synet på urbefolkningene endret seg dramatisk. På slutten av 1950-tallet var det ingen grupper som identifiserte seg som ”urbefolkning”.⁴⁸ Forskere brukte fortsatt begrepet ”primitive stammer”. Men særlig etter 1980 har begrepet ”urbefolkning” erstattet ”primitive stammer” i offentlig diskurs.⁴⁹

Antropologer spilte en betydelig rolle for å konstruere nye forestillingen om urbefolkninger. Det var antropologer som stiftet den første transnasjonale bevegelsen som arbeidet for urbefolkningenes ”selvbestemmelse” i 1971.⁵⁰ Omtrent samtidig begynte urbefolkninger å organisere seg i organisasjoner som the World Council of Indigenous Peoples og flere regionale organisasjoner. Grupper fra ni ulike land dannet for eksempel Coordinadora Indígena de la Cuenca Amazónica (COICA) i 1984, og en rekke nasjonale organisasjoner fulgte snart etter. Urfolk på Atlanterhavskysten av Nicaragua var blant de første og stiftet den første interesseorganisasjonen for urfolk allerede i 1975. Men også i Nicaragua var det vestlige aktivister som tok initiativet til å danne MISURA (Miskitu – Sumu – Rama).⁵¹

En rekke internasjonale konvensjoner skal i dag garantere urbefolkningene særlige kulturelle og politiske rettigheter. Konvensjoner som for eksempel ILO 169 setter grenser for statenes handlemfrihet i forhold til etniske minoriteter. De fleste statene i Latin-Amerika har dessuten vedtatt særskilt lovfestet beskyttelse av urbefolkningene.⁵² Land som Mexico, Guatemala og Nicaragua har i perioden etter 1987 vedtatt endringer i grunnlovene som rekonstruerer statene som ”multietniske”. Det er et brudd med tidligere hegemoniske diskurser om nasjon og stat i Latin-Amerika som forklarte at urbefolkningen var en viktig del av røttene til mestisene, men samtidig representerte urbefolkningen fortiden. Det var brødre

⁴⁸ Niezen, R, *The origins of Indigenism*, Berkeley 2003: 4.

⁴⁹ Ibid: 3.

⁵⁰ Brysk, A., *From Tribal Village to Global Village. Indian Rights and International Relations in Latin America*. Stanford 2000: 18.

⁵¹ Freeman, J., *A Special Place in History: The Atlantic Coast in the Nicaraguan Revolution*. London 1988.

⁵² Inter-American Development Bank: Banco de Datos de Legislación Indígena på www.iadb.org/sds/IND/site_3152_s.htm, lastet ned 21.9.2004

og søstre som hadde blitt etterlatt i fortiden og som måtte hjelpes til framskritt og modernisering.⁵³

Begrepet ”urbefolkning” er imidlertid problematisk siden grensen mellom ”urbefolkning” og ”mestiser” er flytende. FNs organer for urfolk bygger på gruppenes egendefinisjon. De aksepterer at grupper som identifiserer seg som urfolk, er urfolk. Problemene som rammer urfolk, rammer imidlertid også mange andre grupper i Latin-Amerika. Konvensjonene som skal beskytte urbefolkningene har likevel fått bred støtte fordi så mange har en forestilling av at urbefolkningene har blitt *spesielt* utsatt for diskriminering.

Eksempelet med urbefolkningene er interessant fordi det viser hvordan det på relativt kort tid vokste fram globale nettverk basert på forestillinger om felles identitet.⁵⁴ Grupper over hele verden oppdaget at de er ”urfolk” og brukte symboler på identitet, verdier og normer for å få gjennomslag for kulturelle og politiske krav. Global flyt av informasjon var avgjørende for å utvikle våre forestillinger om hva urbefolkning er, og global informasjonsflyt er avgjørende for å opprettholde de ulike nettverkene som arbeider for urbefolkningenes ulike krav.

Konstruktivister foreslår nye fortolkninger av internasjonale relasjoner

En voksende litteratur forsøker å forklare betydningen av globale bevegelser for forholdet mellom lokale grupper og stat. På 1970-tallet utfordret flere forskere den statsentrerte tradisjonen som dominerte studiet av Internasjonale Relasjoner (IR).⁵⁵ Robert Keohane og Joseph Nye fokuserte på den store delen av samfunnsaktivitet som ”foregår uten statskontroll” og som har ”stor politisk betydning”.⁵⁶ De hevdet at den statsentrerte metoden ledet forskere og statsmenn bort fra mange viktige problem.⁵⁷ Det var først og fremst den eksplosive veksten i tallet på Non-Governmental Organizations (NGOs) som krevde oppmerksomhet. Staten var ikke mindre viktig enn før, men under spesielle forhold kunne ikke-statlige aktører være like viktige, hevdet de. Dermed ble det også nødvendig å studere et mer komplekst nettverk av maktrelasjoner og interesser. De fleste i denne transnasjonale retningen bekjente seg til et normativt prosjekt bygd på liberale og demokratiske verdier.⁵⁸ I et slikt perspektiv

⁵³ Brysk, Hooker, Gordon, Hale m.fl.

⁵⁴ ”Forestilt fellesskap” er oversettelse av ”Imagined community” fra Anderson, B., *Forestilte fellesskap: refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning*, Oslo 1996.

⁵⁵ Colás, A., *International Civil Society*, Cambridge 2002: 5.

⁵⁶ Keohane, R. og Nye, J., *Transnational Relations and World Politics*, Cambridge 1970.

⁵⁷ Colás 2002.

⁵⁸ Ibid.

var framveksten av flere transnasjonale aktører positivt og gjorde maktmonopoler mindre sannsynlig.⁵⁹

Den transnasjonale retningen i IR ble etterfulgt av andre som forsøkte å forstå betydningen av det voksende ”globale sivile samfunnet”. En stor gruppe forfattere kan sies å tilhøre en *konstruktivistisk* eller *postmoderne* retning (begge begrepene brukes). Jeg velger å gruppere disse forfatterne sammen på grunn av betydningen de tillegger normative former for maktutøvelse.⁶⁰ En annen stor gruppe forfattere har tatt i bruk Gramscis begrepsapparat i analysen av IR.⁶¹ Disse to gruppene har stått sentralt i fagdebatten om oppstanden i Chiapas.

Brysk analyse av framveksten av en global urfolksbevegelse illustrerer hvordan konstruktivistene ser for seg sammenhengen mellom informasjon og makt. Makt forstås som en evne til å nå et mål eller skape en virkning. Makt kan utøves direkte i tvangs- og beslutningssituasjoner, eller indirekte gjennom symboler, institusjoner og sosiale strukturer.⁶² Brysk mener at ”sosiale bevegelser og deres målgrupper” først og fremst kjemper om å konstruere mening.⁶³ Systemer av mening formidles gjennom *normer* som kan være av ulike typer: Regulerende normer (regler), konstituerende (identiteter), evaluerende (prinsipper) og praktiske (vaner). Normer er i stadig forandring og nye typer interaksjon, nye aktører og ny informasjon kan bidra til å forandre ”den underliggende skripten for sosialt liv”.⁶⁴

Brysk plasserer den normative forandringsprosessen inn i en sosialkonstruktivistisk analyse av kollektiv handling: Ny informasjon danner historier som kan sette i gang et politisk paradigmeskifte hos tilhøreren. Vellykket informasjon virker gjennom å omskrive personlig eller kollektiv identitet hos tilhøreren. Den kan forvandle det politiske systemet gjennom å mobilisere til kollektiv handling basert på identitet, endre den sosiale agendaen, eller utfordre legitimiteten til det eksisterende regimet.⁶⁵ Internasjonale sosiale bevegelser arbeider for å forandre den politiske agendaen og for å bygge identitet på tvers av landegrenser. Ny informasjon kan overbevise mottageren om nødvendigheten av å ”endre politikk, reformere institusjoner eller regelverk og endre underliggende mønster av politisk bevissthet”.⁶⁶

”Ny-gramsciister” og andre marxister

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Jeg bruker i denne artikkelen begrepet ”normative former for makt” i tråd med Brysk (2000).

⁶¹ Colás 2002: 10.

⁶² Norges offentlige utredninger NOU 2003: 19: Makt og demokrati s. 11

⁶³ Brysk 2000: 30.

⁶⁴ *ibid*: 31.

⁶⁵ *ibid*: 28.

⁶⁶ *ibid*: 28.

Konstruktivistene kritiseres av « ny-gramsciister » som hevder at de overdriver ikke-statlige aktørers betydning på bekostning av staten.⁶⁷ De hevder at det er mer fruktbart å konsentrere seg om den gjensidige konstruksjonen mellom stat og sivilt samfunn.⁶⁸ Colás kritiserer de konstruktivistiske perspektivene for å mangle en samfunnsteori som kan bidra til å forklare hierarkier og strukturer i verdenspolitikken. ”Gramsciistene” forsøker derfor å plassere de ulike aktørene i det sivile samfunnet i en historisk sammenheng som gjør det mulig å forstå opprinnelsen til organisasjonene og interessene de representerer.

Colás hevder at utviklingen av et globalt sivilt samfunn *ikke* betyr slutten på interessekampen som kjennetegner den kapitalistiske moderniteten. Han mener å kunne observere økende betydning av prosesser knyttet til staters suverenitet, demokrati, borgerrettigheter og uttrykk for moderne interesser som politiske parti, fagbevegelse og andre lignende organisasjoner. Derfor er moderne maktmidler som krig, streik og demonstrasjon fortsatt de viktigste måtene makt utøves på.⁶⁹ For Colás er det globale sivile samfunnet ikke en trussel mot kapitalismen, men bidrar til å bekjempe strukturer som hemmer kapitalismens utvikling. Utviklingen av et globalt sivilt samfunn forstås som en mekanisme som rydder veien for en mer effektiv kapitalisme.

Litteraturen om oppstanden i Chiapas

Det meste av faglitteraturen om oppstanden i Chiapas hører hjemme i en av de to retningene som jeg nå har presentert (konstruktivister og marxister).

Flere forfattere forsøkte å vise at EZLN var en ”postmoderne politisk bevegelse”.⁷⁰ John Beverly og José Oviedo sier at globalisering av kapital har skapt en rekke mektige nye sosiale bevegelser i Latin-Amerika som kan kalles postmoderne fordi de søker en ny sosial og økonomisk orden som går ”lenger enn både kapitalisme og sosialisme”, og fordi disse bevegelsene ikke hevder å besitte noen ”endelig sannhet”.⁷¹

⁶⁷ For eksempel Halcli, A.L., “Inequality and Mobilization in The Information Age” i *European Journal of Social Theory*, February 2000: 67 – 81, McGuigan, J., “Problems of Cultural Analysis and Policy in the Information Age” i *Cultural Studies and Critical Methodologies*, May 2002: 190 – 219, Stehr, N., “Deciphering Information Technologies: Modern Societies as Networks”, i *European Journal of Social Theory* February 2000: 83 – 94, Van Dijk, J., “The one-dimensional network society of Manuel Castells” i *New Media and Society* vol. 1 1999: 127 – 138.

⁶⁸ Colás 2002: 10 – 16.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Burbach, R., “Roots of postmodern rebellion in Chiapas” i *New Left Review* May/June 1994: 113-114; Guillermprieto, A., ”The Unmasking” i *The New Yorker*, 13. mars 1995.

⁷¹ Beverly, John og Oviedo, José, ”Introduction” i Beverly, J.; Aronna, M. og Oviedo, J., *The Postmodern Debate in Latin-America*, Durham 1995: 1- 17

Leyva-Solano fokuserer på de massive formelle og uformelle nettverkene som har organisert seg rundt kravene til EZLN og førte til nye former for makt.⁷² Netteverkene består av et stort antall organisasjoner og enkeltpersoner, og har ingen formell struktur eller formelt lederskap. Leyva-Solano bygger på Castells som sier at nettverkene i stadig større grad avgjør resultatene av prosesser som ”produksjon, erfaring, makt og kultur”.⁷³ Zapatistenes suksess, hevder Castells, skyldes i all hovedsak ”zapatistenes informasjonsstrategi”.⁷⁴ Zapatistene produserer symboler og fortellinger som projiseres gjennom nettverkene og forandrer måten vi tenker på. Castells antyder at produksjon av informasjon har blitt den viktigste ressursen for makt i nettverksamfunnet⁷⁵ og spår at hierarkiske og rigide ”maktapparat” blir utkonkurrerte av de fleksible og løse nettverkene. Castells sier at ”profeter” som subcomandante Marcos leder an i produksjonen av identitet og symboler.⁷⁶

Harry M. Cleaver beskriver hvordan nettverk har blitt ”nervesystemet for en stadig mer global motstand mot den dominerende økonomiske politikken i dag.”⁷⁷ Cleaver mener at zapatistoppstanden viser hvordan nettverkene fører til at ”politikkens tekstur blir vevd på nytt.” Denne prosessen rokker ved den ”eksisterende politiske, sosiale og økonomiske orden”.⁷⁸

Disse forfatterne forsøker å vise at IKT har stimulert til framvekst av nettverk som endrer grunnleggende maktforhold i samfunnet. Vi lever i en ”ny verden”, som Castells uttrykker det.⁷⁹ Påstanden møtte motstand fra blant andre Daniel Nugent som mente at begrepet ”postmoderne” ikke var egnet til å beskrive en organisasjon som stort sett besto av urfolksbønder i isolerte områder med dårlige skoler og høy analfabetisme.⁸⁰ Petras og Veltmeyer hevdet at begrepet ”postmodernisme” ikke er relevant for å beskrive politisk og sosial frigjøring i Latin-Amerika. De plasserer latinamerikanske urfolksopprør inn i en historisk analyse av bønders rolle i klassekampen, og konkluderer med at analyse av klasser og interesser er nødvendig for å forstå de nye bevegelsene.⁸¹ Morton analyserer geriljaens

⁷² Leyva-Solano, X. og Sonnleitner, W., “?Que es el neozapatismo?” i *Espiral. Estudios sobre estado y Sociedad* vol. VI, No 17, 2000: 163 – 202.

⁷³ Castells, M, *The rise of the network society*, Cambridge 1996: 469.

⁷⁴ Castells 1997: 79.

⁷⁵ Castells, M, *The internet galaxy. Reflections on the internet, business, and society*, 2001: 79 – 80.

⁷⁶ Castells 1997: 361.

⁷⁷ Cleaver, H. M., “The Zapatista Effect: The Internet and The Rise of an Alternative Political Fabric” i *Journal of International Affairs*, Spring 1998 nr 2: 621 – 640.

⁷⁸ Cleaver 1998: 637

⁷⁹ Institute of International Studies, UC Berkeley, ”Manuel Castells Interview: Conversations with History”, globetrotter.berkeley.edu/people/Castells/ lastet ned 12.12.2003.

⁸⁰ Nugent, D., “Northern intellectuals and the EZLN”, i *Monthly Review* No 47, June/August 1995: 124 – 138.

⁸¹ Petras, J., “Latin-America: resurgence of the left” i *New Left Review* 223 May/June 1997: 17 – 47, Petras, J., *The Left Strikes Back: Class Conflict in Latin-America in the Age of Neoliberalism* Boulder 1999 og Veltmeyer,

bruk av informasjon for å bygge ”nettverk av makt” og konkluderer med at de avgjørende prosessene foregår innenfor statens rammer, til tross for de globale nettverkene.⁸²

Petras, Veltmeyer, Morton og flere andre ser åpnere markeder, fallende jordbrukspriser og økende fattigdom som de viktigste årsakene til zapatistoppstanden. Fattigdommen ble forsterket gjennom rask befolkningsvekst og det var disse forholdene som førte til økt polarisering og sosiale spenninger i Chiapas.

Tradisjon og oppstand i Chiapas

Gosner og Ouweneel tilhører en tredje retning i fagdebatten om Chiapas.⁸³ De setter eksplisitt zapatistoppstanden inn i en lang historie med motstand og opprør fra urfolk i Amerika.⁸⁴ Zapatistenes opprør forstås først og fremst som et forsøk på å gjenvinne urfolkets ideer og praksis. Men Gosner og Ouweneel ser likevel både kontinuitet og endring: Zapatistoppøret er noe helt nytt samtidig som det vekker til live gammel tradisjon. Likevel kjennetegnes framstillingen av at forfatterne legger særlig stor vekt på betydningen av identitet og tradisjon.

Gossen ser også zapatistoppøret som en del av en større mayabevegelse som strekker seg over Sør-Mexico og Guatemala. Han hevder at mayafolkene alltid har hentet fritt fra andre etniske gruppers symbolbruk og ideologier. Det sees som en strategi for å ”lokalisere seg” i samtiden.⁸⁵ Gossen mener å finne bevis for eksistensen av en ”mesoamerikansk kollektiv urfolksjæl”, og at zapatistene må forstås i forhold til historiske mayaforestillinger om ”selvet” og ”samfunn”.

Gossen, Gosner og Ouweneel fanger viktige trekk ved oppstanden i Chiapas. EZLN understreket i januar 1994 at krigen var ”resultatet av 500 års undertrykking” og kravene om kulturelle rettigheter kom senere stadig mer i sentrum.⁸⁶ Men det er også problematiske sider ved å legge så stor vekt på urfolksidentitet. EZLN vokste fram i et område der symboler på identitet ikke står like sterkt som i grendene i høg fjellet. Det var først senere at EZLN vokste også i de områdene der lokale ledere understreker betydningen av ”identitet” og ”tradisjon”.

Jeg har i denne avhandlingen valgt å bruke begrepet ”tradisjon” slik som Collier og Rus gjør i sine undersøkelser av høg fjellet rundt San Cristóbal de las Casas. ”Tradisjon” er da

H., “The Dynamics of Social Change and Mexico’s EZLN” i *Latin-American Perspectives* No 5, September 2000: 88 – 110.

⁸² Morton, A. D., “La Resurrección del Maíz”: Globalisation, Resistance and the Zapatistas” i *Millennium, Journal of International Studies* No 1 2002: 27 – 54.

⁸³ Berger 2001.

⁸⁴ Gosner, K., “Introduction” i Gosner, K. og Ouweneel, A. (red.): *Indigenous Revolts in Chiapas and the Andean Highlands*, Amsterdam 1996: 1 -6.

⁸⁵ Se også Berger (2001) for en kritisk diskusjon av disse påstandene.

⁸⁶ EZLN, ”First declaration from the Lacandon Jungle” i Hayden (red.) 2002: 217 – 220.

ikke opprinnelig eller egentlig, men konstruert av mennesker og derfor i stadig utvikling. En slik forståelse av ”tradisjon” åpner for å undersøke de prosessene som produserer ”tradisjon”. Det åpner også for analyser av hvordan ”tradisjon” brukes i lokale maktrelasjoner. Det er to viktige aspekter ved ”tradisjon” i Chiapas.

Brysk peker på at organisasjon rundt etnisk identitet ofte virker ekskluderende på andre enn de som tilhører den deltagende gruppen.⁸⁷ Slike organisasjoner inngår ofte i patron-klient relasjoner med stat eller frivillige organisasjoner. Kuper har observert at slike relasjoner ofte produserer representasjoner av identitet som ikke gjenspeiler forholdene ”på bakken”.⁸⁸ Derfor er det usannsynlig at slike organisasjoner skal være demokratiske, hevder Kuper.⁸⁹ Men EZLN bryter med dette mønsteret og understreker verdien av demokratiske strukturer. Disse særtrekkene ved EZLN forsvinner i analysene til Gossen, Gosner og Ouweneel. Jeg skal i senere kapitler videreutvikle argumentet om særtrekk som skiller EZLN fra andre urfolkorganisasjoner.

1.3. Problemstilling

Drøftingen av eksisterende litteratur viste at det var stor uenighet mellom konstruktivister og marxister om fortolkningen av zapatistoppstanden. Diskusjonen dreide seg særlig om påstander om at informasjonsteknologi hadde lagt til rette for vekst av globale solidaritetsnettverk som forandret grunnleggende maktforhold i samfunnet. Det var nettopp disse spørsmålene som vakte min interesse innledningsvis (se 1.1 Prolog). Samtidig viste gjennomgangen av litteraturen at det manglet empiriske undersøkelser av framveksten av det globale solidaritetsnettverket i hele sitt mangfold.

Jeg ønsker å bidra til diskusjonen om globale solidaritetsnettverk og zapatistoppstanden. Det ønsker jeg å gjøre gjennom å foreta en kvalitativ undersøkelse av gruppene og aktivistene som samarbeidet i solidaritetsnettverket. Det er derfor dialog og samarbeid mellom disse gruppene og aktivistene som er hovedtema for avhandlingen. Solidaritetsnettverket vokste fram i Chiapas, Mexico, Latin-Amerika, Nord-Amerika og Europa. Det deltok aktivister og grupper med ulike bakgrunner og motiver for engasjementet. Undersøkelsen krever derfor et omfattende studium av kilder i flere land. Det betyr også at jeg må avgrense undersøkelsen av andre forhold ved zapatistoppøret.

⁸⁷ Brysk 2000: 37, 41 og 69 – 86.

⁸⁸ Kuper, A., ”The Return of the Native” i *Current Anthropology* Volum 44, No. 3, June 2003: 395.

⁸⁹ Ibid.

Jeg gjør for eksempel ingen egen empirisk gransking av reaksjon og motstand mot zapatistene fra de tradisjonelle lederne i høgfjellet (se neste kapittel). Jeg forsøker heller ikke å finne fram nye kilder som kan kaste lys over mexicanske myndigheter og hærens reaksjoner på oppstanden. Avhandlingen forsøker heller ikke å kaste nytt lys over den militære konfrontasjonen mellom hæren og EZLN. Det er nødvendig å la disse og flere andre interessante problemstillinger ligge til en senere anledning.

Denne undersøkelsen har derfor som overordnet formål å undersøke betydningen av globale solidaritetsnettverk for den lokale konflikten i Chiapas. Jeg ønsker særlig å studere betydningen av ny teknologi - som Internett - for framvekst av global aktivisme og globale nettverk knyttet til zapatistoprøret.

Jeg deler den overordnede problemstillingen i fire konkrete forskningsspørsmål:

1. Castells forklarer at EZLN sendte ut bilder og symboler som stimulerte til reaksjoner i Mexico, Nord-Amerika og Europa. Jeg vil undersøke de historiske prosessene som bidro til utviklingen av EZLN. Hvordan ble organisasjonen EZLN formet slik at organisasjonen kunne bli en del av et globalt nettverk?

2. Bidro det globale solidaritetsnettverket og uavhengig informasjon til transformasjon av konflikten fra krig til ”informasjonskrig”?

3. Vi har sett at flere mente at de globale solidaritetsnettverkene endret maktforholdet mellom EZLN og stat. Jeg vil derfor studere forholdet mellom stat og henholdsvis urfolkgrupper og gerilja i Latin-Amerika. Spørsmålet er om det globale solidaritetsnettverket ga EZLN mer makt i forhold til andre latinamerikanske geriljaorganisasjoner og urfolkbevegelser?

4. De nye informasjonsteknologiene stimulerer til utveksling av informasjon mellom Chiapas og resten av verden. Det er rimelig å anta at urfolkbøndene i Chiapas også ble påvirket av samarbeidet i det globale solidaritetsnettverket. Hvilke lokale uttrykk fikk verdier og normer hentet fra det globale solidaritetsnettverket?

1.4. Metode og kilder

Min kritikk av den eksisterende litteraturen om de globale solidaritetsnettverkene, er grunnlag for valg av metode: Sentral litteratur om ”informasjonssamfunnet” og ”nettverksamfunnet” bygger på få og overflatiske undersøkelser av framveksten av globale solidaritetsnettverk etter zapatistoprøret. Konklusjoner om betydningen av disse globale solidaritetsnettverkene overser dessuten ofte alternative årsaker til de resultatene som observeres. Jeg mener derfor at det er nødvendig å gjøre to ting i denne avhandlingen: Først undersøke et utvalg av kilder som

kan kaste lys over utviklingen av de globale solidaritetsnettverkene, deretter foreta en systematisk analyse av betydningen i relasjon til andre viktige prosesser som foregikk parallelt i Mexico. Denne avhandlingen inneholder derfor både kvalitative undersøkelser og systematisk sammenligning.

Forskningsspørsmål knyttet til symboler, identitet og ideologi, krever kvalitative undersøkelser av intensjoner og motiver hos aktørene. Det fins et rikt materiale av skriftlige kilder som kan brukes til å belyse utvikling av symboler, identitet og ideologi. Det er utgitt mer enn 250 bøker om konflikten bare i Mexico⁹⁰, EZLN har publisert ca 800 brev og dokumenter,⁹¹ minst 100 NGOer har publisert relevant stoff om konflikten, Chiapas – L og Chiapas 95 publiserte mer enn 10 000 dokumenter på Internett. I tillegg kommer alle artiklene og reportasjene i aviser, radio og fjernsyn. Jeg må derfor gjøre et utvalg av kilder som skal undersøkes nærmere.

Samtidig er det en utfordring å inkludere andre kilder enn de skriftlige. 30 % av befolkningen i Chiapas var i 1994 analfabeter, og andelen var betydelig høyere hos urbefolkningen som støtter EZLN.⁹² De skriftlige kildene kan ikke uten videre regnes som representative for alle deler av urbefolkningen. Jeg har derfor lagt stor vekt på innsamling av muntlige fortellinger som kan gi innsikt i konstruksjon av kollektive minner i grendene.

Jeg konsentrerer arbeidet til kilder fra EZLN, frivillige organisasjoner i Chiapas og aktivister i det globale solidaritetsnettverket. Jeg ønsker først og fremst å utnytte disse kildene som "levninger", altså det de kan fortelle om opphavspersonenes tanker, meninger, ideer og holdninger.⁹³ Bare unntaksvis er det nødvendig å bruke disse kildene til å finne ut "hva som egentlig skjedde". Der det er tvil om når, hvordan og hvor noe har skjedd, henter jeg inn andre kilder som er referert i eksisterende litteratur. I de fleste tilfellene er det mulig å kartlegge hendelsesforløpet på denne måten. Der det likevel er tvil om hendelsesforløpet, vil jeg ta diskusjon av kildene i hvert enkelt tilfelle.

Det er problematisk å vurdere hvor representative de utvalgte kildene er siden det globale solidaritetsnettverket både er omfattende og i stadig forandring (aktivister og grupper kommer til og faller fra). Jeg har systematisk valgt ut kilder som jeg tror til sammen kan gi et godt bilde av utviklingen av solidaritetsnettverket. Utvalget inneholder kilder fra EZLN fra flere ulike regioner av Chiapas, fra andre bondeorganisasjoner i Chiapas,

⁹⁰ García Gonzales, O., "Educación y autonomía en Chiapas". Paper presentert på V Congreso Centroamericano de Antropología, Managua, Nicaragua 23. – 27. februar 2004.

⁹¹ Publisert på www.ezln.org.mx per 1.1.2006.

⁹² Razos, L., *¿Por qué Chiapas?*, Mexico 1994: 119.

⁹³ Fulsås, N, "Forteljning og historie" i Kvium, Christian (red.), *Studier i historisk metode 20: "Historisk kundskab og fremstilling"*, Aarhus 1989: 47-60.

solidaritetsorganisasjoner i Mexico og Europa, ufolkorganisasjoner i Latin-Amerika og geriljaorganisasjoner flere steder. Jeg har for eksempel inkludert ca. 130 egne intervjuer i utvalget. Det overordnede prinsippet har vært å sikre bredde i utvalget av kilder slik at resultatene blir mest mulig representative.

Jeg avgrensner undersøkelsen til å omfatte disse utvalgte kategoriene:

- a. EZLNs støttespillere i utvalgte grender (hovedsakelig muntlige kilder).
- b. Medlemmer av de sivile styresmaktene til EZLN (muntlige og skriftlige kilder).
- c. Geriljasoldater, offiserer og militsmedlemmer i EZLN (både muntlige og skriftlige kilder).
- d. Lokale NGOer som arbeider i områder kontrollert av EZLN og som sprer informasjon i det globale solidaritetsnettverket: DESMI, CAPICE, El Centro de Investigaciones Económicas y Políticas de Acción Comunitaria, A.C. (CIEPAC), Enlace civil, Frente Zapatista de Liberación Nacional, CIOAC-histórico, CIOAC-independiente, OCEZ, Indymedia i Chiapas, PROMEDIOS, Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas og Red de defensores de derechos humanos (både muntlige og skriftlige kilder).
- e. Aktivister i det globale solidaritetsnettverk i Italia, Baskerland, Norge (Blitz), Irland og nettverket Chiapas-L (USA) (både muntlige og skriftlige kilder).

Dessuten disse skriftlige kildene:

- f. Nettsider til organisasjoner i det globale solidaritetsnettverket (se litteraturliste).
- g. Artikler og diskusjon på listen *Chiapas-L* på internett.
- h. Litterære tekster av intellektuelle i USA og Europa som deltok i solidaritetsarbeid for EZLN: Eduardo Galeano: "Chiapas Chronicle"; Naomi Klein: "The Unknown Icon"; Jose Saramago: "Chiapas: Land of Hope and Sorrow"; Gabriel Garcia Marquez: "Marcos Speaks"; Regis Debray: "A Guerrilla with a Difference"; Adolfo Gilly: "The Last Glow of the Mexican Revolution"; John Berger: "Against the Great Defeat of the World"; Andres Oppenheimer: "Guerrillas in the Mist"; Paco Ignacio Taibo II: "Zapatistas! The Phoenix Rises".⁹⁴
- i. De mexicanske mediene: La Prensa, Cuarto Poder, El Tiempo og La Foja
- j. De internasjonale mediene: Associated Press, Reuters, Time, Newsweek, New York Times, Voice of America og Radio Havana.

⁹⁴ Se litteraturlisten.

Kildeomfanget er for stort til at det lar seg gjøre å studere alle disse kildene i hele den aktuelle perioden. Det er derfor nødvendig å begrense undersøkelsen til særlig viktige hendelser og spesielle geografiske områder.

Chiapas er en delstat med mangfold i geografi, klima, økonomi, kultur og språk. Det er nødvendig å sikre at grender fra ulike regioner med forskjellige språk og kultur blir inkludert. Jeg gjør derfor følgende geografiske avgrensning for undersøkelsen av kilder i Chiapas:

- a. Grender i dalen Patihuitz representerer de isolerte nybyggergrendene i utkanten av Lacandon-jungelen.
- b. Grenden Diez de abril representerer grendene der urfolksbøndene tok over storgodsene i det kjøligere høglaget (se neste kapittel).
- c. Grenden Oventic representerer zapatistene i det kalde fjellandskapet der autoritære ledere styrte i nært samarbeid med det dominerende partiet PRI.

Det er også nødvendig å konsentrere arbeidet om noen utvalgte og særlig viktige hendelser. Hendelsene må dekke hele perioden fra 1994 til 2004 slik at eventuelle forandringer kan fanges opp. Jeg avgrensner derfor undersøkelsen av kildene til særlig å gjelde de følgende hendelsene:

- a. Møter mellom EZLN, aktivister og media under våpenhvilen våren 1994.
- b. Hærens offensiv i februar 1995.
- c. Massakren i Acteal i 1997.
- d. Zapatistenes karavane til Mexico By i 2001.
- e. Konflikter om vann i smågrender i Zinacantan i 2004.

Forskningsspørsmålene krever dessuten systematisk bruk av komparasjon.

Sammenligning kan gi grunnlag for å vurdere om det globale solidaritetsnettverket ga EZLN mer makt enn andre organisasjoner og bevegelser.

- a. Jeg sammenligner med geriljabevegelsen i Guerrero i 1974 for å analysere betydning av ny informasjonsteknologi og de nye solidaritetsnettverk. Det er mange likhetstrekk mellom Guerrero i 1974 og Chiapas i 1994 som gjør det relevant å sammenligne. Begge steder var det krig mellom en væpnet organisasjon og hæren. Mexico var i begge tilfeller styrt av det samme partiet (selv om demokratiseringsprosessen etter hvert fikk betydning for utviklingen i Chiapas). Den store forskjellen ligger i bruk av informasjonsteknologi og globale solidaritetsnettverk. Jeg mener derfor at sammenligningen kan kaste lys over betydningen av de globale solidaritetsnettverkene.

- b. Jeg sammenligning med geriljakrigen i Guatemala for å belyse forholdet mellom urfolk og marxisme. Likhetsstrekkene er igjen mange: Marxistiske geriljaorganisasjoner forsøker å oppildne urfolk til væpnet kamp mot autoritære regimer (selv om regimet i Guatemala var mye mer brutalt enn regimet i Mexico). Formålet med sammenligningen er å belyse utfordringer og problemer i forholdet mellom marxistiske geriljaorganisasjoner og urfolk.
- c. Jeg bruker autonomiprosessen under borgerkrigen i Nicaragua (1981 og 1990) som bakgrunn for analysen av sammenhenger mellom urfolk, globale solidaritetsnettverk og autonomi. Det er igjen flere likhetstrekk: Etniske minoriteter krevde selvstyre i autonome regioner, men møtte motstand fra regimene. De etniske minoritetene på Atlanterhavskysten av Nicaragua oppnådde regional autonomi selv om de ikke kunne bruke internett til å mobilisere global solidaritet. Sammenligningen kan derfor gi nyttig kunnskap til analysen av betydningen av de globale solidaritetsnettverkene.

Arbeidsdefinisjon av noen sentrale begreper

Begrepene modernisme og postmodernisme brukes i fagdebatten i konflikten i Chiapas. Jeg tviler på om disse begrepene gir ny innsikt eller kunnskap om konflikten, men må likevel bruke dem siden de brukes i sentrale tekster om konflikten. Begrepene er spesielt mye brukt i analyser av EZLN siden organisasjonen opprinnelig var marxistisk, men utviklet seg til noe annet. Jeg bruker derfor en arbeidsdefinisjon på modernisme som er relevant for forståelsen av en marxistisk organisasjon. Definisjonen bygger på Schaannings drøftelse av det moderne og det postmoderne.⁹⁵ Jeg mener at Schaannings begrepsapparat er spesielt relevant for min problemstilling siden det er utviklet nettopp i den hensikt å drøfte overgang fra modernisme til postmodernisme.

Jeg definerer derfor marxisme som en modernistisk ideologi fordi den hevder at historien følger bestemte lover som vi kan få innsikt i gjennom vitenskapen. Disse lovene utgjør det som Schaanning kaller "siste instanser". Slike "siste instanser" brukes for å avgjøre om et utsagn er "sant" eller "usant". Schaanning sier at "objektive sannheter" er eksempler på "siste instanser". Arbeidsdefinisjonen av modernisme leder dermed over i arbeidsdefinisjonen av "postmodernisme": Postmodernismen avviser at det fins slike lover som kan brukes som "siste instans". Disse arbeidsdefinisjonene er ikke på noen måte ment å være uttømmende,

⁹⁵ Schaanning, E., *Modernitetens oppløsning: sentrale skikkelser i etterkrigstidens idéhistorie*, Oslo 1992.

men de bidrar til å etablere et vokabular som jeg senere i avhandlingen kan bruke til å drøfte viktige utviklingstrekk.

EZLN trodde opprinnelig at historien fulgte visse lover som organisasjonen hadde innsikt i. EZLN delte dette synet med alle de andre marxistiske geriljaorganisasjonene i Latin-Amerika etter 1956. De var i besittelse av "siste instanser" som gjorde at de kunne lede bønder og urfolk til frigjøring. Møtene mellom urfolk og marxistiske organisasjoner vil være et viktig tema i avhandlingen. Det danner bakgrunnen for undersøkelsen av prosessene som førte til at EZLN gradvis ble svekket i troen på "siste instanser".

Begrepet "forståelsesramme" brukes flittig gjennom hele avhandlingen. Begrepet er mye brukt, men sjelden definert i vitenskaplig litteratur. Jeg lager derfor også en arbeidsdefinisjon av begrepet "forståelsesramme" slik det blir brukt i denne avhandlingen: En forståelsesramme er de verdiene, erfaringene og kunnskapen som mennesker allerede har, og som de bruker for å tilskrive mening til ny informasjon og nye erfaringer.

Den videre kapittelinnndelingen

Avhandlingen er inndelt i syv kapitler. I kapittel 2 drøfter jeg formingen av EZLN gjennom lokale historiske prosesser. EZLNs røtter følges tilbake til de marxistiske gruppene som på 70 og 80-tallet organiserte geriljabevegelser inspirert av den kubanske revolusjonen. Jeg skal også undersøke de nye bondeorganisasjoner som vokste fram utenfor statens kontroll og som ble reell styresmakt i nybyggerområdene i Lacandonjungelen.

Jeg skal studere årsakene til framveksten av lokale, nasjonale og globale solidaritetsnettverk i kapittel 3. Jeg vil undersøke utviklingen av symboler, bilder på identitet og ideologi som kan forklare hvorfor det ble dannet globale solidaritetsnettverk. Jeg hevder at solidaritetsnettverket i virkeligheten besto av fire ulike nettverk som må analyseres hver for seg. To av disse nettverkene var mer nasjonale enn globale. Det ga staten mulighet til å gjenerobre dominans over prosessene i nettverkene.

Jeg skal i kapittel 4 undersøke hvordan det globale solidaritetsnettverket bidro i den lokale konflikten. Jeg hevder at det globale solidaritetsnettverket i økende grad brukte konvensjoner om menneskerettigheter og urfolksrettigheter som verktøy i den lokale striden. Jeg skal særlig følge kampen for urfolks kollektive rettigheter fra forhandlingene i San Andres (1995) til grunnlovsreformene i 2001. Kampen for urfolksrettigheter i Mexico er grunnlaget for sammenligningen med andre urfolksbevegelser i Latin-Amerika.

Jeg skal i kapittel 5 undersøke hvordan resultatene av undersøkelsen kan forstås i lys av teorier om demokratisering, liberalisme og fredsprosesser.

I kapittel 6 skal jeg undersøke utviklingen av et de facto autonomt styresett i områdene zapatistene har kontroll over. Framveksten av autonome regioner i Chiapas har mye til felles med utviklingen i flere naboland der urfolk har grunnlovfestet sjølstyre, men zapatistenes autonomi skiller seg også fra disse andre eksemplene på flere måter. Jeg skal undersøke hvordan møter med det globale solidaritetsnettverket påvirket grendene lokalt i Chiapas.

I konklusjonen skal jeg bygge videre på de fire forskningsspørsmålene for å analysere den overordnede problemstillingen om betydningen av det globale solidaritetsnettverket. Jeg skal analysere hvordan ny informasjonsteknologi og det globale solidaritetsnettverket påvirket konflikten i Chiapas.

Kapittel 2. EZLN blir formet

EZLN skiller seg fra andre geriljabevegelser og urfolkbevegelser i Latin-Amerika. Det har ført til en diskusjon om hva slags organisasjon EZLN egentlig er. Jeg skal i dette kapittelet undersøke de lokale historiske prosessene som formet EZLN. Jeg vil først definere viktige kjennetegn på organisasjonen EZLN. Deretter følger jeg lokale prosesser som bidro til å forme disse kjennetegnene. Samspillet mellom disse prosessene er avgjørende for å forstå hvordan det vokste fram uavhengige og radikale bondeorganisasjoner i Chiapas. Jeg skal særlig undersøke de kjennetegnene som skiller EZLN fra andre geriljabevegelser og urfolkbevegelser i Latin-Amerika.

2.1 Viktige særtrekk som skiller EZLN fra andre organisasjoner

EZLN er en del av den latinamerikanske geriljahistorien.¹ Latinamerikanske geriljaorganisasjoner har viktige fellestrekk som gjør det verdifullt å undersøke organisasjonene som deler av en større latinamerikansk bevegelse. Samtidig er EZLN også en del av en framvoksende global urfolkbevegelse. EZLN er påvirket av globale strømmer av ”verdier, normer og ideologier”², men har også en rekke særtrekk som gjør det nødvendig å undersøke lokale forhold i Chiapas som kan forklare de spesifikt lokale uttrykkene:

1. EZLN forberedte seg på krig i Chiapas samtidig som andre mellomamerikanske geriljaorganisasjoner forhandlet om fredsavtaler. De mellomamerikanske geriljaorganisasjonene mente at geriljastategien hadde utspilt sin rolle fordi landene var inne i demokratiseringsprosesser som gjorde andre politiske strategier mulige.³ EZLN valgte imidlertid å gå til væpnet opprør til tross for demokratiseringsprosessen i Mexico.

2. EZLN brukte likevel en diskurs med begreper som ”deltagelse” og ”demokrati”. Organisasjonen søkte legitimitet gjennom å vise til valg og folkeavstemninger i de grendene som støttet organisasjonen. Det var en diskurs som skilte EZLN fra andre geriljaorganisasjoner som

¹ Loveman, B. og Davies, T.M., ”Introduction. Guerrilla Warfare, Revolutionary Theory, and Revolutionary Movements in Latin America” i Guevara, E., *Guerrilla warfare*, Wilmington 1997, Wickham-Crowley 1992 m.fl.

² For mer om flyt av verdier og normer: Donnelly, J., ”Human Rights, Globalizing Flows, and State Power” i Brysk 2002: 226 – 241.

³ Egne intervjuer Facundo Guardado, Rolando Moran og Gaspar Ilom.

søkte å legitimere væpnet kamp med universalistiske ideologier eller det som Schaanning kaller ”siste instans”.⁴

3. Bruk av begreper som ”deltagelse” og ”demokrati” skilte dessuten EZLN fra de fleste andre urfolkorganisasjoner både lokalt i Chiapas og ellers i Latin-Amerika. Urfolkorganisasjoner i høgfjellet i Chiapas var vanligvis autoritære og ekskluderende i forhold til andre etniske grupper.⁵ Kuper har hevdet at urfolkorganisasjoner bare unntaksvis kan forventes å være demokratiske. Årsaken skal være at lokale ledere kan bruke forholdet til rike NGOer til å opprette asymmetriske maktforhold til de andre medlemmene i gruppen.⁶ Jeg skal komme tilbake til autoritære urfolkorganisasjoner i Chiapas senere i kapitlet.

En rekke forfattere knytter den demokratiske diskursen og praksisen til grunnleggende identitetsbyggende prosesser hos urfolksbønder i bestemte områder av Chiapas.⁷ Det var særlig i nybyggersamfunnene i Lacandon-jungelen at EZLN ble formet med de særtrekkene som jeg skal undersøke. Leyva viser at utviklingen av den kollektive identiteten i bondefellesskapene foregikk i samhandling og konflikt med andre grupper. Den kollektive identiteten oppsto i relasjon til andre: De var *bønder* i motsetning til godseiere og kvegdrivere, de var *urfolk* i motsetning til de hvite (”kaxlan”) som dominerte lokalpolitikken, og de var medlemmer av *bondeorganisasjoner* i motsetning til medlemmene av regjeringspartiet PRI.⁸ Leyvas undersøkelse bygger på feltarbeid gjennomført på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet og viser de sentrale identitetsbyggende prosessene i den tidsperioden.⁹ Jeg skal undersøke sentrale prosesser i utviklingen av kollektiv identitet fram til krigsutbruddet.

Flere av de sentrale vitenskapelige undersøkelsene av EZLN fokuserer på betydningen av eksterne organisasjoner som arbeidet i Chiapas. Womack viser for eksempel at både den katolske

⁴ For Schaanning er ”Siste instans” universelle sannheter vi ikke kan gå bakom. Det moderne prosjektet bygger på at det finnes en *grunn* eller *basis* som sannheten hviler på og metoden finner frem til. Schaanning, E., *Modernitetens oppløsning: sentrale skikkelser i etterkrigstidens idéhistorie*, Oslo 1993.

⁵ For eksempel: Rus, J. og Collier, G. A., ”Una generación en crisis en Los Altos de Chiapas: Los casos de Chamula y Zinacantan, 1974 – 2000” i Mattiace, S. L.; Hernández, R. A. og Rus, J. (red.), *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas*, København 2002: 182.

⁶ Kuper, A., ”The Return of the Native” i *Current Anthropology*, Volume 44, nr. 3, June 2003: 389 – 395.

⁷ Rus, Collier, Leyva, Holloway m.fl.

⁸ Leyva 1996.

⁹ Jeg bruker Alberto Mellucis definisjon av kollektiv identitet: ”Collective identity is an interactive, shared definition produced by several individuals (or groups at a more complex level) ... that must be conceived as a process because it is constructed and negotiated by repeated activation of the relationships that link individuals (or groups) [to the movement].” Melluci, A., ”The Process of Collective Identity,” i Johnston, H. og Klandermans, B. (red.), *Social Movements and Culture*, Minneapolis 1995: 41 – 64.

kirken og maoistorganisasjonen ”Proletarlinja” spilte en viktig rolle.¹⁰ Jeg skal komme tilbake til disse to organisasjonene senere i kapitlet. Leyva lar de lokale bondeorganisasjonene spille en viktigere rolle, men drøfter også samspillet med kirke, ”Proletarlinja” og andre marxister.¹¹ Hos Tello er det den Guevara-inspirerte organisasjonen FLN som spiller hovedrollen.¹² Urfolkene forstås gjennom analyser av disse organisasjonenes ideologi og interesser. Analyser av organisasjonenes betydning er viktig og nødvendig, men det er likevel problematisk at urfolkbøndene implisitt blir reduserte fra handlende subjekter til objekter for organisasjonenes handlinger. Viktige prosesser blir uforståelige dersom framstillingen ikke åpner et større rom for de lokalt handlende subjektene som søker mening og handler i sin spesifikke lokale kontekst. Andre framstillinger lar kollektivet ”urfolk” være subjektet som driver historien framover.¹³ Det gir en illusjon av at urfolk er en enhetlig gruppe med en felles interesse. Men konflikter og splittelse i organisasjoner, grender og familier blir uforståelig dersom ikke framstillingen også viser hvordan enkeltmennesker i gruppen ”urfolk” opplever at de har ulike interesser.

Jeg har intervjuet medlemmer og ledere av organisasjonene EZLN, CIOAC, OCEZ, PRD og PRI. Intervjuene viser at medlemmene har handlekraft som de utøver når de velger organisasjon, skifter lojalitet og setter organisasjoner opp mot hverandre. Urfolkbøndene i grendene avgjorde utfallet av rivalisering og konflikt mellom konkurrerende organisasjoner og mellom organisasjoner og stat. Betydningen av organisasjonene som kom utenfra, må derfor avgrenses slik at analysen gir rom for de handlende subjektene.

2.2 Bønder i tre regioner i Chiapas

Forming av kollektiv identitet er en prosess som må undersøkes i relasjon til andre prosesser medlemmene erfarte. Identitet er ikke noe som en gruppe har, men noe som gruppen konstruerer og rekonstruerer kontinuerlig i prosesser av samhandling og konflikt med andre grupper. Chiapas er en delstat med mange ulike regioner som skiller seg fra hverandre geografisk, klimatisk, økonomisk, etnisk og politisk. EZLN ble formet gjennom flere prosesser som foregikk samtidig i flere ulike regioner med store forskjeller. Det er nødvendig å undersøke minst tre ulike regioner for å forstå de konkrete lokale prosessene som bidro til formingen av EZLN.

¹⁰ Womack, J., *Rebellion in Chiapas, an historical reader*, New York 1999.

¹¹ Leyva Solano, X. og Franco, G. A., *Lacandonia al filo del agua*, Mexico 1996.

¹² Tello Diaz, C., *La Rebelión de las Cañadas*, Mexico 2001.

Jeg har valgt å undersøke prosesser knyttet til kollektiv identitet i disse tre regionene av Chiapas: Høgfjellet i området rundt San Cristóbal, høglandet mellom Altamirano og Comitán, og dalene innover mot Lacandon-jungelen (Las Cañadas). De tre regionene ligger i forskjellige klimatiske soner der ulikt næringsgrunnlag har ført til store forskjeller politisk, sosialt og økonomisk. EZLN har relativt stor støtte i alle de tre regionene, men det var særlig i nybyggerlandsbyer i Las Cañadas at organisasjonen EZLN ble formet i de avgjørende årene mellom 1988 og 1994.

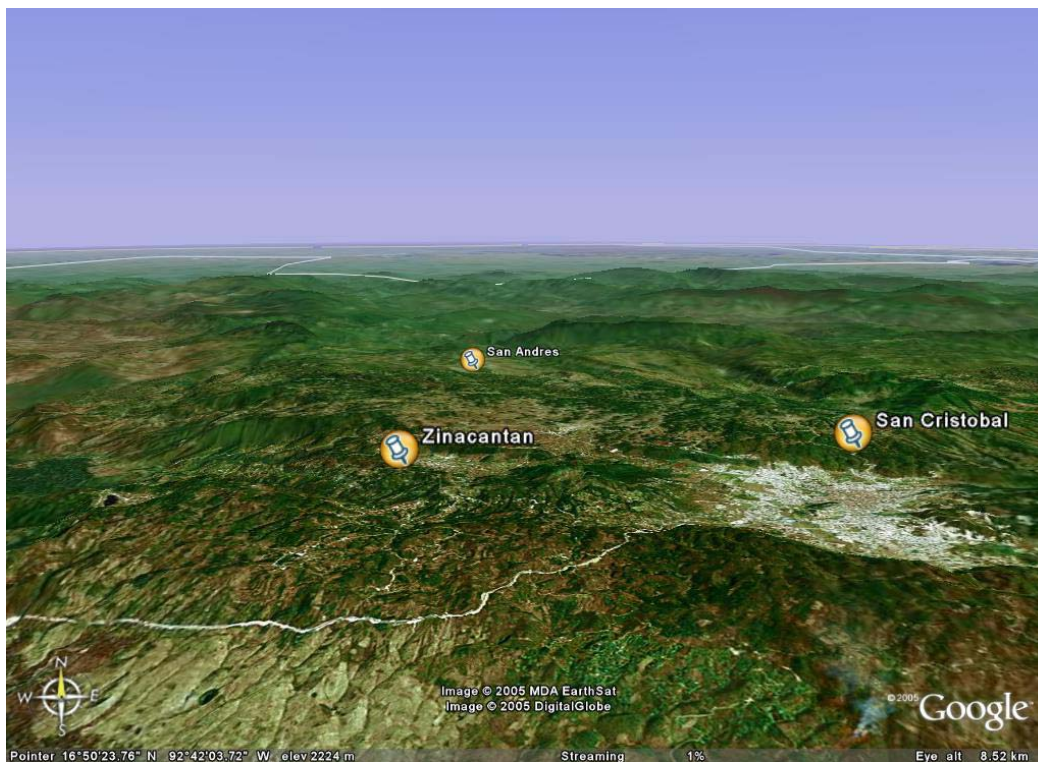
Høgfjellet rundt San Cristóbal de las Casas ligger på rundt 2000 meter over havet, klimaet er kjølig med temperaturer ned mot frysepunktet om nettene, og jordsmonnet er relativt karrig. Fjellsidene er bratte og dalene er trange. Derfor var ikke området særlig attraktivt for godseiere da kaffeboomen nådde Latin-Amerika på slutten av 1800-tallet, og var heller ikke velegnet for kvegdrift av større omfang. Urfolkgruppene tzotziler og tzeltaler fikk dermed beholde et relativt omfattende indre selvstyre. Urfolkene gikk imidlertid til flere væpnede aksjoner mot den hvite eliten i San Cristóbal de las Casas. Opprørerne greide nesten å erobre byen både i 1712 og 1869. Myndighetene samlet befolkningen i landsbyer i et forsøk på å kontrollere urfolkene. De forbød også urfolkens religioner og skriftspråk, men urfolkene i grendene rekonstruerte tradisjonen slik at både de nye erfaringer i grendene og den katolske kirken ble sentrale elementer i den rekonstruerte tradisjonen.¹⁴ De katolske kirkene ble for eksempel brukt både til katolske messer og religiøse seremonier basert på ikke-katolsk tradisjon mens grendene konstruerte nye verv som hadde ansvar for seremonier til ære for de katolske helgenene.

Høglandet mellom Altamirano og Comitán domineres av tojolobaler og tzeltaler som bor i små grender. Regionen ligger lavere enn høgfjellet rundt San Cristóbal de las Casas (1000 – 1500 m.o.h.) og klimaet er varmere med temperaturer rundt 30 grader om dagen. Dalene er videre med sletter godt egnet for kvegdrift. Fra slutten av 1800-tallet tilhørte det meste av området hvite godseiere mens tojolobalene og tzeltalene levde som bofaste arbeidere på godsene.¹⁵ Godseierne var også ansvarlig for de religiøse seremoniene på godsene. Rekonstruerte elementer fra

¹³ Berger, M. T., "Romancing the Zapatistas: International Intellectuals and the Chiapas Rebellion" i *Latin American Perspectives* 28, 2001: 149-170.

¹⁴ For eksempel: Collier 2002.; Vogt, E. Z., *The Zinacantecos of Mexico: A Modern Maya Way of Life*, Harvard 2002.

¹⁵ Reyes, R., *El reparto de tierra y la política agraria en Chiapas 1914 – 1988*, Mexico 1992; Ruz, M. H., *Los legítimos hombres, aproximación antropológica al grupo tojolobal, vol. II*, Mexico 1982; Ruz, M.H., *Savia india, floración ladina: apuntes para una historia de las fincas comitecas (siglos XVIII y XIX)*, Mexico 1992; van der Haar,

Høgfjellet med noen av de viktigste byene og grendene. Grendene ligger i et kaldt klima på mer enn 2000 meter over havet. Landskapet er karrig og fjellsidene bratte.

Dalene i høglendet er videre og klimaet er varmt. Vi ser byene Ocosingo og Altamirano. Fjellkjeden Corralchen går sørøstover mellom Ocosingo og Altamirano inn mot jungelen. Her hadde EZLN en stor base som ble oppdaget i 1993.

tradisjonell religion spilte en viktig rolle i livet i grendene i høgfjellet rundt San Cristóbal de las Casas, men slike sterke forestillinger om tradisjon spilte en mindre viktig rolle i livet på storgodsene i høglandet.

Las Cañadas ("kløftene") er en rekke parallelle daler som strekker seg fra byene Ocosingo, Altamirano og Las Margaritas innover og nedover mot Lacandon-jungelen. Dalene er vide ytterst, men blir trangere etter hvert som de nærmer seg jungelen. De begynner på ca. 1000 meter over havet og munner ut i jungelen 3 -400 meter over havet. Skogen dekket det meste av Las Cañadas fram til begynnelsen av 1950-tallet. Regionen er preget av et varmt klima, mye nedbør, variert vegetasjon og et usedvanlig rikt dyreliv.¹⁶ De isolerte nybyggersamfunnene bød på en unik mulighet for å rekonstruere sosial organisering. Nye grender i Las Cañadas stiftet politiske organisasjoner som fikk stor betydning for den videre utviklingen i Chiapas. Jeg skal komme tilbake til sosial og politisk organisering i Las Cañadas senere i kapittelet.

Sosial organisering og konflikt tok ulike veier i de tre regionene, men alle fikk betydning for formingen av EZLN.

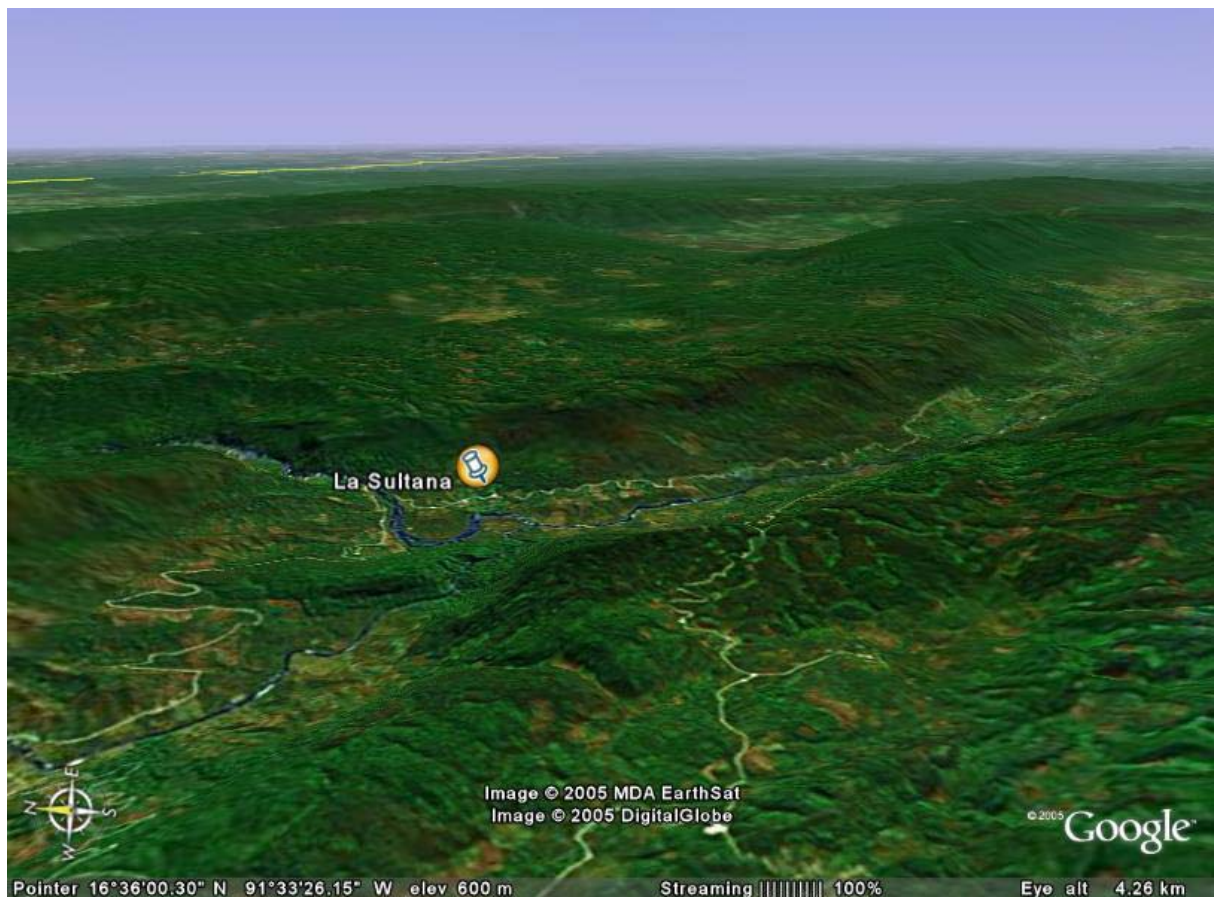
2.3. Bønder i kamp for jord

Kampen for jord var et drivende element i sosial organisering og konflikt i alle de tre regionene: Kampen i høgfjellet sto mellom jordløse bønder og tradisjonelle ledere i allianse med regjeringspartiet PRI. Kampen i høglandet sto i hovedsak mellom de jordløse arbeiderne og familiene som eide storgodsene. Bøndene i Las Cañadas møtte en ny type problemer når staten grep inn for å verne naturen mot rydding av skog.

Den nye mexicanske grunnloven som ble vedtatt under den mexicanske revolusjonen (1910 – 1920), bygde på prinsippene fra Emiliano Zapatas "Plan de Ayala" (1914). Slagordet var at "jord tilhørte den som driver den" som også var statens offisielle diskurs de neste 80 årene. Før revolusjonen hadde urfolkene mistet mye jord til godseiere, men grunnloven fra 1917 garanterte at urfolkene skulle få tilbake jord de hadde blitt fratatt. Den ga jordløse bønder *rett* til jord, men jordreformer ble bare sporadiske gjennomført i Chiapas der den gamle eiendomsstrukturen

G., *Gaining Ground. Land reform and the Constitution of Community in the Tojolobal Highlands of Chiapas, Mexico*, Amsterdam 2001.

¹⁶Mauricio, J. M., *Propuesta para la conservación y desarrollo en la Selva Lacandona: Reserva de la Biósfera de Montes Azules*, Mexico 1990; de Vos, J., *Una tierra para sembrar sueños. Historia reciente de la Selva Lacandona, 1950 – 2000*, Mexico 2002.

Lacandonjungelen sett fra La Sultana. Jungelen strekker seg fra kløftene og langt innover Guatemala. La Sultana ligger på rundt 300 meter over havet og klimaet er varmt og fuktig.

Jordløse bønder fra organisasjonen OCEZ okkuperer en eiendom sør for Las Margaritas. 1994. Foto: Håvard Houen.

fortsatte å dominere lenge etter revolusjonen.¹⁷ Det endret seg etter 1934 da president Lazaro Cardenas (1934 – 1940) lanserte et ambisiøst program for jordreformer og utdanning. Nye jordlover fikk fortgang i jordreformene, men de Vos viser at jordreformene også fikk viktige konsekvenser for det politiske livet i regionen. Jordreformene kom som en gave fra en paternalistisk stat som samtidig krevde at grendene lot seg inkorporere i det statsbærende partiet.¹⁸

Jeg bruker to begreper i avhandlingen som trenger en nærmere forklaring: ”patron-klient-relasjon” og ”korporativt system”. Jeg velger å bruke disse begrepene i avhandlingen fordi de brukes i sentral litteratur om grendene i Chiapas.¹⁹ Begrepene beskriver viktige sider ved sosial og politisk organisering i Chiapas. Mexico var en stat med klare korporative trekk.²⁰ Det statsbærende partiet dominerte all politikk fram til utgangen av nittitallet. Partiet stiftet offisielle bondeorganisasjoner og fagbevegelser som hadde sine faste plasser i partiledelsen. Bondeorganisasjonene og fagbevegelsen var også sikret representasjon i parlamentet gjennom det statsbærende partiet. Lederne for disse organisasjonene sørget på sin side for lojal oppslutning om vedtakene i partiet og parlamentet. Det korporative systemet gikk langsomt i oppløsning i Nord-Mexico og de sentrale områdene som en konsekvens av de liberale økonomiske og politiske reformene etter 1982. I de fattige delstatene i Sør-Mexico, derimot, fortsatte disse systemene å dominere politikken. Av og til ble de korporative systemene erstattet av mindre konkurrerende systemer som utøvde politikk på samme måte som tidligere, men med nye ledere. Det er også nødvendig å bruke begrepet ”patron-klient-relasjon” for å beskrive måten det korporative systemet utøver politikk på. Begrepet ”patron-klient-relasjon” er også viktig for å beskrive hvordan det korporative systemet vokser og forandrer seg.²¹ Nye sektorer knyttes til det

¹⁷ De Vos, J., *Historia de los pueblos indígenas de Mexico. Vivir en frontera. La experiencia de los indios de Chiapas*, Mexico 1997.

¹⁸ Ibid

¹⁹ Collier, Rus, Leyva m.fl.

²⁰ Til sammen utgjorde pyramiden av patron-klient-relasjoner et korporativt system slik som definert av Cross: ”Mexico's ruling political party, the Partido Revolucionario Institucional (PRI) has traditionally ruled Mexico through a form of corporative control in which worker's unions, peasant cooperatives, government employees and many urban social movements (including land invaders, street vendors, and other groups) have been co-opted into the party in exchange for limited state support of their interests. This system, which most students of the Mexican political structure argue explains the historical success of the PRI in dominating Mexican politics for the last 70 years in Mexico, has been labeled by most of those scholars as a system of "clientelism".” Cross, J. C., ”Debilitando al Clientelismo, La Formalizacion del Ambulantaje en la Ciudad de Mexico”, i *Revista Mexicana de Sociología*, Vol 59, nr. 4, 1997.

²¹ Jeg bruker Brachet-Marquez definisjon av patron-klient-relasjon i Mexico: ”Clientelism refers to the structuring of political power through networks of informal dyadic relations that link individuals of unequal power in relationships

korporative systemet ved at ledere for organisasjoner eller grupper blir klienter av patroner høyere oppe i systemet. Patronene sørger for at klientene deres får oppfylt enkelte krav, mens klientene sørger for at organisasjonene og gruppene støtter partiet og det korporative systemet. Lederne for organisasjonene og gruppene er klienter i forhold til parti og stat, men samtidig patroner i forhold til menige medlemmer av organisasjonene og gruppene. Det var mange typer patron-klient-relasjon i Mexico, men denne spesielle varianten spilte en viktig rolle i høg fjellet etter at jordreformene kom i gang for alvor fra 1934.

Det ble opprettet patron-klient-relasjoner mellom ledere i grendene i høg fjellet og partiet og staten. Det var særlig en gruppe tospråklige lærere som fikk spille en viktig rolle som bindeledd i relasjonen mellom stat, parti og grend i regionen.²² Grendene var organisert som meritokratier basert på et system med roterende verv ("cargos") som sikret en viss likhet mellom innbyggerne, men den nye eliten kunne med hjelp av parti og stat, konsentrerte økonomisk og politisk makt i egne hender. Det var kimen til en ny type klasseskille i grendene.

Det korporative systemet kom under press på slutten av 1970-tallet da prisene på kaffe og andre produkter falt kraftig. Mange av godseierne satset da på mekanisering av landbruket, mens andre la ned driften. Dermed ble det mindre bruk for arbeidskraft på plantasjene. Samtidig ble befolkningen i høg fjellet fordoblet på bare 20 år. Resultatet var økt press på jorda i landsbyene. De lokale lederne sørget for kreditt til nydyrking, men rentene kunne komme opp i 20 prosent per måned. Et stort antall småbønder gikk konkurs og lokale ledere tok over jordstykkene. Det førte til akselererende konsentrasjon av jordeiendom og skarp økonomisk klassesdeling i tzotzilgrendene. De fattige bøndene krevde jordreformer, men kampen om jord i høg fjellet sto i hovedsak mellom fattige og rike medlemmer av de samme urfolksgrendene.

of exchange. In clientelistic structures of authority, power is vested in the top individual (the boss, sovereign, or head of clan) who personally decides how to distribute resources according to personal preferences. When applied to Mexico, this perspective represents the state as a top-down pyramid headed by the chief of the executive branch, who directly or indirectly dispenses favors to those below through complex patron-client relations that link the top of the social structure to the base. Civil society, in contrast, is perceived as a fragmented set of vertical relationships inhibiting the formation of horizontal interest groupings, whether based on party or social class..." Brachet-Marquez, V., "Explaining Sociopolitical Change in Latin America" in *Latin American Research Review* nr 3 1992: 94.

²² Carlos San Juan Victoria beskriver forholdet mellom myndighet og lokale ledere i Mexico slik: "governing via a network of agreements with elements of power and client-patron relationships with leaders of unions, street sellers, neighbourhood and transport worker associations, and petitioners for ground, housing and urban services." i San Juan Victoria, C., *Mexico City, Institutions and civil society 1998-1999 Experiences of a city in transition*, Mexico 2000: 2. Se dessuten: Harvey, N., "Corporatism and peasant strategies in Chiapas," i Foweraker, J. og Craig, A., *Popular Movements and Political Change in Mexico*, Boulder 1990: 183-198.

Statsbyråkratiet kom senere i høglandet mellom Comitán og Altamirano enn til høgfjellet rundt San Cristóbal de las Casas, men igjen spilte jordreformene til president Cardenas (1934 – 1940) en avgjørende rolle. PRI-regjeringer distribuerte to millioner hektar jordbruksland til jordløse bønder i Chiapas fra 1934 til 1984.²³ De fleste av godsene i høglandet ble oppdelt og gitt til jordløse bønder før 1980. 91 % av høglandet var omgjort til kollektiver eller kommunale felleseier før 1994. Staten kom til godsene i høglandet som frigjørere og ble mottatt med åpne armer av de jordløse bøndene.

De jordløse tojolobalene vant kampen om i høglandet, men det var en kostbar seier. Van der Haar har vist at det vanligvis gikk mellom 10 og 20 år fra jordløse bønder registrerte krav om jord til de fikk endelig svar. Godseierne brukte en rekke strategier for å stoppe eller forsinke jordreformene. Mange delte godsene mellom familiemedlemmer slik at hver enkelt del ble mindre enn grensen for jordreform (150 hektar). Andre brukte posisjoner i partiet eller kommunestyrene til å forsinke prosessene. Det førte til at grendene gikk gjennom lange perioder der kampen for jord var det sentrale elementet i det sosiale og politiske livet.

Grendene ble knyttet tett sammen gjennom kampen for jord. De jordløse bøndene valgte å organisere seg i ejidos (kollektiver) som ble den mest vanlige eiendomsformen i regionen. Ejidoen var en importert institusjon, men urfolkene kunne bruke kollektivene til indre selvstyre og rekonstruksjon av identitet og tradisjon. Ordet *comunidad* brukes i Chiapas på disse grendene. Menneskene i et *comunidad* i Chiapas deler en felles identitet, lokalitet og felles interesser.²⁴ Men et *comunidad* utgjør dessuten en de facto lokal styresmakt med institusjoner og prosedyrer.²⁵ (Jeg bruker det norske ordet grend på disse lokalsamfunnene selv om det norske ordet grend ikke dekker alle disse sidene ved det mexicanske ordet *comunidad*). Det var lovene om jordreformer og ejidoer som gjorde at urfolkene kunne etablere slike grender med egne styresmakter og prosedyrer. Disse lokale formene for sosial og politisk organisasjon ble utgangspunkt for bondeorganiseringen som særlig skjøt fart i nybyggerområdene lenger innover mot jungelen etter 1975. Jeg skal senere forsøke å vise hvordan denne formen for sosial og politisk organisering fikk betydning for EZLN.

Jordreformene løste imidlertid ikke jordmangelen. Befolkningen i høglandet vokste fra 6400 til 14 800 på 30 år etter 1960. En ny generasjon vokste opp og krevde mer jord, men i 1990

²³ Reyes, R., *El reparto de tierra y la política agraria en Chiapas 1914 – 1988*, Mexico 1992.

²⁴ Crow, G. og Allan, G., *Community life: an introduction to local social relations*, New York 1994: 3 -7.

²⁵ Denne fjerde dimensjonen ved *comunidad* ble foreslått av van der Haar 2002: 23.

var alle godsene allerede omgjort til kollektiver. Kampen for jord var derfor en permanent tilstand i grendene. Nye generasjoner lærte at jordløse bønder hadde rett til jord. De lærte at jord ikke tilhørte individuelle eiere, men fellesskapet. Staten var både en alliert og en fiende i denne kampen. Staten stimulerte bøndene til å kreve jord fra godsene og forklarte at jorda tilhørte bøndene, men samtidig hadde de lokale godseierne dominerende posisjoner i partiet, kommunene og delstaten. Bøndene forsto derfor kampen for jord som et forsvar for det Den mexicanske revolusjonen mot reaksjonære krefter.²⁶

Jordreformene vakte protester fra godseiere, og regjeringene ble etter 1940 tydelig mindre ivrige etter å oppfylle jordlovene fra 1934. President Miguel Alemán (1946 – 1952) lanserte ”Marcha al Mar” (Marsjen til sjøen) som et alternativ til jordreformene. Bøndene ble invitert til å etablere seg på ubrukt statlig jord i stedet for å kreve oppdeling av storgodsene. Bøndene ble stimulert til å kolonisere jungelen. Migrasjonen til Lacandon skjød for alvor fart etter 1960.²⁷ Titusenvis av unge tzotziler, tzeltaler, tojolobaler og choler dannet nye, tett sammenvevde grender i Lacandon-jungelen. Kolonistene kom i hovedsak fra nord og vest, og de færreste hadde erfaringer med jordbruk under slike forhold som i Lacandon. Bøndene satte fyr på skogen for å rydde nye åkrer, driften var ensidig og jordsmonnet ble utmagret i løpet av få år. Da startet sirkelen på nytt med nye skogbranner. Skogen ble samtidig utsatt for angrep fra tømmerindustrien som bygde nye veier stadig lengre innover. Kvegfarmene tok dessuten også store deler av skogen. Skogen ble presset tilbake i akselererende fart, og i løpet av 30 år forsvant halvparten av skogen i Lacandon.²⁸ Frykt for konsekvensene av avskoging var utgangspunkt for helt nye konfliktlinjer i kampen for jord.

Vestlige fotografer og antropologer bosatt i Chiapas, som Gertrude Duby og Franz Blom, hentet impulser fra den gryende internasjonale miljøbevegelsen til Chiapas. Men miljøkampen fikk et særegent lokalt uttrykk i møte med mexicansk politikk. Naturvern smeltet sammen med paternalistisk omsorg for en av de mange folkegruppene som bodde i jungelen. Folkegruppen *lacandon* levde som jegere og samlere dypt inne i jungelen og ble oppfattet som særlig *opprinnelige*. Miljøbevegelsen ville derfor beskytte lacandonene mot de andre urfolkgruppene

²⁶ De eldste i Diez de abril understreker den nasjonale dimensjonen ved kampen for jord. Intervju med De eldstes råd, mars 2004.

²⁷ de Vos 2002: 31.

²⁸ Ibid: 35.

som trengte stadig mer jord.²⁹ Europeiske aktivister med god kontakt til ledelsen i PRI presset på for nye lover som kunne begrense nyrydningen i Lacandon.³⁰

Regjeringen til president Luis Echeverría Álvarez opprettet vernesonen Zona Lacandona med en overflate på 614 321 hektar i 1972. Området ble erklært ”kommunalt land som siden uminnelige tider har tilhørt og skal fortsette å tilhøre stammen lacandon”.³¹ To år senere ble et statlig skogselskap opprettet for å overta driften av skogen. Et område på 331 200 hektar ble dessuten gjort til naturreservat (Reserva Integral de la Biosfera Montes Azules) i 1978. Disse tiltakene var en alvorlig trussel for nybyggersamfunnenes mulighet for videre vekst og møtte innbitt motstand fra grendene.

Mange grender i Las Cañadas fikk ordre om å flytte. Det bodde 5000 tzeltaler og choler i 30 grender i det område som var omgjort til naturreservat, og mange av disse grendene hadde for lengst registrert sine krav om eiendomsrett i henhold til artikkel 27 i grunnloven. Tiltakene opprettet i praksis et skille mellom ”verdige” og ”uverdige” urfolk basert på en forestilling om det ”opprinnelige”. Det førte til en lang og bitter strid mellom lacandoner og andre urfolkgrupper i Lacandon.

Tiltakene var imidlertid bygd på en serie av misforståelser. Zona Lacandona ble offisielt opprettet (1972) for å ”gjeninnsette” lacandonene som rettmessige eiere av området, men de Vos har vist at lacandonene var bare en av mange grupper som gjennom årenes løp hadde migrert til Lacandon.³² De kom nordfra på 1700-tallet etter at de spanske erobrerne hadde utryddet folkegruppene som bodde i jungelen før spanjolene erobret Chiapas. Lacandonene var ikke mer ”opprinnelige” enn de andre folkegruppene, men stat og miljøforkjempere greide i fellesskap å konstruere en forestilling om at de likevel var ”opprinnelige”. Ledere i PRI brukte imidlertid den nye ordningen til å fortsette utnyttningen av naturressursene i området. Disse forholdene førte til en voldsom radikaliserings av urfolkbøndene i grendene i det området som kalles Las Cañadas.

2.4. Urfolk, men mot autoritære versjoner av tradisjon

Etnografiske studier har vist at etnisk tilhørighet var et viktig element i identitetsbygging i alle de tre regionene jeg har undersøkt i dette kapittelet. Vogt m.fl. viser at folkene i grendene rundt San

²⁹ Se for eksempel permanent biografisk utstilling av Duby og Blom på Na Bolóm, San Cristóbal de las Casas, 2004.

³⁰ Se de Vos 2002: 97.

³¹ Sitert i de Vos 2002: 33.

³² de Vos 2002: 97.

Cristóbal de las Casas følte at de hadde en annen identitet enn folkene i byen.³³ Den første lokale urfolkorganisasjonen ble dannet allerede i 1937 ("Sindicato de Trabajadores Indígenas" – "Urfolkets arbeiderforening") - lenge før framveksten av en global urfolksbevegelse. På samme måte viser van der Haar, de Vos, Leyva og flere andre at folkene i høglandet og i Las Cañadas også identifiserte seg i opposisjon til de hvite "kaxlanene" som eide storgodsene og dominerte livet i kommunesentrene. Stephen viser hvordan kampen for jord gjorde at grendene opplevde systematisk diskriminering på grunn av etnisk tilhørighet i møte med det statlige byråkratiet.³⁴ Etnisk tilhørighet var altså viktig i alle de tre regionene, men prosessene var likevel veldig forskjellige og det ble konstruert ulike forståelser av innholdet i begrepet "urfolk".

Konfliktene i høgfjellet gikk altså mellom rike og fattige medlemmer av samme urfolkgruppene. Det var et resultat av klassesdeling i grendene. De lokale lederne brukte argumenter om identitet og tradisjon for å sikre lokalt selvstyre i grendene.³⁵ Det var likevel ikke noe egentlig fellesskap mellom grendene basert på urfolkidentitet. Identiteten var først og fremst knyttet til den enkelte grenden.³⁶

De lokale lederne tok i bruk diskursen om tradisjon og identitet for å bevare den eksisterende samfunnsorden i høgfjellet da det korporative systemet kom under press utover 1980-tallet.³⁷ Staten aksepterte at de lokale lederne fikk bygge lokale systemer som ble mer og mer autoritære. Det utviklet seg autoritære systemer som systematisk brøt medlemmenes menneskerettigheter for å forsvare "tradisjon".³⁸ Opposisjonelle ble regelmessig utsatt for tortur, vold eller politiske drap, og nesten halvparten av innbyggerne i grenden Chamula ble utvist på grunn av ulike former for avvik fra "tradisjon". Opposisjonen i høgfjellet protesterte derfor mot både økonomisk utbytting og autoritære versjoner av "tradisjon".

Kampen for jord i Lacandon ble også vevd sammen med protest mot diskursen om "opprinnelige" urfolk. Naturrestatene skulle også beskytte de "opprinnelige" beboerne av jungelen. Kampen for jord i Lacandon rettet seg direkte mot disse naturrestatene. Dermed måtte nybyggergrendene argumentere mot slike forestillinger om at noen urfolk var mer "opprinnelige" enn andre. Samtidig krevde kampen mot naturrestatene at flere etniske grupper

³³ Vogt, E. Z., *The Zinacantecos of Mexico: a modern Maya way of life*, Belmont 1997.

³⁴ Stephen, L., *¡Zapata Lives! Histories and Culture Politics in Southern Mexico*, Berkeley 2002.

³⁵ Rus og Collier 2002, Hernandez 2002, Nash, J., *The Explosion of communities in Chiapas* København 1995.

³⁶ Rus og Collier 2002.

³⁷ Ibid

måtte samarbeide. Urfolkene organiserte seg i opposisjon til de hvite godseierne og partilederne, men også i opposisjon til forestillinger om det opprinnelige. Det krevde en annerledes måte å konstituere fellesskapet ”urfolk” på. Urfolksdiskursen ble brukt på to helt forskjellige måter i høgfjellet og Las Cañadas: Begrepet ”urfolk” ble brukt for å ekskludere og dominere i høgfjellet, men mot diskriminering og for fellesskap mellom flere etniske grupper i Lacandon.

Det er derfor nødvendig å innskrenke Leyvas forståelse av ”urfolk” som element i den kollektive identiteten til bondeorganisasjonene som vokste fram i Las Cañadas. Bøndene var urfolk, men det var en identitet som sto i opposisjon til de autoritære versjoner av urfolk de hadde erfart i høgfjellet og i konflikt med staten om naturreservater i Lacandon.

Jeg har diskutert disse prosessene utførlig fordi de spilte en avgjørende rolle for framveksten av politiske og sosiale organisasjoner i Chiapas. Jeg skal i de neste avsnittene følge framveksten av bondeorganisasjoner basert på den kollektive identiteten til urfolkbøndene i grendene i Las Cañadas.

2.5. Bondeorganisering

Det var kampen om jord som var grunnlaget for at det vokste fram organisasjoner som bandt grendene sammen i et fellesskap. Kamp om jord foregikk i alle de tre regionene, men det var særlig i Las Cañadas at EZLN ble formet. Derfor skal jeg i de neste avsnittene fokusere på bondeorganisering nettopp i Las Cañadas.

Nybyggerne i Las Cañadas stiftet grender basert på erfaringer i høgfjellet og i høglandet slik at de ofte ble organisert som ejidoer på samme måte som grendene jeg tidligere har drøftet i høglandet. I Las Cañadas kunne urfolkbøndene rekonstruere tradisjon utenfor staten og partiets rekkevidde. Leyva har vist hvordan fellesskapet i grendene ble konstruert og forsterket gjennom de daglige aktivitetene i grendene. Grendene ble knyttet sammen gjennom felles morsmål, familietilhørighet, vennskap, arbeidsfellesskap, praktisering av religion og konflikt med kvegeiere.³⁹ Medlemmene ble også knyttet sammen gjennom utøvelse av verv som gikk på omgang i grendene.⁴⁰ Organiseringen av det sosiale og politiske livet i grendene krevde at alle

³⁸ Se for eksempel: Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, *Acteal, Entre el Duelo y la Lucha*, San Cristóbal de las Casas 1998.

³⁹ Iribarren Pascal, Fr. P., *Experiencia: Proceso de la Diócesis de San Cristóbal de Las Casas. Chiapas. Mexico. Comunidades de San Cristóbal y Ocosingo*, San Cristóbal de las Casas 1985 og Iribarren Pascal, Fr. P., *Visita pastoral a las comunidades de Chalchihuitán*, San Cristóbal de las Casas 1985.

⁴⁰ Leyva 1996: 154.

medlemmene deltok aktivt og tok på seg verv og ansvar. Det var for eksempel 61 ulike verv som skulle fordeles på totalt 299 innbyggere i grenden Nazareth på slutten av åttitallet.⁴¹ 40 % av den voksne befolkningen deltok til enhver tid i komiteer og kommisjoner. Det var en komité for hver av de sentrale aktivitetene i landsbyene: Helsekomité, skolekomité, komité for forvaltning av kreditt, administrasjonskomité, vaktkomité, komité for fellesåkrene, komité for felles dyr etc. Vervene gikk på omgang og ble gjort på dugnad. Rådet av autoriteter (consejo de autoridades) besto av erfarne medlemmer av fellesskapet som hadde bred erfaring fra tjeneste i ulike verv og tok beslutninger i saker som ikke krevde diskusjon i plenum, men det var allmøtet (asamblea comunal) som var øverste myndighet i grendene.⁴² Der hadde alle voksne medlemmer av fellesskapet stemmerett på allmøtet (grensen gikk ofte ved 14 år).⁴³

Organiseringen var basert på det som medlemmene i grendene oppfattet som tradisjon, men var grunnleggende forskjellig fra organiseringen i høgfjellet på 1980 og 1990-tallet. Der var politisk makt konsentrert i hendene på et fåtall autoritære ledere. Men i Las Cañadas spilte partimedlemskap eller materielle ulikheter mindre rolle for maktfordelingen. Utøvelse av makt måtte forankres i fellesskapet, og idealet var at ledere skulle "lede adlydende".⁴⁴ Ledere skulle ikke ha fordeler av sin posisjon. De skulle være tjenere som utøvde beslutninger som grendene hadde tatt i fellesskap. Ledere måtte derfor "adlyde" menige medlemmer av fellesskapet.

Komiteene og kommisjonene var både institusjoner for maktutøvelse og arena for opplæring. Medlemmene lærte hverandre ulike typer arbeid som var viktig for fellesskapet. Siden vervene roterte mellom medlemmene, fikk nye ledere stadig prøve seg. Det betyr imidlertid ikke at alle medlemmer av fellesskapet hadde samme grad av innflytelse. De godt voksne mennene var som regel de mest meritterte medlemmene i fellesskapet, og det utviklet seg en slags politisk elite bestående av slike meritterte menn. Likevel bidro systemet til betydelig større fordeling av makt mellom medlemmene enn i høgfjellet.⁴⁵ Reinard har vist at det var vanskelig for stat og parti å

⁴¹ Leva 1996: 154.

⁴² Leva 1996: 115 – 118.

⁴³ Egne intervjuer med geriljasoldater og lokalbefolkning i området rundt La Garucha, mai 1994.

⁴⁴ "Mandar obedeciendo", Egne intervjuer med geriljasoldater i Patihuitz, mai 1994, De eldstes råd i Diez de abril, april 2004 og Junta de buen gobierno, Morelia, mars 2005.

⁴⁵ Leyva Solano, X., "Regional, Communal, and Organizational Transformations in Las Cañadas" i Rus, J., Hernández Castillo, R. A. og Mattiace, S. L., *Mayan Lives, Mayan Utopias: the indigenous peoples of Chiapas and the Zapatista rebellion*, Lanham 2003: 167.

dominere bondeorganisasjoner bygd på slik lokal organisering.⁴⁶ Selv om partiet og staten greide å inkorporere enkeltledere, sto andre klare til å utfordre lederskapet.⁴⁷

Det var kampen for jord som utløste regional politisk organisering i Las Cañadas. Det vokste fram en rekke lokale bondeorganisasjoner etter 1974. De var gjerne sammenslutninger av grender i samme dal med felles interesser i kampen mot naturreservater eller godseiere. Det ble stiftet tre bondeorganisasjoner i 1976. Foreningen av ejidoer "Quiptic ta Lecubtecel" (Sammen for framgang) organiserte grender i kommunen Ocosingo, mens foreningene "Lucha Campesina" (Bondekamp) og "Tierra y Libertad" (Jord og frihet) samlet grender i kommunen Las Margaritas. Flere slike uavhengige foreninger gikk sammen i "Unionen av unioner" (Unión de uniones Ejidales y Grupos Campesinos Solidarios de Chiapas) i 1980. Unionen av unioner representerte 180 grender i 11 kommuner og var den første store uavhengige bondeorganisasjon i Chiapas.⁴⁸

Staten var nærmest fraværende i grendene i Las Cañadas. Derfor måtte Unionen av unioner ta på seg oppgaver som bondeorganisasjoner vanligvis ikke har ansvar for. Unionen av unioner ble i praksis styresmakt med ansvar for skoler, veier, inngåelse av ekteskap og annet som hører styresmaktene til. Bondeorganisasjonen bygde på de samme prinsippene som den sosiale organisasjonen i grendene. Grendene valgte representanter til bondeorganisasjonen på allmøter, og vervene gikk på omgang mellom de valgte lederne. Grendene skiftet også på å arrangere møter og kongresser. Systemet krevde stor grad av deltagelse fra både bøndene og grendene. Beslutninger måtte systematisk forankres i allmøter både i bondeorganisasjonen og i den enkelte grend. Bondeorganisasjonene hadde demokratiske institusjoner og prosedyrer som sikret at lederne hadde legitimitet i befolkningen i Las Cañadas.

Den katolske kirken spilte en helt avgjørende rolle i utviklingen av bondeorganisasjoner. Den katolske kirken var i denne regionen ledet av den unge biskopen Samuel Ruiz som førte nye teologiske impulser til Chiapas. Det fikk stor betydning i en delstat der 97,5 % av innbyggerne tilhørte den katolske kirken.⁴⁹ Det er derfor nødvendig å analysere noen sentrale trekk ved det pastorale arbeidet Ruiz satte i gang i Chiapas og som fikk stor betydning for bondeorganisasjoner i Las Cañadas.

⁴⁶ Reinard, M. C., *Los Llanos en Llamas: San Bartolomé, Chiapas, Mexico* 1998.

⁴⁷ Reinard 1998.

⁴⁸ Díaz-Polanco, H. og Sánchez, C., *México diverso. El debate por la autonomía*, Mexico 2002: 62. Leyva oppgir 156 grender i 13 kommuner. Leyva 1996: 152.

⁴⁹ Womack 1999: 24.

Den unge Ruiz var en konservativ biskop med et tradisjonelt syn på urfolkene. Urfolkene måtte ”frigjøres” fra sin egen kultur for å skape utvikling, mente biskopen, men pastorale besøk i lutfattige grender førte til at Ruiz begynte å tvile på ”kirkelige, økonomiske og sosiale hierarkier”. Han begynte å tro at Gud hadde en egen ”plan for arbeid med indianerne”.⁵⁰ Ruiz deltok på Det andre Vatikankonsil som ble åpnet i oktober 1962. Konsilet var en anledning til refleksjon rundt kirkens ansvar for de fattige. Konferansen av latinamerikanske biskoper i Medellín (Colombia) i 1968 var nok en stimulans til nyorientering av det pastorale arbeidet i Chiapas.⁵¹ Biskopene fordømte fattigdom som en umenneskelig ”avvisning av Herren” og fordømte ”institusjonell vold” og ønsket ”vilje til frigjøring” velkommen.⁵² De lovde å støtte arbeidet med å utvikle grasrotorganisasjoner. Ruiz bestemte seg for å reformere misjonsarbeidet.⁵³ Det skulle organiseres rundt et voksende korps av kateketer i grendene. Det skulle ikke lenger være individuelt og instruerende, men i dialog med fellesskapet. Målet var at kirken skulle ledsage urfolkfellesskapene slik at de selv kunne utvikle en egen katekisme på sitt eget morsmål.

Ruiz tok initiativet til å organisere en ”Indianerkongress” i San Cristóbal de las Casas i oktober 1974. 1250 delegater fra 327 grender deltok på den første store uavhengige kongressen i Chiapas, men arbeidet før kongressen fikk minst like stor betydning. Kateketene ledet omfattende diskusjoner i hver enkelt grend der medlemmene i fellesskap diskuterte saker de ville legge fram for kongressen. Arbeidet førte til at delegatene i San Cristóbal de las Casas samlet seg om omfattende og detaljerte analyser av problemene i grendene. Delegatene krevde leger, medisin, lærere, drikkevann, bedre skoler, indianske prester, rettferdig lønn og jordreformer. Prosessen var en øvelse i demokratisk deltagelse basert på den politiske kulturen i grendene, og en erfaring som fikk stor betydning for den videre bondeorganiseringen i Chiapas.

Delegatene ba om hjelp til arbeidet i de gryende bondeorganisasjonene.⁵⁴ Ruiz hadde allerede fått en gruppe maoister til Chiapas for å hjelpe til med organiseringen av kongressen, men han trengte mer hjelp. Han ba derfor om hjelp fra en annen gruppe maoister, Proletarlinja (Línea Proletaria). Proletarlinja ble stiftet av unge universitetslærere og studenter tidlig på

⁵⁰ Womack 1999: 25.

⁵¹ Santiago, J. S., *Seeking freedom. Bishop Samuel Ruiz in conversation with Jorge S, Santiago*, San Cristóbal de las Casas, 1999: 9.

⁵² Womack 1999: 29.

⁵³ Intervju med Samuel Ruiz, San Cristóbal de las Casas, august 1994.

⁵⁴ De tre første regionale organisasjonene i Las Cañadas ble dannet først to år senere (1976).

syttitallet. Det var en revolusjonær organisasjon, men den skilte seg fra andre revolusjonære grupper i Mexico. En rekke andre revolusjonære organisasjoner var i væpnet konflikt med myndighetene, men Proletarlinja arbeidet i full åpenhet. De planla en langsiktig ideologisk kamp som først om mange år skulle munne ut i revolusjon.

Proletarlinja sto for en helt spesiell form for maoisme som skilte seg fra andre maoistiske organisasjoner i Latin-Amerika. Adolfo Orive spilt en helt avgjørende rolle i Proletarlinjas ideologiske utviklingen.⁵⁵ Orive hevdet at massene bare kunne ”skape historie” dersom ”de har makt til å ta beslutninger i sine egne hender”.⁵⁶ Proletarlinja ønsket ikke å organisere massene for å lede ”som om de var fedre”.⁵⁷ Lederskap ovenfra ”lærer oss ikke hvordan gode ideer oppstår”, skrev Orive. Folk skulle formulere sine egne ideer.

Det var viktige likhetstrekk mellom de to organisasjonene som støttet oppbyggingen av bondeorganisasjoner i Las Cañadas. Både Kirka og Proletarlinja lyttet til bøndene uten ønske om å dominere de lokale organisasjoner. Denne helt spesielle kombinasjonen ga rom for utvikling av lokale organisasjoner ledet av lokale ledere med legitimitet i befolkningen.

Selv om det fantes likhetstrekk mellom Proletarlinja og Kirka, ble samarbeid etter få år erstattet av konflikt. Ruiz og hans kateketer mente at bondeorganisasjonene ble for opptatt av kreditt, minstepriser og samarbeid med myndighetene. Proletarlinja, derimot, hadde over lengre tid nærmet seg regjeringspartiet PRI. De mente at bondeorganisasjonene på dette stadiet av kampen var best tjent med å samarbeid med staten. Kateketene protesterte og hevdet at Proletarlinja var ”opportunist”.⁵⁸ Ruiz ba grendene om å stoppe samarbeidet med Proletarlinja. Verken ”Proletarlinja” eller kirka kunne på egenhånd avgjøre striden. De var begge avhengige av støtte fra grendene. Grendene lot seg overbevise av biskopen om at Proletarlinja gikk for langt i samarbeid med myndigheten. Uten støtte fra grendene, måtte Proletarlinja forlate Las Cañadas. Konflikten viste at grendene hadde betydelig handlekraft i forholdet til organisasjonene utenfra.

2.6. Væpnede organisasjoner i Las Cañadas

⁵⁵ Womack mener at Orive var ”den kanskje mest bemerkelsesverdige organisatoren i sin generasjon.” Carlos Salinas (som senere tok doktorgrad ved Harvard) hadde Orive som lærer på universitetet. Han var så imponert at han fortsatte å holde kontakten med maoistene gjennom resten av sin politiske karriere.

⁵⁶ *Línea Proletaria*, nr. 3, 1977: 1 – 12.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Intervju Jorge S. Santiago, San Cristóbal de las Casas, mars 2004.

EZLN var ikke den første væpnede organisasjonen som forsøkte å starte geriljakrig mot regjeringen i Mexico. Det ble dannet nærmere 30 geriljaorganisasjoner med rundt 2000 medlemmer i perioden mellom 1965 og 1985.⁵⁹ Den mexicanske geriljabølgen var inspirert av Ernesto "Che" Guevara slik som ellers i Latin-Amerika. Geriljaorganisasjonene forsøkte å finansiere krigføringen med bankran og kidnappinger, men slike aksjoner gjorde også at politiet kom på sporet av medlemmene av organisasjonene. Alle disse organisasjonene ble knust, og lederne ble fengslet eller drept.⁶⁰

En liten gruppe journalister stiftet geriljahæren Ejército Insurgente Mexicano (EIM) i Lacandon-jungelen i 1968, men greide ikke å få til samarbeid med bøndene i området. Forsøket ble et raskt slått ned av den mexicanske hæren. Ni overlevende medlemmer dannet Fuerzas de Liberación Nacional (FLN) i 1969.⁶¹ FLN etablerte en base i Lacandon i 1972, men i 1974 ble noen av FLNs medlemmer tatt til fange i Nord-Mexico. Organisasjonen ble knust i løpet av noen få dager og ti medlemmer ble drept i kamper med hæren. Likevel forsøkte de overlevende å bygge opp igjen FLN. Disse erfaringene viste at geriljaorganisasjonene ikke kunne greie seg i Lacandon uten støtte fra bøndene i området.

Det var ikke selvsagt at FLN skulle greie å etablere et nært forhold til bøndene i Las Cañadas. Den politiske kulturen i Las Cañadas var basert på deltagelse og dialog, mens FLNs statutter viste en organisasjon med dogmatisk fortolkning av marxisme.⁶² FLN er "svaret på det mexicanske folkets historiske behov for å organisere og sette i verk revolusjonær vold for å kaste av seg undertrykkningen". FLN bygger på "vitenskapene om historie og samfunn" som har "demonstrert sin gyldighet" gjennom tidligere revolusjoner i det 20. århundret. "Et eneste parti" skal gjennom "proletariatets diktatur" lede folket til sosialisme. FLN var bygget på forestillingen om universelle sannheter som ga lite rom for diskusjon eller dialog. FLN kom ikke til Chiapas for å lytte slik som kirken og Proletarlinjen. Likevel fikk FLN etter hvert stort gjennomslag i Las Cañadas. Det skyldes først og fremst at de hadde gode kontakter til kirken og tilspissingen av jordkonfliktene i Las Cañadas.

⁵⁹ Comisión Nacional de Derechos Humanos, "Fiscal especial para movimientos sociales y políticos del pasado. Recomendación 26/2001 de la Comisión Nacional de Derechos Humanos", *Diario oficial de la Federación* 27.11. 2001.

⁶⁰ Comisión Nacional de Derechos Humanos, *Informe sobre casos históricos de desaparecidos de las décadas de los 70 y 80*, Mexico 2001.

⁶¹ Womack 1999: 190.

⁶² FLN, *Estatutos de las Fuerzas de Liberación Nacional*, Mexico 1980.

Bondeorganisasjonene var svekket etter at Proletarlinja ble presset ut av Las Cañadas, og biskop Ruiz så seg om etter nye rådgivere til bondeorganisasjonene.⁶³ Han fant det i miljøet rundt kirkeorganisasjonen DESMI, A.C. ledet av Jorge S. Santiago.⁶⁴ DESMI hadde et omfattende internasjonalt nettverk og mottok støtte fra store kirkelige organisasjoner i USA og Vest-Europa. De hadde også kontakt med en liten gruppe kadrer fra FLN som forsøkte å organisere en geriljagruppe i Chiapas.⁶⁵ FLN fikk raskt et stort kontaktnettverk i grendene gjennom samarbeidet med DESMI og de katolske kateketene.

Det var FLN som stiftet geriljaorganisasjonen EZLN i 1983. EZLN besto opprinnelig av bare seks medlemmer, men vokste raskt i takt med tilspissingen av jordkonfliktene i Las Cañadas.⁶⁶ EZLN etablerte hovedkvarter i Las Cañadas like utenfor ejidoen der lederen for kirkens diakoner bodde og rekrutterte sekretæren i Unionen av unioner og flere andre sentrale bondeledere. Det er sannsynlig at flere tusen bønder fra grendene i Las Cañadas fikk i løpet av få år militær trening i leirene til EZLN, men vi kjenner ikke det nøyaktige tallet.⁶⁷ Det var bred oppslutning om EZLN – også i de delene av grendene som senere ble fiender av EZLN. EZLN ble en slags væpnet sjølforsvarsorganisasjon for grendene og både kateketer, diakoner, bondeledere og bønder fikk hemmelig militær trening i jungelen.

Vi mangler gode kilder på en rekke interessante spørsmål knyttet til forholdet mellom FLN, EZLN og bondeorganisasjonene på 1980 og 1990-tallet. Det fins likevel særlig to kategorier kilder som gir nyttig informasjon. En rekke bondeledere og FLN-kadre som deltok i EZLN på 1980 og 1990-tallet har fortalt sine historier til mexicanske sikkerhetstjenester etter krigsutbruddet. Noen av disse intervjuene ble gitt videre til Tello som brukte dem i sin kritiske EZLN-historie.⁶⁸ Det er imidlertid flere problemer knyttet til disse opplysningene. Kildene var i en vanskelig situasjon da de ble intervjuet av sikkerhetstjenesten siden de hadde vært med på å bygge opp EZLN. Framstillingen til Tello bygger dessuten bare på et begrenset utvalg av disse kildene, et utvalg som er gjort av sikkerhetstjenesten. Samtidig er det vanskelig å basere seg på den andre kategorien av kilder. De består i hovedsak av intervjuer og skriftlig materiale fra medlemmer av EZLN. EZLN hadde også interesse av å framstille hendelsene i et bestemt lys. Det

⁶³ Womack 1999: 36. Tallene er fra 1985.

⁶⁴ Eget intervju, Santiago 2004.

⁶⁵ Womack (1997).

⁶⁶ Muñoz Ramírez, G., *20 y 10 el fuego y la palabra*, Mexico 2003: 27 – 59.

⁶⁷ Womack 1999; Egne intervjuer med geriljasoldater og offiserer: Marcos, Benito, Laura, Irma, Mario, Rolando m.fl. Patihuitz, 1994.

er likevel mulig å utvikle en forståelse av de grunnleggende prosessene i framveksten av EZLN i Las Cañadas siden kildene i all hovedsak er samstemte om viktige begivenheter. Det er særlig i fortolkningen av disse begivenhetene at kildene spriker. Jeg bygger min forståelse av framveksten til EZLN på de delene av beretningene som stort sett er sammenfallende om de viktigste prosessene og hendelsene.

Grendene og EZLN hadde altså ulike politiske kulturer.⁶⁹ Formelt sett var EZLN fortsatt underlagt FLN som forsøkte å bygge en landsomfattende militær organisasjon der geriljahæren i Chiapas bare skulle være en liten del. Partiformann Yañez (FLN) sørget for at rekruttene i EZLN fikk ”politisk skolering” i treningsleirene. De underviste i bøndene om Marx, revolusjon og vitenskaplig sosialisme. Likevel var det ikke ideologi, men praktiske årsaker som gjorde at EZLN fikk innpass i Las Cañadas. Så godt som hele fellesskapet i Las Cañadas var enige om at det var nødvendig å gjøre militære forberedelser.⁷⁰ Det var bare EZLN som tilbød militær trening i Las Cañadas. EZLN vokste, men de indre kulturelle og ideologiske spenningene forble uavklarte.⁷¹

Leyva, de Vos og Tello har vist hvor stor støtte ”den militære veien” hadde i Las Cañadas på slutten av åttitallet og begynnelsen av nittitallet. Fellesskapet i Las Cañadas forventet at unge ledere i grendene skulle følge noen sentrale ”veier”: Det ble forventet at de skulle tjene grendene gjennom ulike verv, de skulle tjene kirken som kateketer, ta verv i bondeorganisasjonen og delta i oppbyggingen av geriljahæren EZLN. EZLN hadde blitt en integrert del av fellesskapet i Las Cañadas på linje med institusjoner som kirke og bondeorganisasjon.⁷²

Konkurransen mellom organisasjoner og splittelser i fellesskapet

Subcomandante (underkommandant) Marcos ble utnevnt til øverstkommanderende for EZLN da kommandant Elisa ble omplassert av helsemessige årsaker i mars 1988.⁷³ Subcomandante Marcos spilte en helt avgjørende rolle for utviklingen av forholdet mellom grendene og EZLN. Hans spesielle bakgrunn gjorde Marcos i stand til å være bindeledd mellom grendene i Las Cañadas og FLN. Militære etterretningsrapporter har vist at Marcos egentlig er Rafael Guillén

⁶⁸ Tello 2001.

⁶⁹ Arbeidsdefinisjon av ”politisk kultur”: ”historically informed and historically variable attitudes, evaluations, and practices of politics”, Hann, C. and Dunn, E., (red.), *Civil Society: Challenging Western Models*. New York 1996.

⁷⁰ Tello 2001, de Vos 2002 m.fl. Dessuten mine egne intervjuer med geriljasoldater i Patihuitz, mai 1994 og krigsflyktninger, Altamirano mai 1994.

⁷¹ Eget intervju subcomandante Marcos, mai 1994; Le Bot, Y., *Subcomandante Marcos. El sueño zapatista*. Barcelona 1997: 68 – 78.

⁷² Se for eksempel de Vos 2003, Leyva 1995 og Tello 2001.

Vicente som kom fra en middelklassefamilie øst i Mexico.⁷⁴ Guillén studerte filosofi på et av universitetene i Mexico By og skrev blant annet en avhandling for graden *licenciatura* om Foucault.⁷⁵ Foucaults maktbegrep skiller seg fra maktbegrepet FLN brukte i sine skrifter. Foucault skriver at makt ikke eies, men utøves. Oppmerksomheten vris i retning av prosesser i samfunnet som konstruerer makt. Et slikt maktsyn har gått igjen i alle tekstene til subcomandante Marcos. Det var tydelig allerede i avhandlingen om Foucault at Marcos ikke var begrenset av dogmatiske forståelser av materialisme og klassekamp slik som ledelsen av FLN. Det bidro også til at Marcos bedre kunne forstå prosesser i grendene i Las Cañadas og slik at EZLN kunne erobre en sentral plass i livet i grendene i Las Cañadas.⁷⁶

EZLNs privilegerte rolle i Las Cañadas ble utfordret fra flere andre organisasjoner som arbeidet i regionen. Det er nødvendig å drøfte utviklingen av tre konkurrerende uavhengige organisasjoner for å forstå formingen av den kollektive identiteten til EZLN. Leyva demonstrerer at fellesskapet på slutten av 80-tallet var definert av opposisjon til regjeringspartiet PRI, men med de nye organisasjonene åpnet det seg nye muligheter for alternative strategier. Fellesskapet ble erstattet av et mangfold av allianser, fraksjoner og organisasjoner som samarbeidet eller lå i konflikt med hverandre.

Unionen av unioner hadde en dominerende plass i fellesskapet gjennom hele 80-tallet. Regjeringen ønsket at bondeorganisasjonene skulle registrere seg og inngå forpliktende samarbeide med myndighetene. Unionen av unioner ble omdannet til en offentlig godkjent organisasjon (av typen ”Asociación Rural de Interés Colectivo”) i 1988 og fikk dermed tilgang til statlige kredittordninger.⁷⁷ Samarbeidet betydde også at flere sentrale kadrer fra Proletarlinja returnerte til Chiapas som statlige rådgivere for å gjenoppta arbeidet de måtte legge ned etter konfliktene med Kirka og kateketene. EZLN var i mot bondeorganisasjonens nye linje. ARIC ble derfor splittet i flere fraksjoner som var uenige om samarbeidet med staten. En fraksjon utviklet samarbeidet videre slik at enkelte bondeledere fikk posisjoner i PRI. En annen fraksjon opprettet samarbeid med opposisjonspartiet PRD. En tredje fraksjon valgte å samarbeide med EZLN.

⁷³ I følge subcomandante Marcos, intervju mai 1994 og intervjuer med geriljasoldater og lokale ledere.

⁷⁴ Tello 2001: 112 – 114.

⁷⁵ *Licenciatura* kan sammenlignes med en bachelor med en større avsluttende oppgave. Guillén Vicente, R., *Filosofía y educación, Tesis*, Mexico 1980.

⁷⁶ Min fortolkning av intervjuet med Marcos i Patihuitz, mai 1994.

⁷⁷ ARIC - Asociación Rural de Interés Colectivo.

OCEZ (Organización Campesina Emiliano Zapata) ble stiftet av radikale bønder i området rundt Venustiano Carranza lenger vest i Chiapas.⁷⁸ OCEZ hadde mange fellestrekk med bondeorganisasjonene i Las Cañadas – slik som bruk av allmøter og roterende verv. OCEZ var motstander av alle allianser med politiske partier, men avviste også bruken av militære midler.⁷⁹ Organisasjonen spredde seg til stadig nye områder i Lacandon og var en reell konkurrent til EZLN. EZLN fryktet å miste grepet om grendene da de så at stadig flere bønder valgte å organisere seg i OCEZ. Men også OCEZ delte seg i flere fraksjoner som var uenige om forholdet til staten og til opposisjonspartiene. Organisasjonen ble splittet i flere omganger utover 1990-tallet.

CIOAC (Central Independiente de Obreros Agrícolas y Campesinos) var knyttet til det mexicanske kommunistpartiet (Partido Comunista Mexicano) og var aktiv flere steder i Chiapas. EZLN og CIOAC arbeidet side om side i mange grender i kommunen Las Margaritas. Det var ikke uvanlig at medlemmer av CIOAC fikk militær trening i treningsleirene til EZLN.⁸⁰ CIOAC var en spesiell utfordring for EZLN fordi flere av de unge bondelederne på slutten av 80-tallet begynte å bruke urfolkidentitet som et argument i den politiske kampen. Disse unge lederne kom i konflikt med hvite rådgivere som insisterte på at bondeorganisasjonen Lucha Campesina av taktiske årsaker skulle samarbeide med PRI ved valgene i Las Margaritas og Altamirano. De unge bondelederne ønsket i stedet å støtte kandidater fra opposisjonspartiet PRD som også var tojolobaler.⁸¹ Konflikten førte til at de unge bondelederne stiftet en ny bondeorganisasjon som eksplisitt brukte identitetsbaserte argumenter.⁸² Både CIOAC og PRD ble dermed aktuelle organisasjoner for radikale bondeledere som ønsket å understreke identitetsspørsmålet. EZLN, derimot, hadde fortsatt et uavklart forhold til betydningen av identitetsspørsmålet.

De nye organisasjonene og fraksjonene betydde at bøndene og grendene nå kunne velge mellom en rekke ulike strategier for å oppnå målene sine. Det ble knyttet nye bånd og allianser mellom grender, organisasjoner og partier. Harvey og Villafuerte har delt organisasjonene i fem ulike kategorier fra de som er stiftet av staten, til de som avviser alt samarbeid med staten.⁸³

⁷⁸ Renard, M. C., *Los Llanos en Llamas: San Bartolomé, Chiapas, Mexico* 1998: 229.

⁷⁹ Villafuerte Solís, D., *La Tierra en Chiapas. Viejos Problemas Nuevos*, Mexico 2002: 197.

⁸⁰ Egne intervjuer: Miguel Angel Vasquez Hernandez, leder av CIOAC-historico og Limbano Vasquez Ruíz, leder av CIOAC-independiente.

⁸¹ Hernández Cruz, A., "Autonomía tojolobal: Génesis de un proceso" i Burguete Cal y Mayor, A., *México: Experiencias de Autonomía Indígena*, København 1999: 171 – 192.

⁸² Unión de Ejidos Pueblos Tojolobales. Oversatt: Tojolobalfolkenes ejidoforening.

⁸³ Harvey, N., *The Chiapas rebellion: the struggle for land and democracy*, Durham 1998 og Villafuerte 2002: 197.

OCEZ plasseres i kategori A for uavhengige bondeorganisasjoner som (opprinnelig) avviste partipolisk samarbeid (Fraksjoner av OCEZ inngikk senere slikt samarbeid). CIOAC er i kategori B for uavhengige organisasjoner som allierer seg med opposisjonsparti. Unionen av unioner plasseres i kategori C for organisasjoner som inngikk konkret samarbeid med staten om minstepriser, kreditt etc. Kategoriene D og E er for organisasjoner som hadde institusjonalisert samarbeid med staten eller PRI.

EZLN passer ikke inn i inndelingen til Harvey og Villafuerte. Organisasjonen må defineres som en bondeorganisasjon siden medlemmene var bønder og jordreformer var et sentralt krav. Likevel skiller EZLN seg fra de andre organisasjonene både når det gjelder mål og virkemiddel. De andre radikale organisasjoner (som OCEZ) forsøkte å presse staten til å gjennomføre jordreformer. EZLN krevde ikke reformer, men ville kaste regjeringen. Det kunne bare gjøres med våpenmakt.

Bøndene i grendene avgjorde hvilken bondeorganisasjon de skulle tilhøre i diskusjoner på allmøter og i komiteer i grendene. De mest radikale grendene i Las Cañadas som hadde ligget lengst i strid med staten, valgte ofte EZLN, men konfliktlinjene gikk ofte tvers gjennom både grender og familier som ble delt i to. EZLN hadde vært en integrert del av et fellesskap i Las Cañadas, men splittelsene førte til at EZLN ble organisasjonen til de mest radikale delene av fellesskapet i Las Cañadas.

Jeg har intervjuet geriljasoldater i Patihuitz, de eldste i grenden Diez de Abril, zapatistledere i den autonome kommunen Lucio Cabañas og medlemmer av zapatistenes fylkesmyndigheter i Oventic og Morelia. Alle deler felles erfaringer og oppfatninger om sammenhengen mellom stat, parti og lokale organisasjoner. De hevder at det korporative systemet knytter til seg nye klienter gjennom forhandlinger med uavhengige organisasjoner. Resultatet av slike forhandlinger ble at noen få ledere ble inkorporert og fikk posisjon, makt og penger, mens medlemmene av organisasjonen forble like fattige. Disse erfaringene gjorde at deler av fellesskapet mistet troen på at det var mulig å oppnå grunnleggende forandringer gjennom forhandlinger. EZLN representerte den delen av befolkningen som mente at det var nødvendig å erobre den politisk makten fra utsiden av systemet med militære midler. Derfor er det nødvendig å stramme inn Leyvas beskrivelse av opposisjonen med PRI som et grunnleggende element i den kollektive identiteten til EZLN. Den kollektive identiteten ble dannet i en stadig pågående prosess der samarbeid og konflikt med andre organisasjoner spilte en viktig rolle. Den kollektive

identiteten til EZLN er definert av opposisjon mot hele det politiske systemet inkludert opposisjonspartiene. EZLN var på *utsiden* av det politisk systemet i motsetning til andre organisasjoner som søkte allianser og innflytelse i systemet.

Konkurransen mellom bondeorganisasjoner og fraksjoner ble tilspisset etter at Carlos Salinas de Gotari ble valgt til president i 1988. Salinas forsto at Mexico var på vei inn i en epoke med store forandringer, men mente at konsekvensene av liberale økonomiske reformene måtte dempes for at sosiale spenninger og uro ikke skulle ødelegge mulighetene for politisk styring. Salinas opprettet derfor programmet Solidaridad i 1988. Solidaridad forsøkte å mobilisere fattige til samarbeid i kamp mot fattigdom. Sosialutgiftene utgjorde 32 prosent av statsbudsjettet i 1988. Seks år senere hadde utgiftene til sosiale tiltak steget til 55 prosent.⁸⁴ Budsjettposten til Solidaridad økte fra 1,86 prosent i 1989 til 3,72 prosent i 1994. Solidaridad fordelte tre milliarder dollar til fattigdomsbekjempelse i 1994.

Salinas kjempet en hard kamp for å holde midlene i programmet utenfor delstatsguvernørenes rekkevidde. De lokale guvernørene la likevel beslag på deler av midlene som ofte ble brukt til å belønne PRIs støttespillere i delstatene. Dessuten forsvant en del av midlene i hendene på korruperte tjenestemenn.⁸⁵ Solidaritet fikk likevel stor betydning i Las Cañadas der det ble bygget skoler, sykehus, rådhus, idrettsplasser og veier. Kateketer, diakoner og bondeledere i Las Cañadas begynte å tro på samarbeid med myndighetene. Mange begynte å tvile på om væpnet kamp var den eneste utvei for fellesskapene i Las Cañadas. Det var en trussel mot EZLN.

2.7. Årsakene til krigsutbruddet

Hittil har jeg forsøkt å vise grunnleggende trekk ved framveksten av militant revolusjonær politikk i Las Cañadas. Det foregikk lignende prosesser mange andre steder i Chiapas, hver med sine særtrekk, men jeg mener at utviklingen i Las Cañadas var særlig viktig for formingen av EZLN. EZLN hadde militære treningsleire i Las Cañadas, en stor andel av medlemmene kom derifra, og det var på en kongress i Las Cañadas at EZLN bestemte seg for å realisere planene om et militært opprør. Derfor skal Las Cañadas stå i fokus av analysen av årsakene som til slutt utløste krigshandlingene i Chiapas.

⁸⁴ Tall fra Federal Research Division of the Library of Congress: *Country Studies. Mexico*. <http://countrystudies.us/mexico/> 21. august 2005.

⁸⁵ Womack 1999: 211.

Urfolksbøndene i Las Cañadas hadde brukt mexicanske institusjoner som jordreformer og ejido til å rekonstruere tradisjon og erobre rom for autonomi, men disse institusjonene ble truet av reformer etter gjeldskrisen i 1982. Gjeldskrisen i 1982 var et vendepunkt for Mexico.⁸⁶ PRI hadde på 70-tallet ført en nasjonalistisk politikk og satset på store investeringer for å bygge opp nasjonal industri og jordbruksproduksjon.⁸⁷ Renteøkning i 1981 gjorde at Mexico ikke greide å betjene sine gjeldsforpliktelser og førte til at satsingen på oppbygging av nasjonal produksjon brøt sammen. Nye grupper tok kontrollen over PRI og begynte en nyliberal moderniseringsprosess. PRI satset på reformer som nedbygging av tollbarrierer, reduserte skatter og avgifter, forhandlinger om frihandelsavtaler, innføring av skattefrie soner og budsjett disiplin.

Reformene fikk konsekvenser for bønder i Chiapas. Det ble for eksempel vanskeligere å oppnå avtaler om minstepriser på jordbruksprodukter, subsidiene ble redusert og konkurransen økte. Men samtidig var reformene en trussel mot autoritære ledere og det korporative systemet i Chiapas.

President Salinas ønsket å reformere det politiske systemet og så på det korporative systemet som et hinder for fri konkurranse. Likevel fikk lokale autoritære ledere i Chiapas stor frihet til å gjennomføre repressive tiltak mot de voksende bondeorganisasjonene. Det skyldtes først og fremst at Chiapas har en lang grense til Guatemala der borgerkrigen var inne i en av sine blodigste perioder. Mexicanske politikere fryktet at krigen skulle spre seg over grensen. Guvernør Absalón Castellanos (1982 -1988) skjerpet straffene for forbrytelser mot den ”indre sikkerhet”. (Castellanos kom fra en av godseierfamiliene i høglandet.) De nye lovene ble flittig benyttet mot uavhengige organisasjoner som OCEZ og CIOAC. Det ble utført 153 drap på opposisjonspolitikere og bondeledere under general Castellanos styre i Chiapas. Likevel fikk guvernør Patrocinio González (1988 – 1994) skjerpet straffene for forbrytelser som blokkering av veier og demonstrasjoner i offentlige parker.⁸⁸ De økonomiske reformene gikk altså hand i hand med undertrykking av uavhengige organisasjoner i Chiapas. Det skjerpet motsetningene i Las Cañadas og førte krigen nærmere.

EZLN sa at frihandelsavtalen mellom Mexico, USA og Canada (NAFTA) var utløsende årsak til krigen.⁸⁹ Avtalen trådte i kraft 1. januar 1994, men var bare et foreløpig høydepunkt i en

⁸⁶ Ward, J., *Latin America. Development and Conflict Since 1945*, London 2004.

⁸⁷ Se for eksempel: Wallerstein, I., *The modern world-system*, New York 1974.

⁸⁸ Womack 1999: 229.

⁸⁹ North American Free Trade Agreement. På spansk Tratado de Libre Comercio de América del Norte (TLCAN).

lang moderniseringsprosess der mexicansk økonomi ble tilpasset det globale regimet for handel som var i ferd med å bli utviklet (GATT, WTO, NAFTA etc.). Denne prosessen hadde en rekke alvorlige konsekvenser for bøndene i Chiapas. Den første var forventninger om konkurranse fra importerte jordbruksprodukter på de lokale markedene. NAFTA inneholdt klausuler om overgangsordninger som skulle gi bøndene tid til omstilling, men bøndene ventet likevel et betydelig prisfall. Bondeorganisasjonene protesterte og krevde prisgarantier.⁹⁰ Et annet vanskelig problem var regjeringens ønske om å individualisere eiendomsretten. Reformistene i regjeringen mente at individualisering av eiendomsretten til jord var nødvendig for å skape et marked der jord kunne kjøpes og selges. Det var igjen nødvendig for at jordbruket skulle kunne bli mer effektivt gjennom etablering av større eiendommer med kapital til maskiner og andre investeringer. De mente også at det var nødvendig å registrere og legalisere fattige bønders eiendomsrett slik at de kunne få tilgang til kreditt som igjen var nødvendig for å modernisere jordbruket.⁹¹ Reformistene mente at modernisering var nødvendig for å bekjempe fattigdommen i Chiapas. Men et fritt marked for jord kunne bare fungere dersom den private eiendomsretten ble respektert. De stadige jordreformene gjorde framtiden usikker for godseierne og reduserte viljen til å gjøre investeringer. Den logiske konsekvensen var at artikkel 27 i grunnloven måtte endres. Artikkel 27 ble endret i 1990, og regjeringen satte i gang et program for oppmåling og registrering av jordstykker.⁹²

Det var særlig to forhold som bøndene i Las Cañadas oppfattet som særlig truende.⁹³ Folk i grendene fryktet at individualisering av eiendomsretten til jord ville ødelegge institusjonen ejido. Institusjonen ejido hadde gitt urfolk bøndene et rom der de kunne rekonstruere identitet og tradisjon. I Las Cañadas var identiteten som urfolk uløselig knyttet til arbeidsfellesskapet i ejidoen. Dermed ble reformene opplevd som en trussel mot identitet og tradisjon. Dette skjedde samtidig som argumenter om identitet og tradisjon fikk økende betydning i lokale bondeorganisasjoner og utløste derfor identitetsbaserte protester.

⁹⁰ Stephen (2002): 137 – 138.

⁹¹ Soto, H de., *The mystery of capital: why capitalism triumphs in the West and fails everywhere else*, London 2001; Lea, D., Tully and de Soto on Uniformity and Diversity i *Journal of Applied Philosophy*, Volume 19, Number 1, 2002: 55-68(14); Ricketts, Martin: Poverty, Institutions and economics: Hernando de Soto on property rights and economic development i *Economic Affairs*, Volume 25, Number 2, June 2005: 49-51.

⁹² Programa de Certificación de Derechos Ejidales y Titulación de Solares (PROCEDE). <http://www.ran.gob.mx/archivos/PROCEDE/procede1.html>, konsultert 3.11.2005.

⁹³ Basert på egne intervjuer. Se liste over intervjuer.

Det var kanskje like alvorlig at det skulle bli slutt på jordreformene. Grendene i Las Cañadas hadde kjempet for jordreformer i tjue år. De fleste hadde foreldre eller besteforeldre som fortalte om kampen for jord på en viktig del av det sosiale og politiske livet i grendene, og det var stadig nye generasjoner som trengte mer jord. Folkene i Las Cañadas følte at de tapte en rettighet av stor betydning for fellesskapet.⁹⁴

Disse spesifikke mexicanske forholdene gjorde at den politiske kampen i Las Cañadas ble opplevd som både en forsvarskamp for den mexicanske revolusjonen og en kamp for urfolks identitet og tradisjon. Kampen var revolusjonær, men samtidig en kamp for tradisjon og identitet. Denne helt spesielle kombinasjonen skilte situasjonen i Chiapas fra andre eksempler på møter mellom revolusjonære organisasjoner og urfolk i Latin-Amerika.

Det vanskelige forholdet mellom urfolk og ”vitenskaplig sosialisme”

Møter mellom gerilja og urfolk i Latin-Amerika har ofte vært problematiske. De latinamerikanske geriljabevegelsene så vanligvis urfolkene som *bønder* som skulle frigjøres fra økonomisk utbytting. Geriljabevegelsene manglet begrepsapparat og modeller for å forstå de identitetsbaserte argumentene til urfolkgrupper. Geriljaen i Guatemala forsøkte å frigjøre mayabøndene, men opplevde flere ganger at urfolksbøndene samarbeidet med hæren for å motarbeide geriljaen.⁹⁵ Jordreformene til den revolusjonære regjeringen (Frente Sandinista de Liberación Nacional) i Nicaragua provoserte urfolksgrupper til væpnede protester og innledet en langvarig borgerkrig på Atlanterhavskysten (ca. 1981 – 1988).⁹⁶ Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, Ejército del Pueblo (FARC – EP) i Colombia har systematisk brukt overgrep som politiske drap for å ødelegge uavhengige urfolksorganisasjoner som Consejo Regional Indígena del Cauca (CRIC).⁹⁷

Disse eksemplene illustrer et systematisk problem mellom revolusjonære geriljaorganisasjoner og urfolkgrupper. Problemet kan best forstås ved hjelp av Herlinghaus som viser at de revolusjonære organisasjonene ikke bare ville *frigjøre*, men også så for seg ”en

⁹⁴ Egne intervjuer, geriljasoldater i Patihuitz, mai 1994.

⁹⁵ Egne intervjuer: Gaspar Ilom i november 1995, april 1998 og april 2003, og Rolando Moran i april 1997; César Macías, J., *La Guerrilla fue mi Camino*, Guatemala 1997; Wickham-Crowley 1993.

⁹⁶ Gordon, E. T., *Disparate Diasporas: Identity and Politics in an African Nicaraguan Community*, Austin 1998; Hale, C. R., *Resistance and contradiction: Miskitu Indians and the Nicaraguan State: 1894-1987*, Stanford 1994.

⁹⁷ Egne intervjuer med urfolkledere i Cauca, Colombia: Ezequiel Uitonas, ordfører Toribio, november 1996; Jesus Enrique Pinacue, leder CRIC, november 1996; Cristóbal Secue, leder CRIC, januar 1999. Secue ble drept av FARC i 2001.

kollektiv overgang fra overtro” til ”marxistisk modernisme”.⁹⁸ Geriljaledere i Guatemala, Nicaragua og Colombia forestilte seg identitet som urfolk først og fremst som et kulturelt problem som skyldtes underutvikling og utbytting. Urfolkene ble sett som objekter for frigjøring.⁹⁹ Men disse analysene overså at urfolk ofte har kunnet bruke institusjoner i undertrykkende regimer til å rekonstruere tradisjon på en slik måte at de har opprettet former for indre autonomi. Urfolkgrupper har derfor ofte opplevd det som et overgrep når organisasjoner utenfra har forsøkt å modernisere urfolkene.¹⁰⁰ Det som geriljaorganisasjonene oppfattet som ”overtro”, var ofte viktige elementer i tradisjon og identitet for urfolksgruppene. Slike motsetninger førte ofte til konflikt mellom revolusjonære organisasjoner og urfolk i Guatemala og Nicaragua.

Det vanskelige forholdet mellom geriljaorganisasjoner og urfolk er en sentral prosess i EZLNs historie. Det er også tema for en av EZLNs egne myter om bevegelsens opprinnelse. Zapatistene selv forteller og gjenforteller sin historie i stadig nye former. Det kollektive minnet konstrueres i daglig samtale og dialog. Subcomandante Marcos har for eksempel skrevet en slags skapelsesmyte om de første årene til EZLN.¹⁰¹ Fortellingen handler om et møte mellom en geriljasoldat og en gammel tzotzil. Det oppstår et vennskap og den gamle (Antonio) forteller historien om hvordan revolusjonshelten Emiliano Zapata kom til Chiapas. I følge den gamle Antonio var Zapata egentlig to halvguder fra mayaenes religiøse verden. Ik’al og Votán var både to og en: ”De to var én siden den ene gjorde den andre mulig”.¹⁰² Den gamle Antonios historie er fortellingen om hvordan de to halvgudene som vandret til Chiapas fikk navnet Zapata, men det er også fortellingen om hvordan revolusjonære idealer rekonstrueres i urfolkets eget univers.

Subcomandante Marcos blander historiske personer og mytologiske figurer i teksten. Den piperøkende marxistiske geriljasoldaten i fortellingen er nok subcomandanten selv. Både major *Mario* og major *Ana Maria* er med. Vi må gå ut i fra at Ana Maria er den samme Ana Maria som ledet angrepet på militærbasen Rancho Nuevo utenfor San Cristóbal de las Casas (i januar 1994).

⁹⁸ Herlinghaus, H., ”Literature and revolution in Latin America” i Valdés, Mario J. og Kadir, D., (red.), *Literary Cultures of Latin America. A Comparative History*, Volume III, Section III, Oxford 2004: 563 – 593.

⁹⁹ Egne intervjuer: Hooker, Hodgson, Ilom, Moran, Fernando og Jairo.

¹⁰⁰ Egne intervjuer: Secue, Piñacue, Uitonas, Cunningham. Gordon 1998, Hale 1994, Rizo, M. og Fonseca, G., ”Pensamiento Indígena Contemporáneo. (Entrevista a Brooklyn Rivera, líder de la organización indígena YATAMA)” i *Wani* nr. 37 2004: 53 – 62.

¹⁰¹ Subcomandante Marcos, ”The Story of Questions” i *Questions and swords. Folktales of the Zapatista Revolution*, El Paso 2001.

¹⁰² *Ibid*: 23.

Den gamle Antonio er sannsynligvis også basert på en virkelig person.¹⁰³ Den gamle Antonio var sannsynligvis en av dem som reiste fra fjellene i nord til Lacandon-jungelen for å skape seg et nytt liv. Subcomandante Marcos konstruerer i fortellingen helt bestemte forståelsesrammer for møtet mellom urfolkbøndene i jungelen og geriljasoldatene. Han forklarer at urfolkbøndene *skapte* EZLN.

Forholdet mellom urfolkfellesskapet i Las Cañadas og organisasjonen FLN var fortsatt uavklart i 1993. EZLN var formelt sett underlagt FLN, men partiet ønsket ikke krig i 1994. Det var bøndene og grendene som fattet vedtaket om å gå til krig. Jeg skal derfor forsøke å analysere hvordan bondelederen Francisco Gomez og grenden La Sultana kom fram til at de ville gå til krig.

Vedtak om krig

Vi har sett at det foregikk en rekke ulike og til dels motstridende prosesser som trakk bøndene i Las Cañadas i forskjellige retninger. Noen prosesser hadde dramatisk negative konsekvenser for bøndene, mens andre hadde positive effekter. Markedstilpassing, reduserte subsidier, frihandel og slutt på jordreformer tilspisset konflikten mellom bønder og stat. Sosiale tiltak gjennom programmet Solidaritet dempet fattigdommen. De nye organisasjonene og politiske partiene gjorde nye strategier og allianser mulige, og samholdet i fellesskapet ble utfordret.

Leyva skildrer årene med gryende bondeorganisering som en tid der fellesskap (comón) rådet i las Cañadas. Tiden karakterisert av fellesskap stilles i kontrast til senere splittelse i ”polariserte fraksjoner” med konflikt og krig.¹⁰⁴ Framveksten av et fellesskap mellom grender og bønder på tvers av etnisk tilhørighet er et viktig trekk i utviklingen på åttitallet. Men fellesskapet hadde også sine indre motsetninger. Både i landsbyene og i bondeorganisasjonene ble det lagt stor vekt på konsensus. Det var forventet at alle skulle delta i styre og stell, men det ble også forventet at alle skulle etterleve konsensus. Brudd på konsensus og tradisjon ble straffet hardt, ofte med utvisning.

Kimer til konflikter i fellesskapet er synlige allerede i det etnografiske arbeidet til Leyva på åttitallet.¹⁰⁵ Det fantes fellesskap i fellesskapet - ofte basert på familieband. Selv om befolkningen i las Cañadas hadde mange felles interesser, var ikke grendene fri for

¹⁰³ de Vos 2002: 325 – 358.

¹⁰⁴ Leyva 2003: 164.

¹⁰⁵ Leyva 1996.

interessekonflikter. Da stat, kirke og revolusjonære grupper intensiverte konkurransen om innflytelse i las Cañadas, ble også interessekonfliktene i fellesskapet tydelige. Det ble vanskeligere å utarbeide konsensus om viktige spørsmål som tilknytning til bondeorganisasjon, politiske organisasjoner og kirkesamfunn.

Francisco Gómez var en av bondelederne som sto sentralt i de lokale prosessene som førte fram til krigen. Hans historie illustrerer hvordan de ulike prosessene jeg har pekt på flyter sammen og framprovoserer konflikt og splittelse i en konkret grend. Gomez vokste opp i en av de mest radikale grendene (La Sultana) som lå i langvarig strid med myndighetene etter opprettelsen av naturreservater i Lacandon. Han fikk skolegang på en katolsk skole i San Cristóbal de las Casas, arbeidet sammen med maoistiske rådgivere i Unionen av unioner, og deltok i oppbyggingen av EZLN.¹⁰⁶

La Sultana ble stiftet av rundt 20 tzeltalfamilier som arbeidet på godset El Porvenir omkring ti timers ridetur sørøstover fra byen Ocosingo. En gang på slutten av 1950-tallet hadde de bestemt seg for å reise innover jungelen for å finne et sted å slå seg ned.¹⁰⁷ De fant et egnet sted der elvene Tzaconejá og Jataté møtes, og søkte kontoret for jordreformer om eiendomsretten til jordstykkene. La Sultana deltok i stiftelsen av bondeunionen Quiptic og nektet å flytte da naturreservatet ble opprettet i 1979. La Sultana var med på å stifte Union av unioner i 1980. Myndighetene avslo kravet om jord i 1983. Grendene ble bedt om å flytte, men myndighetene lovet å gjøre unntak for grender som meldte seg inn i PRI's bondeorganisasjon CNC (Confederación Nacional Campesina).¹⁰⁸ Det var et forsøk på å splitte grendene i Las Cañadas, men La Sultana nektet.

Flere av de tidligere maoistene returnerte som rådgivere for president Salinas da Unionen av unioner stiftet ARIC i 1988. Francisco Gomez forlot bondeorganisasjonen for å arbeide for FLN. La Sultana feiret i denne perioden sin største seier da myndighetene endelig godkjente kravet om mer jord i 1989. Programmet Solidaritet finansierte dessuten et system for drikkevann, en liten helseklinikk, en bane for basket, to lastebiler og kreditt slik at bøndene kunne betale avdrag på lån. Men det stoppet ikke radikaliseringsen. Det hadde tatt 15 år før kravet om mer jord ble innfridd, og en ny generasjon hadde vokst opp. Det var bruk for enda mer jord. Francisco

¹⁰⁶ Tello Diaz, C, "La Rebelión de las Cañadas" i *Proceso* No. 976, 17 de Julio de 1995, s 6; Womack 1999: 219 - 221.

¹⁰⁷ Womack 1999: 219 - 221.

¹⁰⁸ Womack 1999: 221.

deltok da en ny radikal organisasjon ble stiftet i 1991. La Alianza Nacional Campesina Independiente Emiliano Zapata (ANCIEZ) samlet rundt 600 grender fra flere regioner av Chiapas. De fleste medlemmene var også medlemmer av EZLN. ANCIEZ var et radikalt alternativ til ARIC. Francisco ble valgt som representant for ANCIEZ i Ocosingo. ANCIEZ arrangerte sammen med andre bondeorganisasjoner protester mot forslagene til endring av grunnlovsartikkel 27. Minst 4000 bønder deltok i demonstrasjoner i Ocosingo i januar 1992. Grunnlovsreformene gjorde slutt på håpet om mer jord for den unge generasjonen i La Sultana. 5000 zapatister samlet seg i La Sultana til diskusjoner og trening i mai 1992.¹⁰⁹ ANCIEZ arrangerte (sammen med OCEZ og CIOAC) protester mot feiringen av 500-års Jubileet for ”oppgdagelsen” av Amerika. Tusenvis av urfolksbønder inntok San Cristóbal de las Casas i det som lignet mistenkelig på en militær manøver. ANCIEZ aktivister veltet statuen av conquistador Diego de Mazariegos av sokkelen i en symbolsk protest. Urfolkspørsmålet var blitt en integrert del av kampen for jord i Las Cañadas.

La Sultana ble samtidig hardt rammet av fall i kjøttprisene. Nesten alle familiene hadde lånt for å kjøpe kveg, og de gjeldstyngede familiene risikerte konkurs. Grendene begynte å diskutere spørsmålet om krig. De hadde allerede trent i sju, åtte år, og hadde deltatt på seminarer der kadrene fra FLN forklarte at bare væpnet revolusjon kunne føre til frigjøring. Likevel var det i La Sultana fortsatt mange som ønsket å forhandle med myndighetene slik som ARIC anbefalte. På et allmøtet stemte 67 av 88 for krig.¹¹⁰ 21 stemte i mot. Spørsmålet om krig splittet grenda og frontene gikk tvers gjennom familiene. Fellesskapet tålte ikke påkjenningen og flertallet krevde at mindretallet måtte flytte. De dro videre nedover langs elva til landsbyen San Quintin.

La Sultanas rikeste mann solgte alle sine 35 kyr for å kjøpe våpen. Også fellesskapets kveg ble solgt. De gjenværende i La Sultana ga kreditten de fikk fra Solidaridad til EZLN. La Sultana var ikke noe unntak, men ganske typisk for mange andre grender som også gikk inn for krig.

EZLN samlet ledere til møte den 23. januar 1993 i ejidoen Prado som ligger noen kilometer nord for La Sultana. Francisco Gomez (som kaptein *Hugo*) deltok sammen med hele den nasjonale toppledelsen i FLN. Også de tre militære lederne i EZLN deltok

¹⁰⁹ Tello Diaz 2001: 184.

¹¹⁰ Se også Womack 1999: 22 og Tello 1999: 239, 240.

(Underkommandantene *Marcos, Pedro og Daniel*).¹¹¹ På møtet i Prado kom alle de indre spenningene til overflaten.

Ernesto "Che" Guevara hadde advart mot å bruke geriljemetoden mot regimer som tillot et minimum av demokratisk opposisjon. I en slik situasjon ville mange grupper velge politisk kamp innefor de rammene som regimet tillot, hevdet han.¹¹² Selv om Chiapas fortsatt var dominert av autoritære ledere, var Mexico inne i en demokratiseringsprosess. En stor gruppe argumenterte for at EZLN måtte gi opp planene om geriljakrig. Underkommandant Daniel ledet en gruppe som mente at organisasjonen måtte omdannes til et politisk parti som deltok i de demokratiske prosessene som nå hadde åpnet seg. Han fikk følge av flere i toppledelsen som mente at geriljakrig ikke var mulig slik situasjonen var akkurat da. Dessuten visste de nasjonale lederne at organiseringen hadde gått dårlig utenfor Chiapas. FLN hadde alltid hevdet at arbeidere og bønder i hele Mexico ville reise seg og støtte en geriljaoppstand, men i 1993 visste den nasjonale toppledelsen at det var tomme fraser. Geriljaen kunne ikke regne med militær støtte fra noen andre i tilfelle krig.

Underkommandantene Marcos og Pedro hadde et annet syn. Bøndene i Las Cañadas hadde godtatt EZLN fordi de hadde sine egne interesser og politiske prosjekt. Økonomisk krise, truende konkurs og slutt på jordreformen hadde skapt en revolusjonær situasjon i Las Cañadas. EZLN hadde ikke noe annet valg enn å følge de grendene som de selv hadde vært med på å radikalisere. Generalsekretær German og flere andre forholdt seg nøytrale. De ville følge flertallet.¹¹³ Avstemningen viste flertall for krig, og mindretallet forlot EZLN og Chiapas.

Møtet i Prado har blitt beskrevet som et kupp der Marcos brukte sin innflytelse over radikale bondeledere til å utmanøvrere mer moderate krefter.¹¹⁴ Jeg mener at en slik framstilling undervurderer bøndene. Bøndene hadde lang organisasjonserfaring og var i stand til å gjøre sine egne vurderinger av egne interesser. Dessuten var viktige bondeledere for krig. Alle de seks kateketene i La Sultana var for eksempel for krig. Underkommandantene regnet i 1993 med at EZLN hadde støtte fra ca. 12 000 soldater i mange hundre grender.

¹¹¹ Kildene til det vi vet om dette møtet er i all hovedsak EZLN-medlemmer som brøt ut av organisasjonen og som senere ble intervjuet av Tello (2001). En del kilder ble også lekket fra avhoppere til Tello via mexicanske etterretningsorganisasjoner. EZLN har gitt en del mer generelle versjoner av hva som foregikk.

¹¹² Guevara 1997.

¹¹³ Anonyme deltagere intervjuet i Tello 2001.

¹¹⁴ Se for eksempel Tello 2001.

EZLN ble forandret i møte med bøndene i Las Cañadas. På møtet i Prado ble det stiftet en egen komité av lokale ledere som fikk ansvar for å konsultere folk i grendene. CCRI (Comité Clandestino Revolucionario Indígena-Comandancia General) besto av erfarne EZLN-medlemmer som reiste rundt og diskuterte viktige beslutninger på allmøter i grendene. EZLN var helt avhengig av mandatet CCRI fikk i grendene.¹¹⁵

Krigen kommer nærmere

Det var ikke mulig for EZLN å holde arbeidet hemmelig stort lenger. Den 14. mai trengte en militærpatrolje fra Rancho Nuevo opp i skogen i fjellkjeden Corralchén mellom San Miguel og Morelia.¹¹⁶ Der oppdaget de en treningsleir med plass til 200 geriljasoldater utstyrt med strømaggregat, radiokommunikasjon, fjernsyn, treningsanlegg og kopier av militære kjøretøy i papp. Soldatene omringet grenden Laguna del Carmen Pataté nord i kløften Patihuitz. Åtte innbyggere ble arrestert og anklaget for landsforræderi, men de åtte var medlemmer av ARIC og ikke EZLN. Arrestasjonene tvang likevel Lazaro Hernández som var leder for ARIC, til et endelig oppgjør med EZLN. Lazaro Hernández hadde siden slutten av åttitallet vært aktiv i EZLN og var dessuten en nær medarbeider av biskop Ruiz. Det endelige bruddet mellom Hernández og EZLN ga biskop Ruiz anledning til en siste offensiv mot geriljaen. Han leverte et brev til pave Johannes Paul den andre som besøkte Yucatán i august 1993. Der ba han innstendig om dialog for å hindre krig.¹¹⁷ Men biskopen ble svekket av at eliten i San Cristóbal de las Casas forsøkte å få ham avsatt. Både innenriksministeren og pavens *nuncio* i Mexico By støttet kampanjen mot Ruiz.¹¹⁸

Lokale godseiere hadde lenge forsøkt å få myndighetene til å aksjonere mot de militante bøndene, men den militære etterretningen hadde et relativt forvirret bilde av det som foregikk. En rapport hevdet at geriljaen besto av ”30 ukjente personer fra El Salvador, Kuba og Guatemala”.¹¹⁹ Andre notater nevner en tysk språkforsker ved navn Lenkersdorf som sannsynlig

¹¹⁵ Intervju subcomandante Marcos, La Garucha mai 1994.

¹¹⁶ Proceso 7. juni 1993.

¹¹⁷ Ruiz García, S., ”In this hour of grace” i *Origins*, februar 1994: 587 – 602.

¹¹⁸ Womack 1999: 42.

¹¹⁹ *Proceso*, ”edición especial” 13. Januar 2004: 36.

leder.¹²⁰ Det var vanskelig for statlige myndigheter å få innpass i Las Cañadas. Selv ikke de som stemte mot krig, varslet myndighetene.¹²¹

President Salinas brukte Solidaritet for å redusere krigsfaren. Solidaritet startet i august et program på 50 millioner dollar i grendene i Las Cañadas. Presidenten Salinas (og statsråd Colosio) besøkte for eksempel grenden Guadalupe Tepeyac for å innvie et lite sykehus i september 1993. Guadalupe Tepeyac var en av grendene der EZLN sto sterkt, og flere medlemmer av EZLN deltok i seremonien. Det var likevel ikke nok til å avverge krigsfaren.

Myndighetene forsøkte å hindre informasjon som kunne skremme investorer rett før frihandelsavtalen skulle tre i kraft og avviste alle rykter om mulig krig. Etter kampene i Corralchén forklarte guvernør Elmar Setzer at de ikke kunne vite om det dreide seg om ”illegal tømmerhugging, rømlinger eller narkotikasmuglere”.¹²² Men forberedelsene til krig gikk sin gang. EZLN valgte 1. januar 1994 som dato for oppstanden. Det var dagen da NAFTA skulle tre i kraft. Dessuten skulle innhøstingen da være over.

2.8. Organisasjonen EZLN

Særtrekkene ved EZLNs historie trer fram i kontrast til andre geriljabevegelser og urfolk slik som vist tidligere i dette kapittelet. Det var helt lokale forhold og prosesser som førte til at EZLN utviklet disse særtrekkene. Jeg har forsøkt å vise hvordan lokalt konstruert demokratisk tradisjon i nybyggergrendene kom til å dominere organisasjonen EZLN. Lokale prosesser førte også til den særegne situasjonen at *forsvar for revolusjonen* kunne forenes med *forsvar for urfolks identitet og tradisjon*. Disse lokale prosessene skiller seg fra prosessene i Guatemala og Nicaragua.

Geriljaen i Guatemala var stiftet av intellektuelle fra byene med bakgrunn fra universitetene og hæren.¹²³ De var fra en annen verden enn urfolksbøndene og greide ikke å opprette relasjoner til grendene slik som EZLN gjorde i Las Cañadas. Geriljaen så bøndene som objekter for frigjøring, men manglet evne til å forstå urfolksbøndenes egen handlekraft. Forholdet var preget av motstand og konflikt. En ny generasjon guatemalanske geriljaledere reflekterte etter ca 1980 over problemet med å forsone revolusjonær marxisme med kulturelle kategorier som ”urfolk” og ”rase”. En av lederne for den guatemalanske geriljaen, Rodrigo Asturias publiserte

¹²⁰ Carlos Lenkersdorf publiserte senere et av standardverkene om tojolobalenes språk og kultur. Lenkersdorf, C., *Los Hombres Verdaderos. Voces y testimonios tojolobales*. Madrid 1996.

¹²¹ Womack 1999. Egne intervju med (anonymiserte) flyktninger fra Patihuitz, Ocosingo, mai 1994.

¹²² *El Tiempo*, 4. juni 1993.

boken *Racismo* der han tok et oppgjør med mekanisk bruk av marxisme.¹²⁴ Den overordnede analysen var likevel at rasisme var et fenomen skapt av materielle forhold. Kampen mot rasisme var altså egentlig en del av klassekampen.¹²⁵ URNG så ikke for seg varige særordninger for urfolk slik som den globale urfolkbevegelsen krevde.

Geriljaorganisasjonen URNG (Union Revolucionaria Nacional de Guatemala) greide aldri å bli en organisasjon med bred appell for urfolkene i Guatemala. Urfolksaktivister foretrakk stort sett andre organisasjoner som bedre representerte urfolkenes interesser og krav. Derfor gikk URNG aldri gjennom en slik transformasjon som EZLN gjorde i kontakt med urfolkbøndene i Las Cañadas. De lokalt konstruerte demokratiske tradisjonene forandret EZLN som gradvis kom til å legitimere sitt opprør i den aktive deltagelsen fra grender og urfolkbønder. URNG, derimot, søkte legitimitet i vitenskaplig sosialisme. De hadde rett til å gjøre opprør fordi de hadde *rett* i følge den marxistiske læren de sto for.

Sammenligningen med Nicaragua kan også gi verdifull forståelse av de lokale prosessene. Urfolkorganisasjonen MISURA var stiftet under Somoza-regimet og lokale urfolkledere inngikk i patron-klient-relasjoner til regimet.¹²⁶ Disse patron-klient-relasjonene ga lokale urfolkgrupper en viss grad av autonomi over indre forhold slik som eiendomsforhold. Jorda tilhørte for eksempel fellesskapet i urfolkgruppen. Jordreformene til sandinistregjeringen gjorde staten til formell eier av all jord og framprovoserte voldsomme protester fra urfolkene. Jordreformene hadde altså motsatte effekter på lokale konflikter i Nicaragua og Chiapas, og understreker behovet for detaljerte analyser av lokale prosesser i forståelsen av urfolkbevegelser.

Urfolkorganisasjoner i Nicaragua inngikk nye allianser med kontrarevolusjonære organisasjoner ("Contras") for å sikre våpen, forsyninger og finansiering under borgerkrigen med sandinistregjeringen. Disse relasjonene bidro til å forsterke ledernes dominans over organisasjonene som utviklet seg videre i autoritær retning.¹²⁷ Disse autoritære lederne brukte argumenter om identitet og tradisjon for å dominere andre etniske grupper på Atlanterhavskysten av Nicaragua.¹²⁸ Argumentene ble brukt i *konkurransen* om lokalt hegemoni i området. Grendene i

¹²³ Davies og Loveman i Guevara 1997; Macías 1997; Wickham-Crowley 1993.

¹²⁴ Under pseudonymet Gaspar Ilom: Ilom, Gaspar: *Racismo I*, ORPA, 1989.

¹²⁵ Egne intervjuer med Asturias (også kalt Gaspar Ilom).

¹²⁶ Gordon 1998; Hale 1994.

¹²⁷ Gordon 1998, Hale 1994.

¹²⁸ Gordon 1998, Hale 1994.

Las Cañadas, derimot, organiserte seg i multietniske bondeorganisasjoner som måtte finne et grunnlag for *samarbeid* mellom de etniske gruppene.

Min analyse skiller seg her fra de Vos.¹²⁹ de Vos legger vekt på at EZLN's symboler og fortellinger om identitet først og fremst idealiserer gruppen "urfolk". EZLN deler denne idealiserte forestillingen med andre sentrale personer og organisasjoner i Chiapas, i følge de Vos. Jeg mener at de Vos har rett i at gruppetilhørighet ofte bygger på slike idealiserte forestillinger, men tviler på om begrepet har særlig forklaringskraft i forhold til de voldsomme konfliktene i urfolksgrendene i Chiapas. Det kan hevdes at ledere fra alle urfolkgruppene i Chiapas idealiserer urfolkidentitet. Likevel er det grunnleggende forskjeller mellom ledere i høgfjellet og EZLN når de bruker begrepene "identitet" og "tradisjon". Denne forskjellen er avgjørende for å forstå konfliktene mellom autoritære ledere i høgfjellet og EZLN, som jeg skal komme tilbake til i de neste kapitlene. Da er det mest hensiktsmessig å undersøke prosessene som kan forklare skillene mellom disse ulike forestillingene om "urfolk".

Særtrekkene til EZLN har altså gjort at mange har mente at EZLN var en postmoderne organisasjon, men en slik bruk av begreper tilslører mer enn den avklarer. Jeg har i dette kapitlet argumentert for at EZLN ble formet i lokale prosesser i isolerte deler av Mexico. Det var nettopp den relative isolasjonen som gjorde den spesifikke sosiale og politiske organiseringen mulig. José Guadalupe Vargas har vist at disse grendene har viktige trekk som må kategoriseres som premoderne dersom en vil bruke et slikt begrepsapparat.¹³⁰ Jeg har dessuten argumentert for at den spesifikke organiseringen må forstås i relasjon til konkurransen mellom liberale og revolusjonære moderniseringsprosjekt i Chiapas. EZLN var heller en moderne organisasjon som forsøkte å navigere i en verden i forandring. De neste kapitlene skal undersøke møtene mellom grendene, EZLN og det globale solidaritetsnettverket.

Undersøkelsen i dette kapitlet viser at de grunnleggende kjennetegnene ved EZLN ble formet *før* konflikten ble en del av globale strømmer av informasjon. Disse kjennetegnene holdt seg stabile over tid i konflikt og dialog med stat og globale solidaritetsnettverk.

¹²⁹ De Vos, J., "El indígena chiapaneco idealizado: tres aplicaciones del procedimiento lascasino" i *Mesoamérica* 46 (Enero – Diciembre) 2004: 212 – 226.

¹³⁰ Guadalupe Vargas, J., "La encucijada de los tiempos pre modernos, modernos y posmodernos en Latinoamérica". Paper presentert på V Congreso Centroamericano de Antropología, Managua, Nicaragua 23 al 27 de Febrero de 2004.

Kap 3. Lokale, nasjonale og globale nettverk 1994 - 1996: Vekst og sammenbrudd

Jeg skal i dette kapittelet undersøke framveksten av lokale, nasjonale og globale solidaritetsnettverk etter krigsutbruddet i januar 1994. Det krever at jeg først drøfter krigshandlingene og de begivenhetene som førte fram til en våpenhvile 12 dager senere. Uavhengig informasjon bidro til transformasjonen av konflikten i Chiapas, og jeg skal særlig forsøke å analysere hvorfor konflikten fikk så omfattende og bred medieoppmerksomhet. Deretter skal jeg undersøke hvordan våpenhvilen åpnet for møter mellom EZLN og nasjonale og internasjonale frivillige organisasjoner og aktivister. Disse møtene førte til framveksten av fire solidaritetsnettverk organisert rundt fire ulike sett av krav. Jeg skal undersøke hvordan nettverkene vokste fram og hvorfor noen av dem senere brøt sammen.

3.1. Overraskelsesmomentet

Den relative isolasjonen i Las Cañadas gjorde det mulig for EZLN å ta de første forsiktige skrittene i retning av et ideologisk skifte. Isolasjonen gjorde det også mulig for EZLN å gjennomføre krigsforberedelsene uten at planene ble avslørt. Overraskelsesmomentet var avgjørende for utfallet av krigshandlingene de første dagene. Uten overraskelsesmomentet ville det ha vært umulig for EZLN å innta de største byene i fem kommuner.

Hæren lekket senere hemmelige dokumenter som viste at angrepet kom helt overraskende på hæren og politiet.¹ Telefonen på politistasjonen i San Cristóbal de las Casas ringte grytidlig den første januar. En av de lokale politikerne hadde hørt bråk og lurte på hva som foregikk. Det var en zapatistsoldat som løftet av røret: ”Står det bra til hos dere?”, spurte innringeren. ”Ja visst”, svarte zapatisten. Før hæren og politiet rakk å forstå hva som foregikk, hadde EZLN tatt alle de viktige bygningene i byen. San Cristóbal de las Casas var full av turister og andre som feiret nyttår.

Angrepet var mer omfattende enn det noen kunne ha forestilt seg. Det deltok kanskje så mange som 4 til 5 000 zapatister i et koordinert angrep på byene San Cristóbal de las Casas, Altamirano, Ocosingo og Las Margaritas. Geriljaen i Guatemala gjennomførte, til sammenligning, aldri aksjoner som lar seg sammenligne med EZLNs angrep 1. januar 1994. Bare sandinistenes siste framrykking mot Managua våren 1979 kan sammenlignes med EZLNs aksjoner nyttårsdagen i Chiapas.

Angrepet på San Cristóbal de las Casas ble en suksess for EZLN. Jeg skal komme tilbake til det litt senere. Også angrepet på Altamirano gikk etter planen. EZLN erobret byen

¹ Sitert i Tello 2001: 16.

uten særlig motstand fra de få politibetjentene på politistasjonen. Angrepene på Las Margaritas og Ocosingo, derimot, påførte EZLN alvorlige tap. Subcomandante Pedro ledet angrepet på Las Margaritas, men ble skutt og drept av en snikskytter etter at zapatistene hadde erobret byen.² Dermed hadde EZLN mistet to av tre subcomandanter i løpet av et år. (Subcomandante Daniel forlot EZLN etter vedtaket om å gå til krig.³) Tapet av subcomandante Pedro var så alvorlig at det bidro til at EZLN trakk seg ut av byene og tilbake til Lacandon. Men det gikk enda verre i Ocosingo.

Francisco Gomez (Kaptein *Hugo*) var en av 900 zapatistene som angrep byen Ocosingo klokka åtte på morgenen. Også i Ocosingo kom angrepet overraskende. Det fantes nesten ikke soldater i byen, og de viktigste bygningene ble forsvart av delstatspoliti. Fire politibetjenter ble drept i kampene om rådhuset, mens en offiser i følge rapportene ble henrettet med en kule i nakken.⁴ Drapet på politioffiser Morales illustrerer en konflikt mellom kortsiktige militære formål og langsiktige politiske interesser: Henrettelsen virket avskrekkende på de andre politibetjentene som overga seg uten videre motstand. Men henrettelsen var imidlertid et brudd på den tredje Genèvekonvensjon.⁵ Erfaringene fra Guatemala og Nicaragua viser at urfolk og bønder hadde mest å tape på manglende respekt for det internasjonale regelverket for krigføring.

Det varte imidlertid ikke lenge før hæren fikk ristet av seg overraskelsen. Hæren fikk gjennom forsterkninger og overrasket to hundre zapatister på markedet i Ocosingo. Francisco Gómez Hernandez og 33 andre mistet livet i skuddvekslingen.⁶ Dermed hadde EZLN på kort tid mistet både sin viktigste politiske leder og sin militære nestkommanderende.

Utfallet av de militære sammenstøtene var omtrent slik som zapatistene hadde regnet med. Zapatistene påførte hæren og politiet en del mindre militære tap, men hadde lite å stille opp med da hæren fikk områdd seg. EZLN ble derfor nødt til å trekke seg tilbake etter bare to dager. Omfanget av angrepet viste likevel at det ikke ville bli noen enkel oppgave for hæren å slå ned den militære motstanden. Angrepet kom fra alle kanter: Det viste at det var godt organiserte zapatister i hundrevis av grender i høgfjellet, høglandet, og jungelen.

² Subcomandante Insurgente Marcos, "Mensaje del Subcomandante Marcos en el arranque de la campaña "EZLN: 20 y 10, el fuego y la palabra"", Las Cañadas 2003. Subcomandante Pedro skal egentlig ha vært en mestis med navn Hector Ochoa. "Se Diezmado por lios de amor el EZLN, tras la boda de Marcos", *El Heraldo de Chiapas*, 2.2.2005.

³ Hans egentlig navn er Salvador Morales Garibay. Morales Garibay var en av de viktigste kildene til Tello (2001).

⁴ Trejo Delarbre, R, *Chiapas La comunicación enmascarada*, Mexico 1994, Tello 2001.

⁵ Norges røde kors, *Menneskerettigheter i væpnede konflikter: Genève-konvensjonene og andre gjeldende internasjonale regler*, Oslo 1984.

⁶ EZLN, "Comunicado del comité clandestino revolucionario indígena. Comandancia general del ejército zapatista de liberación nacional. México. 14 de febrero del 2004", Las Cañadas 2004.

Hæren fulgte etter zapatistene innover mot Las Cañadas, men etter bare 12 dager ble partene enige om våpenhvile. Våpenhvilen holdt i 13 måneder før hæren igjen forsøkte å trenge inn i Las Cañadas (februar 1995). Jeg skal undersøke hvorfor begge parter foreløpig ga opp forsøkene på militær seier. Jeg undersøker særlig hvordan krigen ble transformert til en ”informasjonskrig” eller ”nettkrig”.⁷ Begrepene ”informasjonskrig” og ”nettkrig” brukes på mange ulike måter i eksisterende litteratur. Jeg velger å ta utgangspunkt i Arquilla og Ronfeldts (forskere ved RAND Corporation) definisjon av bruk av begrepet ”nettkrig”.⁸ ”Nettkrig” kan bli til ”loppenes krig” der lovlig valgte myndigheter ved hjelp av omfattende globale kampanjer tvinges til å gjøre noe de ellers ikke ville ha gjort. Denne formen for ”krig” føres med informasjon i stedet for våpen. Jeg er i tvil om metaforen ”krig” er dekkende for slike aktiviteter. Slike kampanjer er en viktig del av politikk i et demokratisk samfunn. Jeg velger likevel å bruke begrepene ”informasjonskrig” og ”nettkrig” fordi de er så innarbeidet i eksisterende litteratur.

3.2. Usedvanlig stor medieinteresse

Latinamerikanske geriljaorganisasjoner verdsatte propagandaverdien av militære aksjoner, og EZLN var ikke noe unntak. Angrepet på San Cristóbal de las Casas skulle bryte ”500 års taushet”, men EZLN ble likevel overrasket og overveldet av reaksjonene. De militære konfrontasjonene utløste global medieinteresse som ikke lar seg forklare ut i fra tapstall alene eller andre militære kriterier. Mindre enn 150 mennesker ble drept i løpet av de 12 dagene som krigen varte, men mediedekningen i Europa og Nord-Amerika overgikk likevel deknningen av betydelig mer blodigere konflikter andre steder i verden. Det var flere årsaker til at konflikten i Chiapas fikk slik bred oppmerksomhet i mediene.

Jeg har undersøkt artikler og innslag i Newsweek, Time, Stern, Der Spiegel, Guardian, El Pais, CNN, Radio Havana og VG. Jeg har inkludert alle artiklene og innslagene om konflikten i Chiapas i perioden januar til august 1994. Jeg har foretatt kvalitative lesninger for å undersøke hvorfor disse utvalgte artiklene og innslagene fikk slik gjennomslag i Europa, USA og Mexico.

⁷ For eksempel: Ronfeldt, A.; Fuller, F., *The Zapatista "Social Netwar" in Mexico*, Santa Monica 1998.

⁸ *Netwar* (...) resonated with the surety that the information revolution favored the rise of network forms of organization, doctrine, and strategy. Through netwar, numerous dispersed small groups using the latest communications technologies could act conjointly across great distances. We had in mind actors as diverse as transnational terrorists, criminals, and even radical activists. Some were already moving from hierarchical to new information-age network designs. Arquilla, J. og Ronfeldt, D., ” The Advent of Netwar (Revisited)” i Arquilla, J. og Ronfeldt, D., *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*, Santa Monica 2001: 2.

En rekke filtre siler informasjon på veien fra hendelse/kilde til mottaker slik at noen nyheter har mindre sjanse for å ”komme på trykk” enn andre.⁹ Det er spesielt vanskelig for marginaliserte grupper å trenge gjennom filtrene.¹⁰ Redaksjonene er det viktigste av filtrene. De bruker vanligvis fem kriterier for å avgjøre nyhetenes verdi: Evne til påvirkning, nærhet, aktualitet, gjenkjennelse og konflikt.¹¹ Nyheter fra Sør er en spesiell utfordring fordi journalister og redaksjon må skape gjenkjennelse eller nærhet siden begivenhetene foregår langt borte. Journalistikken om Sør skaper *nærhet* ved å se begivenhetene med øyner og perspektiv som publikum kan gjenkjenne.¹² Nærhet kan skapes på flere måter: ”En norsk vinkel” er å fortelle historien gjennom nordmenn eller andre vestliges opplevelser. ”Elendighetsreportasjen” presenterer menneskene i Sør ”i kraft av sin misære”.¹³ ”Romantisering” gjør menneskene i Sør til representanter for en opprinnelig menneskehet med ubesudlet innsikt i egentlige verdier som har gått tapt i det moderne samfunnet. Dette er teknikker som journalister kan bruke slik at nyheter trenger gjennom filtrene.

Undersøkelsen viser at artikler om konflikten i Chiapas hadde stor gjennomtrengningskraft i mediene. Nyhetene fra Chiapas handlet om marginaliserte urfolk. Vi skulle derfor forvente at nyheter fra Chiapas ville ha vanskelig for å trenge gjennom filtrene. Men undersøkelsen viser at marginaliserte i Chiapas greide å bruke eksisterende forestillinger om ”urfolk” til å bryte gjennom de vanlige mekanismene for filtrering av nyheter. Jeg skal i de neste avsnittene drøfte hvordan nyheter fra Chiapas tilfredsstilte nyhetskriteriene slik at de trengte gjennom filtrene.

Krigen i Chiapas tilfredsstilte nyhetskriteriet ”konflikt”. Mediene konsentrerte seg om tre hendelser de første dagene av januar: Det var særlig bildene og rapportene fra okkupasjonen av San Cristóbal de las Casas som ga journalistene dramatiske elementer som kunne fengsle publikum. Okkupantene var maskerte og ukjente, og inntok byen lydløst mens innbyggerne sov. Mystikken økte rapportenes sjanse for å trenge gjennom filtrene. Dessuten gikk ikke okkupantene av veien for å skape den nødvendige dramatikken. EZLN gjorde et spektakulært, men militært sett meningsløst angrep på militærbasen Rancho Nuevo utenfor San Cristóbal de las Casas den andre januar. Soldatene i basen var godt forberedt og slo EZLN tilbake, men kampene ble gode bilder for tv-teamene. Etterpå satte zapatistene kursen mot fjellene og jungelen. Marcos forklarte: ”vi gjorde som alle veltrente, velfødde og

⁹ Chomsky, N. og Hermann, E., *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, New York 2002.

¹⁰ Allern, S., *Kildenes makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi.*, Oslo 1992.

¹¹ Esmann, F., *Nyhetskriterier i det 21. Århundrede*, Viborg 2002: 13.

¹² Eide, E., ”Journalistene og de ”der nede” (Vesten og resten)” i *Nordicom Information* nr. 4 1999: 9 – 20.

disiplinerte armeer ville ha gjort: Vi stakk av.”¹⁴ Det minnet mest om et absurd teater, men propagandaverdien var betydelig. Det var disse bildene som for alvor overbeviste mexicanere om alvoret i situasjonen i Chiapas. Den tredje hendelsen var de temmelig blodige kampene på markedet i Ocosingo som også produserte bilder og rapporter spekket av dramatikk og konflikt og derfor trengte gjennom filtrene i nyhetsredaksjoner over hele verden.¹⁵

Nyhetskriteriet ”konflikt” kan likevel ikke forklare den uforholdsmessig store interessen for hendelsene i Chiapas. Slike dramatiske bilder fra væpnede konflikter var daglige innslag i nyhetsrapportene i aviser, radio og fjernsyn. Satellittkanaler overførte, for eksempel, direkte fra den amerikanske landgangen i Somalia og dekket den første Gulf-krigen i ”sanntid”. Sammenlignet med mer dramatiske konflikter som i Colombia, Afghanistan, Guatemala, Sri Lanka og på Øst-Timor, var det mindre skyting, færre drepte og færre flyktninger i Chiapas. De andre nyhetskriteriene viser imidlertid hvorfor interessen var så stor for Chiapas.

Krigsutbruddet var spesielt *aktuelt* fordi EZLN presenterte det som en protest mot opprettelsen av frihandelsområdet NAFTA. En allianse av fagforeninger og venstreorienterte partier protesterte mot frihandelsavtalen både i USA, Canada og Mexico. Opposisjonen mot NAFTA mente at krigen demonstrerte at frihandelsavtalen ville skape dramatiske sosiale problemer og uro. Næringslivet fryktet at krigen skulle destabilisere Mexico og dermed ødelegge muligheten for økonomisk vekst. Begge forholdene gjorde nyhetene fra Chiapas spesielt aktuelle slik at de trengte gjennom nyhetsfiltrene.

En begivenhet eller idé’s nyhetsverdi blir vurdert etter ”hvor mange mennesker den vil påvirke og hvor alvorlig den vil påvirke dem.”¹⁶ Tidspunktet for zapatistoppstanden var viktig. Zapatistoppstanden var det første forsøket på sosial revolusjon etter sammenbruddet i Øst-Europa. Det signaliserte at det fortsatt fantes sosiale spenninger som kunne føre til væpnede motsetninger, også i stater som formelt sett både var demokratier og styrt av markedsliberale regjeringer. Dessuten kom oppstanden bare drøyt et år etter 500 års markeringen av ”oppdagelsen” av Amerika. Markeringen førte til betydelig oppmerksomhet om urfolkenes situasjon i Latin-Amerika. Det fantes derfor et stort og mottagelig publikum for nyheter om urfolks ”misère”.

Okkupasjonen av San Cristóbal de las Casas åpnet også for journalistiske teknikker for å konstruere *nærhet*. Hundretusenvis av turister fra Nord-Amerika og Europa besøkte

¹³ Eide 1999: 18.

¹⁴ Sitert i *La Jornada* 7. januar 1994.

¹⁵ Se for eksempel: Canal Seis de Julio, *Zapatistas. Crónica de una rebelión*, Mexico 2004.

Mexico hvert år. Mange av disse reiste innom Chiapas. Det fantes derfor et betydelig publikum i både Europa og Nord-Amerika som opplevde at Chiapas var nært. Dessuten publiserte antropologer, historikere og språkforskere hvert år mange titler om urfolk i Chiapas. Universitetsstudenter i Europa og Nord-Amerika hadde dessuten lærebøker om Chiapas på pensumlisten. Chiapas var *nærmere* publikum enn det den geografiske avstanden indikerte.

Likevel mener jeg at det var tre former for *gjenkjennelse* som var mest avgjørende: *Den hjemlige vinkelen, misère* og *romantisering*. Journalister kan skape gjenkjennelse på flere måter. Journalisten kan fokusere på seg selv, vestlige turister eller hjelpearbeidere. Dermed handler ikke fortellingen først og fremst om andre som er annerledes, men om folk ”som deg og meg”. San Cristóbal de las Casas var full av vestlige turister den første januar 1994. Mange av disse turistene ringte hjem til familie og lokale medier og var de første som fortalte resten av verden om det som skjedde.¹⁷ Turistene blandet seg med geriljasoldatene, deltok i diskusjoner, stilte spørsmål, og tok samtaler opp på lydbånd. Subcomandante Marcos arrangerte for eksempel en slags pressekonferanse for turister og nysgjerrige oppe ved rådhuset i San Cristóbal de las Casas. Subcomandante beklaget at turistene ikke fikk reise videre slik de hadde planlagt: ”Tilgi oss, men dette er en revolusjon.”¹⁸ Samtalen ble tatt opp og publisert i *La Jornada*.¹⁹ Journalistene brukte turistene i reportasjene for å skape gjenkjennelse, men i mange tilfeller var det turistene selv som formidlet sine opplevelser direkte til publikum.

EZLNs første erklæring inneholdt lite om *urfolk*.²⁰ Den eneste antydningen til identitet som urfolk finnes i åpningssetningen: Vi er et produkt av 500 års kamp. Resten av erklæringen viser zapatistene som *bønder*. Likevel ble zapatistene i mediene gjenkjent som *urfolk* i kraft av sin *misère*: Historier om fattigdom, elendighet, håpløshet og rasisme dominerte de internasjonale medienes dekning av konflikten.²¹ Informasjonen spilte på forestillinger om undertrykking av urfolk som var forsterket av markeringen av 500 års-jubileet for ”oppdagelsen” av Amerika. Hendelsene som ble fortolket med en slik forståelsesramme, skapte sterke og raske reaksjoner hos publikum. Det var marginaliseringen

¹⁶ Esmann 2002: 13.

¹⁷ Intervju tidligere Rolf Åge Berg, ambassadør i Mexico By, Guatemala By, mars 2003.

¹⁸ Sitert i Hayden, T 2002: 208.

¹⁹ *La Jornada* 19. januar 1994.

²⁰ EZLN, *Primera Declaración de la Selva Lacandona*, Las Cañadas 1993.

²¹ Se også Moksnes, H., ”Suffering for Justice in Chiapas: Religion and Globalization of Ethnic Identity” i *The Journal of Peasant Studies*, Volume 32, Numbers 3 and 4, July/October 2005: 584 – 608.

som ga oppstanden mening. De marginaliserte kunne slik bruke marginaliseringen som verktøy for å bryte gjennom mediernes filtre.

Zapatistene ble også gjenkjent gjennom *romantisering*. Mange av beretningene fokuserte på en mystisk piperøkende geriljaleder som visstnok alltid smilte, men aldri sov. Myter og virkelighet fløt sammen og skapte fortellinger som både var dramatiske, menneskelige og mystiske. Alle zapatistene bar masker og maskene spilte en viktig rolle i mediernes dekning av krigen. Maskene forsterket mystikken rundt zapatisthæren. De maskerte soldatene ble gjort til anonyme representanter for alle de usynlige urfolkene i Mexico. Subcomandante Marcos brukte svart humor for å forsterke virkningen av den romantiske mystikken. Hvorfor er noen av dere maskerte, spurte en av turistene. ”Det er for å beskytte de kjekkeste av oss”, svarte Marcos. Litt mer alvorlig la han til at anonymitet skulle ”garantere at lederne ikke kunne kjøpes”.²²

3.3. Krigen bryter sammen

Hva har dere planlagt etter dette? spurte en turist i San Cristóbal de las Casas. ”Alt er planlagt i minste detalj (..) vi skal kjøre inn i Mexico By langs motorveien fra Cuernavaca. Men enkelte mener at vi bør stoppe og spise *quesadillas* (maiskaker med ost) i Tres Marías.”²³ Den merkelige svarte humoren gjorde underkommandanten til kjendis over natten (bokstavlig talt), men mediesuksess var ingen garanti for militær suksess. EZLN trodde opprinnelig at oppstanden i Chiapas ville utløse massive støtteaksjoner andre steder i Mexico. FLN hadde ment at oppstanden skulle være innledningen på en landsomfattende oppstand mot regjeringen, men slik ble det ikke. Oppstanden utløste riktignok demonstrasjoner mot hærens framrykking mot Las Cañadas, men de var også rettet mot krig generelt. Slik sett rammet de også zapatistene.

Det ble organisert slike protester mot krigen i mange mexicanske byer de første dagene av januar. Mange var organiserte av studentgrupper og anarkister, og ble møtt med arrestasjoner og vold.²⁴ Men den 12. januar deltok nesten 150 000 mennesker i en demonstrasjon i Mexico By.²⁵ Demonstrasjonen var arrangert av en bred allianse av uavhengige organisasjoner, kunstnere og politikere, og viste tydelig at det var stor motstand mot en militær ”løsning” på konflikten. Motstanden var så stor at den ikke kunne møtes med maktbruk og represjon slik som regimet for eksempel hadde gjort mot

²² *La Jornada* 19. januar 1994.

²³ Transkribering av lydbåndopptak fra 1. januar 1994 publisert i *La Jornada* 19. januar 1994.

²⁴ Intervjuer med anonymiserte deltakere, mai 1994 og april 2004.

studentdemonstrasjonene på 60 og 70-tallet. Hundrevis av studenter mistet livet da hæren fikk ordre om å skyte med skarpt mot demonstrasjonene i både 1968 og 1971.²⁶

Zapatistopstanden hadde utløst stor aktivitet i det sivile samfunnet. Det ble dannet organisasjoner og allianser som de neste månedene demonstrerte og aksjonerte. Protestene mot krigen i Chiapas fikk en demning til å bryte, og kravene handlet stadig oftere om frie valg, ytringsfrihet og menneskerettigheter.

President Carlos Salinas ble presset hardt fra konservative grupper i innenriksdepartementet, hæren og den offisielle fagbevegelsen. De krevde at opprørerne måtte slås med militær midler, men Salinas ga likevel ordre om våpenhvile den 12. januar. Situasjonen var vanskelig for presidenten. Mexico var avhengig av en jamn strøm av investeringer fra utlandet, men krigen skremte investorer. Krig skadet også turistindustrien. Omfattende protester kunne dessuten ødelegge for andre økonomiske reformer som president Salinas ønsket å gjennomføre i tråd med NAFTA-avtalen. Salinas hadde dessuten et legitimitetsproblem. Han ble utropt til vinner av valgt i 1988 etter omfattende valgfusk. Opposisjonskandidaten Cuauthémoc Cardenas var sannsynlig den egentlige vinneren av valget.²⁷ Ingen kunne vite hva slags konsekvenser en langvarig krig i Chiapas kunne få for regimet. Det var også klart at det måtte stå en betydelig organisasjon bak så omfattende militære aksjoner. Regjeringen måtte derfor regne med at det ville ta lang tid å vinne en militær seier. Terrenget i Chiapas gjorde dessuten krigføring vanskelig samtidig som det var nærmest umulig å vokte den lange grensen til Guatemala. I tillegg skulle det snart arrangeres nye valg i Mexico. Krig og politisk uro kunne skade regimets mulighet til valgseier. President Salinas sendte derfor Manuel Camacho Solís til San Cristóbal de las Casas for å forhandle. Camacho var en av presidentens nære rådgivere og hadde ambisjoner om å bli PRIs kandidat til presidentvalget i august. Han ba biskop Samuel Ruiz om å megle.

EZLN var også ved et veiskille.²⁸ Responsen fra det sivile samfunnet i Mexico var utvetydig: Støtte til mange av EZLNs krav, men protest mot krig. De 12 dagene i januar

²⁵ Taibo II, P. I., "Zapatistas. The Phoenix Rises" i *The Nation* 28. mars 1994.

²⁶ Detaljer som det nøyaktige tallet på drepte, er fortsatt omdiskuterte. Se for eksempel: *Amnesty International, La Revista*, Número 74, agosto-septiembre, Mexico 2005; Human Rights Watch, "informe anual 2002, eventos de 2001, New York 2002.

²⁷ President de la Madrid (1982 – 1988) drøfter hendelsene under valget i 1988 i sin selvbiografi. New York Times hevdet at biografien var en innrømmelse av at de las Madrid hadde ansvaret for valgfusket. De la Madrid nektet ikke for at det forekom valgfusk, men hevdet at han ikke visste noe om det som foregikk. For mer: de la Madrid Hurtado, M., *Cambio de rumbo: testimonio de una presidencia, 1982-1988 con la colaboración de Alejandra Lajous*. México 2004; "About That Close Election. .", *New York Times*, 15.3.2004; Monsiváis, C., "El liderato confidencial "autobiografía" de un sexenio o de cómo se mira el país desde la Silla" i *Proceso*, March 7, 2004.

²⁸ Eget intervju, subcomandante Marcos, Patihuitz mai 1994.

demonstrerte at mexicanere flest ikke ønsket krig mot regjeringen. FLN hadde hevdet at ”folket” ville reise seg og støtte EZLN, men slik gikk det altså ikke. Det måtte få konsekvenser for forholdet mellom EZLN og FLN. Det er nødvendig å analysere nærmere utviklingen av forholdet mellom EZLN og FLN etter de 12 dagene med krig i januar 1994.

Historikeren Womack hevdet at EZLN brøt med FLN og gjorde komiteen av urfolkledere (CCRI) til øverstkommanderende.²⁹ Jeg mener at situasjonen var litt mer komplisert. Flere av lederne av FLN fortsatte å arbeide aktivt for EZLN: Javier Elloriaga og Gloria Benavides sto for eksempel sentralt i senere forsøk på å bygge opp nye nasjonale organisasjoner ledet av EZLN.³⁰ Sju år senere dukket også tidligere partiformann Yañes (FLN) opp som ”rådgiver” for EZLN. Enda senere ble Yañes omtalt som ”comandante German” av subcomandante Marcos.³¹ Disse forholdene tyder på at det neppe kan ha forekommet et kupp eller endelig brudd, men vi mangler kilder som kan avklare disse detaljene om forholdet mellom FLN og EZLN mellom 1993 og 1995. Likevel vet vi at det var CCRI og grendene som tok de viktige avgjørelsene etter januar 1994.³²

Det fikk store konsekvenser for EZLN at det nye lederskapet bodde og arbeidet i grendene. Grendene i Las Cañadas hadde siden 1981 levd side om side med 20 – 30 000 guatemalanske krigsflyktninger.³³ De visste godt at geriljastrategien hadde dramatiske konsekvenser for sivilbefolkningen. Den guatemalanske geriljaen organiserte angrep på hæren fra Chiapas etter 1980. Det utløste voldsomme reaksjoner fra det guatemalanske militærregimet. Geriljaen flyktet til fjells og lot sivilbefolkningen betale prisen. Hæren i Guatemala utryddet hundrevis av landsbyer og drepte mer enn 200 000 sivile.

De guatemalanske geriljakommandantene kom ikke fra disse landsbyene.³⁴ De fleste latinamerikanske geriljaledere vokste opp i byer og tilhørte middelklassen.³⁵ Det var kanskje en årsak til at de var villige til å risikere voldsomme straffereaksjoner mot sivilbefolkningen på landsbygda. De nye øverstkommanderende i EZLN (CCRI), derimot, var født i grendene, hadde stiftet familie i grendene, hadde tjent i ulike verv i grendene, og bodde fortsatt i

²⁹ Womack 1999: 44.

³⁰ Mer om disse organisasjonene senere.

³¹ Subcomandante Marcos sitert i *La Jornada*, ”Pide a Fernando Yañez que se encargue de la oficina de Enlace Zapatista durante el periplo. El Pacto de Chapultepec, antítesis de la Sexta declaración: Marcos”, *La Jornada* 2. januar 2006.

³² Det gjelder særlig tre viktige hendelser: Våpenhvilen i januar 1994, avvisningen av forslaget til fredsavtale sommeren 1994 og vedtaket om å unngå krigshandlinger da hæren rykket fram i februar 1995. Det var CCRI som undertegnet kommunikeer i alle disse tilfellene.

³³ de Vos 2002: 37. Egne intervjuer med guatemalanske krigsflyktninger, Lago de Montebello, august 1994. Intervjuer med returnerte flyktninger i Guatemala desember 1995.

³⁴ Wickham-Crowley 1992: 335 – 341.

³⁵ *Ibid.*

grendene. Disse lederne var ikke villige til å utsette sivilbefolkningen for de lidelsene som kunne følge med militære konfrontasjoner. Det er rimelig å anta at det var årsaken til at EZLN ga opp geriljastrategien da CCRI tok makten. Da hæren senere rykket fram mot basene til EZLN, var det disse lederne som ga EZLN ordre om å unngå konfrontasjon.³⁶ EZLN måtte da trekke seg tilbake.

Dermed var transformasjonen av EZLN fullført. EZLN gikk fra å være en geriljaorganisasjon styrt av en partiorganisasjon, til å bli en hær som bygde på støtte i befolkningen i bestemte grender og bestemte deler av grendene.

3.4. Betydningen av informasjonsnettverk

Castells mente at regjeringen hadde blitt presset av demonstranter til å stoppe framrykningen mot Las Cañadas i januar 1994. Han hevdet at zapatistene med sin ”informasjonsstrategi” hadde endret styrkeforholdet mellom staten og EZLN.³⁷ Det er imidlertid ikke dokumentert at EZLN virkelig hadde en slik strategi for bygging av globale nettverk og bruk av informasjon, men informasjon spilte likevel en avgjørende betydning for at krigen brøt sammen etter bare 12 dager.

Informasjon om krigen kom i hovedsak ut til omverdenen på to ulike måter. ”Tradisjonelle” medier som aviser, radio og fjernsyn var den klart viktigste kilden til informasjon. Jeg har allerede vist at okkupasjonen av San Cristóbal de las Casas gjorde at konflikten ble *nær og gjenkjennelig*. I tillegg var den *aktuell* og med stor mulighet til å påvirke *publikum*. Derfor brukte ”tradisjonelle” medier store ressurser på informasjonsproduksjonen om konflikten i Chiapas fra første dag. Disse mediene hadde et betydelig større publikum enn den alternative informasjonen på internett. Informasjon om konflikten nådde ut til internasjonale medier på en slik måte at det var umulig for regimet å styre informasjonen. Regimet hadde ingen sanksjonsmidler de kunne bruke mot de internasjonale mediene som dekket konflikten. De kunne heller ikke hindre at turister og journalister i Chiapas ringte hjem til aviser, radio og fjernsyn i sine hjemland. Den frie flyten av informasjon til store internasjonale medier, påvirket også mexicanske medier. Dessuten satte modige journalister fra avisene La Jornada og El Tiempo nyhetene i en sammenheng som ga mening for publikum. Undersøkende journalister som Arturo Lomelí og Herman

³⁶ Se for eksempel: Subcomandante Marcos, ”Durito II (El neoliberalismo visto desde la Selva Lacandona)”, las Cañadas 1995.

³⁷ Castells 1997: 79.

Bellinghausen utfordret myndighetenes forklaringsrammer og etterprøvde regjeringens informasjon, slik jeg skal vise senere i dette kapittelet.

Alternative nettverk basert på internett spilte en mindre viktig rolle i januar 1994 av flere årsaker. Det idealistiske foretaket La Neta hadde knyttet San Cristóbal de las Casas til Internettet i 1992.³⁸ En rekke frivillige organisasjoner holdt til i byen, og noen av de frivillige organisasjonene var knyttet til globale nettverk av organisasjoner gjennom internett. Internett gjorde kommunikasjonen i nettverkene enklere, og organisasjonene brukte nettverkene til å spre informasjon om okkupasjonen av San Cristóbal de las Casas. Men det var færre enn ti organisasjoner som brukte Internett og det var ofte bare en eller to i hver organisasjon som kunne bruke nettet. Disse organisasjonene brukte internett til å sende vitnemål og rykter til sine venner i USA og Europa, men informasjonen var ikke vesentlig forskjellig fra den som de tradisjonelle mediene publiserte. Dessuten nådde informasjonen bare fram til en håndfull mennesker siden internett fortsatt var mest for de spesielt interesserte. Masseutbredelse av internett kom først med gjennomslaget til world wide web (www), og særlig fra 1995.³⁹ Alle disse forholdene bidro til at de alternative nettverkene spilte en mindre viktig rolle enn det som Castells og andre har hevdet.

Det lar seg ikke dokumentere at EZLN hadde en informasjonsstrategi i 1994; langt mindre en strategi for bruk av informasjonsteknologi som internett. EZLN sendte sine kommunikeer til både "tradisjonelle" medier og La Neta. Subcomandante Marcos skrev kommunikeene på datamaskin, men sendte dem i papirversjoner. La Neta brukte mange timer på å skrive inn kommunikeene før de kunne sendes ut på internett. De måtte mase gjentatte ganger før subcomandante Marcos husket å sende med disketter slik at kommunikeene kunne sendes direkte som epost.⁴⁰

3.5. Gerilja eller banditter? Lucio Cabañas, Guerrero 1974

Hendelsene i januar 1994 viste at Mexico hadde forandret seg i årene før 1994. En sammenligning med et geriljaopprør 20 år tidligere gir grunnlag for å drøfte noen av de endringsprosessene som manifesterte seg i 1994. Jeg skal først undersøke de diskursive teknikkene som staten brukte for å diskreditere geriljaen i Guerrero i 1974. Deretter skal jeg undersøke betydningen av at staten mistet kontrollen over informasjonen om konflikten i Chiapas.

³⁸ Eget intervju Carlos Eugenio Rodriguez, stifter av La Neta, San Cristóbal de las Casas, mars 2004.

³⁹ Castells 2001: 17.

⁴⁰ Intervju Carlos Eugenio Rodriguez, stifter av La Neta, San Cristóbal de las Casas, mars 2004.

Lucio Cabañas "lærergerilja" ("Partido de los Pobres") kidnappet i 1974 politikeren Rubén Figueroa Figueroa i den mexicanske delstaten Guerrero. Det ble startskuddet på en omfattende mexicansk militærkampanje som endte med at Cabañas og hele lederskapet i "lærergeriljaen" ble drept i desember samme år. Til sammen "forsvant" flere hundre geriljasoldater og mistenkte sympatisører. Det tok nesten 20 år før sakene ble systematisk etterforsket,⁴¹ og ytterligere ni år før rapporten ble gjort offentlig (i 2001).⁴²

"Lærergeriljaen" i Guerrero hadde flere likhetstrekk med EZLN. Begge besto for en stor del av fattige urfolksbønder fra områder der lokale stormenn regjerte nærmest som føydale herskere. Lærergeriljaen krevde slik som EZLN jord til bøndene og politiske endringer. EZLN var ideologisk beslektet med Lucio Cabañas fram til 1994. (En av zapatistenes selvstyrte kommuner tok navnet "Lucio Cabañas".) Det er derfor flere grunner til å sammenligne de to bevegelsene.

Mye er fortsatt uklart omkring de siste ukene til Lucio Cabañas og lærergeriljaen. Tilgjengelige kilder spriker i flere retninger når det gjelder datoer for sammenstøt med hæren, tallet på omkomne og stedsnavn.⁴³ Det tok ti år før det ble mulig benytte enkelte kilder fra geriljaen.⁴⁴ Men myndighetene styrte historieskrivingen gjennom filtrering av de opplysningene de tillot at forskere fikk se.⁴⁵ Bare "pålitelige" forskere fikk adgang til det begrensede kildematerialet, og det var umulig for andre å etterprøve resultatene.

Lærergeriljaen produserte en rekke pamfletter, opprop og løpesedler, men de trengte ikke gjennom filtrene som silte informasjonen på vei mot publikum. Geriljaens stemme ble ikke hørt.⁴⁶ Geriljaen var bare synlig gjennom hæren og politiets beskrivelser.

En nærmere analyse av samtidige avisartikler viser hvordan staten brukte dominansen over informasjonsproduksjonen til å konstruere bestemte forståelsesrammer for konflikten i Guerrero. Kampene mellom gerilja og hær ble omtalt i flere avisartikler. En av de tidligste avisnotisene finner vi i *Excelsiór* 24. august 1972 i forbindelse med et sammenstøt mellom

⁴¹ Etterforskerne oppnevnt av Comisión Nacional de Derechos Humanos (CNDH) kom med sin rapport i 1992, men rapporten ble aldri godkjent. Den ble likevel gjort offentlig kjent "for å avklare situasjonen". (sitat fra hjemmesiden til rapporten på nettstedet til cndh:

<http://www.cndh.org.mx/lacndh/informes/espec/inves70s/portada.htm>, lastet ned desember 2003.

⁴² "Se ocultó desde 1992 informe de la CNDH sobre 206 desaparecidos en Guerrero", *La Jornada*, 30.7.2001.

⁴³ CNDH 1992, kapittel III, "Justificación y obstáculos", lastet ned 10.6.2003.

⁴⁴ Suárez, L., *Lucio Cabañas. El Guerrillero sin Esperanza*, Mexico, 1985; Campos Gómez, *Comandante Eleazar: Lucio Cabañas y el Partido de los Pobres, una Experiencia Guerrillera en México*, Mexico 1987; *Por Esto*, nr. 196, 15. 12. 1986.

⁴⁵ CNDH 1992, kapittel III, "Justificación y obstáculos", lastet ned 10.06.2003.

⁴⁶ Universitetsprofessor Juan Miguel de Mora er et unntak. Han kunne bruke sin akademiske posisjon til å få gitt ut boken: de Mora, J. M., *Lucio Cabañas, su vida y su muerte*, México, El Papalote, 1974.

geriljaen og hæren.⁴⁷ Geriljaen omtales som “pøbler” og “banditter”. Avisen refererer utelukkende offisielle kilder. Den 27. august 1974 meldte El Exelsiór at hæren har drept fjorten “pøbler” i et sammenstøt. Kilde var general Hermenegildo Cuenca Díaz.⁴⁸ Ingen alternative kilder ble forsøkt konsultert. General Cuenca Díaz var også kilde til to oppslag den 9.9 og den 11.9 1974 om hærens aksjoner for å få løslatt politikeren som var tatt til fange av geriljaen.⁴⁹ Også El Heraldo omtalte aksjonen litt senere. Den 24.oktober forteller avisen at fem “forbrytere” mistet livet.⁵⁰ El Heraldo beskriver folkene til Cabañas som “gavilleros” (“bandemedlem” eller “banditt”). El Correo fortalte at hæren og politiet hadde arrestert flere av Cabañas slektninger i desember 1974.⁵¹ Åtte år senere ble det kjent at Cabañas mor ble holdt fengslet i ett år uten lov eller dom.⁵² Men de samtidige avisene gjorde ingen forsøkt på å undersøke alternative kilder.

Lærergeriljaen gjorde flere forsøk på å bryte gjennom informasjonsdominansen til staten.. De sendte blandt annet ut et kommuniqué den 27. november der de forsøkte å komme med sin versjon av hendelsene. Det ser ikke ut til at dette kommunikeet ble referert i noen av avisene. Det tok ti år før de ble publisert i enkelte fagbøker.⁵³

De mexicanske mediene var fullstendig avhengige av militære kilder.⁵⁴ De adopterte hærens synspunkter og tok ukritisk i bruk hærens begrepsapparat. Mediene demonstrerte gjennom reportasjer og artikler sin lojalitet til regimet, mens geriljaen ikke greide å gjøre sin informasjon kjent. Hendelsene i Guerrero ble derfor stort sett ignorert av medier i Europa og USA.⁵⁵

Dette eksempelet viser at mexicanske myndigheter brukte sin dominans over mediene til å konstruere bestemte forståelsesrammer for konflikten i Guerrero. Disse forståelserammene sørget for støtte til hæren og politiets aksjoner i 1974.

Statens forståelsesrammer for konflikten i Guerrero brøt først sammen mer enn 20 år senere da Mexico åpnet for mer ytringsfrihet og større organisasjonsfrihet. Mediene begynte da å omtale krigen i Guerrero. Den ble snart sammen med drapene på studentaktivister i Mexico By kjent som “den skitne krigen”. Forskere undersøkte også hendelsene i Guerrero.

⁴⁷ *Excélsior* 24.8.1972.

⁴⁸ *Excélsior* 27.8.1974.

⁴⁹ *Excélsior* 9.9.1974 og *Excélsior* 11.9.1974.

⁵⁰ *El Heraldo* 24.10.1974.

⁵¹ *El Correo* 2.12.1974.

⁵² Hipólito, S., *Guerrero, Amnestía y Represión*, Mexico 1982: 50.

⁵³ Suárez: 335, Bonilla Machorro, C., *Ejercicio de Guerrillero*, Mexico 1983: 233-234, tidsskriftet *Por Esto*: 15.

⁵⁴ *El Universal* 3.12.1974; *El Universal* 4.12.1974; *El Correo* 2.12.1974; *Ultimas Noticias*, andre utgave 5.12.1974

⁵⁵ “Mexican Guerilla Leader Reported Killed By Troops”, *New York Times*, 3.12.1974; Turbiville, G. H., “Mexico’s Other Insurgents” i *Military Review*, May-June 1997.

Da satte etterhvert også statsadvokaten og statlige menneskerettighetsorganisasjoner i gang etterforskning mot de ansvarlige offiserene, men da var utfallet av den væpnede konflikten for lengst avgjort. Kunnskap om konflikten i Guerrero kom altså fram til slutt, men ikke raskt nok til å skape en reaksjon som kunne påvirke utfallet.

Likhetstrekkene mellom informasjonen til Lærergeriljaen og EZLN var mange. EZLN brukte som Lærergeriljaen kommunikeer smuglet gjennom frontlinjene. Begge organisasjonene stolte på sine egne postsmuglere. Det spilte mindre rolle at EZLNs kommunikeer var forfattet på en datamaskin mens Lærergeriljaen brukte skrivemaskin. Informasjonsmediet var i begge tilfeller papirpost eller "snailmail". Forskjellen lå i måten omverdenen tok i mot kommunikeene på.

De mexicanske myndighetene forsøkte å bruke de samme metodene mot EZLN i 1994. De første pressemeldingene fra Forsvarsdepartementet (Secretaría de la Defensa) brukte konsekvent begrepet "lovbrytere" i stedet for "gerilja".⁵⁶ Forsvarsdepartementet hevdet at "utlendinger" hadde forledet urbefolkningen i Chiapas.⁵⁷ Forsvarsdepartementet understreket at en måtte skille mellom "lederne og gruppene av urbefolkning". Det samme dokumentet hevdet også at uniformer, strategi og ideologi tydet på at geriljaorganisasjonen fikk støtte fra "land sør for Mexico". Disse påstandene ble utførlig referert i både mexicansk og internasjonal presse, og ble fulgt opp med arrestasjoner av mistenkelige utlendinger fra land sør for Mexico.⁵⁸

Men Mexico hadde forandret seg siden 1974. I 1994 fantes det uavhengige aviser som La Jornada og El Tiempo. De var villige til å publisere informasjon som ikke passet inn i bildet myndighetene forsøkte å skape. Det fantes dessuten en gryende demokratibevægelse og flere uavhengige organisasjoner som var villige til å protestere mot militære aksjoner. Åpningen av mexicansk økonomi hadde i tillegg gjort konsekvensene av en militær konflikt adskillig mer følbare. Alle disse forholdene bidro til at konflikten i Chiapas utviklet seg helt annerledes enn konflikten i Guerrero.

3.6. Fra krig til informasjonskrig

Partene møttes til forhandlingene i San Cristóbal de las Casas den 24. februar 1994. En delegasjon fra CCRI representerte EZLN sammen med underkommandant Marcos. Biskop

⁵⁶ For eksempel: "situación delicada en cuatro municipios del estado de Chiapas", fra Secretaría de la Defensa, 7. januar Mexico 1994.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Se for eksempel "En unos días, el EZLN pasó de ser un grupo de "200 transgresores de la ley" a "una organización profesional y bien entrenada"', *El Proceso* 8.1.1994.

Ruiz tok i mot partene i katedralen til stor irritasjon for den lokale eliten som protesterte mot ”stanken av indianer” i gudshuset. Regjeringens forhandlere strakk seg langt. EZLN og presidentens utsending nådde fram til en tentativ avtale etter en ukes samtaler. Avtalen besto av 34 punkt basert på kravene som ble reist på urfolkongressen i San Cristóbal de las Casas i oktober 1974 (se underkapittel ”2.5 bondeorganisering”). CCRI tok forslaget tilbake til grendene for drøfting på allmøter (asamblea comunal).

Drøftingen på allmøtene varte til langt ut på sommeren. Da var det klart at et stort flertall av zapatistene avviste avtaleforslaget. De krevde blant annet mer forpliktende lovnader om jordreformer og urfolkrettigheter. Disse sakene kom til å dominere konflikten i Chiapas de neste ti årene.

Etter våpenhvilen slo hæren en ring av kontrollposter rundt kjerneområdene til EZLN i Las Cañadas. Dermed ble et stort område på innsiden i praksis overlatt til EZLN. Las Cañadas var det neste året (fra februar 1994 til februar 1995) møtested for dialog mellom EZLN, journalister, aktivister og andre organisasjoner.

Subcomandante Marcos blomstret opp frigjort fra FLNs rigide og byråkratiske diskurs. Møtene i Las Cañadas utløste en strøm av intervjuer, brev og kommunikeer som viste en annen side ved EZLN. Diskursen var tvetydig, lekende, søkende, sarkastisk, sjølironisk, humoristisk, forvirrende, populistisk og velegnet for journalister som lette etter *sin* spesielle vinkel på Chiapas-konflikten. Den nye Marcos var som skapt for mediene. Tidligere væpnede organisasjoner var dominert av sterke ledere (caudillos) som Asturias (Guatemala), Ortega (Nicaragua), Händal (El Salvador), Guzman (Peru) og Marulanda (Colombia). EZLN ble ledet av kommandanter som var valgt av grendene. Medienes behov for personorienterte historier førte likevel til at det ble laget myter om Marcos som en romantisk revolusjonær *leder*. Mytene om Marcos overskygget delvis de viktige demokratiske prosessene som foregikk i grendene der EZLN hørte hjemme.

Jeg var i Las Cañadas i to lengre perioder mens grendene diskuterte forslaget til avtale fra dialogen i San Cristóbal de las Casas.⁵⁹ Det var en periode med unike muligheter til å bli kjent med EZLN. Zapatistene ga mange og lange intervjuer som gjorde det mulig å utforske både personlige motivasjoner hos zapatistene og gryende interesse motsetninger i grendene. Det ble vanskeligere å gjøre slike undersøkelser etter valget i august 1994 da EZLN i større grad forsøkte å styre informasjonen fra organisasjonen.

⁵⁹ Mai og august 1994.

Journalister fra hele verden reiste til Chiapas det første halvåret av 1994. Alle de store byråene, avisene og stasjonene hadde sine folk i delstaten og alle ønsket seg mest av alt et intervju med underkommandant Marcos. Reportasjene understreket mange av de samme trekkene ved den romantiske revolusjonære skikkelsen som ble konstruert.⁶⁰ *Pipen og skjegget* var forbindelseslinjer til revolusjonære geriljalederne som Fidel Castro og Ernesto Guevara. Zapatistenes *hester* var forbindelseslinjer til Emiliano Zapata og den mexicanske revolusjonen. Språket vakte til live forestillinger om revolusjonære forfattere som Roque Dalton, Ernesto Cardenal, Omar Cabezas og Mario Payeras fra andre latinamerikanske geriljabevegelser. Mediene fråtset også i myter som sirkulerte mellom journalistene uten at noen egentlig visste hvor og når de hadde oppstått. Journalistene ”visste” at Marcos likte å erte journalister. Han kunne la representanter fra store medier vente i dagevis mens han tok seg god tid til obskure anarkisttidsskrift. Andre visste at han var en kvinnebedårer av rang og at kveldene stort sett gikk med til romantiske eskapader med italienske, spanske og mexicanske skjønnheter. Han led visstnok av søvnløshet og kunne når som helst dukke opp piperøkende midt på natten mens journalistene sov. *Finlandshettene* bidro til å hylle zapatistene i et mystisk slør som krydret de journalistiske fortellingene. Mytene, mysteriene, språket og bildene bidro til at journalistene kunne produsere nyheter som fanget lesernes interesse.

Las Cañadas ble også åsted for møter med andre organisasjoner og aktivister. Det begynte med karavaner fra Mexico By som fraktet mat og klær til Chiapas. Formålet var å ”bryte jernringen” som hæren hadde slått rundt Las Cañadas. Organisatorene ville opprette dialog med grendene, og det vokste fram omfattende nettverk av sosiale organisasjoner rundt dette arbeidet. Nettverkene var organisert rundt kravene til EZLN, men EZLN lærte også at dette nye mexicanske sivile samfunnet avviste krigen. EZLN skrev i juni at ”En annen kraft, som er overlegen alle politiske og militære krefter, har tvunget sin vilje på partene i konflikten. Det sivile samfunnet har tatt på seg ansvaret for å bevare landet vårt.”⁶¹

”Den nasjonale demokratiske kongressen” i Guadalupe Tepeyac første uken av august 1994 var høydepunktet i denne første bølgen av nettverksbygging.⁶² Det deltok omkring 6000 delegater og enkeltpersoner fra alle mulige politiske og sosiale organisasjoner som blant annet diskuterte muligheten for å opprette demokratiske alternativer til det PRI-dominerte politiske

⁶⁰ Basert på artikler i *Time*, *Newsweek*, *Economist*, *La Jornada*, *Guardian* og reportasje i *NRK* (U redaksjonen).

⁶¹ EZLN, ”Segunda Declaración de la Selva Lacandona”, Las Cañadas, juni 1994.

⁶² Se for eksempel Muñoz Ramírez 2003: 100 – 101.

systemet. Ut av disse møtene i Las Cañadas vokste det etter hvert fram flere nettverk der EZLN deltok.

Samtidig gikk PRI gjennom en alvorlig krise i 1994. Den indre striden i PRI fikk konsekvenser for den videre utviklingen i Chiapas, og jeg skal derfor redegjøre kort for de viktigste begivenhetene. Det korporative systemet var under press både nedefra og fra reformistene i regjeringen. Det foregikk en voldsom indre maktkamp mellom reformister og konservative i partiet. President Salinas hadde utpekt Luis Donaldo Colosio Murrieta som sin etterfølger, men Colosio ble skutt og drept mens han drev valgkamp i en fattig bydel av Tijuana i mars 1994. Drapsmannen forklarte at han hadde handlet på egen hånd, men ryktene om en konspirasjon lot seg ikke stoppe. Salinas utpekte Ernesto Zedillo som ny kandidat til presidentvalget i august. Han støttet de økonomiske reformene, men manglet autoritet til å kontrollere gruppene som konkurrerte om hegemoniet i PRI. De lokale autoritære systemene i Sør-Mexico kunne derfor fortsette undertrykkningen av de uavhengige organisasjonene.⁶³

PRI vant likevel valget i august fordi opposisjonen var splittet i to. Ernesto Zedillo ble president og Eduardo Robledo Rincón guvernør i Chiapas. Valget utløste protester og beskyldninger om valgfusk. Opposisjonens fremste kandidat i Chiapas, Amado Avendaño Figueroa, etablerte en parallell delstatsregjering. Chiapas ble nærmest umulig å styre.

PRIs valgseier stoppet ikke den blodige kampen om lederskapet i partiet, og neste offer ble PRIs generalsekretær José Francisco Ruiz Massieu som ble skutt på gaten i Mexico By i september. Ruiz Massieu var svoger av Carlos Salinas, og etterforskningen av drapet avdekket mulige forbindelser mellom de mektigste mexicanske familiene og narkotikamafiaen. Drapet skapte panikk og valutaflukt på finansmarkedet. De økonomiske konsekvensene var enda mer omfattende enn av zapatistopprøret, og førte til renteoppgang og press mot pesoen slik at Mexico måtte utsette planlagte nedbetalinger av utenlandsgjelden.⁶⁴

Mexico mottok 75 milliarder dollar i utenlandske investeringer mellom 1991 og 1993. Det var mer enn noe annet land i den tredje verden. Veksten i økonomien var i stor grad finansiert gjennom lånopptak, men i januar 1994 begynte renten å stige i USA.⁶⁵ Renteøkningen gjorde gjeldsbyrden tyngre og sentralbankens valutareserve ble redusert med 25 milliarder dollar i løpet av året slik at banken til slutt måtte gi opp å holde valutakursen stabil. Pesoen falt med 50 % i løpet av noen dager før jul 1994. Krisen førte til en ond sirkel

⁶³ 700 bønder ble drept i politisk og sosial konflikt i Chiapas mellom januar 1994 og april 1995. Womack 1999: 47.

⁶⁴ Ward 2004: 54 – 55.

⁶⁵ Ward 2004: 54 – 55.

av renteøkning, konkurser, bankkrise, økende arbeidsledighet og inflasjon. Lønsmottageres opplevde at de reelle inntektene i løpet av noen uker ble redusert til nivået på tidlig 1970-tall.

Disse prosessene skapte en farlig situasjon i Chiapas. Delstaten var mer eller mindre uregjerlig mens det dominerende partiet smuldret opp innenfra. Samtidig kjempet lokale autoritære ledere i kommuner som Chamula og Zinacantan mot krav om forandring, som nå kom både ovenfra og nedenfra.

3.7. Vekst og sammenbrudd – fire nettverk

Jeg har nå kommet fram til årsskiftet 1994/1995. Det hadde vokst fram flere nettverk basert på møter i Las Cañadas. Jeg skal nå undersøke framveksten av disse solidaritetsnettverkene.

Castells definerer et nettverk som “et sett av sammenkoblede noder”.⁶⁶ Nodene kan være enkeltpersoner eller organisasjoner. Informasjon kan flyte både til og fra den enkelte node, og et nettverk er fleksibelt og i stadig endring. Nettverkene mangler en formell struktur, men holdes sammen av felles verdier eller interesser. Nettverkene kan produsere informasjon som kan mobilisere til kollektiv handling.⁶⁷

Castells beskriver framvekst av et nettverk basert på informasjonsteknologi, men definisjonen av nettverk utelukker ikke andre former for uformell organisering rundt felles interesser eller felles verdier. Leyva og Sonnleitner har foreslått at analysen av nettverk bør skille mellom flere ulike typer nettverk.⁶⁸ Hvert nettverk holdes sammen av felles interesser i politisk kamp. Jeg mener at det er hensiktsmessig å dele nettverkene i fire kategorier som hver har sin indre dynamikk i relasjon til mexicanske myndigheter og globale bevegelser. Jeg kaller de fire nettverkene heretter ”bondenettverk”, ”demokratinetttverk”, ”urfolknettverk” og nettverk for ”global revolusjon”.

3.7.1. Bondenettverk

Bondenettverket var den største trusselen mot regjeringens politikk for stabilitet og utvikling i Chiapas. Det var zapatistenes krav om jordreformer som utløste framveksten av bondenettverket i Chiapas etter januar 1994. Nettverket besto av hundrevis av organisasjoner som hadde felles interesse i kampen for jordreformer og mot grunnlovsendringene. Kravene

⁶⁶ Castells 2001: 3.

⁶⁷ Brysk 2000: 28.

⁶⁸ Forslagene spenner fra agrarnettverk, demokratinetttverk, urfolknettverk, kvinnenettverk, alternativt revolusjonært nettverk til internasjonalistnettverk. Leyva-Solano, X. og Sonnleitner, W., “¿Qué es el neozapatismo?” i *Espiral. Estudios sobre estado y sociedad*, vol. VI, Nr 17 Mexico 2000: 163 – 202; Leyva-Solano, X., “Neo-zapatista advocacy networks, from local to global experience”, paper *Conference on Global Protest Movements and Transnational Advocacy Networks: Another World is Possible!* Dublin 6.3.2003.

rettet seg mot staten. Det ga imidlertid staten mulighet til å forhandle med organisasjonene. Staten tilbød kreditter og subsidier til organisasjoner som var villige til å inngå lokale avtaler. Dermed oppsto det indre konflikter i bondenettverket som til slutt førte til at det smuldret opp. Disse prosessene førte til voldelige motsetninger både innad i bondeorganisasjonene og mellom dem. Jeg skal derfor gå forholdsvis grundig gjennom vekst og splittelse i bondenettverket i Chiapas.

President Carlos Salinas etablerte PROCEDE for å ta seg av oppmåling og registrering av individuelle parseller i forbindelse med endringene i jordlovene.⁶⁹ Målet var at jordstykkene skulle eies individuelt, og at den private eiendomsretten skulle beskyttes mot krav om nye jordreformer. Mange bønder ble først oppmerksom på grunnlovsendringene da de fikk besøk av oppmålere fra PROCEDE. Disse reformene krevde imidlertid grunnleggende endringer i bøndenes forståelse av jord og eiendom. Bøndene hadde i generasjoner lært at staten eide jorda, men at jordløse bønder hadde grunnlovsfestet bruksrett. Grunnlovsreformene gjorde eiendomsretten individuell. Det stred mot mange bønders forståelse av fellesskap og eiendom. Reformene var imidlertid i tråd med rådende liberale utviklingsteorier og et viktig element i myndighetenes moderniseringsplan for den mexicanske landsbygda.⁷⁰ Imidlertid skapte reformene så omfattende protester at reformforsøket foreløpig måtte skrinlegges for å opprettholde en slags ro og orden i Chiapas.

Jordokkupasjoner var ikke et nytt fenomen i Chiapas, men antallet ble nesten tredoblet fra 1993 til 1994. EZLN's oppstand fikk en demning til å briste og titusener av bønder over hele delstaten invaderte store og små private jordeiendommer. Eiendomsstrukturen i Lacandon brøt rett og slett sammen da rundt 60 000 hektar ble okkupert i løpet av første halvår 1994, men konsekvensene var store også langt utenfor konfliktområdet mellom EZLN og stat:⁷¹ 367 eiendommer på til sammen ca. 40 000 hektar ble invadert av jordløse bønder utenfor konfliktområdet. Etter valget i august ble jordokkupasjoner tatt i bruk som protester mot lokalt valgfusk. Dermed spredde okkupasjonene seg til resten av Chiapas som en farsott. I løpet av tre år ble det okkupert minst 1 714 jordstykker på 148 000 hektar jord. Betydningen av disse sosiale protestene kan vanskelig overvurderes. De truet med å bryte ned siste rest av respekt for samfunnsinstitusjonene. Sinte bønder blokkerte veier over hele delstaten og okkuperte rådhus. Delstaten var i lange perioder så kaotisk at myndigheten ble nødt til å

⁶⁹ Programa de Certificación de Derechos Ejidales y Titulación de Solares.

⁷⁰ de Soto er mest kjent av de mange liberale økonomene som argumenterer for at fattige må få formalisert sin eiendomsrettighet: de Soto, H., *The mystery of capital : why capitalism triumphs in the West and fails everywhere else*, London 2001.

⁷¹ Villafuerte 2002: 164.

akseptere denne storstilte de facto omfordelingen av jord for å gjenskape en viss orden i Chiapas.

285 bondeorganisasjoner samlet seg i bondenettverket CEOIC (januar 1994).⁷² CEOIC alliansen sluttet seg straks til kravene til EZLN mot privatisering og for jordreformer, men var fra starten av preget av indre spenninger. EZLN hadde utløst store forhåpninger om hva som kunne oppnås, og var ideologisk inspirator for oppbyggingen av den første store uavhengige bondealliansen i Chiapas. Men organisasjonene i bondenettverket var uenige om forholdet til staten. Mange ønsket å forhandle fram avtaler for medlemmene sine, mens andre avviste å gjøre kompromiss. De kompromissløse organisasjonene krevde at lovene om jordreformer fra den mexicanske revolusjonen (1910 – 1920) måtte gjeninnføres slik at jordløse bøndene kunne få jord. De kompromissløse organisasjonene kom i konflikt med andre som var villige til å nøye seg med mer begrensede innrømmelser fra staten.

Omfanget i protestene tvang staten til å gi opp planene om modernisering av jordbruket i Chiapas. Delstatsregjeringen inngikk i april en avtale i fire punkter med CEOIC. Bondeorganisasjonene lovde å stoppe invasjonene, myndighetene lovde å arbeide for å finne ”rettferdige løsninger”. Myndighetene suspenderte arrestordre på bondeledere, og partene avtalte et nytt møte. De satte seg en frist på to måneder for å finne fram til de ”rettferdige løsningene” på 300 jordokkupasjoner.⁷³ Avtalen brøt snart sammen, men innledet likevel en prosess der staten tok tilbake initiativet over jordspørsmålet.

Delstatsregjeringen brukte statlige midler for å dempe jordkonfliktene. Den subsidierte kjøp av 32 000 hektar jord i løpet av det første halvåret av 1994. Nesten 18 000 hektar ble fordelt gjennom ulike bondeorganisasjoner. Et nytt og mer omfattende lovverk for å løse jordkonfliktene ble vedtatt i april 1995. Staten organiserte forhandlinger mellom bondeorganisasjoner og jordeiere, og ga bondeorganisasjonene kreditt slik at de kunne kjøpe de okkuperte jordstykkene. Det ble bevilget opp til 4000 pesos (ca. 6000 kroner) for hver bonde som deltok i forhandlingene.⁷⁴

Myndighetene brukte disse mekanismene til å splitte bondenettverket. Sju radikale bondeorganisasjoner sto bak nesten 80 % av jordokkupasjonene i første halvår av 1994, men det var likevel de pro-statlige organisasjonene som fikk det meste av kredittene og

⁷² CEOIC - Consejo Estatal de Organizaciones Indígenas y Campesinas, CEOIC, “Resolutivos del Encuentro de Organizaciones Sociales de Chiapas, por la Paz, la Democracia y la Defensa de los Derechos Humanos”, San Cristóbal de las Casas 13. januar 1994.

⁷³ Villafuerte 2002: 226.

⁷⁴ Secretario de Planeación y Finanzas, “Programa de Adquisición de Terrenos Rústicos en el estado de Chiapas”, Tuxtla Gutierrez, 1995, sitert i Villafuerte 2002.

subsidiene.⁷⁵ Dessuten gikk over 40 % av midlene til regioner som var lite berørte av jordkonfliktene, men dominert av de pro-statlige bondeorganisasjonene. 65 % av jordstykkene ble overlevert til bondeorganisasjoner som samarbeidet med PRI, slik som Unionen av unioner og CNC.

Spørsmålet om forhandlinger med staten splittet organisasjonene i bondenettverket. Det splittet også organisasjoner som CIOAC, OCEZ og Unionen av unioner i mange fraksjoner. Deler av disse organisasjonene bestemte seg for å samarbeide med PRI, mens andre valgte å alliere seg med opposisjonspartiene. Deler av organisasjonene beveget seg dessuten nærmere EZLN.⁷⁶ CIOAC i Las Margaritas forsvant for eksempel nesten helt da 35 av 36 grender sluttet seg til EZLN.⁷⁷

Bondenettverket CEOIC ble endelig splittet i august 1994. 120 radikale organisasjoner dannet Asamblea Estatal Democrática del Pueblo Chiapaneco (AEDPCH). Mange av disse organisasjonene samarbeidet nært med EZLN, men også med opposisjonspartiet PRDs guvernørkandidat ved valget i august 1994. Staten fortsatte å tilby individuelle avtaler om subsidier og kreditt til organisasjonene i AEDPCH. Dermed fortsatte bondenettverket å smuldre opp. AEDPCH mistet halvparten av medlemsorganisasjonene og gikk endelig i oppløsning i juni 1996.⁷⁸

EZLN avviste individuelle forhandlinger om legalisering av jordstykker. EZLN regnet med at regjeringen ville forsøke å splitte opposisjonen gjennom tilbud om forhandlinger enkeltvis om enkeltsaker.⁷⁹

Bondenettverket vokste fram på kravet om radikale endringer av eiendomsstrukturen i Mexico, men bondenettverket smuldret opp i løpet av vel to år. Mange av organisasjonene satset i stedet på lokale forhandlinger om individuelle løsninger. Disse lokale løsningene var av stor betydning for mange fattige og jordløse bønder. 58 000 bondefamilier (ca. 300 000 mennesker totalt) fikk nytte godt av subsidier og kreditter (1994 – 1996).⁸⁰ Men de individuelle og lokale løsningene gjorde ingenting med de grunnleggende problemene som hadde utløst krigen i 1994. Krisen i landbruket fortsatte med uforminsket kraft. Kravene til effektivitet økte. Småbøndene og ejidoene hadde små utsikter til å overleve når billige importerte jordbruksprodukter etter hvert begynte å komme på de lokale markedene. Det

⁷⁵ Comisión Ejecutiva Agraria, *Informe de los predios que fueron investigados. Informe al 12 de julio de 1994*, Tuxtla Gutierrez 1994.

⁷⁶ Egne intervjuer: Anonymiserte jordokkupanter fra OCEZ, Las Margaritas mai 1994;

⁷⁷ Egne intervjuer CIOAC Independiente og CIOAC Historico, Las Margaritas, april 2005.

⁷⁸ Villafuerte 2002: 214.

⁷⁹ Egne intervjuer: major Moises, kaptein Laura og subcomandante Marcos, Patihuitz mai 1994.

⁸⁰ *Excelsior*, 20. mars 1996.

mekaniserte landbruket i USA produserte mer effektivt og leverte billigere produkter enn småbrukene i Chiapas.⁸¹ Den foreløpige løsningen på krisen i landbruket i Chiapas, var paradoksalt nok en oppskrift for videre krise. Oppdelingen av små og store gods løste kanskje bøndenes akutte problem, men gjorde samtidig landbruket mindre konkurransedyktig på sikt. President Salinas ønsket seg færre, men større og mer mekaniserte gardsbruk. Resultatet ble det motsatte.

Jordkonfliktene gjorde også eierne av de private eiendommene mer militante. De organiserte seg for å stå i mot kravene fra de jordløse bøndene om jordreformer. Noen av disse godseierne hadde ligget i langvarige konflikter med grendene. De fleste flyktet straks krigen brøt ut i januar 1994. Mange hadde ikke andre ressurser å falle tilbake på og følte seg sviktet av staten.⁸² Det bidro senere til opptrapping av voldsspiralen i konfliktområdet.

Bondeprotestene i kjølvannet av zapatistoppstanden var en dramatisk trussel mot det bestående systemet i Chiapas. Staten konsentrerte seg om å pasifisere de radikaliserede bondemassene. Den sosiale uroen på landsbygda var så omfattende at den ikke kunne løses med militære midler.

3.7.2. Demokratinetverk

Nettverket for demokrati ble holdt sammen av felles interesser i politisk kamp mot PRI for demokratiske reformer. Demokratinetverket besto av organisasjoner og aktivister som responderte på EZLNs krav om demokratiske reformer i krigserklæringen. EZLN avviste å delta i valgprosessene, men andre organisasjoner valgte å delta. Vekst og splittelse i demokratinetverket kan igjen best forstås i forhold til statens svar på kravene om demokratiske reformer.

EZLN hadde sitert den mexicanske grunnloven for å legitimere angrepet den 1. januar 1994. Grunnloven slo fast at "folket" "alltid" har rett til å endre styringsform.⁸³ Men det var ikke noen automatisk sammenheng mellom "folket" og "folkestyre" i revolusjonær diskurs i Latin-Amerika. Det var grunn til skepsis når en væpnet organisasjon slik påberopte seg "folket". De nye sidene ved EZLNs diskurs fanget likevel interesse i Mexico. Intervjuene og oppropene fra Las Cañadas viste fram en ny demokratisk diskurs som var ukjent i revolusjonære organisasjoner ellers i Latin-Amerika. Det var denne diskursen som var

⁸¹ Se for eksempel, Villafuerte Solís, D., "Chiapas y Guatemala frente al TLCAN, el PPP y al ALCA", paper på konferansen I Encuentro Internacional sobre Desarrollo e Integración Regional en el Sur de México y Centroamérica, San Cristóbal de las Casas, 2003.

⁸² Eget intervju Jorge Constantino Kanter, leder av Asociación de Proprietarios Rurales, Tuxtla Gutierrez, august 1994.

utgangspunkt for framvekst av et nettverk for demokratiske reformer. Men det var et nettverk som vokste fram i et klima av splittelser.

EZLN forsøkte å organisere den demokratiske opposisjonen i Mexico på Den nasjonale demokratiske kongressen (CND) som de arrangerte i juli og august 1994. Kongressen samlet et stort antall organisasjoner og aktivister som spente over et vidt politisk spekter som ble holdt sammen av opposisjon mot PRI. Det deltok marxister, sosialister, sosialdemokrater og anarkister av alle slag på kongressen. EZLNs oppstand hadde utløst viktige prosesser i det sivile samfunnet i Mexico. Det dukket opp nye uavhengige organisasjoner over hele Mexico som arbeidet for ytringsfrihet, menneskerettigheter og likestilling. Protestene mot krigen i januar 1994 flyttet grensene for ytringsfrihet og organisasjonsfrihet i Mexico og skapte håp om grunnleggende demokratiske reformer. Optimismen gjorde at organisasjoner fra hele Mexico flokket seg i Chiapas for å delta i en ny nasjonale nettverksorganisasjon. EZLN inviterte hundrevis av organisasjoner til å delta i stiftelsen av Congreso Nacional Democrático (CND). CND greide likevel ikke å bli en viktig aktør i utviklingen av demokrati i Mexico. Organisasjonen var fra starten av preget av splittelse mellom de organisasjonene som ønsket å arbeide for demokratiske reformer gjennom deltagelse i valg og de som støttet zapatistenes mer radikale linje. Historien om demokratinettverket er derfor først og fremst en historie om splittelse og oppløsning i møte med en stat som gradvis gjennomfører demokratiske reformer.

Opposisjonspartiene forsto at EZLN hadde betydelig symbolsk makt og forsøkte å få EZLNs støtte i presidentvalgkampen i 1994. Cuauthemoc Cardenas var PRDs kandidat til presidentvalget i august 1994. Han hadde mange sympatisører i bondeorganisasjonene i Las Cañadas. Han besøkte zapatistene i håp om å få støtte til sitt kandidatur, men EZLN var skeptiske. De mente at Cardenas hadde sviktet da han aksepterte det tvilsomme valgnederlaget i 1988. Cardenas reiste fra Las Cañadas uten støtte fra EZLN, og forholdet mellom de to organisasjonene var dårlig i mange år etterpå. Grensen for demokratinettverket gikk deretter mellom opposisjonspartiene og de som støttet EZLNs linje. Opposisjonspartiene holdt seg stort sett utenfor EZLNs arbeid for å bygge nasjonale og internasjonale allianser.

Valget i august 1994 viste imidlertid at EZLN ikke var helt konsekvent når det gjaldt samarbeid med opposisjonspolitikere som utfordret PRIs hegemoni fra "innsiden". Journalisten Amado Avendaño (redaktør av *El Tiempo*) var PRDs guvernørkandidat. Han hadde et usedvanlig godt forhold til både EZLN og de radikale og uavhengige

⁸³ EZLN, "Segunda Declaración de la Selva Lacandona", Las Cañadas 1994.

bondeorganisasjonene. Valget i Chiapas var utsatt for alle mulige former for valgfusk fra manglende valgurner, manglende manntall, trusler mot politiske motstandere, til kjøp av stemmer.⁸⁴ Avendaño nektet å akseptere nederlaget og opprettet en parallell administrasjon og tok kontroll over mange av kommunene i Chiapas.⁸⁵ EZLN benyttet anledningen til å etablere de første autonome kommunene i Chiapas. Det var rett og slett så mange bønder og organisasjoner som demonstrerte, blokkerte veier og okkuperte rådhus, at myndighetene ikke kunne bruke politi eller hær til å slå ned alle protestene. EZLN kunne utnytte maktkampen mellom de politiske partiene til egen fordel. Politisk kaos gjorde at EZLN kunne utvikle sine egne lokale institusjoner i de grendene og regionene de hadde støtte.

PRI gikk til motangrep og forsøkte å knytte til seg uavhengige bondeledere som tidligere hadde støttet EZLN. PRI greide blant andre å overtale Lazaro Hernandez fra Patihuitz. Han hadde vært aktiv i EZLN siden slutten av åttitallet, og var leder av bondeorganisasjonen ARIC. Hernandez ble først tvunget til et offentlig brudd med EZLN i 1993.⁸⁶ Hernandez lot seg velge til Kongressen som PRIs kandidat i Ocosingo i 1994, og PRI greide med Hernandez å inkorporere deler av befolkningen i Las Cañadas. Ekteskapet mellom disse delene av ARIC og PRI var imidlertid ikke bygget på felles interesser eller felles ideologi. PRI og ARIC var uenige om sentrale saker som jordreformer, privatisering, frihandel og urfolks rettigheter. Likevel håpet Hernandez - fløyen i ARIC at det ville lønne seg å samarbeide med myndighetene i det rådende politiske klimaet

En fattig bondeleder fra Patihuitz kunne ikke ha blitt valgt til kongressen hvis det ikke var for zapatistoppstanden. PRIs interesse for de uavhengige bondelederne skyldtes behovet for å bekjempe de mest radikale bondeorganisasjonene som EZLN.⁸⁷ EZLN insisterte på å være på utsiden av det politiske systemet og lot seg vanskelig inkorporere. Staten forsøkte derfor å splitte bondenettverket i Chiapas. Da var det logisk nok EZLNs lokale motstandere som fikk nytte godt av statens forsøk på å pasifisere opprøret. Splitt og hersk-politikken skapte dype motsetninger og fiendskap i grendene i Las Cañadas.

Andre steder benyttet autoritære PRI-ledere valget til å straffe ulydige velgere. Seierherrene i Chamula stoppet for eksempel skolebygging, veibyging og andre tiltak i de

⁸⁴ Egne observasjoner Ocosingo, Morelia og San Cristóbal de las Casas. Dessuten observatørrapporter presentert på seminar, i San Cristóbal de las Casas, august 1994.

⁸⁵ Ross, J., *The War against Oblivion. The Zapatista Chronicles*, Philadelphia 2000: 86.

⁸⁶ Etter sammenstøtene i Corralchén. Se forrige kapittel.

⁸⁷ Castro Apreza, I., "Quitarle el agua al pez: la guerra de baja intensidad en Chiapas (1994-1998)" i *Chiapas* 8, México 1999: 123-141; Castro Apreza, I., "Violencia y justicia en Chiapas Los operativos policíaco-militares de 1998" i Briceño-León, *Violencia, sociedad y justicia en América Latina*, Buenos Aires 2002: 151 – 179.

grendene som hadde stemte på opposisjonen.⁸⁸ Men opposisjonspartiene fortsatte likevel å vokse i Chiapas.

Indre prosesser i opposisjonspartiet PRD gjorde situasjonen enda mer komplisert. PRD ble stiftet etter valget i 1988. Stifterne ville gjøre politikk på en *ny* måte uten korporative systemer, men PRD ble raskt dominert av politikere som hadde sin fortid i PRI.⁸⁹ Etter hvert som PRD oftere kom i posisjon, hoppet flere misfornøyde PRI-politikere over til konkurrenten. Motivene var ikke alltid de beste – mange var rett og slett misfornøyde med at de ikke hadde nådd langt nok i PRI-systemet. En del smarte lokale ledere i Chiapas benyttet også anledningen til å skifte parti av taktiske årsaker. De mest autoritære delene av det korporative systemet i Zinacantan, for eksempel, hoppet over til PRD. PRD i Zinacantan må heller beskrives som et rivaliserende korporativt system enn et politisk alternativ.

Demokratiseringsprosessen i Mexico var mangelfull og full av motsetninger, men blåste likevel liv i den politiske debatten. Demokratiske reformer betydde at politisk arbeid kunne gjøres gjennom valgprosesser og parlamentarisk arbeid. Politiske prosesser dreide seg mer og mer om kampen om posisjoner i det politiske systemet. Det var en dynamikk som plasserte EZLNs initiativer på sidelinjen. EZLN lanserte senere andre initiativer (for eksempel Frente Zapatista de Liberación Nacional - FZLN) for å skape et demokratisk alternativ på utsiden av det politiske systemet, men initiativene ble raskt marginaliserte.

Disse eksemplene viser at regjeringen gjenerobret initiativet i både demokratiseringsprosessen og spørsmålet om jordreformer med en blanding av demokratiske reformer og et pragmatisk forhold til moderniseringen av landbruket.

3.7.3. Globale solidaritetsnettverk

Det tok bare dager fra EZLNs angrep 1. januar 1994 til de første solidaritetskomiteene ble dannet i Mexico. Det dukket også opp solidaritetsgrupper i USA og Europa i løpet av noen få uker. Mange av disse gruppene benyttet internett for å kommunisere med hverandre. Medlemmer av disse støttekomiteene møttes på konferanser og formaliserte samarbeidet, men nettverkene var løse, uforpliktende og ofte basert på personlige kontakter mellom enkeltpersoner. Det er likevel mulig å skissere noen sentrale prosesser i nettverksbyggingen.⁹⁰

Det globale solidaritetsnettverket var i stadig forandring, og aktivister og organisasjoner kom til eller forsvant. Det er derfor umulig å definere nettverket på grunnlag

⁸⁸ Rus og Collier 2002: 187,188.

⁸⁹ Gilly, A., "El PRD, un partido lejano del pueblo (carta abierta a Leonel Godoy)" i *La Jornada* 26.3.2004.

av de aktivistene og organisasjonene som til enhver tid deltok. Jeg er først og fremst interessert i de interessene og prosessene som holdt nettverket sammen, og de prosessene som definerte grensene for nettverket. Det globale solidaritetsnettverket manifesterte seg i møter og aksjoner der ideologi og politikk ble utviklet. Det første møtet var på Den nasjonale demokratiske kongressen i 1994 i Las Cañadas. En lignende kongress ble også arrangert året etter. I 1996 arrangerte EZLN kongressen som fikk navnet ”Den første intergalaktiske kongressen” i grenden La Realidad noen kilometer øst for Guadalupe Tepeyac.. Det deltok mellom 4000 og 6000 delegater fra hele verden på hver av disse kongressene og de er et godt kildemateriale for analysen av det globale solidaritetsnettverket. Deltagerne delte seg i fem sesjoner som tok opp hvert sitt tema (alternativ politikk, økonomi, mangfoldig kultur, sivil samfunn og globalisering av mangfold). Mange av deltagerne publiserte rapporter fra kongressen på internett. Dessuten samlet EZLN både velkomsttaler og resolusjoner fra de fem sesjonene i bokform.⁹¹ Flere tusen aktivister fra det globale solidaritetsnettverket var senere med på å organisere en global folkeavstemning som zapatistene arrangerte i 1999. Tre millioner mennesker stemte da over forslagene som EZLN la ut på høring. Den neste store begivenheten som kastet lys over det globale solidaritetsnettverket, var karavanen EZLN arrangerte fra Chiapas til Mexico By i 2001. Hundrevis av aktivister fra det globale solidaritetsnettverket reiste sammen med zapatistene. Sist, men ikke minst, arrangerte EZLN en global høring på internett i 2005 og 2006.⁹² Alle disse hendelsene er bakgrunn for analysen jeg har gjort av det globale solidaritetsnettverket. Dessuten har jeg undersøkt lister på internett som aktivistene brukte for å organisere arbeidet mellom de fysiske møtene i Mexico.

Solidaritetsorganisasjonene kan i de fleste tilfellene kategoriseres som ”revolusjonære” siden de hevdet at grunnleggende forandring bare kunne skje med væpnede midler. Det var EZLNs krav om revolusjonære forandringer som fanget medlemmenes interesse, men organisasjonene var samtidig også antiautoritære. Solidaritetsorganisasjonene kom ofte fra radikale miljø som var i ideologisk konflikt med leninistiske og maoistiske kommunistpartier.⁹³

Solidaritetsorganisasjonene i Europa vokste særlig fram i to miljøer. En del organisasjoner hadde siden 70-tallet støttet revolusjonære bevegelser i Nicaragua, El

⁹⁰ Basert på postinger på internett (Chiapas – I, Chiapas 95), og intervjuer og informasjonsmaterieell fra støttekomitéer i Mexico, USA, Norge, Sverige, Danmark, Storbritannia, Spania, (Baskerland), Irland og Italia.

⁹¹ EZLN, *Crónicas intergalácticas. Primer Encuentro Intercontinental por la Humanidad y contra el Neoliberalismo*, Mexico 1996.

⁹² På www.ezln.org.mx

⁹³ Intervjuer Ya Basta (Italia), Herri Batasuna (Baskerland), Den irske solidaritetskomiteen, CIEPAC, CAPISE m.fl.

Salvador, Guatemala, Chile og andre land i Latin-Amerika. Mange av de opprinnelige medlemmene i disse organisasjonene var latinamerikanere i eksil, men en ny generasjon medlemmer var blitt mer skeptiske til de ”gamle” revolusjonære heltene.⁹⁴ Sandinistlederne Daniel Ortega og Tomas Borge i Nicaragua allierte seg, for eksempel, med korrupte motstandere for å ekskludere demokratisk opposisjon både i og utenfor sandinistpartiet (FSLN). Shafik Händal i El Salvador (FMLN) manøvrerte for å bli kvitt konkurrenter som Facundo Guardado og Joaquim Villalobos. Geriljaens retorikk om folkets fortropper i Guatemala var også fallitt. Bare to, tre prosent av befolkningen støttet URNG ved valgene etter fredsavtalen. EZLN representerte noe nytt akkurat da disse solidaritetsorganisasjonene trengte det.

Den andre gruppen organisasjoner kom fra det autonome miljøet som grodde fram på 80-tallet i Europa.⁹⁵ Det er gjort relativt lite historisk forskning på bevegelsen, og jeg har derfor i stor grad måttet bygge på egne intervjuer og erfaringer.⁹⁶ Bevegelsen var organisert rundt okkuperte hus som Blitz i Oslo, Baldersgade i København, Hafenstrasse i Hamburg etc.⁹⁷ Mange av aktivistene bodde i kollektiver og drev vegetarkafeer, alternative

⁹⁴ Som for eksempel Latin-Amerikagruppene i Norge.

⁹⁵ Eley, G., *Forging Democracy. The History of the Left in Europe, 1859 – 2000*, Oxford 2002: 459 – 462 og 476 – 489.

⁹⁶ Aktuell litteratur: Davies J., “The Future of “No Future”: Punk Rock and Postmodern Theory” i *Journal of Popular Culture*, Volume 29, Number 4, Spring 1996: 3-25; O'Connor A., “Whos Emma and the limits of cultural studies” i *Cultural Studies* Volume 13, Number 4, 1 October 1999: 691-702; Autonome grupper I København, *De Autonome – en bog om og av den autonome bevegelse*, København 1994; Bryld, T. og Reddersen, J., *Lokummet brænder. Spillet om BZ - en ansvarsløs historie* København 1987; Christensen, B., *Fortællinger fra indre Nørrebro* København 2000; Gundelach, P., "Græsrodsbevægelser og aktioner", i Mikkelsen, F. (red), *Protest og oprør. Kollektive aktioner i Danmark 1700-1985* Århus 1986: 233-250; Hansen, H. S., "Kampen for autonome rum - om de københavnske husbesættelser". *Kulturgeografiske hæfter* nr. 29, 1986: 25-47; Heinemann, T. m.fl., *Uro - 25 års gadekamp*, København 1995; Jensen, C. (red), *BZ Europa. Ungdomsbevægelser i 80'erne*, København 1982; Karpantschof, R., “Dansk forskning i BZ’ere og autonome: kollektiv interessekamp eller postmoderne stammeritualer?” i *Dansk Sociologi* nr 3 1997: 84-96; Mathiesen, A., Nordkap, C., Rugaard, L. og Valeur, U., *Nørrebrosagen - sten for sten. En hvidbog om Nørrebrosagen* København 1998; Roth, R. og Rucht, D. (red), *Jugendkulturen, Politik und Protest* Opladen 2000; Mikkelsen, F. og Karpantschof, R., "Youth as a Political Movement. Development of the Squatters and Autonomous Movement in Copenhagen 1981-1995", i *International Journal of Urban and Regional Researh*, nr 3. 2001; Petersen, P. (red), *Fugle større end vinden - en bog om og omkring begivenhederne i Ryesgade 58 og BZ-bevægelsen* København 1986; Thomsen, L., "Vilde stammefolk, nomader i nuet og revolutionære idealister" i *Dansk Sociologi*, nr 2 1995: 75-86; Krogstad, A., "Fra gata til Skippergata" i *Antropolognytt*, 3/4 1985: 24-54; Krogstad, A., "Pønkere og symbolendring: Fra ekstern provokasjon til intern moralisme" i *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 27 1986: 499-527; Lillevolden, S., "Svar til Anne Krogstad", *Antropress* 1988.

⁹⁷ Njåstad, M. og Krøvel, R., “BZ Europa! – Tre glimt fra det Bzatte Europa” i *Folk og Røvere* nr 32, Trondheim 1990; “Jeg vil bo på Vesterbro. Interview med 2 BZ’ere fra samarbeidet “Sorte Hest”” i *Ravage* nr 2, København 1990; “Mindegades 1 års fødselsdag. Stemningsrapport fra det BZ’atte hus i Århus” i *Ravage* nr 2, København 1990; “Squat or rot. BZ’ere i New York” i *Ravage* nr 2, København 1990; “Berlin. BZ’ere i Østberlin” i *Ravage* nr 2, København 1990; Sörman, L., “Ockupanter i Östberlin” i *Arbetaren* 6. juli, Stockholm 1990; Ohlsson, B., “Teglstenar, nej tack!” i *Arbetaren* 6. juli, Stockholm 1990; ”Anarchie ist Arbeit. Die sanften Punks vom Prenzlauer Berg in Ost-Berlin und ihre Freunde von der Volkspolizei” i *Der Spiegel* 32 Hamburg 1990; Krøvel, R., ”Voldsom vår i Baskerland” i *Adresseavisen*, 12. juni 1997; Egne intervjuer: Malilos, Landa, Katixa, Santi

platebutikker og konsertlokaler.⁹⁸ Miljøet dyrket hardcore-punk og arbeidet med politiske saker som anti-apartheid, solidaritet med frigjøringsbevegelser i den tredje verden, miljøkamp og dyrs rettigheter. Det autonome miljøet var mangfoldig og fult av motsetninger. Delvis må bevegelsen forstås som en politisk reaksjon på voksende arbeidsledighet og sosial uro i Europa på 80-tallet, men den var også en reaksjon på 70-tallets dominerende venstreideologier. Det autonome miljøet var både et kulturelt og politisk prosjekt, men i motsetning til 70-tallets dominerende marxistiske organisasjoner, var prosjektet antiautoritært og individualistisk. De ideologiske forbildene var ikke Marx, Mao og Lenin, men Kropotkin, Bakunin, Malatesta, Zapata og Flores Magón.

Solidaritetsorganisasjonene sto spesielt sterkt i de baskiske delene av Spania.⁹⁹ Det var særlig unge radikale som organiserte solidaritetsarbeidet slik som ellers i Europa, men i Baskerland fikk arbeidet en ekstra dimensjon. Aktivistene så en tydelig parallell mellom urfolks krav om selvstyre i Mexico og deres egen kamp for autonomi i Baskerland.

Solidaritetsorganisasjonene i Nord-Amerika bygde på egne erfaringer som ofte var forskjellige fra de europeiske. En stor del av solidaritetsarbeidet ble drevet av mexicanere i USA.¹⁰⁰ En annen gruppe besto av studenter og akademikere ved forskjellige universiteter. Internett-listen Chiapas – 95 ble for eksempel drevet fra University of Texas i Austin. En tredje gruppe var kirkelige og sosiale organisasjoner med røtter i kampen for sivile rettigheter på 60 og 70-tallet. Pastors for peace var en slik radikal kirkegruppe med sterke forbindelser til latinamerikansk frigjøringssteologi. Global Exchange er et eksempel på en organisasjon som arbeidet for gjensidig forståelse mellom ulike kulturer. Mange av disse gruppene hadde også erfaringer fra solidaritetsarbeid i Nicaragua, El Salvador og Guatemala. De var ofte rettighetsbaserte og brukte flittig begreper som ”menneskerettigheter” og ”urfolk”.

I Latin-Amerika var det spesielt fra universitetsmiljøer i Argentina, Brasil, Chile og Uruguay at EZLN fikk støtte.¹⁰¹ Framveksten av solidaritetskomiteene viser også her skillet mellom den nye og den gamle venstresiden. De tradisjonelle kommunistpartiene hadde liten forståelse for zapatistene.

og Kike, Bilbao 1997; Krøvel, R., ”En gatenær tysk anti-fascist” i Klassekampen 1. juli 1995; Krøvel, R., ”Natt på Nørrebro” i *Adresseavisen* 21.april 1990.

⁹⁸ Intervjuer Milano 1990, Bologna 2004, London 1991, København 1991, Bilbao 1997, Malmø 1992, Oslo 1989, Trondheim 1988 – 1995, Amsterdam 1992.

⁹⁹ Krøvel, R., ”Voldsom vår i Baskerland” i *Adresseavisen*, 12. juni 1997; Egne intervjuer: Malilos, Landa, Katixa, Santi og Kike, Bilbao 1997.

¹⁰⁰ Blant annet egne observasjoner, Patihuitz mai 1994, Morelia august 1995 og San Andres 1996.

¹⁰¹ Basert på trafikk på www.ezln.org.mx desember 2004 og januar 2005, og deltagelse på kongresser i Chiapas 1994 – 1996.

EZLN fant dessuten gehør i et helt annet miljø. Interessen for EZLN var stor blant intellektuelle på den multikulturelle Atlanterhavskysten av Nicaragua.¹⁰² Myrna Cunningham, Alta Hooker og andre ledere for de etniske minoritetene hadde samarbeidet med sandinistene under borgerkrigen på 1980-tallet, men ble mer og mer desillusjonerte etter hvert som sandinistlederne samlet makt og rikdommer i egne hender. Arbeidet med regional autonomi på Atlanterhavskysten var for disse lederne et forsøk på å bygge et politisk alternativ der dialog og respekt mellom etniske grupper skulle erstatte kamp mellom folkegruppene om lokalt hegemoni. Den nicaraguanske autonomidiskursen hadde mye til felles med EZLNs diskurs etter januar 1994. De vokste begge ut av møter mellom marxistiske organisasjoner og multikulturelle miljø, og de var begge formet av strid mot autoritære urfolksledere som brukte tradisjon og identitet for å ekskludere opposisjon.

Mens nye grupper på venstresiden organiserte globale solidaritetsnettverk, holdt organisasjoner fra "det gamle" venstre seg på armlengdes avstand. FARC så med sympati på mexicanske bønders kamp mot frihandel, men mente at EZLN gjorde feil da de aksepterte våpenhvile. FARC hevdet at bare langvarig væpnet kamp kunne føre til seier i Mexico.¹⁰³ Lederskapene i FMLN (El Salvador) og FSLN (Nicaragua) var også skeptiske.¹⁰⁴ De hadde rett og slett lite til felles med zapatistenes prosjekt både når det gjaldt kulturpolitikk og etnisk mangfold, og zapatistenes særegne form for direkte demokrati.

URNG (Guatemala) var i en særlig vanskelig situasjon. EZLN kontaktet URNG før krigsutbruddet i håp om å få til et samarbeid om våpen og forsyninger, men URNG var allerede involvert i en fredsprosess der Mexico spilte en viktig rolle.¹⁰⁵ Kommandantene (blant andre Rolando Moran, Gaspar Ilom og Pablo Mosanto) bodde i lange perioder i Mexico By mens forhandlingene pågikk.¹⁰⁶ URNG måtte derfor holde god avstand til EZLN.

De tradisjonelle kommunistpartiene i Europa var også fraværende fra det gryende solidaritetsnettverket. Dermed kom solidaritetsnettverket i hovedsak til å bestå av små organisasjoner og uorganiserte grupper på utsiden av den tradisjonelle venstresiden.

Disse små gruppene og organisasjonene spilte likevel en viktig rolle i Europa og Nord-Amerika der stadig færre var medlemmer av politiske organisasjoner. De sto sentralt i framveksten av nye former for globale sosiale bevegelser - slik som bevegelsen som

¹⁰² Eget intervju Alta Hooker, rektor URACCAN, april 2002, intervju Myrna Cunningham, tidligere guvernør, april 2002.

¹⁰³ Eget intervju med kommandantene Fernando og Jairo, San Vicente de Caguan, Colombia, januar 1999

¹⁰⁴ Eget intervju Facundo Guardado, San Salvador, april 1999.

¹⁰⁵ Intervju med Rodrigo Asturias (Kommandant Gaspar Ilom), Guatemala By, mars 2003.

¹⁰⁶ Intervju med kommandant Rolando Moran, Mexico By, desember 1996.

misvisende ble kjent som ”anti-globaliseringsbevegelsen”.¹⁰⁷ Gjennom disse små organisasjonene fikk EZLN betydelig innflytelse i den globale kampen mot nyliberalisme. Denne innflytelsen kommer tydelig fram i bøker og artikler av kjente kritikere av nyliberalisering som for eksempel Klein, Saramago, Monsivaís, García Márquez og Taibo. Jeg skal komme tilbake til disse eksemplene senere.

Organisasjonene i solidaritetsnettverket spredte informasjon om Chiapas og zapatistene, protesterte mot krigen, skrev leserbrev, samlet inn mat og penger og organiserte karavaner til Chiapas. Staten og PRI hadde ingen mulighet til å dominere dette nettverket slik som bondenettverket og demokratinettverket. Staten og partiet greide heller ikke å dominere det fjerde nettverket som grodde fram, nemlig *urfolknettverket*. Urfolknettverket vokste for alvor fram under og etter fredsforhandlingene i San Andres i 1995 og 1996. Jeg skal derfor vente til neste kapittel før jeg behandler urfolksnettverket, men før vi kommer så langt, må jeg undersøke betydningen av det globale solidaritetsnettverket under den militære offensiven mot EZLN i februar 1995.

3.8. Militær offensiv og globalt solidaritetsnettverket i februar 1995

President Zedillo inviterte til nye forhandlinger etter valutakrisen i desember 1994. Han foreslo at partene skulle møtes for å avklare detaljene om videre forhandlinger, men det var ikke en forhandlingsdelegasjon Zedillo sendte til Las Cañadas. Han ga hæren ordre om å arrestere EZLNs ledere. Hæren rykket inn i Las Cañadas i februar 1995. Det er en god anledning til å studere hvordan det global nettverket utviklet seg.

EZLN greide i 1994 å føre krigen i et område (San Cristóbal de las Casas) der de kunne være sikre på at den ville bli omtalt i nasjonale og internasjonale medier. Situasjonen var en annen i februar 1995. Da rykket hæren inn i de mest utilgjengelige områdene av Lacandon samtidig som de slo en ring rundt området for å hindre trafikk inn og ut. Da ble det vanskeligere for tradisjonelle medier å få ut informasjon om begivenhetene. Dermed ble også betydningen av alternative informasjonskanaler større.

Jeg konsentrerer undersøkelsen om Chiapas-L som kanskje var den viktigste nyhetslisten om Chiapas på Internett. Den ble startet i august 1994 og ble drevet fra det nasjonale universitetet i Mexico (UNAM) av Arturo Grunstein.¹⁰⁸ Listen var åpen for alle slik at hvem som helst kunne poste på listen. Det var ingen redaktør. Listen over deltagere er

¹⁰⁷ Seoane, J. og Taddei, E., “From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement” i *Current Sociology*, Vol. 50, nr. 1, January 2002: 99 – 122.

¹⁰⁸ UNAM - Universidad Nacional Autonoma de Mexico.

ikke offentlig, men sentrale deltagere på listen har antydning at tallet på abonnenter lå på ”noen tusen” gjennom hele den aktuelle perioden. Chiapas-L formidlet nyheter og artikler fra en rekke ulike kilder som for eksempel organisasjoner for demokratisering, internasjonale solidaritetsorganisasjoner, urfolkorganisasjoner, kirkegrupper og bondeorganisasjoner. En stor gruppe postinger var øyevitneskildringer fra deltagerne. En annen stor gruppe var nyheter produsert av uavhengige organisasjoner i San Cristóbal de las Casas. Den tredje store gruppen var nyheter som var klippet fra tradisjonelle medier.

De fleste etablerte medier unngikk først å sitere zapatistene de første dagene av offensiven.¹⁰⁹ Zapatistenes erklæringer ble imidlertid spredd på internett.¹¹⁰ Organisasjoner som arbeidet med menneskerettigheter, urfolksrettigheter og kvinners rettigheter produserte dessuten egen informasjon og formidlet andres informasjon videre.

Det viste seg at informasjonen ikke lot seg styre av hæren og regjeringen slik som i 1974, men fant stadig nye og alternative kanaler.¹¹¹ Det tok 20 år før alternative versjoner av hendelsene i Guerrero ble gjort kjent i mexicanske media, men bare timer før de globale nettverkene begynte å syde av aktivitet i 1995. Amado Avendaño holdt for eksempel en pressekonferanse i San Cristóbal de las Casas samme dag som hæren ble sendt inn i Lacandonjungelen.¹¹² Avendaño appellerte til det sivile samfunn i Mexico og ellers i verden om å stoppe krigen.¹¹³ Apellen gikk i sin helhet ut på Chiapas-L. De første mobiliseringene og protestene begynte dermed allerede før den militære offensiven var kommet skikkelig i gang. Produksjonen av alternativ informasjon foregikk raskt nok til å skape en effektiv respons.

Eksempelet viser at epost og internett gjorde arbeidet med å samle inn informasjon langt enklere enn tidligere. Det ble dessuten enklere å distribuere informasjonen. Eksistensen av et solidaritetsnettverk betydde dessuten at det fantes et kjent publikum av interesserte som straks brukte informasjonen i lokale aktiviteter.

Internett ble dessuten brukt som et verktøy for å verifisere sannhetsgehalten i rykter som gikk. Wayne Pitt ved University of New Mexico fortalte i den 11. februar at han hadde

¹⁰⁹ Cleaver, H., “The Zapatistas and the Electronic Fabric of the Struggle” i Holloway, J., Pelaez, E. og Pelaez, E., *Zapatista!: Reinventing Revolution in Mexico*, Chicago 1998.

¹¹⁰ Se også Russell, A., “The Zapatistas Online. Shifting the Discourse of Globalization” i *The Gazette*, vol. 63 nr. 5 2001: 399 – 413.

¹¹¹ Eget intervju Carlos Eugenio Rodriguez, leder av La Neta i San Cristóbal de las Casas, Chiapas mai.2004.

¹¹² Avendaño hadde vært redaktør i lokalavisen *El Tiempo* i San Cristóbal de las Casas og var opposisjonspartiet PRDs kandidat til guvernørvalget i Chiapas i august 1994. PRD mente at de hadde blitt frastjålet seieren. Avendaño nektet å bøye seg og opprettet en parallell delstatsregjering som hadde de facto-kontroll over deler av Chiapas.

¹¹³ Publisert på gopher.igc.apc.org 10. februar. Til *Chiapas-L* den 11.februar.

snakket med en venn i Mexico som hadde hørt om skyting og at “de lokale sykehusene allerede er fulle”.¹¹⁴ Flere av deltagerne på Chiapas-L var klare over faren for at det skulle spre seg en rykteflom på internett. Pitt avsluttet med å si at han ikke ønsket å være en ryktesmed. Bonnie Schrack svarte noen timer senere.¹¹⁵ Hun viste til flere nyhetsartikler som tydet på at ryktene overdrev situasjonen.

En posting om mulig biologisk krigføring mot urbefolkningen førte til kraftige reaksjoner fra de andre deltagerne på Chiapas-L.¹¹⁶ Før dagen var omme, kom det fem innlegg som påpekte manglende kildehenvisninger og kildekritikk. National Commission for Democracy måtte komme med en beklagelse allerede samme dag. Forskeren Harry M. Cleaver (University of Texas i Austin) benyttet en lignende anledning til å advare de andre deltagerne mot farene ved feilinformasjon.¹¹⁷

Eksempelet viser at det var konflikt mellom behovet for “rask informasjon” og “sannferdig informasjon”. Skulle aktivistene i Europa og USA bruke informasjonen i sine kampanjer og aksjoner, måtte de kunne stole på at informasjonen var sannferdig. Det ble brukt mye tid og plass på å sjekke kvaliteten på informasjonen aktivistene mottok gjennom de alternative nettverkene.

Nettverket var nyttigere når det gjaldt å skaffe informasjon som kunne korrigere tradisjonelle mediers presentasjon av hendelsene i Chiapas. Det gikk for eksempel en lang diskusjon om en artikkel i Washington Post der deltagerne drøftet feil og kom med forslag til hvordan påstander i artikkelen skulle møtes.¹¹⁸ Chiapas-L ble utviklet til et verktøy for å påvirke etablerte mediers dekning av konflikten. Jose A. Briones postet for eksempel en guide for dem som ønsket å spre informasjon. Han publiserte blant annet lister med e-postadresser til viktige aviser og tidsskrift.

En rapport fra banken Chase Manhattan viser hvordan nettverket kunne fungere som et arbeidskollektiv som gjorde at informasjon nådde et stort publikum. Rapporten var skrevet av Riordan Roett fire uker før hærens offensiv. Den ba Mexico om å bryte fredsforhandlingene og sette en endelig stopper for zapatistopprøret.¹¹⁹ Rapporten ble opprinnelig gravd opp av et lite tidsskrift¹²⁰, men kom først ut til et stort publikum da den ble

¹¹⁴ Pitts, W., “Unconfirmed fighting Saturday morning”, *Chiapas-L* 11.2.1995.

¹¹⁵ Schrack, B., “Re: Unconfirmed fighting Saturday morning”, *Chiapas-L* 11.2.1995.

¹¹⁶ National Commission for Democracy, “Germ Warfare in Chiapas”, *Chiapas-L* 22.2.1995.

¹¹⁷ Cleaver, H. M., “Avoid Disinformation: The Case of Jorge Santiago”, 17.2.1995. Santiago var stifter av DESMI.

¹¹⁸ Se for eksempel: 9 postinger på *Chiapas-L* 21.2.1995.

¹¹⁹ Se også Russell 2001.

¹²⁰ Cockburn, A. og Silverstein, K., “Major U.S. Bank Urges Zapatista Wipe-Out:” A litmus test for Mexico’s stability” i *Counterpunch* nr. 3, 1. februar 1995.

sendt ut på Chiapas-L av Harry Cleaver den 14. februar.¹²¹ Roett var Director of Latin American Studies på John Hopkins når han ikke gjorde konsulentarbeid for næringslivet. Internett viste seg som et særlig nyttig verktøy i organiseringen av protester mot Chase Manhattan. Chase Manhattan måtte ta avstand fra innholdet i rapporten og avbrøt samarbeidet med Roett.¹²²

Den 13. februar kom de første vitnemålene om tortur. Det var National Commission for Democracy in Mexico som sendte ut en serie intervjuer med arresterte zapatister. Flere av de arresterte fortalte at de hadde blitt presset og truet til å undertegne erklæringer som knyttet dem til geriljaen.¹²³ Rapporter om brudd på menneskerettighetene var eksempler på informasjon som kunne utløse aksjoner fra globale organisasjoner. Vitnemål om tortur nådde mediene før hæren hadde fullført sin framrykking. Påstander om brudd på menneskerettighetene hadde en spesielt viktig betydning for krigføringen i Chiapas. De førte til protester fra menneskerettighetsorganisasjoner og påla hæren begrensninger allerede før offensiven var kommet skikkelig i gang.

Disse eksemplene viser at nyheter strømmet ut fra Las Cañadas selv om hæren forsøkte å sperre av området. Informasjonen tok en mengde ulike veier fra Chiapas til Mexico By, USA og Europa. Det ble fortalt om ødelagte avlinger, tusenvis av flyktninger i fjellene og overgrep begått av soldatene. Det var informasjon som bidro til å forandre lesernes forståelsesrammer, de stimulerte til aksjoner og bidro til å øke presset mot regjeringen i Mexico.

Arbeidet i nettverket førte til at det utviklet seg en følelse av fellesskap mellom deltagerne. Det var et fellesskap organisert rundt felles arbeidsoppgaver. Chiapas – L var et arbeidsfellesskap for sympatisører av EZLN. Fellesskapet reagerte med irritasjon når utenforstående forsøkte å bruke Chiapas – L til diskusjoner som ble bedømt som irrelevante. Deltagere som ikke delte den grunnleggende sympatien for zapatister, ble ignorert eller utskjelt.

Men eksemplene viser også at det fantes svakheter ved informasjonsproduksjonen i nettverket. Det var for eksempel vanskelig å få verifisert uavhengig informasjon. Falsk informasjon kunne komme til å skade det politiske arbeidet deltagerne var involvert i.

¹²¹ Cleaver, H. M., "AP Story on Infamous Chase Report", *Chiapas-L* 14.2.1995.

¹²² "Chase Bank Denies Urging Elimination of Mexican Rebels", *Associated Press* 13.2.1995; Russell 2001: 407.

¹²³ National Commission for Democracy, "Testimonies of Torture", *Chiapas-L* 13.2.1995.

En meningsmåling viste i desember 1994 at 78 % mente at zapatistenes krav var ”rettferdige”.¹²⁴ President Zedillo måtte derfor forsøke å gjenvinne initiativet i konflikten. Samtidig som hæren rykket inn i Las Cañadas, gikk myndighetenes informasjonsstab til aksjon i et koordinert angrep. Presidenten avslørte identiteten til viktige zapatistledere og forsøkte å undergrave zapatistenes versjon av konflikten. Nye forståelsesrammer ble forsøkt konstruert med begreper som ”lovbrytere” og ”terrorister”. En rekke av zapatistenes støttespillere ble arrestert flere steder i Mexico mens hæren rykket fram i Lacandonjungelen.¹²⁵ Jorge Santiago, Javier Elorriaga, Fernando Yañes og Gloria Benavides var blant de arresterte. Alle de arresterte tilhøre den indre kjernen av zapatistenes nettverk, og ble anklaget for å ”forberede terrorisme”. Myndighetene forsøkte på nytt å sette konflikten inn i de samme forklaringsrammene som under militærkampanjen mot geriljaen i Guerrero. EZLN ble forsøkt fratatt legitimitet med begreper som ”kriminelle”, ”utlendinger” og ”terrorister”.

President Zedillos forståelsesrammer dominerte mediedekningen både i Mexico og internasjonalt de første dagene av offensiven.¹²⁶ Mediene i USA var særlig opptatt av faren for økonomisk krise på grunn av krigen i Chiapas.¹²⁷ De bekymret seg også over faren for en bølge av immigranter fra Mexico dersom krigen ble langvarig. Kildene til disse artiklene var nesten utelukkende politikere og byråkrater i Mexico By. Etter tre, fire dager virker det imidlertid som om disse problemstillingene var uttømt. Mediene begynte å se seg om etter andre og nye innfallsvinkler til konflikten. Demonstrasjoner i USA og Europa tilbød en slik ny, alternativ og lokal vinkel som åpnet for nye forståelsesrammer. Informasjon om flyktninger, brudd på menneskerettighetene og tortur, var en annen. Langsomt mistet Zedillos forståelsesrammer grepet om mediedekningen. Det handlet ikke lenger om ”terrorister”, ”lovbrytere” og ”arrestasjoner”, men om ”urfolk”, ”overgrep” og ”menneskerettigheter”. Den alternative informasjonen kunne spille på sterke forestillinger om undertrykking av urfolk i Amerika. Det var forståelsesrammer som ga mediene mer dramatiske og menneskelige fortellinger enn de versjonene myndighetene presenterte.

Hæren greide ikke å arrestere zapatistlederne i Las Cañadas. President Zedillo avblåste offensiven og kongressen vedtok en lov om amnesti for de arresterte den første mars 1995.¹²⁸

¹²⁴ Castells 1997: 79.

¹²⁵ ”Resurge en Chiapas el fantasma de la guerra”, *La Jornada*, 9.2.1995.

¹²⁶ Se også Russell 2001.

¹²⁷ Basert på artikler fra *Voice of America*, *Time*, *Newsweek* og *The Nation*. Alle i perioden 1. februar 1995 til 1. april 1995.

¹²⁸ Zedillo, E. og la Comisión Legislativa de Diálogo y Conciliación, ”La Iniciativa de Ley para el Diálogo, la Conciliación y la Paz Digna en Chiapas”, Mexico 1995.

Dermed var partene like langt. Men begivenhetene fikk store konsekvenser for ytringsfriheten i Mexico. De nye informasjonsteknologiene hadde lagt grunnlaget for globale nettverk som underminerte statens kontroll over produksjonen av informasjon.

3.9. Nye forestillinger om nettverksamfunn og det postmoderne

Octavio Paz hevdet at disse hendelsene viste forandringer i grunnleggende maktforhold i samfunnet.¹²⁹ Paz støttet mange av zapatistenes krav, men beklaget at det var zapatistenes *språk* som beseiret myndighetene: Språket til Marcos var ”fantasirikt og levende”, hevdet Paz. Det formidlet følelser som vant over PRIs byråkratiske språk bygget av ”papp og plastikk.” Det viste at vi lever i en verden av ”storslåtte iscenesettelser” der bilder og følelser dominerer over ”fornuft” og ”virkelighet”. Leyva mente at framveksten av de globale nettverkene var mulig fordi politikk ikke erfares rasjonelt, men som ”felles bilder, myter, ritualer og fordommer”.¹³⁰ Forskere ved RAND i USA interesserte seg også for denne tilsynelatende nye formen for krigføring. ”Nettkrig” starter som “loppenes krig” men blir til “svermens krig” der informasjon er våpen.¹³¹ Castells brukte krigen i Chiapas som et eksempel på framvekst av globale nettverk som endrer grunnleggende maktrelasjoner i samfunnet. Burbach mente at erfaringene fra Chiapas demonstrerte at EZLN var en postmoderne bevegelse.¹³²

Globale solidaritetsnettverk var imidlertid ikke noe helt nytt fenomen. De kan godt sammenlignes med solidaritetsnettverkene som på 1980-tallet støttet FMLN i El Salvador, eller med de konservative og kristne nettverkene i USA som støttet nicaraguanske urfolkorganisasjoner i konflikt med sandinistregimet på 80-tallet. De globale solidaritetsnettverkene førte til kvantitative endringer - det ble uten tvil produsert mer informasjon som var lettere tilgjengelig. Produksjon og distribusjon foregikk også raskere enn før, men det er ikke dermed gitt at nettverkene viser at det har foregått en kvalitativ forandring av samfunnet.

Undersøkelsen av arbeidet i de globale nettverkene viser ikke at politikk i ”nettverksamfunnet” er basert på følelser framfor fornuft. Undersøkelsen av Chiapas-L demonstrerer en rasjonell og fornuftsbasert strategi. Deltagerne la ned et betydelig arbeid for å sikre at informasjonen var ”pålitelig”. Fellesskapet utviklet normer for hvordan kommunikasjonen burde være. En slik norm var bruk av kildehenvisninger. 482 av 487

¹²⁹ Paz, O., “The Media Spectacle Comes to Mexico” i *New Perspectives Quarterly*, Spring 1994.

¹³⁰ Leyva Solano, X., “De Las Cañadas a Europa: niveles, actores y discursos del Nuevo Movimiento Zapatista (NMZ) (1994 – 1997)” i *Thule* nr. 8/9 2000: 289 – 324.

¹³¹ For eksempel Arquilla, J. og Ronfeldt, D., “The Emergence and Influence of the Zapatista Social Netwar” i Arquilla 2001.

postinger i februar 1995 hadde kildehenvisninger. Nettverket ble mye brukt for å etterprøve informasjon. Deltagerne i nettverket hadde et formål med informasjonen. Informasjonen skulle brukes i offentlig diskusjon der etterrettelighet fortsatt var et viktig kriterium for å bli hørt.

PRI og staten tapte ikke informasjonskrigen fordi bilder og følelser dominerte over ”virkelighet”, men fordi informasjonen fra staten for første gang ble konfrontert med effektive motspill og utsatt for systematisk etterprøving. Det skapte problemer for PRI-stat-systemet. De første offisielle versjonene hevdet at utlendinger sto bak oppstanden, men det var, som vi har sett, en påstand som lot seg tilbakevise. De mistenkelige utlendingene viste seg å være uskyldige. Det svekket tilliten til informasjonen fra staten.

Bruken av begrepene ”lovbrytere” og ”terrorister” var også et problem for myndighetene. Opprørerne var ”lovbrytere” fram til forhandlingene kom i gang i februar 1994. Forhandlingene var en innrømmelse av at zapatistene hadde legitime krav, men i februar 1995 var zapatistene igjen blitt til ”lovbrytere” og ”terrorister”. Det tok bare noen uker før de samme zapatistene igjen var blitt til legitime forhandlingspartnere. Tilliten til informasjonen fra staten ble svekket av de stadige skiftene i offisiell diskurs. PRI-stat-systemet forsøkte å bruke de samme diskursive teknikkene som i Guerrero i 1974, men forsøket ble en belastning når informasjonen kunne bli etterprøvd.

Noen av statens problemer skyldtes dårlig etterretning. Etterretningsdokumenter fra årene før krigsutbruddet, viser at politi og hær hadde store problemer med å danne seg et presist bilde av det som foregikk i Las Cañadas.¹³³ De fikk mange tips, men greide ikke å skille mellom verdifull informasjon og løse rykter. Tipsene inneholdt ofte elementer som senere viste seg å være korrekte, men også elementer som bygde på rene misforståelser. Informasjonen om at utlendinger sto bak oppstanden, for eksempel, ser ut til å stamme fra slike tips. Mengden av informasjon vokste, men etterretningsorganene greide ikke å gjøre nødvendig etterprøving og utsiling.¹³⁴

¹³² Burbach, R., “Roots of postmodern rebellion in Chiapas” i *New Left Review*, May/June 1994: 113-114.

¹³³ Gil Olmos, J. og Corro, S., “1994 – 2004. La gran ilusión...la gran frustración” i *Proceso*, Edición Especial 13, Januar 2004.

¹³⁴ En bok av Carlo Tello illustrerer problemet med informasjon som ikke lar seg etterprøve. Hæren ga utvalgte journalister tilgang til en del hemmelige dokumenter som handlet om zapatistledere og FLN. Tello publiserte sin historie om EZLN i 1995. Den var i avgjørende grad basert på de styrte lekkasjene fra etterretningsorganene. Boken inneholdt nyttig og verdifull informasjon, men også full av misforståelser og rykter. Det var umulig å vite hva som var sant og hva som var usant. Det var også umulig for andre å etterprøve informasjonen siden den var bygget på hemmelige kilder som ikke var tilgjengelig for andre. Santiago og Benavides bekrefter at deler av informasjonen er sannferdig, (mine egne intervjuer). Utgaven fra 2001 inneholder kildehenvisninger som viser hvor informasjonen stammer fra. Først da ble det mulig å gjøre kildekritiske vurderinger. Tello 2001.

EZLNs informasjon hadde også sine mangler. Underkommandant Marcos hevdet for eksempel at soldater hadde desertert og sluttet seg til EZLN den første januar. Det var trolig ren ønsketenkning. Likevel ble ikke den overordnede forståelsesrammen EZLN presenterte ødelagt av ny informasjon på samme måte som statens. EZLN forklarte allerede i januar 1994 at de hadde sine røtter i både lokale bondeorganisasjoner og i marxistiske organisasjoner. Derfor virket avsløringene i februar 1995 om forholdet til FLN, mer som en bekreftelse av forståelsesrammene enn som en trussel.

EZLN ”vant” ikke informasjonskrigen fordi politikk ble avgjort av følelser mer enn rasjonelle argument, slik som Paz og Leyva hevdet. Regjeringen tapte informasjonskrigen fordi den ikke var forberedt på at informasjonen ville bli systematisk etterprøvd og tilbakevist av nye aktører som kunne bruke nye kanaler til informasjon, diskusjon og protest. De nye kanalene var viktigere i 1995 enn i 1994. Det var flere som brukte internett og solidaritetsaktivistene hadde organisert seg på lister som Chiapas – L og Chiapas – 95. Dermed nådde alternativ informasjon fram til flere som kunne bruke listene til å organisere protester.

Kap. 4 Tapt kamp for kollektive rettigheter 1995 - 2001

Symboler og bilder på identitet kan utfordre etablerte forestillinger og føre til rekonstruksjon av normer.¹ Menneskerettighetene er globalt konstruerte normer som fikk stor betydning for utviklingen i Chiapas. Menneskerettighetene og andre internasjonale konvensjoner ble imidlertid tatt i bruk i en spesiell politisk og sosial kontekst.

Jeg skal i dette kapittelet undersøke forestillinger om urfolk og rettigheter som ble produsert i de globale solidaritetsnettverkene. Så skal jeg undersøke hvordan disse forestillingene ble brukt i lokal politisk kamp i Chiapas. Jeg skal videre drøfte kravene om særlige rettigheter for urfolk og motstanden disse kravene vakte i Mexico. Disse undersøkelsene danner grunnlaget for analysen av hvorfor bestemte deler av det internasjonale rettighetsregimet ble anerkjent i Mexico, mens andre deler ble avvist. Mexico skilte seg fra andre land i Latin-Amerika som gikk gjennom lignende prosesser der maktkampen mellom urfolkgrupper og stat mange steder resulterte i nye grunnlover som gikk lenger i anerkjennelse av urfolks rettigheter enn i Mexico.

Sammenligningen med andre latinamerikanske land gir grunnlag for en bedre forståelse av betydningen av det globale solidaritetsnettverket i Chiapas.

4.1. Splittelse, polarisering, vold og menneskerettigheter

President Zedillo vinglet mellom militær aksjon og fredsforhandlinger i Chiapas. Zedillo greide ikke å holde maktkampen mellom fraksjonene i partiet under kontroll. Situasjonen var vanskelig for presidenten. Han ønsket å gjennomføre en lang rekke økonomiske og politiske reformer, men var samtidig avhengig av en allianse som inneholdt udemokratiske og autoritære deler av partiet.

De lokale autoritære systemene i Chiapas var utsatt for press både ovenfra og nedenfra. Demokratiske og økonomiske reformer var en trussel mot lokale ledere med privilegerte posisjoner i parti og stat. De korporative systemene var et problem sett fra reformistenes synsvinkel: Lederne av de lokale korporative systemene fordelte goder som stillinger, veier og skoler etter lojalitet heller enn kvalifikasjon og forsøk på uhildet vurdering av argumenter. Reformistene så de korporative systemene i Chiapas som hindre på veien mot godt styresett og effektivisering av økonomien. Men de korporative systemene fortsatte å eksistere siden det kunne være svært lønnsomt å delta i et slikt system. Systemene gjenskapte seg selv gjennom stadig omfordeling av ressurser fra de som var på utsiden av systemene til de som var på innsiden. Samtidig var de korporative systemene under press nedenfra fra uavhengige organisasjoner.

¹ Brysk 2000: 31; Castells 1996: 469, Castells 1997: 79.

Disse prosessene skapte et farlig maktvakuum i Chiapas. To eksempler viser hvordan ledere av lokale korporative system måtte ta i bruk stadig mer autoritære metoder for å forsvare seg mot press nedenfra:

Kommunen Chamula ble styrt av autoritære ledere som krevde at innbyggerne var lojale til PRI, men i august 1994 stemte et flertall på opposisjonskandidatene i flere grender i de vestlige delene av kommunen.² Det korporative systemet straffet de ulydige grendene hardt. De ble systematisk ekskludert fra all kommunal og statlig støtte de neste tre årene. Lokale autoritære ledere brukte statlig landsbruksstøtte (programmet PROCAMPO) til å kjøpe våpen og opprettet en paramilitær organisasjon som besto av omkring 100 jordløse og arbeidsløse unge menn. Opposisjonen i Chamula var ikke bare politisk, men også religiøs. Mange av innbyggerne i disse grendene hadde blitt ”omvendt” av ulike protestantiske kirkesamfunn. Spenningen økte utover 1995 og opposisjonen skaffet seg også våpen. Den lokale paramilitære hæren gikk til angrep på opposisjonen i grenden Arvensa den 18. og 19. november 1995. Lederne for den lokale paramilitære gruppen var sentrale PRI-medlemmer i kommunen. Myndighetene forsøkte å dysse ned saken og hevdet at det dreide seg om ”religiøse konflikter” mellom grupper av urfolk, men rapporter fra menneskerettighetsorganisasjoner viste at minst 20 mistet livet i skuddvekslingen.³ Likevel ble sammenstøtet ikke skikkelig etterforsket av myndighetene. Det bidro til å forsterke inntrykket av at lokale ledere kunne begå alle former for forbrytelser uten straffeforfølgelse (”impunidad”).

Litt lenger nord, i Chenaló, oppsto det en spesielt farlig situasjon etter zapatistenes oppstand i 1994. Zapatistene hadde ikke hatt særlig støtte i denne delen av Chiapas før krigen, men oppstanden førte til at ca 11 000 personer i minst 38 grender sluttet seg til EZLN.⁴ Også i Chenaló svarte de lokale PRI-lederne med å bevæpne unge jordløse menn og organisere paramilitære grupper. Det var en farlig situasjon for de nye zapatistene i Chenaló som både var politisk uerfarne og manglet militære ressurser til å forsvare seg. Men situasjonen var enda farligere for en annen stor opposisjonsgruppen i Chenaló: Las Abejas (biene) var en katolsk pasifistisk gruppe med ca. 4000 medlemmer på utsiden av det formelle hierarkiet i den katolske kirken. Medlemmene av Las Abejas ble utsatt for trusler, vold, tortur og massakre gjennom flere

² Rus 2002: 157 – 199.

³ Aramoni, D. og Morquecho, G., “La otra mejilla...pero armada; el recurso de las armas en manos de los expulsados de San Juan Chamula” i *CEMESCA: Anuario*, Tuxtla Gutierrez 1996: 553 – 611; Rus 2002.

⁴ Eber, C., “”Buscando una nueva vida”: La liberación a través de la autonomía en San Pedro Chenaló, 1970 – 1998” i *Mattiace* 2002: 319 – 363.

år uten at statlige myndigheter grep inn.⁵ Jeg skal senere komme tilbake til voldsbruken mot Las Abejas i Chenaló.

Disse to eksemplene illustrerer en generell trend i Chiapas. For det første illustrerer de at lokale autoritære ledere var villige til å bruke alle midler for å holde på makten. For det andre illustrerer de at myndighetene systematisk lot være å gripe inn mot de lokale autoritære lederne. For det tredje illustrerer de at maktmisbruk ble tatt i bruk mot alle former for opposisjon som ble oppfattet som en trussel. Lignende prosesser gjentok seg over hele Chiapas og flere eksempler kunne ha vært nevnt. Noen steder var det lokale ledere i jordbrukskollektiver (ejidos) som organiserte paramilitære grupper. Jordbrukskollektivene lå ofte i konflikt med jordløse bønder om jordstykker. De hadde fått jord av partiet og staten, og de forsvarte lojalt det korporative systemet mot angrep.⁶ Andre steder var det godseiere som ledet oppbyggingen av paramilitære grupper.

Det var en vanskelig situasjon for president Zedillo. Den offisielle diskursen understreket at Mexico anerkjente menneskerettighetene, men Zedillo kunne ikke gjøre noe med de paramilitære gruppene uten også å skade det lokale partiapparatet. Det kunne igjen komme til å intensivere maktkampen i PRI og dermed skade arbeidet med økonomiske og politiske reformer. Resultatet var en tvetydig politikk. Presidenten gjentok stadig at menneskerettighetene var viktige for Mexico, men lokale ledere i Chiapas fikk likevel fortsette å bygge opp paramilitære grupper uten rettsforfølgelse.

Det ble etablert minst 12 paramilitære organisasjoner i Chiapas fra 1995. Disse organisasjonene hadde en rekke fellestrekk. Lederne var ofte sentrale PRI-medlemmer som, i noen tilfeller, også satt i delstatsparlamentet i Tuxtla Gutierrez. Ledere av korporative system i Chiapas var i stand til å hindre både effektiv etterforskning og straffeforfølgelse av de paramilitære organisasjonene. Rettstvister ble dermed like gjerne avgjort av gruppetilhørighet og lojalitet, enn av juridisk fundamenterte argumenter.⁷

Menneskerettighetsorganisasjoner i Chiapas går langt i å anklage president Zedillo for de systematiske bruddene på menneskerettighetene etter 1995.⁸ Menneskerettighetsorganisasjonen

⁵ Centro de Derechos Humanos Fray Bertolomé de Las Casas, *Acteal: entre el Duelo y la Lucha*, San Cristobal de las Casas 1998.

⁶ Det var for eksempel PRI-ledere i kollektivet "Emiliano Zapata" som organiserte den paramilitære gruppen "Paz y Justicia" i Nord-Chiapas. Priviligerte bondeledere (også urfolk) sto i konflikt med andre bondeledere og urfolk. Begge gruppene gjorde krav på eiendomsretten over Emiliano Zapata i sin diskurs.

⁷ Se for eksempel Arizmendi Esquivel, F., biskop San Cristobal de las Casas, "Reflexión dominical", San Cristóbal de las Casas, 27.2.2005.

⁸ Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas A.C., "La política genocida en el conflicto armado en Chiapas. Reconstrucción de hechos, pruebas, delitos, testimonios y video. Resumen ejecutivo", San Cristóbal de las Casas, 2005.

Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas mener at sivilbefolkningen systematisk ble gjort til målgruppe for væpnede aksjoner i Chiapas mellom 1995 og 2001.⁹

De baserer seg imidlertid på indisier og mangler beviser som knytter presidenten direkte til overgrepene. Indisierrekken er som følger:

1. Hæren skiftet strategi etter den mislykkede offensiven i februar 1995 og konflikten ble omgjort til en "lavintensitetskrig" der det gjaldt å stoppe den sivile støtten til EZLN.¹⁰

2. Samtidig utdannet Mexico 333 offiserer på School of Americas i USA i 1995.¹¹ På skolen ble det brukt manualer som instruerte i drap på politiske ledere og andre offentlige personer.¹²

3. Dette skjedde samtidig som det vokste fram en rekke paramilitære organisasjoner i Chiapas som minnet om de voldelige sivilpatroljene i Guatemala og de paramilitære gruppene i El Salvador.

4. Anonyme soldater og medlemmer av de paramilitære organisasjonene har hevdet at navngitte offiserer i hæren ga våpen og trening til paramilitære organisasjoner. Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas mener derfor at president Zedillo på statens vegne bærer et direkte ansvar for overgrepene begått av paramilitære organisasjoner i Chiapas.

Jeg tror ikke at de framlagte indisiene beviser direkte ansvar slik menneskerettighetsorganisasjonen hevder. Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas baserer seg for eksempel på anonyme intervjuer med offiserer i hæren og politiet. De anonyme informantene forteller at hæren støttet paramilitære organisasjoner med våpen og penger. Vitnemålene svekkes imidlertid av at de er anonyme. Dessuten mangler det bevis på at Zedillo eller andre i regjeringen visste og aksepterte at hæren støttet paramilitære organisasjoner. Uten slike beviser kan Zedillo vanskelig holdes direkte ansvarlig for de paramilitære organisasjonenes aksjoner.

En dom mot Honduras i en lignende sak, viste imidlertid at en stat kan dømmes for indirekte ansvar.¹³ Honduras ble dømt av Den interamerikanske menneskerettighetsdomstolen fordi myndighetene ikke hadde gjort aktive forsøk på å beskytte sine borgere mot vold fra paramilitære organisasjoner. En stat er altså forpliktet til å forsøke å beskytte sine borgere.

⁹ Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, A.C., "Queja. P-1121/04, Comisión Interamericana de Derechos Humanos" San Cristóbal de las Casas 2004.

¹⁰ Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, A.C., "Contexto", <http://www.laneta.apc.org/cdhbcasas/presentacion.htm> 11.11.2004; Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, A.C., "La política genocida en el conflicto armado en Chiapas", San Cristóbal de las Casas 2004.

¹¹ En økning fra 15 året før. del Río, P. B., "US Trains Thousands of Mexican Soldiers" i Hayden 2002.: 57 – 61.

¹² Utdrag fra manualene: "US torture manuals" i *Covert Action Quarterly*, sommer 1997.

¹³ Inter-American Court of Human Rights, "Velásquez Rodríguez Case, Judgment of July 19, 1988, Series C, No. 4." San José 1988.

Mexico tok ikke på seg ansvaret for å beskytte sivilbefolkningen mot de paramilitære gruppene i Chiapas.

Menneskerettighetene kommer til Chiapas

Betydningen av at menneskerettighetene ”slo igjennom” i Chiapas må forstås i lys av de systematiske bruddene på menneskerettighetene og statens manglende vilje til å ta på seg ansvar for å beskytte sivilbefolkningen

Menneskerettigheter var et nytt fenomen i Chiapas. Aktivister i menneskerettighetsorganisasjoner er enige om at diskursen om menneskerettigheter var usynlig i Chiapas før midten av 1980-tallet.¹⁴ Det var særlig den katolske kirken og biskop Samuel Ruiz som arbeidet for å innføre menneskerettighetene til Chiapas.¹⁵ Den første menneskerettighetsorganisasjonen ble dannet så sent som i 1989, men bare ti år senere fantes det ti lokale, fire nasjonale og minst ni internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner med permanent nærvær i Chiapas.¹⁶ Dessuten hadde både staten og delstatsmyndighetene i Chiapas opprettet egne direktorat for menneskerettigheter.¹⁷ Staten spilte imidlertid en tvetydig rolle da menneskerettighetene kom til Chiapas. Staten tok aktivt i bruk diskursen om menneskerettigheter samtidig som den utøvde makt ved hjelp av de lokale korporative systemene som sto bak det meste av bruddene på menneskerettighetene i Chiapas. Det var også et problem at politi og domstoler ikke behandlet alle individer likt. Det fantes mennesker og grupper som uten straff kunne bryte menneskerettighetene.

Menneskerettighetsorganisasjonene var godt synlige etter krigshandlingene i januar 1994 da de dokumenterte overgrep på begge sider av konflikten. Undersøkelsen av det globale solidaritetsnettverket i februar 1995, viser at også disse organisasjonene oftere tok i bruk menneskerettighetenes forståelsesramme og begrepsapparat.¹⁸ Mens solidaritetsorganisasjonene stort sett appellerte til publikum med begreper som ”undertrykking” og ”revolusjon” i 1994, hadde diskursen endret seg i 1995. Da handlet det mest om ”tortur”, ”overgrep” og ”menneskerettigheter”.

¹⁴ Egne intervjuer: Miguel Angel de los Santos, direktør for La Red de Defensores de Derechos Humanos, San Cristóbal de las Casas, april 2005; Blanca Martínez, direktør for Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de las Casas, Oslo november 2004 og Samuel Ruiz, tidligere biskop i San Cristóbal de las Casas, august 1994.

¹⁵ Den nasjonale menneskerettighetsorganisasjonen (Comisión Nacional de Derechos Humanos) ble opprettet i 1990. Speed, S., *Global Discourses on the Local Terrain: Grounding Human Rights in Chiapas, Mexico, Dissertation, Doctor of Philosophy, University of California*, Davis 2001: 39.

¹⁶ Collier, G., ”Emergent Identities in Chiapas”. Paper, Latin American Studies Association (LASA), Miami 2000.

¹⁷ Speed 2001: 48.

¹⁸ Postinger fra organisasjoner og enkeltpersoner på Chiapas –I, februar 1995.

Menneskerettighetene ble også tatt i bruk i de lokale konfliktene ute i grendene. Organisasjonene som arbeidet for menneskerettighetene besøkte grendene, intervjuet innbyggerne og kom med anbefalinger. Anbefalingene ble ofte ignorert av mexicanske myndigheter, men av og til fikk arbeidet konsekvenser for lokale ledere. Opposisjonen og EZLN lærte raskt at ”brudd på menneskerettighetene” kunne være et nyttig argument og samarbeidet mer enn gjerne med menneskerettighetsorganisasjonene.¹⁹ De lokale autoritære systemene, derimot, reagerte negativt på disse importerte rettighetene. Den paramilitære organisasjonen Paz y Justicia (”Fred og rettferdighet”) i Nord-Chiapas brukte, for eksempel, slagordet: menneskerettigheter er mordere.²⁰

Konflikten mellom menneskerettighetsorganisasjonene og Paz y Justicia illustrerer en typisk dynamikk som oppsto da menneskerettighetene kom til Chiapas. Lederne i Paz y Justicia tilhørte språkgruppen chol, var medlemmer av PRI, og noen av dem satt også i delstatsparlamentet. De reagerte med sinne på en rapport fra organisasjonen Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas i 1996.²¹ Rapporten hadde navnet ”Verken fred eller rettferdighet: Dybderapport om borgerkrigen mot chol i Nord-Chiapas” og hevdet at Paz y Justicia sto bak massive brudd på ”menneskerettigheter”. Det var første gang mange choler hørte om ”menneskerettigheter”. De lokale lederne knyttet dermed menneskerettighetene til tre fenomen de mislikte: For det første så de at menneskerettighetene ble importert av utlendinger eller hvite (kaxlaner). De måtte derfor være ”onde”.²² For det andre så de at biskop Samuel Ruíz var en ivrig talsmann for menneskerettigheter. Biskopen støttet imidlertid grender som Paz y Justicia lå i konflikt med. Dermed hadde de en annen grunn til å være skeptiske til det nye begrepet. For det tredje så de at EZLN brukte menneskerettighetene til å mobilisere sympati og dermed støtte. Disse tre forholdene gjorde at lederne for Paz y Justicia forsto begrepet ”menneskerettigheter” som en trussel konstruert av ”fienden”. ”Menneskerettighetene” truet den sosiale og politiske orden som Paz y Justicia forvarte i grendene til chol-folket i Nord-Chiapas.

Det groveste bruddet på menneskerettighetene skjedde i grenden Acteal i kommunen Chenaló i desember 1997. 45 flyktninger, de fleste kvinner og barn, ble massakrert etter at de hadde søkt tilflukt i kirken. Ofrene kom fra den pasifistiske og religiøse organisasjonen ”Las Abejas” (”Biene”), og gjerningsmennene var lokale tradisjonelle ledere med posisjoner i PRI.²³

¹⁹ Egne intervjuer med de eldstes råd, Diez de abril, april 2004, Comité de vigilancia Oventic april 2004 og menneskerettighetsorganisasjoner i San Cristobal de las Casas, mars, april 2004 og februar, mars 2005.

²⁰ Speed 2001: 77.

²¹ Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, *Ni Paz, Ni Justicia: Informe amplio acerca de la guerra civil que sufren los choles en la zona norte de Chiapas*, San Cristobal de las Casas, 1996.

²² Forestillingen om at kaxlaner er onde, er velkjent i Nord-Chiapas. Se for eksempel Speed 2001: 81.

²³ Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de las Casas 1998.

Massakren viser noen av de lokale prosessene jeg har beskrevet. En rekke menneskerettighetsorganisasjoner hadde advart mot faren for slike massakrer i Acteal uten at verken delstatsmyndigheter eller statlige myndigheter grep inn.

Menneskerettighetsorganisasjonene hevdet før massakren at lederne for de paramilitære gruppene i området var medlemmer av PRI. Arrestasjoner og dommer har senere vist at organisasjonene hadde rett.²⁴ Massakren i Acteal var en varslet tragedie, men både delstatsmyndighetene og de statlige myndighetene lot være å gripe inn. Det tok mer enn 10 timer å gjennomføre de 45 drapene. Massakren foregikk midt i et område som var tungt bevoktet av hær og politi. Etterforskningen viste at delstatspolitiet hadde satt opp en veisperring bare noen hundre meter unna åstedet, men uten å gripe inn.

Myndighetene hadde gjort menneskerettighetene til en del av den offisielle diskursen og opprettet egne institusjoner som skulle arbeide for menneskerettighetene både nasjonalt og lokalt. Den offisielle menneskerettighetsorganisasjonen i delstaten forklarte imidlertid at den ikke kunne arbeide i Chenaló fordi situasjonen var ”for farlig”.²⁵ Faren kom fra paramilitære som tilhørte det korporative systemet i et område som var fullt av militærbaser og politisperringer. Acteal var et avgjørende veiskille i mexicansk menneskerettighetspolitikk. Myndighetene kunne ha satt makt bak arbeidet til menneskerettighetsorganisasjonene, men lot i stedet de lokale autoritære lederne få frihet til å fortsette kampanjen mot uavhengige organisasjoner. Resultatet var at de offisielle menneskerettighetsorganisasjonene måtte holde seg borte fra de områdene der de trengtes mest.

Massakren i Acteal viser at det var opp til lokale og globale menneskerettighetsorganisasjoner å ta opp kampen mot de lokale menneskerettighetsbruddene i Chiapas. Massakren var så grufull at den fikk oppmerksomhet over hele verden. Presset ble derfor så stort at regjeringen måtte gjøre noe. Både delstatsguvernøren og den lokale politisjefen måtte etter hvert trekke seg. De fleste brudd på menneskerettighetene var imidlertid av mindre omfang og fikk ikke slike konsekvenser.

4.2. Globale forestillinger om urfolk og revolusjon i solidaritetsnettverket

Informasjon, normer og verdier fløt både til og fra Chiapas. Mens globalt konstruerte normer ble tatt i bruk i Chiapas, bidro samtidig informasjon fra Chiapas til konstruksjon av nye forestillinger om *urfolk* og *revolusjon*. Jeg skal i dette underkapittelet undersøke forestillingene som ble konstruert i det globale solidaritetsnettverket.

²⁴ Ibid.

²⁵ Comisión Estatal de Derechos Humanos, *Informe Anual de Actividades 1997*, Tuxtla Gutierrez 1998: 18.

Undersøkelsen er basert på et utvalg artikler skrevet av forfattere med et stort internasjonalt publikum. Jeg mener at disse forfatterne spilte en særlig viktig rolle i konstruksjon av forestillinger om zapatister, urfolk og revolusjon.²⁶ Dette er de utvalgte artiklene i kronologisk rekkefølge:

- Taibo II, Paco Ignacio, “Zapatistas! The Phoenix Rises” i *The Nation*, 28.3.1994.
- Paz, Octavio, “The Media Spectacle Comes to Mexico” i *New Perspectives Quarterly*, Spring 1994: 59.
- Debray, Régis, “Talking to the Zapatistas” i *New Left Review*, July/August 1996: 128 – 137.
- Galeano, Eduardo, “Chiapas Chronicle” i *La Jornada* 7.8.1996;
- Berger, John, “Against the Great Defeat of the world” i *Race and Class*, October 1998 – March 1999: 1 – 4;
- Vázquez Montalbán, Manuel, *Marcos, El Señor de los Espejos*, Madrid 1999;
- Saramago; José, “Moral Force versus the State. Chiapas, land of hope and sorrow” i *Le Monde Diplomatique*, English version, March 1999;
- Klein, Naomi, “The Unknown Icon”, *The Guardian* 3.3.2001;
- Monsiváis, Carlos, “El indígena visible.(movimiento por los derechos civiles de pueblos indígenas en México)” i *El Proceso*, 3.4.2001;
- Landau, Saul, “The Zapatista Army of National Liberation. Part of the Latin American Tradition – But also very Different” i *Hayden* 2002: 146 – 152;
- García Marquéz, Gabriel, “Habla Marcos” i *Cambio*, 24.3.2001.

Disse artiklene nådde et stort publikum fordi forfatterne allerede var godt kjente. Dermed nådde forfatterne langt flere mennesker med sine versjoner av konflikten i Chiapas enn de uavhengige organisasjonene som brukte det globale solidaritetsnettverket.

Argumentene i dette utvalget knytter forbindelseslinjer til argumenter som ble brukt i solidaritet med geriljaorganisasjoner i Latin-Amerika på 1970 og 1980-tallet. Fortellingene til Taibo, Saramago og Klein handler om *fattigdom, undertrykking* og kamp for *rettferdighet*. Rasisme og fattigdom er årsakene til krigen. Opprøret er rettferdig fordi det retter seg mot undertrykking. Men Saramago, Klein, Márquez, Monsiváis og Vázquez Montalbán krever imidlertid mer for at et opprør skal være rettferdig. Vilje til frigjøring fra undertrykking er ikke i seg selv nok til å legitimere et væpnet opprør. Det må også presenteres et alternativt prosjekt

²⁶ Se Olesen for en mer utførlig argumentasjon av betydningen til en slik kategori kjente personligheter i konstruksjon av ”public opinion”. Olesen, T., “Globalising the Zapatistas: From Third World Solidarity to Global Solidarity?” i *Third World Quarterly* 25 (1), 2004: 255-267.

bygget på idealer om demokratisk deltagelse. Argumentene om demokratisk deltagelse knyttes i disse artiklene til forestillinger om hvordan urfolk tradisjonelt utøver politikk: Demokratisk deltagelse betyr noe annet hos urfolk enn i vestlige samfunn.

Flere av artiklene sammenligner EZLN med andre væpnede geriljaorganisasjoner som har forsøkt å organisere urfolk i Latin-Amerika. Regis Debray er særlig interessant siden Debrays fortellinger om Guevara og Castro hadde stor innflytelse på den revolusjonære venstresiden både i Latin-Amerika og Europa etter at boken *Revolution in the Revolution: Armed Struggle and Political Struggle in Latin America* kom ut i 1967.²⁷ Debray er fransk, men var lærer i filosofi ved universitetet i Havanna på Cuba der han ble kjent med Fidel Castro. I april 1967 ble Debray tatt til fange i Bolivia mens han fulgte med Ernesto "Che" Guevaras tropp geriljasoldater.²⁸ Han ble dømt til 30 års fengsel, men slapp ut i 1970. Debray har senere publisert en rekke bøker og var rådgiver for president Mitterand en lengre periode.

Debrays artikkel ble trykket i *Le Monde* i 1996.²⁹ Det meste av artikkelen handler om møtet med Marcos og geriljaledere i landsbyen La Realidad. Debray konstruerer en forestilling om den romantisk revolusjonære indianer. Debrays urfolk er undertrykt, men stolt, fritt og demokratisk av natur. EZLN bygger på "de indianske fellesskapenes natur" der "makt kommer nedenfra". Zapatistenes er derfor, i følge Debray, "det motsatte av, og den perfekte medisinen mot, Lysende Sti i Peru."³⁰

Debrays artikkel er typisk for dette utvalget. For det første må artiklene leses som fortellinger om desillusjon. Denne desillusjonen skyldes ikke sammenbruddet i de kommunistiske regimene i Øst-Europa, men de revolusjonære geriljaorganisasjonene i Latin-Amerika. Geriljabevegelser som Lysende Sti og FARC var isolerte, manglet støtte hos arbeidere og intellektuelle, var avhengige av kriminell aktivitet for å overleve, og var ansvarlig for omfattende brudd på menneskerettighetene. EZLN løftes fram som et alternativ som viser at det fortsatt var mulig å være revolusjonær uten å støtte autoritære bevegelser.

Debray konstruerer "urfolk" på en måte som er vanlig i disse tekstene: Urfolkene er i besittelse av opprinnelige egenskaper og står derfor i et spesielt forhold til det naturlige. De er urørte og frie, men staten forsøker å korrumpere urfolkene med bestikkelser og prostitusjon. EZLN har retten på sin side fordi de forsvare urfolkene mot korrupsjon utenfra.

²⁷ Debray, R., *Revolution in the Revolution: Armed Struggle and Political Struggle in Latin America*, New York, 1980.

²⁸ Se Debrays egen beretning om geriljaen i Bolivia i Debray, R., *Che's guerrilla war*, Harmondsworth 1975.

²⁹ Gjentrykt i *New Left Review*, July/August 1996.

³⁰ Colombianeren García Márquez stiller EZLN i kontrast til Las FARC.

De utvalgte artiklene konstruerer også zapatistene i motsetning til andre *urfolkorganisasjoner* i Latin-Amerika. Jeg bruker teksten til Eduardo Galeano for å illustrere hvordan tekstene konstruerer EZLN. Galeano fikk sitt gjennombrudd med *Latinamerikas åpne årer* og er en av de mest leste forfatterne i Latin-Amerika.³¹ Galeano vil ikke være en nøytral observatør. Han føler seg som en del av et fellesskap av aktivister og zapatister. EZLN har mange dimensjoner i Galeanos fortelling, men identiteten som urfolk er særlig viktig. Fellesskapet ”urfolk” er konstruert av ”500 års grusomhet”. Det er undertrykkningen av urfolk som legitimerer EZLNs oppstand i Galeanos fortelling.

Både Galeano og Debray mener at demokratisk praksis er en naturlig del av tradisjonen hos urfolk mens Klein analyserer EZLNs slagord ”lede adlydende” for å vise at organisasjonen er basert på demokratisk deltagelse.³² Ledere skal ikke ha makt, men forvalter makt på vegne av medlemmene.

Disse artiklene konstruerer en organisasjon (EZLN) som *er* urfolk i motsetning til latinamerikanske geriljaorganisasjoner som kjemper for frigjøring *på vegne av* urfolk. Det var identiteten som *urfolk* som forvandlet EZLN til en *demokratisk* organisasjon. Derfor understreker disse forfatterne forskjellene mellom EZLN og latinamerikanske geriljaorganisasjoner.

Forfatterne av disse artiklene støtter altså EZLN fordi organisasjonen er *revolusjonær*, består av *urfolk* og bygger på *demokratisk* praksis. Disse tre argumentene er grunnlaget for et helt nytt argument mot nyliberalisme som framføres mest elegant av John Berger.³³

Berger har skrevet romaner, filmmanus og skuespill, og fikk Booker-prisen for romanen *G: a novel* i 1972.³⁴ Berger hevder at nyliberalismen er totalitær fordi den fortrenger andre måter å leve på der den ubønhørlig trenger seg fram. Nyliberalismen produserer bare en type menneske basert på en forestilling om individualisme og rasjonalitet. Verden blir fattigere dersom alle skal leve etter markedets logikk. Mot nyliberalismen reiser Berger håpet om mangfoldet. Berger siterer Marcos: ”Det er nødvendig å bygge en ny verden, en verden som kan inneholde mange verdener, som kan inneholde alle verdener.”

Berger angriper nyliberalismen på en uventet måte. Frihandel og markedsreformer har kanskje seiret i alle hjørner av verden.³⁵ Men dersom den rasjonelle jakten på rikdom seirer over alt, blir verden fattigere. Nyliberalismen må bekjempes fordi den er en suksess.

³¹ Galeano, E., *Latinamerikas åpne årer*, Oslo 1992.

³² Klein 2001

³³ Berger 1999.

³⁴ Berger, J., *G: a novel*, London 1972 (Booker-prisen deles ut til årets beste engelskspråklige roman).

³⁵ Fukuyama, F., *The end of history and the last man*, New York 2002.

Også andre forfattere så opprøret i Chiapas som en mulighet til fornyet kamp mot nyliberalisme fra et nytt perspektiv. José Saramago besøkte zapatistene sammen med den brasilianske fotografen Sabastião Salgado³⁶, og reportasjene ble opprinnelig trykket i *Le Monde Diplomatique*.³⁷ Saramago fikk nobelprisen i litteratur i 1998.³⁸ Den utvalgte artikkelen handler om retten til å være annerledes. Også Saramago mener at nyliberalismen tvinger fram individualisering. Urfolkenes kamp mot nyliberalisme var i følge Saramago, derfor en kamp for retten til å være annerledes enn det rasjonelt økonomiske mennesket.

Disse argumentene var en utfordring for venstresiden i Latin-Amerika. Latinamerikansk marxisme var en universalistisk ideologi som gjorde krav på å gjelde alle mennesker og alle samfunn. Revolusjonære marxister så for seg en kollektiv overgang fra overtro til marxistisk rasjonalitet.³⁹ Særlig Carlos Monsiváis og John Holloway forsøkte å utforske marxismen i lys av zapatistenes krav om mangfold og dialog. Monsiváis argumenterte for at det var nødvendig å rekonstruere den mexicanske identiteten. Han kritiserte idealet om den homogene staten av mestiser og mente at det mexicanske fellesskapet måtte holdes sammen av respekt for et mangfold av identiteter.⁴⁰ Holloway forsøkte å forene marxistisk materialisme med kulturelt konstruerte begreper som stolthet, urfolk, identitet og tradisjon. Han mente at zapatistoppstanden viste at menneskets *stolthet* kunne være en revolusjonær drivkraft på samme måte som klassekamp. Derfor måtte marxister akseptere betydningen av kulturelle kategorier som ”urfolk”.

De undersøkte artiklene bidro paradoksalt nok til å gjøre deler av urfolk-mangfoldet i Chiapas usynlig. Disse artiklene beskrives urfolk som en homogen gruppe med felles interesser. Menneskene, grendene og organisasjonene som samarbeidet med myndighetene er usynlig i de fleste av disse artiklene. Debrays tekst illustrerer problemet: Han forklarer at urfolk er urørte og at staten korrumpere. Urfolk som mottar støtte fra staten må da være korrumperte. De er dermed mindre verdige enn andre urfolk. Forfatterne krevde at urfolk måtte bli hørt, men bidro ofte selv til å ekskludere ”brysomme” deler av mangfoldet.

Analysen av disse artiklene peker framover mot utviklingen i de kommende avsnittene. ”Urfolk” og ”urfolks rettigheter” ble utviklet i dialog mellom lokale aktører i Chiapas og globale solidaritetsnettverk. Disse begrepene ble utviklet som ledd i en strategi mot framrykkende

³⁶ Se for eksempel utstilling i regi av UNICEF på www.unicef.org/salgado/index.html.

³⁷ *Le Monde Diplomatique* mars 1999.

³⁸ Hans omfattende produksjon inkluderer verk som *En flåte av stein*, *Jesusevangeliet* og *Klosterkrønike*. (Saramago, J., *En flåte av stein*, Oslo 2000; Saramago, J., *Jesusevangeliet*, Oslo 1993; Saramago, J. *Klosterkrønike*, Oslo 1987.)

³⁹ Herlinghaus 2004.

⁴⁰ Monsiváis 2001, Herlinghaus 2004.

nyliberalisme. Det er derfor ikke overraskende at zapatistenes krav om ”urfolksrettigheter” ble møtt med motstand nettopp fra liberale politikere.

4.3. Forhandlinger om urfolks kollektive rettigheter i San Andres

Den militære offensiven kjørte seg fast i februar 1995. Kongressen innvilget amnesti til medlemmene av EZLN og inviterte til nye forhandlinger.⁴¹ Forhandlingene foregikk i byen San Andres Larrainzar i høgfjellet nord for San Cristóbal de las Casas og førte fram til en avtale om ”urfolks kultur og rettigheter” i februar 1996.⁴² Men selv om regjeringens forhandlingsdelegasjon undertegnet avtalen, nektet president Zedillo å legge avtalen fram for Kongressen for ratifisering.

EZLN tolket tilbudet om forhandlinger som en innrømmelse av at urfolk i Mexico har særlige rettigheter.⁴³ Det internasjonale lovverket om ”særlige rettigheter” for urfolk setter i prinsippet grenser for statens handlefrihet i forhold til urfolk. Det var derfor ikke tilfeldig at forhandlingene begynte nettopp med diskusjon av grensene for den mexicanske statens jurisdiksjon i forhold til urfolks rettigheter til selvstyre. ILO-konvensjon 169 setter nettopp slike grenser for statens jurisdiksjon i forhold til urfolks rett til indre selvstyre. Siden Mexico hadde undertegnet ILO-konvensjonen, var det naturlig at den spilte en viktig rolle i forhandlingsprosessen.

Det viktigste med forhandlingsprosessen var nettopp *prosessen*. Mens forhandlingsprosesser i Guatemala (1990 – 1996) og Midt-Østen (”Osloprosessen”) ofte foregikk i hemmelighet mellom noen få representanter for de krigførende partene, forsøkte begge parter i Mexico å inkludere et bredt spekter av organisasjoner, akademikere og urfolkgrupper. Både myndighetene og EZLN inviterte rådgivere som var aktive deltagere i utformingen av avtalen. Regjeringen inviterte 215 rådgivere, mens EZLN inviterte 358.⁴⁴ EZLNs rådgivere var hentet fra de fire nettverkene som ble skissert i kapittel 3. Dessuten var mange av rådgiverne akademikere som hadde arbeidet spesielt med urfolk og spørsmål knyttet til multikulturelle samfunn. Det deltok blant annet representanter fra frivillige organisasjoner, jurister, antropologer, historikere, forfattere og journalister.

⁴¹ *Ley para el Diálogo, la Conciliación y la Paz Digna en Chiapas*, Diario Oficial de la Federación, 11 de marzo de 1995.

⁴² EZLN y el Gobierno Federal, ”En la segunda parte de la Plenaria Resolutiva del Tema 1 sobre Derechos y Cultura Indígena, y después de las consultas que cada parte realizó, el EZLN y el Gobierno Federal llegaron al siguiente ACUERDO”, San Andres 1996.

⁴³ Intervju Junta de buen gobierno Morelia april 2004 og Junta de buen gobierno Oventic mars 2004.

⁴⁴ Aubry, A., ”La autonomía en los acuerdos de San Andres: Expresión y ejercicio de un nuevo pacto federal” i Mattiace 2002: 411.

Forhandlingene foregikk i tre etapper: Først en åpen plenumsdiskusjon med alle deltagerne, deretter diskusjon mellom utvalgte rådgivere fra de to sidene, og til slutt utforming av kompromiss mellom regjering og EZLN. Det endelige kompromisset ble derfor noe langt mer enn bare en avtale mellom to krigførende parter. Deltagerne forsøkte i fellesskap å reforhandle kontrakten mellom stat og borger.

Regjeringen ønsket også en inkluderende prosess. Den arrangerte i oktober en nasjonal høring om ”urfolks rettigheter og deltagelse.” 12 000 deltagere fordelt på 30 konferanser produserte til sammen 9 000 forslag i løpet av høringen.⁴⁵ Regjeringen så arbeidet som en del av de forpliktelsene Mexico hadde i forhold til de internasjonale konvensjonene og rapporterte derfor resultatene fra høringen til ILO. ILO tolket på sin side rapporten som en invitt til videre oppfølging av Mexicos arbeid med å oppfylle konvensjon 169.⁴⁶

EZLN forsto at organisasjonen manglet legitimitet til å forhandle på vegne av alle urfolk i Mexico. De inviterte derfor 500 representanter fra 35 ulike urfolksgrupper til ”Det nasjonale forum for urfolks rettigheter og kultur” i Guerrero i januar 1996. Støtten fra de andre urfolksgruppene var overveldende og betydde at avtalen fra San Andres ble en felles kampsak for alle urfolksorganisasjoner i Mexico. *Urfolknettverket* rundt EZLN vokste fram i kampen for kulturelle rettigheter utløst av krigen i 94 og forhandlingene i 95.

Utviklingen av det jeg har kalt ”urfolknettverket” bygger på tre erklæringer som jeg skal undersøke nærmere: 1. Den nasjonale urfolk-kongressens (CNI) ”erklæring fra fjellene i Guerrero”,⁴⁷ 2. Kompromisset i San Andres og 3. CNIs ”aldri mer et Mexico uten oss”.⁴⁸

Argumentasjonen i disse tre tekstene viser hvordan lokal politisk kamp veves sammen med globale prosesser. CNI sier i ”erklæring fra fjellene i Guerrero” at urfolkene alltid har levd i autonomi. Det nye er at slik uformell autonomi nå måtte inkluderes i lovverket. CNI forankrer sin argumentasjon i de ”rettighetene som etableres av ILO konvensjon 169”. De lokale formene for uformell autonomi søkes altså formalisert gjennom dialog med de globale institusjonene som beskytter urfolk. En slik ny forestilling om urfolks rettigheter kan bare eksistere dersom det skrives ”en ny pakt” mellom mexicanerne. Det må konstrueres en ny føderalisme slik at urfolk for første gang kan bli ”ekte mexicanere”. Denne prosessen knyttes til framveksten av ”en global urfolksbevegelse”. CNI hevder altså at det er globale prosesser som gjør at de uformelle og

⁴⁵ López Bárcenas, F., Espinoza Saucedo, G., Escalante Betancourt, Y., Gallegos Toussaint, X. og Zúñiga Balderas, A., *Los derechos indígenas y la reforma constitucional en Mexico*, Mexico 2001: 107.

⁴⁶ Comisión de Expertos en la Aplicación de Convenios y Recomendaciones, ”Observación Individual sobre México”, 1995, paragraf 5, siter i López 2001: 121

⁴⁷ Congreso Nacional Indígena, ”Declaración de la Montaña de Guerrero”, México 1994.

⁴⁸ Congreso Nacional Indígena, ”Nunca mas un Mexico sin nosotros”, Mexico 1996.

skjulte formene for autonomi akkurat da tvang gjennom grunnleggende endringer i pakten mellom mexicanerne og staten.

Begge forhandlingsdelegasjonene sluttet seg i San Andres til hovedlinjene som CNI hadde foreslått i ”erklæringen fra fjellene i Guerrero”. Partene undertegnet i februar 1996 en avtale om kulturelle rettigheter. Avtalen sier at det må etableres ”et nytt forhold mellom urfolk og stat” basert på urfolks rett til ”selvbestemmelse”.⁴⁹ Retten til selvbestemmelse omfatter sosial, økonomisk og kulturell organisering. Avtalen ga dessuten urfolkene rett til indre politisk selvstyre. Den tok eksplisitt sikte på en ny form for føderalisme som respekterte at Mexico var et multikulturelt samfunn, men at prosessen samtidig måtte foregå innenfor rammene av den ”enhetlige nasjonen”.⁵⁰

Avtalen var bygd på ILO-konvensjon 169s juridiske fundament. Regjeringen så innledningsvis avtalen som et ledd i arbeidet med å oppfylle konvensjonen og rapporterte derfor forhandlingsresultatet til ILO. Det førte til at ILOs ”Ekspertkomité” fikk grunnlag for å innlede en dialog med mexicanske myndigheter om oppfølgingen av avtalen. Ekspertkomiteen ba regjeringen om regelmessig informasjon om den praktiske gjennomføringen av avtalen.⁵¹ Det innledet en dialog mellom Mexico og ILO som munnet ut i anbefalinger og kritikk. Avtalen i San Andres var altså fundert både på lokale og globale prosesser. Gjennom internasjonale konvensjoner var urfolks rettigheter ikke lenger bare var et spørsmål for staten Mexico.

Det tredje dokumentet (”Aldri mer et Mexico uten oss”) ble forfattet i et annet politisk klima enn de to første. Det hadde gått seks måneder siden avtalen ble undertegnet i San Andres, men president Zedillo nølte med å godta forhandlingsresultatet. Den nasjonale urfolk kongressen samlet igjen 500 delegater fra hele Mexico. Delegatene samlet seg om en slutterklæring til støtte for San Andres-avtalen. Kampen for avtalen i San Andres ble dermed samlingspunkt for urfolkene i Mexico de neste årene.

President Zedillo greide å nøytralisere både ”bondenettverket” og ”demokratinetverket”, men EZLN beholdt initiativet over den voksende urfolkbevegelsen i Mexico.

Liberal motstand mot avtalen i San Andres

Mexico undertegnet ILO-konvensjon 169 uten omfattende høringer og offentlig debatt.

Meningsmålinger viste at mexicanere i prinsippet hadde betydelig sympati for urfolkene. Krav om tiltak for urfolkene fikk også betydelig støtte, men prinsipielle holdninger til teoretiske

⁴⁹ Pablos, J., *Los acuerdos de San Andres*, Mexico 1996: 23.

⁵⁰ Pablos: 35.

rettigheter var en sak, noe helt annet var praktisk gjennomføring av internasjonale konvensjoner. Konvensjon 169 slo for eksempel fast at urfolk hadde rett til et "habitat". CNI mente at konvensjonen ga urfolk særlige territoriale rettigheter som inkluderte eventuelle naturressurser som mineraler eller olje.⁵² Slike krav reiste en rekke prinsipielle motforestillinger. Debatten om avtalen i San Andres ble lang og intens. Motstanden mot avtalen kan best forstås gjennom en systematisering av de liberale motargumentene i tre kategorier.⁵³

Den første kategorien organiserer argumentasjonen rundt enkeltindividet.⁵⁴ Samfunnet sees som en samling av enkeltindivid som er bærere av rettigheter. Kollektiver aksepteres derimot ikke som bærere av rettigheter. Det fins riktignok individuelle rettigheter som *utøves* kollektivt, slik som retten til å streike, men disse kollektive rettigheter er ikke mer enn summen av enkeltindividenes rettigheter.

Den andre kategorien aksepterer tidsbegrensede særordninger. Det ideelle samfunnet oppstår først når alle individene kan delta fritt med sine ressurser uten diskriminering eller særordninger.⁵⁵ Derfor er det nødvendig å starte med en analyse av forskjeller mellom ideal og virkelighet. Slaver, kvinner, svarte og andre har systematisk blitt ekskludert i samfunn som har bekjent seg til ulike liberale idealer. Derfor er det nødvendig med tidsbegrensede særordninger som gjør det mulig for individer å overvinne ekskludering skapt i historiske prosesser. Målet med særordningene er imidlertid å gjøre særordningene overflødige når årsakene til ekskludering er ryddet av veien.

Den tredje kategorien skiller mellom tidsbegrensede og permanente særordninger. Denne kategorien problematiserer skillet mellom individ og samfunn.⁵⁶ Individene skaper samfunnet, men samtidig konstruerer samfunnet individene. Det er fellesskapene som konstruerer de verdiene som individene bruker for å måle hva som "er det beste". Derfor må politikk ta særlig hensyn til slike fellesskap som konstruerer verdier. Territorium sees som grunnlag for kultur, religion og sosial organisering hos urfolk. Derfor mener liberale politiske filosofer som for eksempel Kymlycka, at urfolk må ha særlige rettigheter til jord og naturressurser som beskytter

⁵¹ Comisión de Expertos en la Aplicación de Convenios y Recomendaciones, "Observación Individual sobre México, 1999", paragraf 2, sitert i López 2001: 108.

⁵² Congreso Nacional Indígena 1994.

⁵³ Inndelingen er basert på Jovanovic, M. A., "Recognizing Minority Identities Through Collective Rights" i *Human Rights Quarterly* 27, 2005: 625 – 651.

⁵⁴ Jovanovic (2005).

⁵⁵ Hooker er fra Bluefields i Nicaragua og representerer et vanlig standpunkt hos den kreolske eliten på Atlanterhavskysten. Hooker, J., "Indigenous Inclusion/ Black Exclusion. Race, Ethnicity, and Multicultural Citizenship in Latin America" i *Latin American Studies*. 37, 2005:1–26; Hooker, J., "Beloved Enemies": Race and Official Mestizo Nationalism in Nicaragua" i *Latin American Research Review* 40.3, 2005: 14-39.

⁵⁶ Kymlycka har spilt en særlig viktig rolle i utviklingen av denne kategorien. Kymlycka, W., *Liberalism, Community and Culture* Oxford 1989; Kymlycka, W., *Multicultural Citizenship* Oxford, 1995.

felleskapene. Disse særordningene skal ikke være tidsbegrensede slik som særordninger mot for eksempel diskriminering basert på kjønn eller rase.

En slik argumentasjon har konsekvenser for pakten mellom stat og borger. Den første kategorien liberale teoretikere mener at alle borgerne må ha de samme rettighetene og pliktene i forhold til staten. Kymlyckas argumentasjon, derimot, gjør det nødvendig med ulike pakter mellom stat og ulike fellesskap av borgere.

De juridiske konsekvensene av internasjonale konvensjoner om urfolks rettigheter var ikke klare da avtalen ble undertegnet i San Andres. Det pågikk en strid om hvordan de skulle fortolkes. Lokale organisasjoner brukte internasjonale instanser som FNs permanente råd for urfolk, FNs spesialrapportør for urfolksaker, ILOs ekspertkomité, menneskerettighetsorganisasjoner, og internasjonale domstoler for å få medhold i sin fortolkning av konvensjonene. Det internasjonale juridiske systemet med domstoler og institusjoner utformet fortløpende den juridiske praksisen på feltet.

Internasjonale domstoler, FN, menneskerettighetsorganisasjoner og den globale urfolkbevegelsen utformet gradvis en felles forståelse av innholdet i denne retten til permanente særordninger. Denne felles forståelsen var i tråd med argumentasjonen til Kymlycka. EZLN (og urfolkorganisasjoner som YATAMA) gikk lenger i sin analyse av betydningen av *mangfold av fellesskap*, men delte i praksis synet på de konkrete permanente særordningene.

Det viste seg at det var uenighet mellom president Zedillo og regjeringens egne forhandlere om nettopp de delene av San Andres-avtalen som ga urfolk permanente særordninger. Zedillo var en konsekvent motstander av alle slike permanente særordninger og fikk støtte fra ledende politikere i alle de tre store politiske partiene i Mexico. Zedillo mente at særordninger ville skade den økonomiske utviklingen og dermed fattigdomsbekjempelsen i Mexico. Slike særordninger var et hinder for de økonomiske reformene han ønsket å gjennomføre. Motstanderne fryktet også at slike særlige rettigheter kunne være starten på oppløsning av den mexicanske staten.⁵⁷

Urfolkorganisasjoner i Chiapas argumenterte for at særretter til territorium måtte utøves gjennom former for regional autonomi som lignet på regionalt autonomi på Atlanterhavskysten av Nicaragua. De så for seg former for autonomi i store geografiske områder med multietnisk befolkning. Urfolkorganisasjonene så for seg de regionale autonome områdene som et fjerde administrativt nivå mellom kommunene og delstatene.⁵⁸ En slik form for autonomi var mer

⁵⁷ Díaz-Polanco 2002: 135 – 150.

⁵⁸ Esteva, G., "Sentido y alcances de la lucha por la autonomía" i Mattiace 2002: 365 – 402; Mattiace, S. L., "Una nueva idea de nación: autonomía indígena en México" i Mattiace 2002: 229 – 269; Burguete Cal y Major, A.,

omfattende og dermed en større utfordring for Mexico enn for eksempel kravene om autonomi som ble reist i for eksempel Oaxaca. Der ble det sett for seg at hver enkelt grend skulle ha selvstyre.⁵⁹ Selvstyret skulle gjelde for etnisk homogene grender. Det var en annen form for autonomi enn kravene som ble reist i Chiapas om autonome multietniske regioner.

Kongressens kommisjon for forsoning og passivisering (COCOPA) utarbeidet et forslag til grunnlovsendringer basert på avtalen i San Andres.⁶⁰ COCOPA offentliggjorde lovforslaget den 29. november 1996, men president Zedillo nektet å legge forslaget fram for kongressen. Et år og to måneder senere gikk president Zedillo endelig offentlig ut mot COCOPAs lovforslag. Zedillo tok tydelig stilling mot ”alle former for diskriminering” og lovde en ”ny pakt mellom stat og urfolk” i Mexico.⁶¹ Zedillo mente til samarbeid for ”framskritt” for urfolk og et ”demokrati som respekterer mangfold”.⁶² Framskritt skulle skapes gjennom ”likestilling og deltagelse”. Regjeringen lovde å investere for å ”skape arbeidsplasser og produksjon”, men avviste samtidig alle former for ”ekskluderende privilegier”.⁶³ Zedillo kunne godta prinsippet om tidsbegrensede særordninger slik at urfolk kunne bli inkludert i samfunnsliv og økonomi, men avviste de permanente særordningene som var nedfelt i avtalen fra San Andres.⁶⁴ Han var bekymret for faren for oppdeling av staten dersom urfolk fikk omfattende selvstyre i større regioner. Han avviste også at urfolk skulle ha særlige rettigheter til naturressursene i sine territorier.

Zedillo ga ”utenlandsk innblanding” en stor del av skylden for at konflikten i Chiapas ikke hadde latt seg løse. Samtidig satte han i verk en lang rekke tiltak for å skape økonomisk

”Procesos de autonomías de facto en Chiapas. Nuevas jurisdicciones y gobiernos paralelos en rebeldía” i Mattiace (red.) 2002: 269 – 318.

⁵⁹ Stephens, L. *¡Zapata Lives! Histories and Cultural Politics in Southern Mexico*, Berkeley 2002: 88.

⁶⁰ Comisión de Concordia y Pacificación del Poder Legislativo Federal (COCOPA).

⁶¹ Zedillo Ponce de León, E., ”Palabras del presidente Ernesto Zedillo en donde define la posición del Gobierno en torno al conflicto en Chiapas y los Acuerdos de San Andrés” Mexico 23.1 1998.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Taler og dokumenter fra president Zedillo: Labastida Ochoa, F., ”Mensaje del secretario de Gobernación, Francisco Labastida Ochoa, para informar sobre la iniciativa presidencial de Reforma a la Constitución en Materia de Derechos y Cultura Indígena”, México, D.F., 15 de marzo de 1998; Zedillo Ponce de León, E., ”La solución de Chiapas no reside en vencer la intransigencia de quienes han optado por la amenaza de la violencia, tomando como excusa la defensa de los más débiles, sino en trabajar duro, sin descanso, para vencer la miseria, la exclusión y la injusticia”, utdrag fra tale, Cintalapa de Figueroa, Chiapas, 19.4.2000; Zedillo Ponce de León, E., ”El Primer Mandatario, Ernesto Zedillo, durante la reunión de trabajo ”Chiapas Avanza: En sus Proyectos Productivos Sociales”, Chiapas Julio 23, 1998; Zedillo Ponce de León, E., ”El presidente Ernesto Zedillo suscribió, junto con el gobernador Roberto Albores Guillén, el Acuerdo de Coordinación para la Instrumentación del Programa Nacional de Educación, Salud y Alimentación (PROGRESA), Tuxtla Gutierrez Mayo 29”, Mexico 1998; Zedillo Ponce de León, E., ”El presidente Ernesto Zedillo, durante la ceremonia en la que, junto con el gobernador Roberto Armando Albores Guillén y los Presidentes municipales del estado de Chiapas, suscribió el Acuerdo Social para el Bienestar y Desarrollo de la Región Norte y Zona Chol-Tzeltal de Chiapas, Abril 29”, Mexico 1998; Labastida Ochoa, F., ”Mensaje de Francisco Labastida Ochoa, Secretario de Gobernación, anunciando la estrategia del Gobierno Mexicano para el Diálogo y la Pacificación en Chiapas, 1º de marzo” Mexico 1998.

vekst i grendene i Chiapas. Det ble for eksempel satset på økoturisme, mekanisering og effektivisering av landbruket, bygging av veier og annen infrastruktur, og tospråklig undervisning på skolene. Presidenten deltok på møter med bønder og småbedrifter i Lacandon og Las Cañadas i juli.⁶⁵ Zedillo lanserte også et eget program for utvikling i Nord-Chiapas. Tiltakene var viktige for de lokalsamfunnene som fikk glede av dem, men var bygget på et annet ideologisk fundament enn avtalen fra San Andres. Slagordet var inkludering, ikke selvstyre. Det var vanskelig å forene avtalen fra San Andres med en slik visjon for et nytt og reformert Mexico.

Zapatistene gjør retrett fra det universelle til det singulære

Forestillingene om "urfolk" og "urfolks rettigheter" ble altså utformet i dialog og samarbeid mellom EZLN og det globale solidaritetsnettverket, for eksempel under forhandlingene i San Andres. Argumenter om verdien av mangfold spilte en viktig rolle i den politiske kampen mot nyliberale politiske reformer både i Mexico og i nye globale bevegelser (som jeg skal drøfte nærmere senere). Disse nye argumentene var kvalitativt forskjellig fra de argumentene som var grunnlaget for at FLN dannet EZLN i 1983.⁶⁶

Dialog med aktivister fra det globale solidaritetsnettverket spilte en viktig rolle i den ideologiske utviklingen. EZLN så samarbeidet med disse aktivistene først som en anledning til å spre et budskap.⁶⁷ Nettverket var et verktøy for å oppnå de målene som EZLN hadde satt seg. Senere ble det klart at møtene med aktivister og organisasjoner måtte brukes til noe mer. Aktivistene og organisasjonene hadde vidt forskjellige erfaringer og forestillinger om hva samarbeidet skulle inneholde. "Verden vi møtte lignet ikke på den vi hadde forestilt oss i fjellene", sa subcomandante Marcos.⁶⁸ EZLN begynte å tvile på om de særegne erfaringene fra Chiapas virkelig kunne være grunnlag for generaliseringer om politisk arbeid under helt andre forhold. Comandante David forsto at EZLN bare hadde sine egne erfaringer å tilby. EZLN måtte derfor la være å fortelle andre hva de skulle gjøre.⁶⁹

⁶⁵ Zedillo Ponce de León, E., "Versión estenográfica de las palabras del presidente Ernesto Zedillo, durante la reunión de trabajo sobre el "Avance del Programa de Desarrollo Regional Sustentable de la Selva Lacandona y Marqués de Comillas, Chiapas Julio 23", Chiapas 1998.

⁶⁶ FLN, *Estatutos de las Fuerzas de Liberación Nacional*, Mexico 1980.

⁶⁷ Subcomandante Marcos i Muñoz, G., *10/20 El fuego y la palabra*, Mexico 2004: 265 – 269.

⁶⁸ Subcomandante Marcos intervjuet i Muñoz 2004: 271.

⁶⁹ Comandante David, "En verden der alle kan ha plass" (min oversettelse), velkomstord til "Det første interkontinentale møtet for menneskeheten og mot nyliberalisme" Comandante David, "Palabras de la Comandancia General del EZLN en el Acto de Inicio del Primer Encuentro Intercontinental por la Humanidad y contra el Neoliberalismo" Las Cañadas 1996.

EZLN beveget seg gradvis bort fra universalistisk ideologi i retning av argumentasjon basert på egne erfaringer. Det var en prosess full av forvirring og selvmotsigelse.⁷⁰ Vi får et innblikk i denne prosessen gjennom en dialog mellom Adolfo Gilly og subcomandante Marcos.⁷¹ Gilly mener å se en overgang fra det universelle til det singulære i EZLN's argumentasjon. Det betyr at EZLN argumenterer på grunnlag av sine egne unike erfaringer fra grendene i Chiapas, og avviser derfor å generalisere på bakgrunn av sine erfaringer - det som er rett for zapatistene, trenger ikke å være rett for andre. Gilly stiller noen konkrete spørsmål til subcomandante Marcos. Svarene viser imidlertid at Marcos ikke var helt klar til å gi opp marxistisk teori i 1995. Sju år senere viser imidlertid en annen dialog at det har foregått omfattende forandringer hos EZLN. Subcomandante Marcos hevder at det er på tide å si "nei til logikk". "Nei til logikk" lar seg vanskelig forene med marxistisk teori. Men da protesterte Carlos Monsiváis. Selv de ivrigste zapatistsympatisørene mente at subcomandante Marcos hadde gått for langt.

Det var likevel en slags *logikk* bak utviklingen fra universalistiske argumenter til argumentasjon basert på egne erfaringer som ikke nødvendigvis var overførbare til andre situasjoner. Kravene om særlige rettigheter for urfolk var basert på argumentet om at mangfold har en verdi. Det måtte finnes plass til mange måter å leve som menneske i verden. Men dersom zapatistene skulle kunne kreve en rett til å være annerledes, måtte de også innrømme andre den samme retten. "Det viktigste vi lærte var verdien av mangfold", hevdet Marcos.⁷² Dermed kunne ikke en global bevegelse bygges på endelige og gitte sannheter. Det måtte finnes mange veier. Det var heller ikke sikkert at alle måtte ha det samme målet.

Dette var bakgrunnen for at EZLN utviklet en politisk praksis som var helt ukjent hos andre væpnede organisasjoner i Latin-Amerika. Den politiske praksisen kombinerte politisk kamp med stadige forsøk på å opprette dialog med det globale solidaritetsnettverket. Det ble arrangert en rekke store arrangementer som "Den nasjonale demokratiske kongressen" (i august 1994). "Den nasjonale demokratiske kongressen" samlet 6000 deltagere fra hele verden som i fellesskap utviklet forslag til demokratiske reformer. Forhandlingene i San Andres var også en anledning for dialog med de inviterte rådgiverne. EZLN arrangerte i august 1995 en internasjonal "konsultasjon". Solidaritetsorganisasjoner over hele verden gjennomførte en avstemning blant sine medlemmer over ulike forslag reist av EZLN. Mer enn 1 million mennesker deltok. Et år senere, i juli og august 1996, organiserte EZLN "Det første

⁷⁰ Capitan Cornelio, intervjuet i Muñoz 2004: 69.

⁷¹ Gilly, A.; Ginzburg, C. og Subcomandante Marcos, *Discusión sobre la historia*, México, 1995. Se også Escalante, F., "El sentido de la historia" i *La Jornada Semanal*, 21. januar 1996.

interkontinentale møtet for menneskeheten og mot nyliberalisme” i Chiapas med rundt 4000 deltagere fra hele verden. 1111 zapatister reiste i september 1997 fra Chiapas til Mexico By der de blant annet deltok i stiftelsen av den politiske bevegelsen Frente Zapatista de Liberación Nacional sammen med andre organisasjoner og aktivister i Mexico. EZLN forsøkte å blåse nytt liv i avtalen fra San Andres og sendte i 1999 ut 5000 zapatister. De besøkte hele Mexico for å arrangere en nasjonal ”høring om urfolksrettigheter og kultur”. Det ble satt opp flere tusen stemmelokaler og tre millioner mexicanere deltok i avstemningen. Disse arrangementene var glimrende anledninger til å spre zapatistenes budskap. Men de ble også brukt til å lytte til aktivister og organisasjoner i det globale solidaritetsnettverket. Retorikken om ”dialog” var mer enn bare propaganda.

Regimeskifte og tapte muligheter (2000 – 2001)

Valget i 2000 var et vendepunkt. Mexicanerne kunne velge mellom tre kandidater som alle hadde realistiske forhåpninger om seier, og for første gang vant en kandidat fra opposisjonen. Det var flere årsaker til at PRI tapte presidentvalget. Mexicansk presse hadde blitt mer uavhengig slik at PRI ikke kunne regne med lojal mediestøtte for sine kandidater. Samtidig var PRI svekket av at flere politikere hadde hoppet over til opposisjonen. Misnøyen med de økonomiske nedgangstidene etter krisen i 1995 var også fortsatt stor. Dessuten hadde de to store opposisjonspartiene vist at de kunne styre store og viktige delstater etter seire ved flere delstatsvalg i siste halvdel av 90-tallet.

Vicente Fox fra det høyreorienterte PAN (Partido de Acción Nacional) ble valgt til president, mens Pablo Salazar Mendiguchía ble valgt til guvernør i Chiapas som leder av en bred opposisjonsallianse. De lokale autoritære systemene fortsatte å dominere i mange av kommunene, men kom under press. Regimeskiftene åpnet nye muligheter for San Andres-avtalen.

Valget viste at demokratiseringsprosessen gikk framover, men også at det fortsatt var betydelige problemer. Lokalvalget i Chiapas ble fulgt av langvarige og ofte voldelige konflikter mellom konkurrerende kandidater som begge hevdet at de hadde vunnet. Taperne i Las Margaritas (PRD) okkuperte for eksempel rådhuset for å presse fram innrømmelser fra seierherrene (PRI). Lignende situasjoner oppsto i mange andre kommuner.⁷³ Partene i Las

⁷² Subcomandante Marcos intervjuet i Muñoz 2004: 273.

⁷³ For eksempel Zinacantan og Oxhuc.

Margaritas ble til slutt enige om å dele økonomiske goder og posisjoner mellom de to leirene.⁷⁴ Lignende avtaler ble inngått i mange kommuner i Chiapas. Avtalene bygde videre på den hierarkiske politiske kulturen i det PRI-dominerte korporative systemet der politikk først og fremst handlet om å erobre posisjoner som kunne brukes til å bygge nye patron-klient-relasjoner.⁷⁵ Det korporative systemet ble ofte erstattet av et lokalt system av flere konkurrerende korporative system bygget rundt partiene eller fraksjoner av partiene. Noen steder, som i Oxhuc, kjempet fraksjoner i PRI en blodig kamp om dominansen over partiet og dermed kommunen. Andre steder, som i Zinacantan, brukte misfornøyde PRI-medlemmer opposisjonspartiet PRD som plattform for å utfordre gamle allierte i PRI-systemet. Mange steder kom det til blodige sammenstøt og tap av menneskeliv når de rivaliserende systemene kjempet om posisjoner og goder.⁷⁶

Valgene skapte håp og entusiasme, men førte etter hvert til voksende desillusjon.⁷⁷ Den nye formen for politikk var i Chiapas en årsak til lokal misnøye og bekymring.⁷⁸ Adolfo Gilly, en av stifterne av PRD, mente at PRD hadde hatt en visjon om å ”gjøre politikk på en ny måte” uten autoritære system, men partiet var mange steder så dominert av politikere fra PRI, at partiet uløselig ble knyttet til de gamle og autoritære formene for politikk.⁷⁹ Den konservative biskopen Felipe Arizmendi Esquivel (2000 -) i San Cristóbal brukte sine prekener til å advare mot økende maktmisbruk og forskjellsbehandling.⁸⁰ Han fryktet at det var i ferd med å utvikle seg et nytt system der politi og domstoler lot seg styre av politiske interesser.

Det var altså viktige begrensninger i demokratiseringsprosessen i Mexico. Likevel førte valgene av Fox og Salazar til en ny situasjon i Chiapas. Både presidenten og delstatsguvernøren ønsket å unngå konfrontasjoner med zapatistene. Hæren og politiet stoppet det systematiske forsøket på å bryte ned sivile EZLN-institusjoner. Det ble også slutt på omfattende arrestasjoner av EZLN-medlemmer. Det ga EZLN anledning til å utvikle videre alternative institusjoner og strukturer i Chiapas. Først skal jeg imidlertid undersøke informasjon og globale

⁷⁴ Intervju med tidligere ordfører Aaron Gordillo Ventura (PRI), Las Margaritas, april 2005; Miguel Angel Velasquez Hernandez, bondeleder (PRD og CIOAC) Las Margaritas, april 2005; Aviser: *Cuarto Poder*; *La Jornada*.

⁷⁵ Camacho Velasquez, D., *Organización campesina en la fraileasca, Chiapas. Nuevas formas de organización y de analisis*, San Cristóbal de las Casas 2003: 108 – 11.

⁷⁶ Noen utvalgte eksempler: Tre PRI-medlemmer mistet livet da PRD tok over rådhuset i Zinacantan i 2003, minst 10 ble skadd i flere sammenstøt i Oxhuc, og mange ble arrestert eller skadde i konfrontasjoner i Tila.

⁷⁷ Zermeño, S., *La desmodernidad mexicana y las alternativas a la violencia y a la exclusión en nuestros días*, Mexico 2005.

⁷⁸ Garcia Aguilar, M. del Carmen og Villafuerte Solis, D., ”Entre la pobreza estructural y la pobreza gestada por el neoliberalismo” i Castillo Palma, J. (red.), *Pobreza y Organizaciones de la Sociedad Civil*, Mexico 2005.

⁷⁹ Gilly, A., ”El PRD un partido lejano del pueblo (carta abierta a Leonel Godoy)”, *La Jornada* 28.03.2003.

⁸⁰ Arizmendi 2005, <http://www.prodigyweb.net.mx/diocesisancristobal/Reflexiones%20Dominicales.htm> konsultert 9.11.2005.

solidaritetsnettverk i den avgjørende kampen om San Andres-avtalen etter regjeringsskiftet i 2001. Jeg tar igjen utgangspunkt i aktiviteten rundt Chiapas-L.

Karavanen til Mexico By og informasjonskrig for San Andres-avtalen

San Andres-avtalen lå i dvale etter at president Zedillo bestemte seg for å avvise den. Vicente Fox hadde lovet å løse problemet i Chiapas på ”15 minutter”.⁸¹ Etter valget la president Fox COCOPAs lovforslag fram for kongressen, men halvhjertet uten å gi forslaget nødvendig støtte for å få det vedtatt.⁸² EZLN bestemte seg for å reise til Mexico By for å forsvare avtalen fra San Andres. President Fox fjernet veisperringer, løslet fengslede zapatister og flyttet militærbaser slik at EZLN trygt kunne reise med alle sine ledere.

Karavanen ble et mediesirkus etter hvert som den langsomt slanget seg rundt hele Mexico med aktivister og journalister på slep. Den ble møtt av 200 000 mennesker da den endelig kjørte inn i Mexico By. Comandante Ester fikk tale til Kongressen etter langvarige forhandlinger. Likevel avviste et flertall av representantene COCOPAs lovforslag, og EZLN reiste hjem til Chiapas.

Det globale solidaritetsnettverkene våknet til live da tiden for karavanen nærmet seg. Italienske anarkister fra organisasjonen ¡Ya Basta! tok på seg ansvaret for sikkerheten til karavanen av busser som fraktet zapatistene til Mexico By. Det kom observatører fra land som Irland, Spania, England, USA og Norge.⁸³ Flere NGOer fra Chiapas fulgte med karavanen og publiserte fortløpende oppdateringer på internett.⁸⁴ Organisasjonen La Neta sørget for at karavanen var koblet til internett og slik at taler og resolusjoner ble publisert fortløpende. Dessuten fulgte journalister fra alle store nasjonale og internasjonale medier karavanen fra Chiapas til Mexico By.

Medieinteressen for zapatistene hadde avtatt en del etter at San Andres-avtalen strandet. EZLN holdt en lav medieprofil. Men karavanen ble en stor mediebegivenhet over hele verden, slik som disse to eksemplene illustrerer: Associated Press startet en nyhetsmelding slik: “Anti-capitalist rebel Subcomandante Marcos, who wooed the world with his poetic Internet communiqués, is on his way to becoming the most marketable masked man on the planet.”⁸⁵ AP fortalte også at Benetton gjerne ville bruke Marcos i sine kampanjer.⁸⁶ Karavanen fikk bred omtale i medier som *Time*, *Newsweek*, *Times*, *The Guardian*, *La Jornada*, *El País*, *CNN* og

⁸¹ ”Labastida apoya la vía militar en Chiapas: Fox” i *La Jornada*, 11.1.2000.

⁸² Barcenás (et al) 2002, Díaz-Polanco 2002: 135 – 150.

⁸³ Egne intervjuer med deltagere. Anonymisert.

⁸⁴ Intervjuer med aktivister i Capise, Ciepac, FreyBa, Promedia, La Neta, Indymedia og ¡Ya Basta!

⁸⁵ Associated Press, “Rebel Marcos is Very Marketable”, 28.2.2001.

BBC. Den utløste også artikler fra Klein, Saramago, García Márquez, Montealban, Gilly og mange andre velkjente intellektuelle.

Nyhetslister som Chiapas – L og Chiapas – 95 spilte igjen en viktig rolle siden de samlet informasjon fra mange kanaler som ble distribuert til organisasjoner og enkeltpersoner i nettverkene. Karavanen i 2001 er derfor en god anledning til å undersøke hvordan informasjonsproduksjonen i det globale solidaritetsnettverket hadde forandret seg siden 1995. Disse forandringene henger sammen med andre endringer i det mexicanske samfunnet siden 1995. Det er særlig seks punkter som trenger en drøftelse.

1. Det ble produsert betydelig mindre informasjon i nettverket enn seks år tidligere til tross for at langt flere aktivister fulgte begivenhetene på nært hold. Det skyldes først og fremst at det i 2001 fantes andre aktører som produserte uavhengig informasjon. Mexicanske aviser, radio og fjernsyn var mer uavhengige og leverte informasjon som publikum i nettverket oppfattet som nyttig. Derfor var det også mindre behov for alternativ egenprodusert informasjon.

2. NGOene hadde forsvunnet fra Chiapas – L. Det kan delvis forklares med at mange NGOer hadde opprettet egne hjemmesider og egne forum for diskusjon.⁸⁷ Det foregikk en fraksjonering der organisasjonene tok kontroll over distribusjonen av egen informasjon. Organisasjonene opprettet egne hjemmesider, men sto samtidig i fare for å gjøre seg usynlige utenfor sin egen snevre krets av medlemmer eller tilhengere. Informasjonen på hjemmesidene levde ikke opp til de journalistiske standardene som brukerne i USA og Europa var vant til fra hjemlige medier.⁸⁸ Slik informasjon hadde liten relevans for aktivister i Europa og USA. Deltagerne på Chiapas-L fant ikke en eneste nyhetsmelding på nettstedene til NGOene som de vurderte som nyttige nok til å bli postet på Chiapas-L.

3. Listene på internett var i 1995 forum for diskusjoner mellom deltagerne. En slik bruk av internett gjorde at Gray mente at informasjon på internett var mer pålitelig enn informasjon i andre medier fordi den enklere og raskere blir underlagt kritikk og korreksjon.⁸⁹ Deltagerne hadde brukt mye tid og krefter på kontroll av informasjon i 1995, men det var en kostbar prosess. Det var enklere å benytte de tradisjonelle mediene som hadde ressurser og reportere til å kvalitetssikre informasjonen.

4. De tradisjonelle mediene ble derfor dominerende leverandører av informasjon til det globale solidaritetsnettverket. 25 % av alle postingene var i 1995 artikler fra tradisjonelle medier

⁸⁶ Benetton kom med et tilbud, men Marcos svarte ikke.

⁸⁷ Noen viktige hjemmesider i 2001: www.laneta.apc.org/cdhbcasas , www.enlacecivil.org.mx , www.laneta.apc.org/capise/espa/inicio.html , www.ciepac.org , www.ezln.org , www.yabasta.it

⁸⁸ For mer om journalistiske standarder, se: Russell 2001: 399 – 413.

⁸⁹ Gray 1997: 5.

som La Jornada, Voice of America og Radio Habana. Andelen av artikler fra tradisjonelle medier økte til 44 % i 2001. Deltagerne på Chiapas-L hadde oppdaget at mediene hadde blitt friere og mer pålitelige.

5. Det var også en vridning bort fra venstreorienterte medier som La Jornada. La Jornada var den klart mest siterte tradisjonelle nyhetsmediet i 1995, men seks år senere var mer enn hver tredje posting fra tradisjonelle medier hentet fra Reuters. Også Associated Press var mye brukt. Deltagerne søkte systematisk etter informasjon som kunne utfylle bildet de fikk fra aktivistene i Mexico. Da var det nødvendig med informasjon som presenterte motstandernes syn. Reuters og Associated Press hadde en unik posisjon siden de kombinerte informasjon fra zapatistene med informasjon fra mexicanske myndigheter og fra myndigheter i utlandet. Deltagerne på Chiapas – L valgte informasjon som inkluderte alle disse tre nivåene.

6. EZLN var den klart mest brukte kilden på Chiapas – L i 2001. 58 postinger kom direkte fra EZLN. Det var en økning fra 20 i 1995. Jeg regner med at denne økningen i hovedsak skyldes praktiske årsaker. Det var enklere for EZLN å nå ut med taler og kommunikeer i 2001 enn i 1995. I 1995 var de omringet av hæren. Seks år senere var de bare omringet av presse, NGOer og aktivister.

Disse seks punktene viser at det hadde skjedd viktige forandringer. Deltagerne på Chiapas – L var som i 1995, engasjert i diskusjoner og debatter på sine hjemsteder om EZLN og urfolks rettigheter. De var fortsatt avhengige av å kvalitetssikre informasjonen de brukte i den offentlige debatten. Den viktigste forskjellen er kvaliteten på informasjonen i de tradisjonelle mediene. Seks år tidligere var disse mediene preget av ensidig bruk av offisielle mexicanske kilder. Kildene var dessuten upålitelige og vinglete i sin framstilling. Men hendelsene i 1994 og 1995 førte til at mexicanske medier begynte å bli mer skeptiske til myndighetene. Mexicanske medier ble friere og mer pålitelige slik som undersøkelser fra stiftelsen Freedom House har vist.⁹⁰ Dermed ble de tradisjonelle mediene nyttige verktøy for deltagerne på Chiapas – L som brukte dem som supplement til kilder fra EZLN, NGOer og aktivister. Det var først og fremst medier som var kritiske til EZLN som kunne brukes som supplement. Venstreorienterte medier kunne ikke fylle den samme rollen fordi de ikke systematisk forsøkte å etterprøve informasjon fra EZLN.

De globale solidaritetsnettverkene rundt EZLN i 1994 var viktige for analysene til Castells og Cleaver om nettverksamfunnet. Cleaver og Castells beskriver bruken av internett som et svar på isolasjon av dissidenter.⁹¹ Subkulturer og dissidenter bruker moderne teknologi

⁹⁰ Freedom House, *Freedom in the World Country Ratings 1972 – 2004*, New York 2005.

⁹¹ Castells 1997, Cleaver 1998.

til å spre eller få tilgang til informasjon som eksisterer på utsiden av etablerte mediekkanaler. Russell mente dessuten at zapatisten ”tok makten ut av hendene” på eliten som inkluderer journalister, myndigheter og næringslivsledere.⁹²

Resultatene fra min undersøkelse passer ikke inn fortolkningen til Castells, Cleaver og Russell. Nettverkene spilte riktignok en viktig rolle i 1995 slik jeg tidligere har vist, men samtidig viste det seg meget *ressurskrevende* å produsere informasjon som det globale solidaritetsnettverket kunne gjøre seg nytte av. Det var ikke nok å produsere informasjon, den måtte også tilfredsstillende krav om pålitelighet. Det betydde at informasjonen måtte etterprøves før den kunne bli brukt. Dessuten måtte det være en helhet i informasjonsflyten slik at deltagerne også ble gjort kjent med motargumentene mot zapatistenes argumenter. De etablerte mediene hadde ressurser til å gjøre dette arbeidet. Derfor erobret de også en sentral plass som produsenter av informasjon til de alternative nettverkene, noe som undersøkelsen av Chiapas-L i 2001 bekrefter. De alternative nettverkene var ikke på utsiden av de etablerte mediekkanalene, men i intimt samspill med disse kanalene.

Nettverkene bidro likevel til at det mexicanske systemet for dominans over informasjonsproduksjonen brøt sammen på et avgjørende tidspunkt i konflikten i Chiapas. Det ga igjen de etablerte mediene anledning til å erobre større frihet. Ytringsfrihet var helt i samsvar med den liberal ideologien til regjeringen, men myndighetene viste liten vilje til å bekjempe de mange hindrene for ytringsfrihet i Mexico. Det var de uavhengige organisasjonene, de små uavhengige nyhetsmediene og det globale solidaritetsnettverket som måtte ta kampen for større ytringsfrihet i Chiapas. De samlet inn og distribuerte informasjon fra kilder som var i konflikt med myndighetenes versjoner av hendelsene til tross for trusler og vold fra politikere, politi, hær og paramilitære. De utvidet gradvis grensene for ytringsfriheten i Chiapas slik at tradisjonelle medier senere kunne frigjøre seg fra myndighetenes grep.

Det globale solidaritetsnettverket resulterte ikke først og fremst nye former for makt utenfor etablerte diskursive kanaler. Det mest varige resultatet var, paradoksalt nok, de viktige bidragene nettverket ytte til den liberale moderniseringsprosessen i Mexico. Økende ytringsfrihet og organisasjonsfrihet var betydelige resultater, men helt forenlig med regjeringens liberale ideologi. Betydningen av Internett og det globale solidaritetsnettverket var mindre dramatisk enn det Castells, Cleaver, Burbach og Russell har hevdet.

⁹² Russell, A., ”Myth and the Zapatista movement: exploring a network identity” i *New Media Society*, nr. 4, 2005: 574.

Avgrensning av betydningen er avgjørende for analysen av problemet som skal behandles i de neste avsnittene: Hvorfor zapatistene mislyktes i sin kamp for regional autonomi, samtidig som andre og mindre kjente urfolkgrupper lyktes andre steder i Latin-Amerika.

Nederlag for San Andres-avtalen

Det massive presset fra EZLN og 200 000 demonstranter i Mexico By førte til at comandante Ester fikk tale til kongressen, men kunne ikke forhindre at kongressen vedtok en lov om urfolks rettigheter som manglet mange av de sentrale punktene fra San Andres-avtalen. Den nye loven ga urfolk dårligere beskyttelse enn ILO - konvensjon 169 som Mexico hadde undertegnet allerede i 1990. Lovforslaget fikk støtte fra så godt som alle urfolkorganisasjonene i Mexico (med unntak av lacandonene i Chiapas), men det var motstand både fra høyre og venstre.

Diskusjonen i kongressen viste at alle de tre store partiene var splittet i synet på urfolks rettigheter. Motstanden var størst i PRI, men San Andres-avtalen fikk likevel støtte fra urfolkledere som var inkorporert i partiet (som Lazaro Hernandez). Et stort flertall av kongressrepresentanter fra PAN gikk også i mot avtalen selv om de dermed påførte presidenten (fra PAN) et nederlag. PRD støttet i prinsippet avtalen, men mange av PRDs representanter stemte likevel for opposisjonens alternative lovforslag og bidro slik til at San Andres-avtalen ble avvist. Motstanderne brukte særlig to typer argumenter: Liberal motstand mot særordninger for enkeltgrupper og nasjonalistisk bekymring for oppsmuldring av Mexico.

Den prinsipielle motstanden mot særordninger kom særlig fra reformistene i PRI og markedsliberalister i PAN og var i tråd med tidligere president Zedillos syn. Argumentet hadde to deler slik det ble framført i diskusjonene i 2001. Det var først og fremst et prinsipielt forsvar for frihandel og liberalisme som den beste måten å bekjempe fattigdom på. Samtidig var det også et uttrykk for bekymring over at særordninger for urfolk kunne hindre integreringen av urfolk i det mexicanske samfunnet.⁹³ Motstanden var særlig stor mot at urfolkene skulle ha eiendomsrett over territorier inkludert naturressursene som befant seg der. Chiapas var, for eksempel, en av de rikeste delstatene når det gjaldt naturressurser. Elvene i Chiapas produserte for eksempel for 55 % av vannkraften i Mexico.⁹⁴ Delstaten var også rik på tømmer og mineraler. Både bioteknologi og økoturisme var dessuten næringer i vekst i Lacandon.

⁹³ López Bárcenas, F., "Reforma Constitucional y derechos indígenas en Mexico: Entre el consenso y la ilegitimidad"; Zuñiga Balderas, A. "El Proceso Legislativo en México y la Refomra Constitucional sobre Derechos y la Cultura Indígena"; Espinosa Saucedo, G., "Alcances y Limitaciones de la Reforma Constitucional en materia de derechos y Cultura Indígena"; Gallegos Toussant, X., "La Reforma Constitucional y la Responsabilidad Internacional del Estado Mexicano"; Escalante Betancourt, Y., "La Reforma Constitucional Indígena: Retomando el Camino"; alle i López Bárcenas, F. (et al.): *Derechos Indígenas y la Reforma Constitucional en México*, México 2001; Díaz-Polanco 2002; dessuten *La Jornada*, *Cuarto Poder*; *El Proceso* alle mars – april 2001.

Kongressrepresentanter fra PAN og PRI ønsket å sikre seg at disse ressursene ikke ble unndratt markedet gjennom autonomilover som ga urfolk kollektiv eiendomsrett over ressursene.

Det andre argumentet samlet nasjonalister både fra PRI og PRD og handlet om nasjonens udelelighet. Nasjonalistene fryktet at San Andres-avtalen kunne innlede en oppløsningsprosess som på sikt ville føre til etablering av stater i staten. Urfolkorganisasjonene forsøkte å dempe motstanden gjennom flittig bruk av nasjonale symboler og garantier om nasjonalt samhold uten at de greide å overbevise tilstrekkelig mange kongressmedlemmer.

Kongressen vedtok grunnlovsendringer, men utelot viktige deler av San Andres-avtalen.⁹⁵ Urfolkorganisasjoner og andre NGOer protesterte og klaget til ILO. Dermed var de mexicanske grunnlovsendringene blitt en sak for FN-organene. Kritikken tok for seg flere forhold i den nye grunnloven: 1. Grunnloven aksepterte ikke grendene og urfolk som juridiske enheter (*personalidad jurídica*) og svekket dermed den juridiske beskyttelsen av gruppene i forhold til San Andres-avtalen. 2. Grunnloven svekket beskyttelsen av urfolks rett til å bruke og utnytte (*uso y disfrute*) territoriene. Grunnloven ”beskytter integriteten” til urfolkens ”jord”, men unnlater å spesifisere urfolks *eiendomsrett* over territoriene.⁹⁶ Det vedtatte lovforslaget unnlot også å spesifisere statens forpliktelser til å identifisere, måle opp og legalisere slike territorier og var derfor en innskrenkning i forhold til konvensjon 169 i ILO. 3. Grunnloven tok ikke i bruk begrepet ”territorier” som brukes i internasjonale konvensjoner. 4. Grunnloven aksepterte urfolkens rett til bruk og utnyttelse av ressurser i sine områder, men gjorde innskrenkninger i forhold til ”rettigheter til tredjeperson” og ”strategiske områder” definert av staten.⁹⁷ 5. Grunnloven overlot viktige aspekter ved gjennomføringen til delstatene som skulle finne løsninger som passet best mulig til de lokale forhold. Det er et problem for mange urfolkgrupper som historisk har bodd i områder som strekker seg over flere delstater og som dermed risikerte å måtte forholde seg til flere sett lokale lover og forskrifter.

Ulike organer i FN-systemet var i dialog med mexicanske myndigheter om arbeidet for å oppfylle de internasjonale forpliktelsene staten hadde tatt på seg i forhold til menneskerettigheter og urfolks rettigheter. Organene hadde konsekvent forsvart San Andres-avtalen helt siden 1996: Ekspertkomiteen i ILO fulgte opp San Andres-avtalen som en del av Mexicos arbeid for å oppfylle konvensjon 169.⁹⁸ FN's komité mot rasediskriminering forsvarte i

⁹⁴ CIEPAC, *Chiapas en cifras. Para entender Chiapas*. San Cristóbal de las Casas, 1997: 75.

⁹⁵ Poder Ejecutivo, *Secretaría de Gobernación. Diario Oficial (Primera Sección)*, Martes 14 de agosto 2001.

⁹⁶ López 2001: 114.

⁹⁷ Poder Ejecutivo, *Secretaría de Gobernación. Diario Oficial (Primera Sección)*, Martes 14 de agosto 2001.

⁹⁸ Comisión de Expertos en la Aplicación de Convenios y Recomendaciones, ”Observación Individual sobre México”, New York 1995: paragraf 5.

1997 San Andres-avtalen som et ”viktig skritt” i riktig retning.⁹⁹ FNs underkomité for å forebygge diskriminering og beskytte minoriteter bekymret seg over forverring når det gjaldt menneskerettighetssituasjonen for urfolk.¹⁰⁰ Ordføreren for FNs arbeidsgruppe for urfolksrettigheter, (Erica-Irene A. Daes), anbefalte i 2000 å gjennomføre San Andres-avtalen ”raskest mulig”.¹⁰¹ Rudolfo Stavenhagen fulgte opp støtten til San Andres-avtalen i sin periode som FNs spesialrapportør for urfolksrettigheter.¹⁰² Responsen fra det internasjonale systemet var utvetydig: Grunnlovsreformene oppfylte ikke de forpliktelsene som Mexico hadde påtatt seg gjennom internasjonale konvensjoner.

300 kommuner med stor andel av urfolk mente at reformene var grunnlovsstridige og reiste sak mot staten i håp om at høgsterett skulle gripe inn. Et av hovedargumentene var at urfolkene i Mexico i følge konvensjon 169 i ILO hadde ”rett til å bli hørt” i saker som gjaldt ”retten til selvbestemmelse.”¹⁰³ Kongressen sendte ikke grunnlovsforslaget ut på høring, og kommunene mente derfor at Mexico hadde brutt ILO-konvensjonen. Høgsterett avviste å behandle realitetene i klagen i 2002. Høgsterett mente at domstolen ikke kunne overprøve grunnlovsreformer på grunnlag av internasjonale konvensjoner. Høgsterett slo dermed fast at grunnloven var overordnet internasjonale konvensjoner. Mexico var, med andre ord, bare forpliktet til å gjennomføre de delene av internasjonale konvensjoner som allerede korresponderte med grunnloven.

Jeg har hittil fokusert på de nasjonale og globale prosessene i kampen om San Andres-avtalen, men det foregikk også viktige prosesser knyttet til urfolks rettigheter i delstatene. Den enkelte delstat hadde et visst spillerom for lover og foreskrifter som regulerte urfolks rettigheter i forhold til andre grupper. Anaya har vist at andre delstater, som Oaxaca, vedtok former for beskyttelse av urfolk som gikk betydelig lengre enn Chiapas.¹⁰⁴ Anaya forklarer forskjellen mellom Chiapas og Oaxaca med den politiske polariseringen i Chiapas. Urfolkorganisasjoner i Chiapas hadde blitt radikalisert gjennom årelange overgrep og var ikke villige til å godta noe mindre enn det som var nedfelt i konvensjon 169 (ILO) og San Andres-avtalen.

⁹⁹ Comisión de Expertos en la Aplicación de Convenios y Recomendaciones, ”México UN Doc A/52/18”, New York 15. 8. 1997: paragraf 301.

¹⁰⁰ Sitert i López 2001: 123.

¹⁰¹ Rapporteur of the Working Group on Indigenous Populations, UN Comm’n HR, at 9, UN Doc. E/CN.4/Sub.2/2000/CPR.1 2000: paragraf 85.

¹⁰² Report of the Special UN Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous peoples, ”E/CN.4/2004/80/Add.2”, New York 2003; Stavenhagen, R., ”Mandato y actividades del Relator especial sobre la situación de los derechos humanos y las libertades fundamentales de los indígenas”, New York 2004.

¹⁰³ López Barcenas, F., ”La Lucha por las Autonomía Indígena en Mexico” i Hernández, R.A., Paz, S. og Sierra, M. T., *El Estado y los indígenas en tiempos del PAN: neoindigenismo, legalidad e identidad*, Mexico 2004: 223.

Urfolkorganisasjoner i Oaxaca, derimot, inngikk taktiske allianser med enkelte ledende politikere i PRI-systemet og oppnådde dermed enkelte innrømmelser slik som større grad av indre selvstyre på både kommunenivå og regionsnivå. Urfolkene i Chiapas oppnådde mer begrensede innrømmelser enn urfolk både i nabolandene og i andre delstater. Kampen for legale former for autonomi var foreløpig tapt.

Nederlaget i Kongressen satte også en stopper for videre forhandlinger i Chiapas. Det var liten vits i nye forhandlinger mellom stat og EZLN når kongressen viste at den uansett gjorde som den selv ville uavhengig av forhandlingsresultatene.

4.4. Urfolks rettigheter på frammarsj i Latin-Amerika

Mexico var et unntak i Latin-Amerika. Urfolks rettigheter var på rask frammarsj andre steder på kontinentet. Nicaragua vedtok grunnlovsendringer som inkluderte urfolks rettigheter og regional autonomi på Atlanterhavskysten i 1987.¹⁰⁵ Grunnlovene i Brasil¹⁰⁶ og Panama¹⁰⁷ fikk også tidlig referanser til urfolk og kulturelle og politiske rettigheter.¹⁰⁸ Både Ecuador¹⁰⁹ og Bolivia¹¹⁰ inkluderte begrepene ”multietnisk og multikulturell” i sine grunnlover og gjorde kvantesprang i forståelsen av nasjonal identitet. Grunnlovsendringene i Colombia i 1991 var et resultat av fredsforhandlinger mellom væpnede organisasjoner og staten der urfolksorganisasjoner spilte en viktig rolle. Den nye grunnloven definerte urfolks ”territorier” som administrativ enhet på linje med kommuner og fylker.¹¹¹ Også fredsavtalen i Guatemala inneholdt paragrafer om urfolk og

¹⁰⁴ Anaya Muñoz, A., ”The Emergence and Development of the Politics of Recognition of Cultural Diversity and Indigenous Peoples’ Rights in Mexico: Chiapas and Oaxaca in Comparative Perspective” i *Journal of Latin American Studies* 37, 2005, s. 585 – 610.

¹⁰⁵ Constitución de Nicaragua de 1987, og Reformas de 1995, sitat fra Artículo 5o: ”El Estado reconoce la existencia de los pueblos indígenas, que gozan de los derechos, deberes y garantías consignados en la Constitución, y en especial los de mantener y desarrollar su identidad y cultura, tener sus propias formas de organización social y administrar sus asuntos locales; así como mantener las formas comunales de propiedad de sus tierras y el goce, uso y disfrute de las mismas, todo de conformidad con la ley.”

¹⁰⁶ ”Brazilian Constitution, 1988, (Translation by the Brazilian Embassy in London)”, sitat fra Article 231 [Native Populations and Lands]: ”Indians shall have their social organization, customs, languages, creeds, and traditions recognized, as well as their native rights to the lands they traditionally occupy, it being incumbent upon the Republic to demarcate them and protect and ensure respect for all their property.” Sitert i Schabus, N., ”Indigenous autonomy. To fit into the status quo or challenge it”, www.latautonomy.org, lastet ned 10.11.2005.

¹⁰⁷ Constitución Política de la República de Panamá, con reformas de 1978 y 1983, sitat fra Artículo 86: ”El Estado reconoce y respeta la identidad étnica de las comunidades indígenas nacionales, realizará programas tendientes a desarrollar los valores materiales, sociales y espirituales propios de cada uno de sus culturas y creará una institución para el estudio, conservación, divulgación de las mismas y de sus lenguas, así como la promoción del desarrollo integral de dichos grupos humanos”, Sitert i Schabus 2004.

¹⁰⁸ Schabus 2004.

¹⁰⁹ ”Constitución Política de Ecuador, 1998”, Artículo 1, Quito 1998.

¹¹⁰ ”República de Bolivia, Constitución Política del Estado, Texto Acordado”, Artículo 1, La Paz 1995.

¹¹¹ ”Constitución Política de Colombia de 1991”, Artículo 1 og Artículo 286, Bogota 1991.

urfolks rettigheter.¹¹² Denne listen er ikke fullstendig, men illustrerer at det pågikk reforhandlinger av forholdet mellom stat og urfolk i mange latinamerikanske land i perioden 1987 – 2001. Mange steder fikk urfolk særlige rettigheter til ”territorier”, ressurser og regional autonomi som gikk betydelig lenger enn de begrensede reformene i Mexico.¹¹³

Urfolkledere over hele kontinentet så frihandel og individualisering som alvorlige trusler mot urfolkfellesskapene.¹¹⁴ De nye grunnlovene og internasjonale konvensjoner var viktige verktøy for urfolksorganisasjoner som arbeidet mot ulike typer liberale moderniseringsprosjekt. Noen steder greide organisasjonene å bruke disse verktøyene til å sette grenser for frihandel og utnytting av naturressurser i autonome regioner. Prosessen på Atlanterhavskysten i Nicaragua er spesielt interessant fordi den viser hvordan lokale urfolksgrupper i en spesifikk nasjonal politisk kontekst kunne bygge allianser og bruke internasjonale konvensjoner for å gjenerobre kontroll over territorier og naturressurser.

Det var en helt spesiell politisk situasjon i Nicaragua da autonomiprosessen på Atlanterhavskysten tok form midt på 80-tallet. Sandinistregjeringen førte krig på to fronter mot både urfolkorganisasjoner på Atlanterhavskysten og Contras dominert av offiserer fra Somozas gamle nasjonalgarde. Regjeringen forhandlet med de etniske minoritetene i håp om å kunne konsentrere kreftene om krigen mot Contras. Sandinistene hadde stort sett liten forståelse for de kulturelt baserte kravene til etniske minoriteter¹¹⁵ - kanskje med unntak av kommandant Luis Carrión som greide å etablerte gode forbindelser til ledere i de etniske gruppene på Atlanterhavskysten.¹¹⁶ Carrión spilte sammen med lokale ledere (som Ray Hooker, Roy Hodgson, Myrna Cunningham og Hazel Lau) en viktig rolle for å sikre bred oppslutning om autonomiprosessen som et alternativ til den væpnede konfrontasjonen.

Miskitoledere som Brooklyn Rivera og Steadman Fagoth brøt derimot forhandlingene med sandinistene.¹¹⁷ Urfolkorganisasjonen MISURASATA (og senere YATAMA) var sterkt influert av den globale urfolksbevegelsen og forankret sine krav i forestillinger om urfolk som

¹¹² Lem Masc, V., “Los Acuerdos de Paz y los Pueblos Indígenas”, delstudie i prosjektet *Fortalecimiento de la Capacidad de Defensa Legal de los Pueblos Indígenas en América Central*, Guatemala 2003.

¹¹³ Inter-American Development Bank, *Databank on Indigenous Legislation*, http://www.iadb.org/sds/ind/index_ind_e.htm New York 2004.

¹¹⁴ Ortega Hegg og Nissen, Daza, M., *Autonomy Project. Informe Global. Percepciones de la Autonomia Regional*, Managua 2004.

¹¹⁵ Gordon 1998.

¹¹⁶ Egne intervjuer Ray Hooker og Roy Hodgson.

¹¹⁷ Gobierno de Nicaragua, ”Brief report on the round of talks in Colombia between the government of Nicaragua and the MISURASATA organization”, CIDCA, Bluefields, udatert og ”A brief evaluation of the fulfillment of the Mexico agreements reached between the Government of the Republic of Nicaragua and the MISURASATA Organization”, CIDCA, Bluefields, udatert.

opprinnelige folk med særlige rettigheter.¹¹⁸ Disse organisasjonene aksepterte ikke at andre etniske minoritetene på Atlanterhavskysten hadde rett til samme type beskyttelse siden både kreoler og garifunaer var av afrikansknicaraguansk opprinnelse og dermed ikke kunne betraktes som urfolk. MISURASATA og senere YATAMA krevde derfor en annen form for autonomi enn lederne for andre etniske grupper. De ønsket autonomi bare for et mindre område som var dominert av urfolk. Miskitoenes argumentasjonen illustrerer imidlertid problemene ved forståelser av "urfolk" som "opprinnelige" med "essensielle" kjennetegn. Miskitolederne mente at miskitoene hadde særlig rett til beskyttelse siden de var mer "opprinnelige" enn andre folkegrupper på Atlanterhavskysten. Men miskitofolket var også en blanding mellom det afrikanske og det amerikanske. Blant forfedrene var et betydelig innslag av rømte slaver, og den afrikanske arven var tydelig både i kultur og religion.¹¹⁹ Det var derfor vanskelig å opprettholde en argumentasjon om særlige rettigheter basert på argumenter om "opprinnelige" eller "egentlige" egenskaper.

MISURASATA krevde likevel en form for autonomi som skulle baseres på "opprinnelige" tradisjoner. Forestillingen bygde på kollektive minner og myter om storhetstiden da miskitokonger regjerte Atlanterhavskysten i allianse med Storbritannia. Miskitolederne mente det var naturlig at de også skulle dominere de autonome regionene.¹²⁰ Men da miskitolederne avviste videre forhandlinger, åpnet det muligheter for andre ledere fra andre etniske gruppene. Dermed var det andre visjoner som dominerte autonomiprosessen i Nicaragua. Disse lederne krevde at de autonome regionene måtte være så store at ingen etnisk gruppe kom i flertall. Autonomilovene i Nicaragua gjelder derfor regioner som er multietniske og multikulturelle der alle gruppene har lik rett til beskyttelse av territorier, ressurser, tradisjon og identitet.¹²¹

Alliansen med sandinistene var mulig fordi lederne for de etniske gruppene understreket at kampen for autonomi ikke var en trussel mot statens enhet. Det var nødvendig med nasjonalistiske appeller fordi flertallet av nicaraguanere på Stillehavssiden mistenkte at de etniske minoritetene ønsket løsrivelse. Hooker, Hodgson, Cunningham og andre brukte derfor alle anledninger til å dempe skepsisen, men selv når de kledde sine taler i nasjonalistisk retorikk, var det vanskelig å fri seg fra følelsen av at den nasjonalistiske retorikken var nødvendig av en

¹¹⁸ MISURASATA - Miskito, Sumo, Rama Sandinista Aslatakanka. YATAMA - Yapti Tasba Masraka nani Aslatakanka.

¹¹⁹ Jamieson, M., "Miskitu, Sumo y Tunгла: variacion lingüística e identidad étnica" i Wani 27, 2001: 6 – 12; Offen, K., "Ecología cultural miskita en los años 1650 – 1850" i Wani 30, 2002.

¹²⁰ Gordon 1998, Hale 1994, Gurdian, G., *Mito y memoria en la construcción de la fisonomía de la comunidad de Alamikangban*. Ph.D. dissertation, Department of Anthropology, University of Texas at Austin 2001 .

¹²¹ Gonzales, M., "Regional Multiethnic Autonomy in the Caribbean Coas of Nicaragua: Achievements and Challenges", konferansepaper presentert på Indigenous Struggles in the Americas and Around the World: Land, Autonomy, and Recognition, York University, February 10-11, 2005.

grunn.¹²² Både miskitoene og kreolene hadde nære og sterke kollektive minner om uavhengighet fra den nicaraguanske staten.¹²³ Begge gruppene oppfattet opprinnelig annekteringen i 1894 som en okkupasjon. Forholdet mellom etniske grupper og stat var altså vesentlig forskjellig fra Chiapas der urfolkene historisk opplevde staten som en alliert i kampen for jord. Der ble kampen for autonomi helt naturlig ført med en nasjonalistisk diskurs.

San Andres-avtalen i Mexico ble møtt med liberale argumenter mot særlige rettigheter for urfolk. Politikere fra det liberale partiet i Nicaragua (PLC) brukte også lignende argumenter.¹²⁴ Det liberale partiet dominerte nicaraguansk politikk fra 1990 til 2006. De forsinket gjennomføringen av autonomilovene, men greide ikke å få lovene omgjort. Den særegne politiske konstellasjonen i Nicaragua gjorde at sandinistene trengte alliansen med de etniske minoritetene på Atlanterhavskysten. De greide i fellesskap å hindre at det liberale flertallet endret lovene om autonomi. I Mexico fantes det ikke en lignende sterk og varig allianse til forsvar for San Andres-avtalen. Også det venstreorienterte PRD vaklet mellom støtte og motstand.

Det var til slutt internasjonale konvensjoner som ga etniske minoriteter kraft nok til å forsterke og utdype selvstyret på tross av den liberale motstanden i Nicaragua. Grenden Awas Tingni gikk til sak mot staten da Nicaragua innvilget konsesjoner for utnyttelse av tømmer på territoriet til grenda. Befolkningen i Awas Tingni tilhørte den etniske gruppen sumu/mayangna. De hevdet at staten ikke hadde rett til å gi slike konsesjoner siden autonomilovene sa at bare fellesskapet i grendene kunne gi tillatelse til utnyttelse av naturressursene. Saken har mange fellestrekk med saken 300 kommuner i Mexico reiste mot staten etter grunnlovsreformene i 2001 og fortjener derfor en nærmere undersøkelse.

Awas Tingni klaget til Den interamerikanske menneskerettighetskommissjonen i 1998. Kommisjonen er et organ under Organisasjonen av amerikanske stater og har som mandat å komme med anbefalinger i saker som angår menneskerettigheter. Kommisjonen anbefalte at Nicaragua straks måtte suspendere alle aktiviteter i tilknytning til tømmerdrift på territoriet til Awas Tingni, men Nicaragua svarte ikke på kritikken slik staten er forpliktet til å gjøre.¹²⁵ I slike tilfeller har kommisjonen anledning til å sende saken videre til Den interamerikanske

¹²² For eksempel Hooker, R., *Autonomia: Vehículo de la Unidad Nacional*, CIDCA, Bluefields, udatert (ca. 1985, 1986); Hodgson, R., *Autonomy for the Atlantic Coas Advances Through the Will of the Peoples*, CIDCA, Bluefields, udatert, (ca 1986).

¹²³ Gordon 1998, Hale 1994.

¹²⁴ Se for eksempel "Redefinir la idea de autonomía", Rene Herrera intervjuet i *Confidencial*, nr. 265, 3. november 2001.

¹²⁵ Comisión Interamericana de Derechos Humanos, "Informe No. 27/98", Washington 1998.

menneskerettighetsdomstolen som har myndighet til å avsi juridisk bindende dommer. Det var første gang at en klage fra urfolk ble behandlet i domstolen.¹²⁶

Domstolen fant at Nicaragua var forpliktet (av artikkel 25 i Den amerikanske konvensjonen om menneskerettigheter) til å gjennomføre oppmåling og legalisering av territoriet til Awas Tingni. Grenda hadde flere ganger forsøkt å få skjøter på territoriet sitt, men staten lot være å svare på forespørslene.¹²⁷ Domstolen fant dessuten at Nicaragua hadde brutt autonomilovene ved å innvilge konsesjon for tømmerdrift på territoriet.

Argumentene i anbefalingene til Den interamerikanske menneskerettighetskommisjonen minnet om argumentene som en rekke FN-instanser brukte for å forsvare San Andres-avtalen både før og etter grunnlovsendringene i 2001. Svaret fra staten var imidlertid diametralt forskjellig. Den liberale regjeringen til president Enrique Bolaños i Nicaragua aksepterte dommen og lovde å sette i verk de nødvendige tiltakene slik at urfolkene kunne få målt opp territoriene og få skjøter. Presidenten lovde også å respektere urfolkens rettigheter over sine territorier. Nicaragua aksepterte prinsippet om at det nasjonale lovverket måtte tilpasses de internasjonale forpliktelsene staten hadde påtatt seg gjennom internasjonale konvensjoner. Presidentens reaksjon må sees i sammenheng med hans politisk svake posisjon og styrken til alliansen mellom sandinistene og de etniske minoritetene. Dessuten var Nicaragua mer avhengig av bistand enn noe annet land i verden.¹²⁸ Presidenten var altså relativt svak både i forhold til det internasjonale systemet og krefter i Nicaragua som krevde videre utvikling av regionalt autonomi.

Mange av de samme argumentene ble altså brukt av urfolk både i Mexico og Nicaragua, men de politiske alliansene var forskjellige. Venstreopposisjonen sto sterkere i Nicaragua enn i Mexico. Den kunne blokkere regjeringens forslag i kongressen dersom den allierte seg med små grupper som for eksempel representerte etniske minoriteter. Det ga de etniske minoritetene innflytelse som de manglet i Mexico. Dessuten sto de markedsliberale argumentene særlig sterkt i Mexico på grunn av det nære forholdet mellom USA og Mexico. Forholdet til USA overskygget alle andre politiske spørsmål i Mexico.¹²⁹ Det var vanskelig å møte EZLN's krav uten å komme i konflikt med det liberale frihandelsidealet som var grunnlaget for arbeidet for

¹²⁶ Wiggins, A., "El Caso Awas Tingni o el Futuro de los Derechos Territoriales de los Pueblos Indígenas del Caribe Nicaraguenses" i *Wani*, no. 30, Julio – Septiembre 2002: 6 – 21.

¹²⁷ Corte Interamericana de Derechos Humanos, "Sentencia de la Corte Interamericana de Derechos Humanos en el caso de la comunidad mayagna (sumo) Awas Tingni vs. la República Nicaragua", San José de Costa Rica, 31.8. 2001.

¹²⁸ En fjerdedel av BNP var bistand, en annen fjerdedel kom fra nicaraguanere i eksil. *The Economist*, "Net official aid", 21. mars 2002: 102.

¹²⁹ Se også: Castañeda, J., "Can't We All Get Along?" *Newsweek Latin America Edition*, 10.5.1999.

nye frihandelsområder i regionen. Derfor var det mindre politisk støtte til krav om særlige rettigheter for urfolk i Mexico enn i Nicaragua.

Urfolkorganisasjoner i andre land oppnådde altså former for regionalt autonomi som gikk betydelig lenger enn reformene i Mexico. Viktige prosesser, som avgjorde utfallet av krav om autonomi, foregikk fortsatt innenfor rammene av staten. Det understreker at partipolitikk og stat fortsatt har stor betydningen i en tid med et voksende globalt sivilisert samfunn.¹³⁰

4.5. Grenser for makt: Nettverk og lokal konflikt i Zinacantan

Jeg har argumentert for at nettverkene bidro til å spre informasjon som igjen bidro til at staten begrenset maktbruken mot zapatistene i Chiapas, men jeg har også hevdet at det fantes grenser for denne formen for makt. Jeg skal undersøke noen av disse begrensningene gjennom et eksempel fra kommunen Zinacantan i 2004. Eksempelet viser hvordan flere av prosessene jeg har undersøkt resulterer i nye konfliktlinjer der de globale solidaritetsnettverkene spiller en sentral rolle. Samtidig krever eksempelet en nyansert forståelse av demokratiseringsprosessen som førte til nye alliansene mellom lokale autoritære system og opposisjonspartier. Jeg bygger på egne observasjoner før og under konfrontasjonene mellom tradisjonelle ledere og medlemmer av EZLN, i tillegg til intervjuer med viktige ledere på begge sidene. Dessuten benytter jeg informasjon produsert av både lokale NGOer og aktivister i det globale solidaritetsnettverket.

Zinacantan er en kommune med drøyt 30 000 innbyggere i fjellområdet utenfor San Cristóbal de las Casas. "Tradisjonelle" urfolkledere i allianse med PRI dominerte lokalpolitikken fram til slutten av 1990-tallet. Da utfordret en gruppe handelsfolk fra grenden Nachig det tradisjonelle lederskapet i Zinacantan. Driftige handelsfolk i Nachig hadde satset på produksjon av grønnsaker og blomster i drivhus da den økonomiske krisen rammet regionen på 70 og 80-tallet. Nachig opplevde derfor vekst og velstandsøkning mens resten av Zinacantan var preget av nedgangstider. Disse handelsfolkene var viktige medspillere i det lokale korporative systemet, men var misfornøyde med at ledere fra kommunesenteret holdt på de mest sentrale posisjonene.¹³¹ De brøt med PRI og brukte opposisjonspartiet PRD som verktøy for å overta det politiske hegemoniet.

Valget i 2000 førte til helt nye politiske konstellasjoner i Chiapas. PRI tapte både guvernørvalget og lokalvalget i Zinacantan, men vinnerne var i begge tilfeller tidligere PRI-medlemmer. Collier beskriver de lokale lederne av PRD som de mest autoritære lederne fra det

¹³⁰ Colás, A., *International civil society: social movements in world politics*, Cambridge 2002.

¹³¹ Camacho, D. og Lomelí, A., "El ascenso de la Violencia en Zinacantan" i *Ojarasca La Jornada*, april 2004: 3-4; Aubry, A., "El Podér de Zinacantan" i *La Jornada* 24.4.2004: 18.

gamle korporative systemet.¹³² Politikk ble stort sett utøvd på samme måte som tidligere. Fellesgoder som skoler, veier, løyver etc. ble brukt som virkemidler for å konstruere et nytt lokalt korporativt system. Den nye ledelsen inngikk i det nye regionale maktsystemet på en slik måte at de uten straff kunne begå alvorlige brudd på menneskerettighetene. To medlemmer av PRI ble for eksempel lynsjet og drept av PRD-medlemmer i 2003 uten at de ansvarlige ble straffet.¹³³

Det korporative systemet i Zinacantan kom i konflikt med zapatister om rettigheter til vann og ulike religiøse forpliktelser knyttet til tradisjonell organisering. Fallende jordbrukspriser førte til økende fattigdom i mange grender i Zinacantan. Mange av de fattigste familiene begynte å gi det korporative systemet skylden for fattigdommen.¹³⁴ Mange av disse igjen, organiserte seg i EZLN. EZLN fikk derfor mange nye medlemmer blant de aller fattigste familiene i grender som Jechvó, Elambó Alto, San Isidro y Elambó Bajo. Denne prosessen utfordret de tradisjonelle måtene å utøve politikk på i Zinacantan.

Konflikten tilspisset seg da zapatistene i disse grendene nektet å ta på seg verv som de tradisjonelle lederne påla dem. PRD-ledelsen bestemte å stoppe vannforsyningen til zapatistene som straff for det som ble oppfattet som brudd på lokal tradisjon.¹³⁵ Lignende reaksjoner rammet også protestanter som nektet å utføre religiøse seremonier de ble pålagt.

Zapatistene fikk støtte fra andre zapatister i høgfjellet. Den 10. mars 2004 demonstrerte omkring 4000 zapatister i Zinacantan. Demonstrasjonen var fredelig helt til en gruppe lokale politifolk og tradisjonelle ledere la seg i et bakhold utenfor av en av grendene. De overfalt demonstrasjonstoget med steiner og skytevåpen og skadet minst tjue demonstranter som måtte behandles på sykehus. 125 familier flyktet fra grendene. Ordføreren hevdet at konflikten utelukkende handlet om tradisjonelt "fiendskap mellom rivaliserende urfolkgrupper".¹³⁶ Det var et forsøk på å avpolitiserer konflikten, men lyktes ikke.

Konfrontasjonen økte faren for nye krigshandlinger i Chiapas og provoserte derfor fram ekstra stor interesse fra både nasjonale og internasjonale medier. Ni uavhengige organisasjoner

¹³² Rus 2002: 187.

¹³³ Se for eksempel "El saldo, dos muertos y 15 lesionados; PRD y PRI acuerdan diálogo permanente. Firman la no agresión en Zinacantán", *La Jornada* 7.3.2003; Eget intervju José Jimenez Pérez, Secretario Municipal, PRD, Zinacantan.

¹³⁴ Intervju Junta de buen gobierno, mars 2004 og april 2005; Junta de Buen Gobierno "Corazón Céntrico de los Zapatistas Delante del Mundo", Caracol 2, Oventic, municipio de San Andrés Sakamchén de los Pobres, "Hostigan a bases zapatistas en Zinacantán", Oventic 5.1. 2004; Junta de Buen Gobierno "Corazón Céntrico de los Zapatistas Delante del Mundo", Caracol 2, Oventic, municipio de San Andrés Sakamchén de los Pobres, "Investigación de la Junta de Buen Gobierno "Corazón Céntrico de los Zapatistas Delante del Mundo", Caracol 2, Oventic, municipio de San Andrés Sakamchén de los Pobres, sobre la agresión a bases de apoyo del EZLN", Oventic 2004.

¹³⁵ Eget intervju med José Jimenez Pérez, Secretario Municipal, PRD, Zinacantan.

¹³⁶ Sitert i *Cuarto Poder* og *La Jornada* 11., 12. og 13. april 2004.

sendte en delegasjon til de aktuelle grendene i Zinacantan. De presenterte sine funn på en konferanse i San Cristóbal 12. april og kom med en helt annen versjon enn ordføreren. De ni organisasjonene hevdet at det hele var et godt planlagt og politisk motivert bakholdsangrep.¹³⁷

En rekke internasjonale medier deltok på pressekonferansen i San Cristóbal, og rapporten ble spredt over hele verden. I tillegg sendte de ni organisasjonene rapporten ut gjennom de alternative nettverkene på internett. Reaksjonene lot ikke vente på seg. I løpet av en uke hadde prominente aktivister som nobelprisvinner José Saramago, John Berger, Manu Chao, Carlos Taibo og 800 andre enkeltpersoner og organisasjoner skrevet under et opprop til støtte for de bortviste zapatistene. Oppropet ble trykket i flere aviser, blant annet i *La Jornada* som tradisjonelt støttet PRD.

Opposisjonspartiet PRD kunne ikke leve med at det ble skapt et slikt bilde av de lokale partilederne i Chiapas og sendte en delegasjon for å etterforske hendelsene. PRD var i en spesielt sårbar posisjon. Partiet var grunnlagt som en protest nettopp mot PRIs autoritære korporative system. Adolfo Gilly, som var en av grunnleggerne av partiet, hadde nylig publisert et åpent brev der han hevdet at PRD var i ferd med å bli som PRI.¹³⁸ PRD var derfor nødt til å reagere på forholdene i Zinacantan. Delegasjonen kom med hard kritikk mot de lokale lederne. Den 18. april rykket partiet inn en annonse i de store avisene der det het at partiet ”støttet EZLNs krav” og der de lovde ”å gjøre noe” med problemene i Zinacantan.¹³⁹ Også delstatsguvernøren måtte rykke inn annonser for å forklare at han tok avstand fra det som foregikk i Zinacantan.¹⁴⁰ Presset mot ordføreren i Zinacantan toppet seg da sentralkomiteen i PRD truet med å suspendere ham fra partiet.¹⁴¹

PRD i Zinacantan forsvarte seg med at zapatistene var en trussel mot den lokale tradisjonen fordi de nektet å innrette seg etter tradisjonelle måter å organisere vannrettigheter på.¹⁴² De brukte zapatistenes eget begrepsapparat til å forsvare aksjonen (”tradisjon” og ”kulturelle rettigheter”). Urbefolkningen i Zinacantan hadde rett til å løse konflikter på sin ”tradisjonelle” måte uten innblanding utenfra, hevdet ordføreren. Men han kunne ikke stå i mot presset utenfra. De 125 familiene kunne returnere til grendene sine tre uker etter bakholdsangrepet. Returen ble beskyttet av et stort oppbud av politimenn støttet av et

¹³⁷ Pressekonferanse i San Cristóbal 12. april 2004.

¹³⁸ Gilly, A., “El PRD un partido lejano del pueblo (carta abierta a Leonel Godoy)”, *La Jornada* 28.03.2003.

¹³⁹ PRD, ”Posición del PRD Acerca del Problema Político en Zinacantan, Chiapas”, Cuernavaca 18.4.2004.

¹⁴⁰ Gobierno de Chiapas, ”Zinacantan: posición y acciones del Gobierno de Chiapas” annonse i *La Jornada* 20.4.2004.

¹⁴¹ ”El PRD suspenderá derechos políticos al edil de Zinacantan”, *La Foja* 20.4.2004.

¹⁴² Eget intervju José Jimenez Pérez, Secretario Municipal, PRD, Zinacantan.

politihelikopter, mens journalister og menneskerettighetsorganisasjoner deltok i karavanen. Det samme gjorde aktivister fra minst ti land.

Konflikten viste at det globale solidaritetsnettverket reagerte raskt når lokale aktører varslet om konflikten. Omfanget av volden provoserte fram spontane reaksjoner fra hele nettverket. Presset virket på PRD som igjen la press på sine lokale ledere slik at familiene fikk vende tilbake til sine hjem. Men et år senere manglet zapatistfamiliene fortsatt vann og zapatistene i regionen brukte store deler av sitt budsjett på frakt av vann i tankbiler til familiene.¹⁴³ Zapatistfamiliene var fortsatt de fattigste av de fattige i disse grendene. Flere protestantiske familier mistet samtidig vannforsyningen. Tilgang til vann var fortsatt et virkemiddel som autoritære lokale ledere kunne bruke for å disiplinere befolkningen i Zinacantan.

Det globale solidaritetsnettverket var effektivt i akutte situasjoner med relativt omfattende overgrep og stor internasjonal medieinteresse. Men når kameraene var slått av og den internasjonale oppmerksomheten var rettet andre steder, var det tilbake til hverdagen i kommuner som Zinacantan. De globale nettverkene kunne bidra til å hindre omfattende brudd på menneskerettighetene, men var avhengige av stor oppmerksomhet.¹⁴⁴ De daglige ”små” overgrepene greide ikke å trenge igjennom filtrene som siler informasjon på veien til mottagerne.¹⁴⁵ De globale solidaritetsnettverkene bidro til å sette grenser for hvordan makt kunne utøves i Zinacantan, men de grunnleggende maktprosessene var stort sett som før.

4.6. Svakheter ved det globale solidaritetsnettverket

Jeg har hittil i avhandlingen fulgt utviklingen av det globale solidaritetsnettverket gjennom fire viktige hendelser (krigen i 1994, den militære offensiven i 1995, nederlaget i Kongressen i 2001 og striden i Zinacantan i 2004). Tradisjonelle medier spilte en avgjørende rolle for å spre informasjon om zapatistoppstanden i januar 1994. Internasjonale medier bidro til stor interesse for konflikten Chiapas slik at solidaritetsorganisasjoner fra hele verden opprettet forbindelser til EZLN. Møter i Las Cañadas førte til videre vekst i det globale solidaritetsnettverket som i løpet av 1994 utviklet lister på internett som forenklet kommunikasjon og samarbeid. Disse samarbeidsforumene var klare til aksjon da hæren rykket fram mot EZLN i februar 1995 og fikk stor betydning for produksjon og spredning av informasjon. De bidro til at den militære offensiven ble stoppet slik at fredsforhandlinger kunne starte. Grensene for betydningen av det

¹⁴³ Eget intervju Junta de buen gobierno, april 2005;

¹⁴⁴ Bob, C., *The Marketing of Rebellion. Insurgents, Media, and International Activism*, Pittsburgh 2005.

globale solidaritetsnettverket kom imidlertid tydelig til syne i striden om grunnlovsendingene i 2001. Staten lot seg ikke presse til å godkjenne avtalen fra San Andres til tross for stor aktivitet både hos nasjonale og internasjonale aktivister. Dessuten så vi at solidaritetsnettverket i større grad var avhengig av informasjon produsert av tradisjonelle medier. Konflikten i Zinacantan i 2004 viser videre at solidaritetsnettverket hadde innflytelse over maktutøvelse i situasjoner med betydelige overgrep som vekket global oppmerksomhet. Derimot hadde det globale solidaritetsnettverket liten innflytelse over maktutøvelse som ikke vekket slike sterke reaksjoner. Det var altså viktige grenser for betydningen av det globale solidaritetsnettverket.

Resultater fra andre undersøkelser av globale nettverk kan bidra til en dypere innsikt i svakhetene ved det globale solidaritetsnettverket knyttet til EZLN. Olesen har funnet at transnasjonale kampanjer er mest effektive når de oppfyller fem kriterier:¹⁴⁶ 1. De skaper overbevisende fortellinger om årsaker og sammenhenger som utfordrer motstanderens fortellinger; 2. De understreker følelser mer enn tekniske aspekter; 3. De argumenterer med en demokratisk terminologi; 4. De har betydelige økonomiske og menneskelige ressurser; 5. De greier å bygge allianser til stater og institusjoner. Undersøkelsene jeg har gjort av det globale solidaritetsnettverket rundt EZLN viser at nettverket greide å oppfylle flere av disse kriteriene, men ikke alle.

Undersøkelsene av det globale solidaritetsnettverket i 1995, 2001 og 2004 viser at de satte i verk kampanjer som tilfredstilte flere av de fem kriteriene til Olsen, men ikke alle.

1. Det globale solidaritetsnettverket skapte overbevisende fortellinger som utfordret statens versjoner på flere avgjørende tidspunkt i konflikten.

2. Solidaritetsnettverket greide å understreke følelser like mye som tekniske aspekter selv om fremstillingen av spørsmålet om internasjonale konvensjoner og detaljene i urfolkrettigheter kunne være utfordrende nok. Det ble skapt sterke menneskelige fortellinger i alle de konkrete situasjonene jeg har undersøkt. Fortellingene i 1994 handlet om fattigdom og vold, ofte sett gjennom øynene til barn og kvinner i grendene i Las Cañadas. Fortellingene i 1995 handlet ofte om flukt, eksil og sult. Fortellingene i 2001 ble personifisert gjennom subcomandante Marcos. Fortellingene i 2004 handlet også om flukt, eksil og sult. Alle disse fortellingene var egnet til å skape sterke følelser hos mottagerne og stimulerte til aktivitet.

¹⁴⁵ Chomsky, N. og Herman, E. S., *Manufacturing consent: the political economy of the mass media*, New York 2002.

¹⁴⁶ Olesen, T., "The transnational Zapatista solidarity network: an infrastructure analysis" i *Global Networks* 4, 1 2004: 89 – 107; Olesen, T., "Setting the Social Agenda in World Politics: Media, Public Opinion, and the Discursive Power of Transnational Campaign", konferansepaper på *Millennium: Journal of International Studies*, The London School of Economics and Political Science, October 20 – 21, 2004.

3. Argumentasjonen var også kledd i en demokratisk diskurs som understreket deltagelse og mangfold.

4. Men solidaritetsnettverket manglet både økonomiske og menneskelige ressurser. Det besto i hovedsak av organisasjoner som var små og svake sammenlignet med organisasjonene som arbeidet i Guatemala og Nicaragua.

5. Det globale solidaritetsnettverket greide heller ikke å bygge allianser til stater og institusjoner. Slike manglende allianser var en av mange faktorer som bidro til at kampen for urfolks kollektive rettigheter mislyktes i Mexico.

Den mexicanske staten greide i motsetning til det globale solidaritetsnettverket å bygge solide allianser og nettverk med tunge internasjonale aktører. Mexico var medlem i både OECD og NAFTA og kunne regne med støtte fra de andre landene mot eventuelle internasjonale sanksjoner. Det kom særlig tydelig fram under den økonomiske krisen i 1995 da Mexico fikk omfattende økonomisk støtte fra USA og IMF uten betingelser om bedringer for menneskerettighetssituasjonen. Det var heller aldri aktuelt med internasjonale sanksjoner da ILO kritiserte Mexico for manglende oppfølging av konvensjon 169 etter grunnlovsendringen i 2001. Kontrasten til situasjonen da Nicaragua vedtok autonomilovene for Atlanterhavskysten er tydelig. Nicaragua var den gang i konflikt med både naboland og USA, og det ytre presset bidro avgjørende til autonomiprosessen i Nicaragua.

Det var altså mange grunner til at regjeringen i Mexico sto i mot press fra det globale solidaritetsnettverket ved flere anledninger. Jeg skal i neste kapittel systematisere flere prosesser der stater er i konflikt med urfolksgrupper eller væpnede organisasjoner. Det vil åpne for en enda dypere analyse av situasjonen i Chiapas.

Kap 5 Empiri fra Chiapas i lys av teorier om ”liberal fred”

Det er nå nødvendig å reflektere over noen av resultatene så langt. Jeg viste i kapittelet ”EZLN blir formet” hvordan liberale økonomiske reformer truet institusjoner som urfolkene i Chiapas opplevde som viktige for identitet og tradisjon, og dermed førte til polarisering og krigsutbrudd. Den videre demokratiseringsprosessen i Mexico førte ikke til demping av konfliktnivået i Chiapas. Disse resultatene er ikke umiddelbart forenlige med det som i statsvitenskapen kalles ”den liberale freden”.¹ Ulike bidrag til teorien forsøker å vise at liberale demokratiske samfunn er fredligere på flere ulike måter enn andre samfunn.

Jeg tror at resultatene av min undersøkelse av konflikten i Chiapas kan gi verdifulle innspill til disse teoriene. Dessuten tror jeg at en ny analyse av empiri og teori kan bidra til en mer presis forståelse av de forholdene ved samfunnet i Chiapas som førte til konflikt og krig.

Liberale samfunn og fred

En rekke forskere hevder at liberale demokratiske regimer produserer mer ”fredlige samfunn.”² Oneal og Russett viser at det er mindre sannsynlighet for krig mellom to liberale demokratier enn andre konstellasjoner av regimer.³ Det er også mindre forekomst av krig mellom stater som handler mye med hverandre.⁴ Det hevdes også at det er mindre vold i demokratier enn i andre stater.⁵ Neumayer forsøker også å vise at det er mindre vold og annen kriminalitet i liberale demokratier.⁶ Disse teoriene gjør det rimelig å forvente at både demokratiseringsprosessen og økonomisk liberalisering skulle bidra til å redusere faren for voldsomme konflikter i Mexico.

Statsvitenskaplig forskning om ”liberal fred” bygger blant annet på statistisk materiale som viser en sammenheng mellom liberale og demokratiske samfunn og fravær av væpnede

¹ For en bred oversikt over ulike bidrag til ”den liberale fredsteorien”: Hegre, H., ”Development and the Liberal Peace” i *Nordic Journal of Political Economy* Vol. 31, nr. 1 2005: 17 – 46.

² Gartzke, E., ”Preferences and the Democratic Peace” i *International Studies Quarterly* vol. 44, no. 2, June 2000: 191-212; Chan, S., ”In Search of Democratic Peace: Problems and Promise,” i *Mershon International Studies Review*, Vol. 41, 1 May 1997: 59-91; Russett, B. og Oneal, J.R., *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations* Tuscaloosa 2000; Oneal, J. R., ”Empirical Support for the Liberal Peace” i Mansfield, E. D. og Pollins, B. M. (red.), *Economic Interdependence and International Conflict: New Perspectives on an Enduring Debate* Ann Arbor 2003; de Soysa, I. og Neumayer, E., ”False Prophet, or Genuin Savior? Assessing the Effects of Economic Openness on Sustainable Development, 1980 – 99” i *International Organization* 59, Summer 2005: 731 – 772.; Rudra, N., ”Globalization and the Strengthening of Democracy in the Developing World” i *American Journal of Political Science*, Vol. 49, No. 4, October 2004: 704 – 730.

³ Oneal, J. R. og Russett, B. M., ”The Kantian Peace: The Pacific Benefits of Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885 – 1992” i *World Politics* Vol. 52, nr. 1, 1999: 1 – 37.

⁴ Ibid.

⁵ Hegre 2005.

⁶ Neumayer, E., ”Good Policy can Lower Violent Crime: Evidence From Fixed Effects Estimation in a Cross-National Panel of Homicide Rates, 1980-97” i *Journal of Peace Research* 40 (6), 2003: 619-640.

konflikter. Årsaken skal være at liberale og demokratiske samfunn har mekanismer for konfliktløsning som gjør at konflikter oftere kan løses uten at de blir voldelige. Åpne demokratiske samfunn har også prosedyrer og institusjoner for maktutøvelse som sikrer deltagelse slik at myndigheter oppleves som legitime.

Tilhengere av teorien om ”den liberale freden” viser at handelsliberalisme og demokrati ofte opptrer samtidig. Det hevdes at utviklingen av demokrati var uløselig knyttet til utviklingen av frie handelsmarkeder og fri konkurranse, og at demokrati og frihandel dermed er gjensidig avhengig av hverandre.

Teorien støttes også av enkelte kvalitative studier av konkrete fredsprosesser som viser at næringslivet i flere land presset på for en fredlig løsning av konflikter. Mange velstående guatemalanere hadde for eksempel interesse av at Guatemala ikke ble ekskludert fra viktige markeder og noen av disse allierte seg med de delene av hæren som støttet arbeidet for en fredsavtale.⁷ Også i Colombia bidro næringslivsledere til å få i gang fredsforhandlinger i 1999. Økende internasjonal handel kan slik stimulere prosesser som over tid øker sjansen for å finne en fredelig løsning på konflikter på væpnede konflikter.

Mexico var inne i en demokratiseringsprosess med liberale økonomiske reformer da konflikten brøt ut i Chiapas. Partene kom ikke fram til en fredsavtale på tross av framvoksende demokratiske institusjoner og prosedyrer for maktutøvelse og konfliktløsning. Samtidig undertegnet mindre demokratiske regimer i Guatemala og El Salvador fredsavtaler med geriljaorganisasjoner. Det er et paradoks i forhold til teorien om ”den liberale freden”, og må undersøkes nærmere.

Valg av metode: Analyse basert på boolsk algebra

Jeg ønsker å bruke en metode som gjør det mulig å opprette dialog med eksisterende statsvitenskapelige og sosiologiske resultater. Det betyr at analysen må kunne behandle et relativt stort antall eksempler. Samtidig ønsker jeg å sammenligne *prosesser* der ulike variabler analyseres i sin kontekst.

Teorier om sammenhenger mellom fenomener kan testes mot empiri.⁸ Men med kvalitative metoder er det bare mulig å sammenligne et begrenset antall eksempler.⁹ Dette gjør testing av teorier og teoribygging problematisk. Statistiske metoder er et alternativ, men har

⁷ Intervju med tidligere forsvarsminister Julio Balconi, Guatemala By, april 2003. Krøvel, R., *UD, URNG og freden i Guatemala. Hovedfagsoppgave, NTNU*, Trondheim 1999.

⁸ Jon Elster sitert i Dahl. Jeg bruker begrepet ”teori” i den utvidede formen til Dahl. ”Teori” er da antagelser om sammenhenger mellom fenomener. Dahl, O., *Problemer i historiens teori, Universitetsforlaget*, Oslo 1997: 34.

⁹ Ragin hevder at grensen går ved fire til åtte caser. Ragin, C. C., *The Comparative Method. Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*, Berkeley 1987: 49.

andre problematiske sider i forhold til bruk på historiske problemer. Statistiske metoder kan brukes til å angi sannsynligheten for at en variabel opptrer i sammen med et bestemt resultat. Chan viste for eksempel at kriger ofte blir forkortet når en stormakt griper inn.¹⁰ Men Chans materiale viste også at krigene i noen tilfeller blir forlenget. Betydningen av en variabel er, med andre ord, avhengig av konteksten. Det er derfor nødvendig å undersøke kontekstene variablene opptrer i.

Boolsk algebra er et alternativ som gjør det mulig å sammenligne relativt mange caser som hver inneholder flere variabler. Boolsk algebra ble utviklet midt på 1800-tallet av George Boole, og omtales ofte som ”logisk algebra” eller ”algebra av sett”.¹¹ Det er et verktøy som er mye brukt i ingeniørfag, men er også brukt i sammenlignende studier. Wickham-Crowley sammenlignet prosesser som i Latin-Amerika hadde ført fram (eller ikke ført fram) til sosiale revolusjoner.¹² Charles Ragin har brukt boolsk algebra til å analysere historiske eksempler på bondeopprør.¹³ Steven Chan brukte boolsk algebra til å analysere variabler som førte til at kriger mellom stater ble lengre eller kortere.¹⁴ Disse undersøkelsene viser at boolsk algebra kan være et nyttig verktøy for analyse av mange prosesser som består av mange variabler.

Boolsk algebra gir mulighet til å analysere kombinasjoner av variabler. Metoden inneholder framgangsmåter for å eliminere variabler som er overflødige. Boolsk algebra reduserer kombinasjonen av variabler til det enklest mulige uttrykket for de variablene som kan påvises å ha hatt innflytelse på det aktuelle resultatet.

Det fins imidlertid bare et begrenset antall prosesser som kan inngå i en sammenligning. Begrenset populasjon gjør konklusjonene mer usikre.

Metoden starter med definisjon av variablene som skal undersøkes. Ragin mener at fem variabler vanligvis er det meste som kan undersøkes når populasjonen av prosesser er begrenset. De fem variablene kan kombineres på 32 ulike måter. Neste steg er å lage en tabell der alle de 32 ulike kombinasjonene er representert. Deretter gjøres det et utvalg av prosesser som skal sammenlignes. Prosessene forenkles slik at hver enkelt variabel enten er fraværende (0) eller til stede (1). Så kan de utvalgte og forenklete prosessene plottes inn i tabellen der de hører hjemme i forhold til kombinasjonen av variabler. Tabellen vil normalt vise at bare noen av de mulige kombinasjonene er representert i utvalget. Ved hjelp av logisk algebra kan

¹⁰ Chan, S., *Explaining War Termination: A Boolean Analysis of Causes* in *Journal of Peace Research*, no 1 2003: 49 – 66.

¹¹ Ragin 1987: 85.

¹² Wickham-Crowley 1992.

¹³ Ragin 1987.

¹⁴ Chan 2003.

ligninger for eksisterende kombinasjoner forenkles slik at vi står igjen med de enklest mulige kombinasjonene av variabler.¹⁵

Boolsk algebra, brukt på denne måten, sikrer at slutninger om sammenhenger mellom fenomener er logisk konsistente basert på et gitt utvalg av prosesser. Metoden gjør dessuten forenklinger synlige og etterprøvbare.

To utvalg av prosesser som skal sammenlignes

Jeg har i de foregående kapitlene vist at EZLN opprinnelig var en geriljaorganisasjon. Senere spilte EZLN en viktig rolle i organisering av en urfolkbevegelse i Mexico som gjør det relevant å sammenligne med andre latinamerikanske urfolkorganisasjoner. Jeg skal derfor gjøre to sammenligninger: Først en sammenligning av prosesser der geriljaorganisasjoner forhandlet med regimer om fredsavtaler. Deretter prosesser der urfolkorganisasjoner krevde regional autonomi.

Jeg gjør disse to sammenligningene for å teste om det fins kausale sammenhenger mellom utvalgte variabler og fredsavtaler eller avtaler om regional autonomi.

Følgende væpnede organisasjoner (perioden 1990 til 2004) er tatt med i sammenligningen: Utvalget består totalt av 16 organisasjoner.

Geriljaorganisasjoner i Latin-Amerika	Land
EZLN	Mexico
EPR	Mexico
URNG	Guatemala
FMLN	El Salvador
FARC	Colombia
Quintin Lame	Colombia
M-19	Colombia
ELN	Colombia
MRTA	Peru
Lysende Sti	Peru
Kontrollgruppe	
FRETELIN	Øst-Timor

¹⁵ Se Ragin 1987 for mer om bruk av boolsk algebra i kvalitative og kvantitative undersøkelser.

LTTE	Sri Lanka
PKK	Tyrkia
PLO	Midt-Østen
SPLA	Sudan
ETA	Spania

Sammenligningen bygger i stor grad på resultatene fra det EU-finansierte forskningsprosjektet *latautonomy*.¹⁶ Utvalget av urfolkorganisasjoner består av:

Urfolk og organisasjoner	Land
YATAMA	Nicaragua
Kun-folket i San Blas	Panama
flere mindre grupper	Venezuela
multietniske organisasjoner i Alto Rio Negro	Brasil
CONAIE	Ecuador
multietnisk <i>cocalero</i> - bevegelse i Chapare	Bolivia
mayabevegelsen	Guatemala
EZLN	Mexico
Mapucher:Partido de la Tierra y la Identidad og senere Wallmapu	Chile

Valg av variabler for sammenligningen

Jeg velger ut fem variabler for hver av prosessene som skal sammenlignes. Hver variable velges fordi jeg ønsker å teste teorier som sier at det fins kausale sammenhenger mellom den utvalgte variabel og fredsavtaler eller avtaler om regional autonomi. Grensene mellom kategoriene av hver variabel er ofte utydelig og handler mer om prosess enn om absolutte verdier.

¹⁶ Prosjektets hjemmeside: www.latautonomy.org

1. Jeg ønsker å undersøke om internasjonale nettverk har gitt organisasjoner en ny type makt i konflikter med staten. Variabelen S kodes S i de tilfellene der det kan påvises omfattende internasjonale solidaritetsnettverk. Den kodes s i de tilfellene der slike nettverk er av mindre betydning. Variabelen kodes s også i de tilfellene der det fins nettverk, men der nettverkene er dominert av eksilmiljøer (slik som tilfellet er for de tamilske tigrene LTTE) og ikke overskrider etniske grenser. Jeg oppretter dette skillet i tråd med Brysk som påpeker at *etniske* bevegelser organisert rundt det som skiller grupper fra hverandre, ofte fører til polarisering. Organisering rundt begrepet ”urfolk”, derimot, er multietnisk og grenseoverskridende og kan bidra til å bygge nye former for identitet som utfordrer etablerte normer og verdier.

2. Betydningen av internasjonal megling: FN og USA m.fl. var aktive i fredsforhandlingene i Guatemala og El Salvador, men ikke i forhandlingen i Mexico. Harvey og Arnsen hevder at fravær av slik megling var en av årsakene til at partene i Mexico ikke ble enige om en fredsavtale.¹⁷ Jeg koder I når internasjonale meglere har deltatt i fredsprosessene. Ellers koder jeg i.

3. Frihandelsavtaler (F): Variabelen kodes F i de tilfellene der det fins frihandelsavtale og f i de tilfellene der det ikke fins slike avtaler.

4. Det militære styrkeforholdet mellom partene blir i litteraturen framhevet som en viktig variabel som kan forklare vilje til å inngå avtaler.¹⁸ Jeg koder M når en av partene er tydelig militært overlegen.

5. Demokratisering: Jeg deler regimene inn i de to gruppene ”autoritære” (R) og ”demokratiske” (r).¹⁹ Jeg skal senere komme tilbake til problemer med demokratiseringsprosesser i Latin-Amerika.

Resultat av prosessene: Jeg koder A i de tilfellene der gerilja og stat inngår fredsavtale. Jeg gjør ingen vurdering av innholdet i avtalene.²⁰ Ellers koder jeg a.

¹⁷ Se for eksempel Harvey, N., ”The Peace Process in Chiapas: Between Hope and Frustration” i Arnsen, C. J. (red.), *Comparative Peace Processes in Latin America*, Stanford 1999: 6, 147.

¹⁸ Se for eksempel: Bloomfield, L. P., ”Why Wars End: A Research Note” i *Millennium* Vol. 26, No. 3, 1997: 721.

¹⁹ Sentral statistikk for koding hentet fra Freedom House’s Freedom Index (www.freedomhouse.org), The World Value Survey (www.worldvaluessurvey.org) and the PRIO/ Uppsala Conflict Dataset (www.pcr.uu.se/research/UCDP/UCDP_toplevel.htm). 30. 05 2005. Dessuten en rekke kvalitative studier som er oppført i litteraturlisten.

²⁰ Det kan være interessant å merke seg at geriljaen i El Salvador (FMLN) ikke var spesielt interessert i en avtale som inneholdt detaljerte reformer. De regnet med at de var sterke nok til å få igjennom nødvendige reformer etter de første frie valgene. I Guatemala, derimot, var geriljaen svak. Der spilte de internasjonal meglere en avgjørende rolle i å presse fram rettigheter for urbefolkningen og andre reformer. (Kilder: Egne intervjuer med geriljalederne Facundo Guardado (FMLN), Rolando Moran (URNG) og Gaspar Ilom (URNG))

Variabler i sammenligningen av urfolkbevegelser

Variablene solidaritetsnettverk (S), frihandelsavtaler (F) og regimetype (R) er valgt som for geriljabevegelserne. Dessuten ønsker jeg å undersøke ytterligere to variabler:

1. Bruk av våpenmakt (V) skiller enkelte urfolksbevegelser fra andre. Jeg koder V i de tilfellene urfolksorganisasjonene var i væpnet konflikt med regimet; v i de tilfellene der kampen foregikk med fredlige midler.

2. Størrelsen på de etniske minoritetene (M) kan ha hatt betydning for hvordan urfolksorganisasjoner formulerer sine krav og for statens respons. Jeg koder M i de tilfellene der urbefolkningen utgjør mer enn halvparten av befolkningen.

Kravene fra urfolkorganisasjonene kan enten resultere i avtale om regional autonomi (A) eller ingen slik avtale (a). De tilfellene der regimet ensidig vedtar lover som urfolksgruppene ikke aksepterer, regnes som ikke avtale. Det samme gjelder når regjeringen ensidig vedtar lovverk som innskrenker selvstyret til bare å gjelde på landsbynivå. Indre selvstyre i etnisk homogene grender har lang historie i Latin-Amerika. Jeg er imidlertid interessert i nyere prosesser som omfatter større regioner med mange grender. Derfor skiller jeg mellom den formen for selvstyre som fins i landsbyene (for eksempel i Chamula i høgfjellet i Chiapas) og de nye formene for regional autonomi (for eksempel på Atlanterhavskysten i Nicaragua).

Resultater for analysen av de væpnede gruppene

Jeg har brukt dataprogrammet Karnaugh minimizer for å utføre boolsk algebra på de to tabellene. Utskrifter fra Karnaugh minimizer med alle kombinasjoner av variabler er samlet bakerst i dette kapittelet.

Jeg inkluderte seks væpnede grupper fra land utenfor Latin-Amerika i utvalget. Formålet med denne kontrollgruppen var å framprovosere tvetydige resultater – altså tilfeller der samme kombinasjon av variabler har ført til motsatte resultat. Tvetydige resultater tvinger fram leting etter andre forklaringsvariabler enn de som er valgt. Men i dette tilfellet skapte ikke kontrollgruppen tvetydige resultater. Jeg beholdt derfor de valgte variablene.

De boolske ligningene for henholdsvis avtale (A) og ikke avtale (a):

$$A = fmRI + sfMRI + SfMrI \text{ og } a = sfmr + sfMRi + FMri$$

Den første boolske ligningen skal leses på følgende måte: Vi har eksempler på avtale (A) i tre kategorier: Enten kombinasjonen av fravær av frihandel (f), fravær av militær overlegenhet (m), med autoritært regime (R) og med internasjonal megling (I) eller kombinasjonen av fravær av solidaritetsnettverk (s), fravær av frihandel (f), med militær

overlegenhet til en av partene (M), med demokratisk regime (r) og fravær av internasjonal meglings (i), eller kombinasjonen av solidaritetsnettverk (S), fravær av frihandel, med militær overlegenhet til en av partene (M), demokratisk regime (r) og med internasjonal meglings (I).

Alle de andre boolske ligningene leses også etter samme system. Variabler som er utelatt fra ligningene har ikke påviselig betydning for resultatet. Vi kan observere tre kategorier av kombinasjoner som har ført fram til en avtale i dette utvalget:

1. Et autoritært regime forhandler med militært relativt jevnbyrdig gerilja. Landet befinner seg utenfor frihandelsområder og forhandlingene foregår med internasjonal meglings.
2. Et militært overlegent demokratisk regime som ikke inngår i et frihandelsområde forhandler med en gerilja uten nettverk av solidaritet og uten meglings fra det internasjonale samfunnet.
3. Et militært overlegent demokratisk regime som ikke inngår i et frihandelsområde forhandler med en gerilja med et stort solidaritetsnettverk. Forhandlingene foregår med meglings fra det internasjonale samfunnet

Vi har også observert tre typer kombinasjoner av variabler som ikke har ført fram til avtale:

1. Demokratisk regime uten frihandelsavtale i konflikt med væpnet gruppe uten internasjonalt solidaritetsnettverk.
2. Militært overlegent autoritært regime utenfor frihandelsområde i konflikt med væpnet gruppe uten internasjonalt solidaritetsnettverk og uten meglings fra det internasjonale samfunnet.
3. Militært overlegent demokratisk regime i frihandelsområdene i konflikt med gerilja uten meglings fra det internasjonale samfunnet.

Det er mulig å kombinere de fem variablene på 32 ulike måter, men det fins bare ti ulike kombinasjoner representert i utvalget. Det betyr at det ikke fins eksempler på 22 av de mulige kombinasjonene av variablene. Mange teoretisk mulige kombinasjoner av variabler er utenkelige i praksis.²¹ (Mennesker organiserer seg ikke helt tilfeldig.²²) Det er imidlertid et problem at populasjonen i denne analysen ikke er stor nok til å inkludere alle kombinasjoner som kunne ha vært mulig.

Resultater av analysen av urfolksorganisasjoner

Vi har disse boolske ligningene (A= avtale om regionalt autonomi og a = ingen avtale):

²¹ Se Ragin for en mer utfyllende drøfting.

²² Det er for eksempel vanskelig å tenke seg autoritære regimer med frihandelsavtaler av typen EU eller NAFTA.

$A = frvm + SfRVM$ og $a = sfrM + SFrVM$

Vi har to kategorier kombinasjoner som har ført til avtaler om autonomi for urbefolkningene i dette utvalget:

1. Demokratisk regime utenfor frihandelsområde i land med liten etnisk minoritet som ikke tar i bruk væpnet kamp.
2. Autoritært regime utenfor frihandelsområde som gjør avtale med liten minoritet som både bruker våpenmakt og er en del av et internasjonalt solidaritetsnettverk.

Vi har også to typer kombinasjoner som ikke har ført fram til avtale om regional autonomi:

1. Stor minoritet uten internasjonalt solidaritetsnettverk i land med demokratisk regime utenfor frihandelsområde.
2. Stor minoritet med internasjonalt solidaritetsnettverk som tar i bruk våpenmakt mot demokratisk regime i land innenfor frihandelsområde.

Vi har ingen eksempler på de følgende typene av kombinasjoner i utvalget:

$p = sfrVm + sfr + sF + SfrvM + SfrV + SfRv + SfRVm + SFrV + SFrVm + SFR$

Noen av disse kombinasjonene er usannsynlige. Det gjelder for eksempel alle varianter som inneholder kombinasjonen autoritære regimer i frihandelsområde. Det er likevel flere mulige kombinasjoner av variablene som mangler i utvalget. Det betyr at vi mangler viktig empiri, for eksempel disse tenkelige kombinasjonene:

1. Demokratisk regime uten frihandelsavtale i konflikt med en liten etnisk minoritet som ikke bruker våpenmakt, og som ikke har stort internasjonalt solidaritetsnettverk.
2. Autoritært regime utenfor frihandelsområde i konflikt med minoritet uten internasjonal solidaritetsnettverk.
3. Land i frihandelsområder i konflikt med urfolksorganisasjoner uten internasjonalt solidaritetsnettverk.
4. Demokratisk regime uten frihandelsavtale i konflikt med en stor etnisk minoritet som ikke bruker våpenmakt, men som har stort internasjonalt solidaritetsnettverk.
5. Demokratisk regime uten frihandelsavtale i konflikt med væpnet etnisk minoritet med stort internasjonalt solidaritetsnettverk.
6. Autoritære regimer utenfor frihandelsområder i konflikt med minoritet som ikke er væpnet og som har stort internasjonalt solidaritetsnettverk.
7. Autoritære regimer utenfor frihandelsområder i konflikt med liten etnisk minoritet som både er væpnet og som har stort internasjonalt solidaritetsnettverk.

8. Demokratisk regime i frihandelsområde i konflikt med etnisk minoritet som har stort internasjonalt solidaritetsnettverk, men som ikke bruker våpen.

9. Demokratisk regime i frihandelsområde i konflikt med liten etnisk minoritet som har stort internasjonalt solidaritetsnettverk og som bruker våpen.

Det er få eksempler på minoriteter som forhandler om autonomi med autoritære regimer.²³ Det skyldes at kravet om regional autonomi først ble vanlig på nittitallet. Disse prosessene faller i tid sammen med demokratiseringsprosesser i mange av landene som tidligere var styrt av autoritære regimer. De er derfor ofte kategorisert som ”demokratier” i denne undersøkelsen.

Analyse av resultatene

Undersøkelsen gir ikke holdepunkter for å hevde at det fins noen direkte kausal sammenheng mellom en enkelt variabel og et konkret resultat. Analysen av utvalget gir for eksempel ikke støtte til teorier om kausal sammenheng mellom demokrati og regional autonomi. Dette resultatet understreker betydningen av samspill mellom flere variabler i samme prosess.

Kategorien fmRI har ført fram til avtaler. Autoritære regimer utenfor frihandelsområder kan være påvirkelige for internasjonal megling dersom det ikke er utsikter til militær seier. En hypotese kan være at denne typen regimer har mest å vinne (adgang til markeder) ved å inngå avtale. De har også risiko for tap (utestenging fra handelsavtaler). Det gir internasjonale meglere handlingsrom.

Kategorien sfMRI er mer problematisk. Her kom demokratisk regime og væpnede grupper fram til en avtale uten internasjonal megling, uten solidaritetsnettverk, og til tross for at regimet var militært overlegent. Men alle disse tilfellene stammer fra en og samme konflikt, (Colombia) der andre og større væpnede organisasjoner samtidig førte krig mot regimet (FARC og ELN). Det er derfor sannsynlig at de mindre gruppene dro nytte av de andre organisasjonenes militære styrke. Regimet inngikk avtaler med de små organisasjonene slik at de kunne frigjøre ressurser til å bekjempe de militært sterkere organisasjonene.

Kategorien SfMRI tyder igjen på at internasjonal megling og press fra solidaritetsnettverk er av betydning for demokratiske regimer som ikke er medlem av frihandelsområder. Det gjelder også i tilfeller der det demokratiske regimet er militært overlegent.

²³ Bortsett fra Nicaragua ca. 1986/1987.

Det ble ikke avtale for kategorien sfmr. Her er det trolig to prosesser som spiller inn. En væpnet gruppe med relativt stor militær slagkraft kan ha interesse av å fortsette den militære kampen. Fraværet av solidaritetsnettverk skyldes i noen tilfeller at organisasjonen er ideologisk dogmatisk (i tilfellet FARC i Colombia). Samtidig kan demokratiske regimer i denne kategorien regne med at de har støtte nasjonalt og internasjonalt for å avvise kompromiss.

For kategorien sfMRI, vil jeg foreslå at fraværet av frihandelsavtale ikke spiller noen rolle for at det ikke ble avtale. Det fins ingen eksempler på kombinasjonen av autoritært regime og frihandelsavtale, og får seg derfor ikke eliminere. Vi må derimot anta at fravær av solidaritetsnettverk og internasjonal megling har betydning. Et militært overlegent autoritært regime vil ha få insentiver til å inngå kompromiss uten press utenfra.

Kombinasjonen FMri førte ikke til avtale i dette utvalget. Vi må anta at et demokratisk regime som allerede nyter godt av handelsfordelene en frihandelsavtale innebærer, har få grunner til å inngå kompromiss dersom regimet er militært overlegent. Vi kan ikke avvise at fravær av internasjonal megling har betydning, men resultatene antyder at det ikke spiller noen rolle om det fins solidaritetsnettverk eller ikke.

Resultatene fra undersøkelsen av urfolksorganisasjoner er særlig interessant for kategorien relativt stor minoritet som bruker væpnet kamp for autonomi. Her viser analysen motsatt resultat for to konstellasjoner regimer: Autoritært regime utenfor frihandelsområde inngikk avtale om autonomi. Demokratisk regime innenfor frihandelsområde avviste regionalt autonomi. Resultatet antyder igjen at autoritære regimer under spesielle omstendigheter er villige til å inngå kompromiss som demokratiske regimer ikke aksepterer. Det kan skyldes en kombinasjon av ytre press og manglende legitimitet hos egen befolkning. Et demokratisk regime som er medlem av frihandelsområde vil normalt kunne regne med politisk og militær støtte fra andre stater i tilfelle væpnet opprør. Det vil også kunne ha større legitimitet og støtte i egen befolkning.

Kategorien a = sfrM krever ekstra stor varsomhet. Store etniske minoriteter i demokratiske land (som Bolivia) har ofte reelle muligheter til å influere eller dominere politiske prosesser innenfor rammene av staten. Urfolkorganisasjoner i slike land har derfor sjelden reist krav om regional autonomi. I Bolivia, for eksempel, har krav om regionalt autonomi kommet fra velstående grupper i regioner som tradisjonelt har hatt en dominerende

posisjon i staten, men som nå blir utfordret av urfolkorganisasjoner som erobrer makt over staten.²⁴

Det fins en rekke tilfeller av små etniske minoriteter som i land utenfor frihandelsområder har fått regional autonomi. Disse gruppene har ikke brukt våpenmakt. I noen av tilfellene har internasjonale solidaritetsnettverk deltatt i prosessene. I andre tilfeller har de foregått uten slike solidaritetsnettverk. Vi kan derfor ikke hevde at nettverkene har spilt en viktig rolle i dette utvalget. Det er derimot påfallende at disse små ubevæpnede gruppene har oppnådd former for autonomi som væpnede grupper med store solidaritetsnettverk ikke har fått til. En forklaring kan være at disse gruppene nyter godt av arbeidet overnasjonale organisasjoners gjør for urfolk selv om de ikke har internasjonale solidaritetsnettverk knyttet til sine konkrete saker. Dette resultatet leder også oppmerksomheten mot regimetype og handelsforhold. Jeg foreslår at årsakene må finnes i de konkrete konfliktene som finnes mellom krav om regional autonomi og ønsker om videre økonomisk liberalisering.²⁵ Presset for videre økonomisk liberalisering ser ut til å være særlig stort i land som er medlemmer av forpliktende frihandelsområder. Det er et hinder mot avtaler som setter grenser for ekspansjon av frihandel til nye områder av økonomien – slik som San Andres-avtalen i Chiapas.

Hva forteller resultatene om variablene

Arbeidet med denne analysen har vist at slike sammenligninger krever en grad av forenkling som er problematisk. Grensen mellom ”til stede” og ”ikke tilstede” er ofte utydelig i sosiale og politiske prosesser. Variablene kan også endre innhold over tid, slik som i Colombia der regimet forhandlet med geriljaorganisasjonen FARC både på åttitallet og nittitallet. Det er liten tvil om at regjeringen til Andres Pastrana hadde større demokratisk legitimitet i 1999 enn regjeringen hadde hatt 15 år tidligere. Det illustrerer også at variabler som ”regime” ofte dreier seg mer om prosesser og bevegelse i retning av idealer (som demokrati), enn faktiske tilstander av enten - eller. Slike eksempler understreker behovet for å kombinere kvantitative undersøkelser med historiske og kvalitative undersøkelser. Disse forenklingene medfører imidlertid ikke større grad av forenkling enn ved bruk av alternative metoder for sammenligning.

Min undersøkelse lider av at utvalget er begrenset. Jeg har sammenlignet 16 væpnede grupper og ni prosesser som inkluderer urfolksorganisasjoner. Det er et større utvalg enn det

²⁴ Som den lokale eliten i Santa Cruz som i folkeavstemning 2004 krevde regionalt autonomi.

²⁵ Bare 16 % av 450 urfolksledere i Mexico, Panama, Ecuador, Nicaragua og Bolivia støtter USAs forslag om et frihandelsområde i Latin-Amerika (ALCA). Ortega, M. H. og Nissen Daza, M., *LatAutonomy Project. Informe Global. Percepciones de la Autonomia Regional*, Managua 2004: tabell 36.

som lar seg sammenligne med kvalitative metoder. Likevel viste gjennomgangen av det begrensede utvalget av urfolksprosesser at det manglet viktig empiri siden mange teoretisk mulige kombinasjoner av faktorene ikke fins i utvalget.

Det begrensede utvalget gjør at resultatene av denne analysen ikke egner seg som grunnlag for å formulere teorier. Jeg vil derimot hevde at resultatene egner seg for å teste eksisterende teorier fordi hver ny prosess som inneholder ny informasjon kan bidra til ny kunnskap om allerede formulerte teorier. Ved bruk av boolsk algebra har nye prosesser blitt inkludert i sammenligningen på en slik måte at de opprinnelige teoriene kan problematiseres og modifiseres. Dette er grunnlaget for dialog med den eksisterende statsvitenskaplige og sosiologiske litteraturen om ”den liberale freden”.

Undersøkelsen gir verdifull informasjon om de utvalgte variablene på særlig fem områder i Latin-Amerika:

1. Internasjonal megling kan sies ha spilt en rolle i land som *ikke* er medlem av frihandelsområder. Det antyder et behov for kvalitative undersøkelser av hva slags insentiv og straffetiltak internasjonale meglere kan bruke i forhold til regimer i en slik situasjon.

2. Regimetype ser også ut til å kunne spille en rolle i samspill med andre variabler. Autoritære regimer kan i spesielle situasjoner være mer villige til å inngå kompromiss med væpnede grupper enn demokratiske regimer. Demokratiske regimer i frihandelsområder ser ut til å være lite påvirkelige for krav fra både væpnede grupper og urbefolkningsgrupper.

3. Frihandelsområder ser ut til å ha en betydning for regimenes vilje til å inngå kompromiss. Det kan tolkes i flere retninger. Det kan bety at regimet i slike områder kan regne med politisk og økonomisk støtte fra andre land i frihandelsområdet. Dessuten er frihandelsområder bygget på et bestemt syn om hvordan utvikling kan stimuleres (nedbygging av tollgrenser, reduksjon av subsidier, privat eiendomsrett, stram finanspolitikk etc.). Krav fra geriljagrupper og urfolksorganisasjoner var ofte i konflikt med slike liberale økonomiske tiltak.

4. Internasjonale nettverk av solidaritet har i spesielle kontekster spilt en rolle sammen med andre variabler. Vi har derimot ikke grunnlag for å si at slike nettverk har påvirket resultatet i prosesser som involverer demokratiske regimer i frihandelsområder i dette utvalget.

5. Urfolkgrupper som brukte fredlige midler oppnådde former for regional autonomi som større grupper med våpenmakt og internasjonal solidaritetsnettverk ikke oppnådde. Det understreker igjen behovet for å studere regimestyrke i forhold til indre prosesser og internasjonale forhold.

Lavintensitetsdemokrati

Min undersøkelse av krig og konflikt i Chiapas har hittil bygget på en del grunnleggende forestillinger om sammenhenger i samfunnet. Jeg har for eksempel forestilt meg at demokratiseringsprosesser kan føre til åpnere samfunn. Jeg har også ment at ytringsfrihet, organisasjonsfrihet og demokratiske valg bidrar til konstruksjon av gode samfunnsinstitusjoner som reduserer maktmisbruk i forvaltning, domstoler og hos politiske myndigheter. Dermed kan det føre til at flere konflikter kan løses på fredlig vis. Krigen i Chiapas viser imidlertid at demokratiseringsprosesser i bestemte sammenhenger kan bidra til konflikt.

Undersøkelsen i dette kapittelet viser at Chiapas ikke var et særtilfelle i så henseende. Det var ingen automatisk sammenheng mellom demokratiseringsprosesser og fredlige samfunn. Demokratiseringsprosessene førte riktig nok til at en rekke geriljaorganisasjoner inngikk fredsavtaler med regimene, men de fleste av disse avtalene ble gjort av regimer med svak legitimitet.

Demokratiseringsprosessene spilte altså en tvetydig rolle i Latin-Amerika. Først og fremst viser undersøkelsen at kategorien ”demokratisering” er utilstrekkelig for å forstå hvorfor noen samfunn er fredligere enn andre. Det reiser også prinsipielle spørsmål om verdien av store statistiske undersøkelser basert på så upresise kategorier. Det er nødvendig å gjøre en kritisk analyse av innholdet av disse demokratiseringsprosessene for å forstå hvorfor de i enkelte tilfeller bidro til konflikt. Jeg tror at resultatet av en slik kritisk analyse vil gi nyttig innsikt for den videre undersøkelsen av konfliktene i Chiapas.

Min analyse bygger videre på Hegres kritiske undersøkelse av teoriene om ”den liberale freden”.²⁶ Han hevder at graden av folkelig *deltagelse* og *innflytelse* over statens maktutøvelse er avgjørende for om liberale samfunn blir mer fredlige enn andre. Formelt demokrati med relativt frie valg, er ingen garanti for folkelig deltagelse og innflytelse over statens maktutøvelse. En omfattende litteratur har de siste årene tatt for seg problematiske sider ved demokratiseringsprosessene i Latin-Amerika.²⁷ Demokratiseringsprosessene har

²⁶ Hegre, H., *The Limits of the Liberal Peace*, Oslo 2004.

²⁷ For eksempel: Richards D.G., “The poverty of democracy in Latin America” i *Review of Radical Political Economics*, Volume 33, Number 2, Spring 2001: 139-163(25); Kruit, D., “Low Intensity Democracies: Latin America in the Post-dictatorial Era” i *Bulletin of Latin American Research*, Volume 20, Number 4, October 2001: 409-430; Fox, J., “The Difficult Transition from Clientelism to Citizenship: Lessons from Mexico” i Villa, D., *The New Politics of Inequality in Latin America*, Oxford 1997: 391-421; Knight A., “Democratic and Revolutionary Traditions in Latin America” i *Bulletin of Latin American Research*, Volume 20, Number 2, April 2001: 147-186; Ochoa Bilbao, L., “Mexican Intellectuals and Policy Alternation (2000–2004)” i *Review of Policy Research*, Volume 22, Number 1, January 2005: 17-26; Hughes, S. og Lawson, C., “The Barriers to

mange steder ikke ført til større folkelig deltagelse og innflytelse.²⁸ Prosessene førte imidlertid ofte til fornying av gamle autoritære mekanismer for sosial kontroll.²⁹

Litteraturen peker på flere av de mekanismene som begrenser demokratiseringsprosessene i Latin-Amerika. Store økonomiske ulikheter fortsetter å ekskludere fattige som ofte har mangelfull skolegang eller dårlig tilgang til informasjon gjennom aviser og andre medier.³⁰ Økonomisk polarisering fører til konsentrasjon av økonomisk makt med betydelige konsekvenser for deltagelse og innflytelse. En relativt liten gruppe oligarker eier de viktigste mediene og dominerer dermed både produksjon og distribusjon av informasjon.³¹ Deltagelse og innflytelse hindres også av nye former for patron-klient-relasjoner der økende økonomisk polarisering spiller en forsterkende rolle.³² Samtidig utøver uformelle nettverk av byråkrater og politikere fortsatt betydelig makt.³³ Hær og politi har ennå betydelig innflytelse over politiske prosesser.³⁴ Politisk vold og kriminalitet fortsetter å hindre deltagelse i demokratiske prosesser. Guatemala, Honduras og El Salvador innførte for eksempel drakoniske lover som skal ramme symboler på medlemskap i voldelige

Media Opening in Latin America” i *Political Communication*, Volume 22, Number 1, January-March 2005: 9-25; Assetto V.J.; Hajba E. og Mumme S.P., “Democratization, decentralization, and local environmental policy capacity: Hungary and Mexico” i *The Social Science Journals*, Volume 40, Number 2, 2003: 249-268; Brito, A. B. de., “Truth, Justice, Memory, and Democratization in the Southern Cone” i Brito, A. B. de (red.), *The Politics of Memory and Democratization*, Oxford 2001: 119-161; Montecinos V., “Feminists and Technocrats in the Democratization of Latin America: A Prolegomenon” i *International Journal of Politics, Culture, and Society*, Volume 15, Number 1, 2001: 175-199; Inglehart, R., “Postmodernization Erodes Respect for Authority, But Increases Support for Democracy” i *Critical Citizens*, March 1999: 236-257; Bresser-Pereira, L. C., “The Transition to Liberal Democracy” i Bresser-Pereira, L. C., *Democracy and Public Management Reform - Building the Republican State*, Oxford 2004; 41-53; Pérez O.J., “Democratic Legitimacy and Public Insecurity: Crime and Democracy in El Salvador and Guatemala” i *Political Science Quarterly*, Volume 118, Number 4, 1 December 2003: 627-644; Sanchez O., “Beyond Pacted Transitions in Spain and Chile: Elite and Institutional Differences” i *Democratization*, Volume 10, Number 2, 2003: 65-86; Vilas, C. M., “Participation, Inequality, and the Whereabouts of Democracy” i Vilas, C. M., *The New Politics of Inequality in Latin America*, Oxford 1997: 3-43; Durán-Palma, F.; Wilkinson, A.; Korczynski, M., “Labour reform in a neo-liberal 'protected' democracy: Chile 1990-2001” i *International Journal of Human Resource Management*, Volume 16, Number 1, January, 2005: 65-89; Jackson D.W.; Dodson J.M.; O’Shaughnessy L., “Protecting Human Rights: The Legitimacy of Judicial System Reforms in El Salvador” i *Bulletin of Latin American Research*, Volume 18, Number 4, October 1999: 403-421; Kamrava M.; Mora F. O., “Civil society and democratisation in comparative perspective: Latin America and the Middle East” i *Third World Quarterly - Journal of Emerging Areas*, Volume 19, Number 5, 1 December 1998: 893-915; Agüero F., “Legacies of Transitions: Institutionalization, the Military, and Democracy in South America” i *The International Studies Review*, Volume 42, Number 2, November 1998: 383-404; Garretón M.A., “Chile 1997-1998: The Revenge of Incomplete Democratization” i *International Affairs*, Volume 75, Number 2, April 1999: 259-267; Taylor, L., “From Fujimori to Toledo: The 2001 Elections and the Vicissitudes of Democratic Government in Peru” i *Government and Opposition*, Volume 40, Number 4, September 2005: 565-596; Lynch N., “New Citizens and Old Politics in Peru” i *Constellations*, Volume 4, Number 1, 1997: 124-140.

²⁸ Richards 2002.

²⁹ Richards 2002.

³⁰ Vilas 1997.

³¹ Hughes 2005.

³² Fox 1997.

³³ Richards 2001.

³⁴ Kruit 2001.

ungdomsgjenger.³⁵ Nye lover mot vold og kriminalitet innskrenker yringsfriheten og organisasjonsfriheten. Alle disse mekanismene bidrar til det som Hughes med rette beskriver som autoritær lovgivning og en generelt svak stilling for ”the rule of law”.³⁶ Disse problemene rammer ikke alle grupper likt. Demokratiseringsprosessene i Latin-Amerika har derfor i stor grad ført videre mekanismer som ekskluderer utsatte grupper fra deltagelse og innflytelse i stanes maktutøvelse.

Slike grenser for demokratiet var tydelige i Chiapas. Økonomisk polarisering førte til ekskludering av utsatte grupper. Formelle og uformelle nettverk av byråkrater og politikere fortsatte dessuten å dominere lokalpolitikk i mange kommuner. Krigen ga politi og hær nye fullmakter i kampen mot mistenkte zapatistsympatisører og andre radikale grupper. Rettsvesenet var ikke uavhengig av politikere, teknokrater, godseiere, hær og politi, men deltok i patron-klient-relasjoner med alvorlige konsekvenser for lov og rett. Det var altså tydelige grenser for folkelig deltagelse og innflytelse i Chiapas til tross for gradvis innføringen av formelt demokrati.

Rekkefølgen på de politiske og økonomiske reformene spilte en viktig rolle for polarisering, konflikt og krig i Chiapas. Det var av stor betydning at de økonomiske reformene ble startet mens det fortsatt var alvorlige begrensninger på yringsfrihet og organisasjonsfrihet. De økonomiske reformene førte til privatisering av statsmonopoler og åpnet for sterkere konkurranse, men uten at det ble gjort en tilsvarende sanering av formelle og uformelle nettverk som dominerte maktutøvelse. De korporative systemene kunne derfor bruke sin politiske makt til å konsentrere økonomisk makt som igjen kunne investeres i nye patron-klient-relasjoner.

De økonomiske reformene spilte imidlertid en tvetydig rolle i Chiapas. På den ene siden førte de til polarisering og konsentrasjon av økonomisk makt som hindret utvikling av folkelig deltagelse og innflytelse. På den andre siden førte de til at Chiapas ble dradd inn i globale flyter av verdier og sanksjoner som bidro til å sette grenser for maktutøvelse. Selv om store grupper ikke deltok direkte eller hadde innflytelse over statens maktutøvelse i Chiapas, kunne de likevel bygge globale allianser som indirekte satte grenser for maktutøvelsen.

Jeg skal i neste kapittel undersøke hvordan disse prosessene utspilte seg i Chiapas

³⁵ Lovene forbyr medlemskap i gjengene. Antatte gjengmedlemmer kan dømmes til langvarige fengselsstraffer fordi de bærer symboler som indikerer medlemskap i en slik gjeng.

³⁶ Hughes 2005.

Appendiks: Koding av variabler

Koding av variabler er i de fleste tilfeller basert på en sammenligning mellom de ulike organisasjonene og sammenhengene (slik det er gjort rede for i kapittelet).

1. Geriljaorganisasjoner

Variabel A: Organisasjonene URNG, FMLN, Quintin Lame, M-19, PLO og SPLA inngikk avtaler og kodes A. De vanskelige grensetilfellene er LTTE og senere ETA der det i 2006 pågikk samtaler med våpenhvile som kunne lede fram til en avtale. Jeg koder imidlertid a siden det var gjort flere lignende forsøk på 90-tallet som ikke førte fram til avtale.

Variabel S: EZLN kodes S. De vanskelig grensetilfellene er FMLN og PLO. Det var aktive støttegrupper for FMLN i de fleste land både i Europa og Nord-Amerika. Jeg mener derfor at FMLN må kodes på linje med EZLN. Det var også organisasjoner som støttet krav om palestinsk frigjøring i de fleste Europeiske og nordamerikanske land (som Palestinakomiteen i Norge m.fl.). Jeg mener derfor at PLO også må kodes på linje med EZLN. Det fantes også enkelte støttegrupper for noen av de andre organisasjonene, men disse var små og mindre viktige i forhold til disse tre andre nettverkene.

Variabel F: Mexico og Spania var uten tvil medlemmer av frihandelsområder. Mercosur i Sør-Amerika er et vanskelig grensetilfelle. Handelen mellom landene i Mercosur var imidlertid av langt mindre betydning for medlemmene og utgjorde en relativt liten del av den totale handelen til landene. Jeg lar derfor skillet gå mellom Mexico og Spania på den ene siden, og de andre landene på den andre.

Variabel M: Det vanskelig grensetilfellet er her URNG. URNG led mange militære nederlag på 80-tallet, men vokste igjen på 90-tallet. Organisasjonen hadde ingen mulighet til å vinne en militær seier over regimet, men hadde ca. 3000 geriljasoldater ved demobilisering.

Geriljaorganisasjonene var godt utstyrte og hadde vist at de ikke lot seg slå selv om regimet tok i bruk alle midler. EZLN hadde også flere tusen geriljasoldater, men bare noen hundre av disse var godt utstyrt. Jeg lar derfor grensen gå mellom FARC, ELN, FMLN, MRTA, Lysende Sti, LTTE, PKK, SPLA og URNG på den ene siden, og de andre organisasjonene på den andre.

Variabel R: Peru er et vanskelig grensetilfelle. President Alberto Fujimori ble valgt gjennom relativt frie valg, men gjennomførte et "selvkupp" og satte grunnlov og nasjonalforsamling ut av spill. Det er senere godt dokumentert at regimet tok i bruk overvåkning, bestikkelser og autoritære midler for å svekke lovgivende og dømmende statsmakt. Jeg koder derfor regimet i Peru sammen med regimene i El Salvador, Guatemala, Indonesia og Sudan.

Variabel I: PLO, SPLA, LTTE, FARC og URNG er relativt tydelige eksempler på organisasjoner som har deltatt i forhandlinger støttet av internasjonal megling. FARC og ELN har begge deltatt i forhandlinger både med og uten slik megling. Jeg koder I fordi forhandlingene etter 1990 var støttet av internasjonal megling.

2. Urfolkorganisasjoner

Variabel A: Guatemala og Bolivia er vanskelige grensetilfeller. Avtalen mellom URNG og regimet inneholdt paragrafer om jordreformer som kunne få konsekvenser for urfolk. Jeg koder likevel A siden urfolkorganisasjoner ikke deltok direkte i forhandlingprosessen da disse forholdene ble tatt opp. Urfolks selvstyre er mer avgrenset i Guatemala enn f.eks. i Nicaragua og Panama der det ble opprettet autonome regioner. Det samme gjelder også for Bolivia der grunnloven garanterer etniske grupper indre selvstyre i små geografiske områder. Jeg koder derfor A bare for Nicaragua, Panama, Venezuela og Brasil.

Variabel S: YATAMA og grupper i Brasil (Alto Rio Negro) er vanskelig grensetilfeller. YATAMA (tidligere MISURASATA) hadde støtte fra konservative politikere og kirkegrupper i både USA og Europa. Dessuten fikk de gjennom Contras betydelig økonomisk og politisk støtte fra USA. Urfolkgrupper i Brasil har fått betydelig støtte fra kjente artister som Sting og miljøvernorganisasjoner som særlig har vært opptatt av regnskogen i Amazonas. Jeg mener at dette til sammen utgjør et globalt solidaritetsnettverk. Jeg koder derfor disse to tilfellene på linje med EZLN.

Variabel F: Argumentasjonen for Mercosur er den samme som for geriljaorganisasjonene.

Variabel R: Nicaragua er et grensetilfelle. FSLN gjennomførte valgprosesser, men det var betydelige begrensninger på både ytringsfrihet og organisasjonsfrihet. Jeg koder derfor R for tilfellet YATAMA.

Variabel V: Her er Bolivia et vanskelig tilfelle. Bevegelsen består av både militante grupper og organisasjoner som arbeider parlamentarisk. Movimiento al Socialismo (MAS) vant for eksempel presidentvalget i 2005 (med tidligere kokabonde Evo Morales som kandidat). Andre grupper har vært mer militante. Dessuten ledet *el mallku* Felipe Quispe en væpnet urfolkorganisasjon i høgfjellet (Ejército Guerrillero Túpac Katari - EGTK) fram til ca. 1992. Jeg mener derfor at de mange væpnede sammenstøtene mellom politi, hær og urfolk skiller Bolivia fra Brasil, Venezuela, Panama, Ecuador og Guatemala.

Variabel M: Urfolkgruppene i Nicaragua, Mexico og Chile er vanskelige grensetilfeller. De utgjør en relativt liten andel av den totale befolkningen i landene (under 20 %), men er likevel tallrike med godt over 1 million mapucher og mer enn 10 millioner urfolk i Mexico. De

etniske minoritetene utgjør til sammen rundt halvparten av befolkningen i de geografisk store regionene på Atlanterhavskysten av Nicaragua. Størrelsen på disse gruppene gjør at jeg skiller dem fra gruppene i Brasil, Venezuela og Brasil. De kodes derfor sammen med grupper og organisasjoner i Ecuador, Bolivia og Guatemala.

Tabell: Koding av variabler for væpnede organisasjoner. Kodingen er grunnlaget for den boolske analysen (se utskifter fra Karnaugh minimizer). Kodingen er forfatterens vurderinger basert på de kildene og forbeholdene som det er redegjort for i teksten.

Geriljaorganisasjon	Variabler					
	A	S	F	M	R	I
EZLN	a	S	F	M	r	i
EPR	a	s	F	M	r	i
URNG	A	s	f	m	R	l
FMLN	A	S	f	m	R	l
FARC	a	s	f	m	r	l
Quinin Lame	A	s	f	M	r	i
M-19	A	s	f	M	r	i
ELN	a	s	f	m	r	i
MRTA	a	s	f	m	R	i
Lysende Sti	a	s	f	m	R	i
FRETELIN	a	s	f	M	R	i
LTTE	a	s	f	m	r	l
PKK	a	s	f	m	r	i
PLO	A	S	f	M	r	l
SPLA	A	s	f	m	R	l
ETA	a	s	F	M	r	i

Urfolkorganisasjoner	variabler					
	A	S	F	R	V	M
Yatama	A	S	f	R	V	M
Kun folket (San Blas)	A	s	f	r	v	m
Grupper i Venezuela	A	s	f	r	v	m
Grupper i Alto Rio Negro	A	S	f	r	v	m
CONAIE	a	s	f	r	v	M
Organisasjoner i Bolivia	a	s	f	r	V	M
Mayabev. i Guatemala	a	s	f	r	v	M
EZLN	a	S	F	r	V	M
Mapucheorganisasjoner	a	s	f	r	v	M

Boolsk tabell: Prosesser der gerilja og regime ikke kom fram til avtale.

Type	Disjunctive Normal Form
Number of Variables	5
Sets representation	
1	0,2,4,6,18
0	1,3,5,7-17,19-31
*(Don't Cares)	

Dec	Hex	S	F	M	R	I	F1
0	0	0	0	0	0	0	1
1	1	0	0	0	0	1	0
2	2	0	0	0	1	0	1
3	3	0	0	0	1	1	0
4	4	0	0	1	0	0	1
5	5	0	0	1	0	1	0
6	6	0	0	1	1	0	1
7	7	0	0	1	1	1	0
8	8	0	1	0	0	0	0
9	9	0	1	0	0	1	0
10	A	0	1	0	1	0	0
11	B	0	1	0	1	1	0
12	C	0	1	1	0	0	0
13	D	0	1	1	0	1	0
14	E	0	1	1	1	0	0
15	F	0	1	1	1	1	0
16	10	1	0	0	0	0	0
17	11	1	0	0	0	1	0
18	12	1	0	0	1	0	1
19	13	1	0	0	1	1	0
20	14	1	0	1	0	0	0
21	15	1	0	1	0	1	0
22	16	1	0	1	1	0	0
23	17	1	0	1	1	1	0
24	18	1	1	0	0	0	0
25	19	1	1	0	0	1	0
26	1A	1	1	0	1	0	0
27	1B	1	1	0	1	1	0
28	1C	1	1	1	0	0	0
29	1D	1	1	1	0	1	0
30	1E	1	1	1	1	0	0
31	1F	1	1	1	1	1	0

Results of Analyze

S F \ M R I	000	001	011	010	110	111	101	100
00	1	0	0	1	1	0	0	1
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	1	0	0	0	0

$F(S,F,M,R,I) = |S^*|F^*|I + |F^*|M^*R^*|I$

Advanced Details

S F \ M R I	000	001	011	010	110	111	101	100
00	1	0	0	1	1	0	0	1
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	1	0	0	0	0

Term[1] = $|S^*|F^*|I$

S F \ M R I	000	001	011	010	110	111	101	100
00	1	0	0	1	1	0	0	1
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	1	0	0	0	0

Term[2] = $|F^*|M^*R^*|I$

Boolsk tabell: Prosesser der gerilja og regime kom fram til avtale

Type	Disjunctive Normal Form
Number of Variables	5
Sets representation	
1	3,4,7,21
0	0-2,5,6,8-20,22-31
*(Don't Cares)	

Dec	Hex	S	F	M	R	I	F1
0	0	0	0	0	0	0	0
1	1	0	0	0	0	1	0
2	2	0	0	0	1	0	0
3	3	0	0	0	1	1	1
4	4	0	0	1	0	0	1
5	5	0	0	1	0	1	0
6	6	0	0	1	1	0	0
7	7	0	0	1	1	1	1
8	8	0	1	0	0	0	0
9	9	0	1	0	0	1	0
10	A	0	1	0	1	0	0
11	B	0	1	0	1	1	0
12	C	0	1	1	0	0	0
13	D	0	1	1	0	1	0
14	E	0	1	1	1	0	0
15	F	0	1	1	1	1	0
16	10	1	0	0	0	0	0
17	11	1	0	0	0	1	0
18	12	1	0	0	1	0	0
19	13	1	0	0	1	1	0
20	14	1	0	1	0	0	0
21	15	1	0	1	0	1	1
22	16	1	0	1	1	0	0
23	17	1	0	1	1	1	0
24	18	1	1	0	0	0	0
25	19	1	1	0	0	1	0
26	1A	1	1	0	1	0	0
27	1B	1	1	0	1	1	0
28	1C	1	1	1	0	0	0
29	1D	1	1	1	0	1	0
30	1E	1	1	1	1	0	0
31	1F	1	1	1	1	1	0

Results of Analyze

S F \ M R I	000	001	011	010	110	111	101	100
00	0	0	1	0	0	1	0	1
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	1	0

$F(S,F,M,R,I) = |S*|F*R*I + S*|F*M*|R*I + |S*|F*M*|R*I|$

Advanced Details

S F \ M R I	000	001	011	010	110	111	101	100
00	0	0	1	0	0	1	0	1
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	1	0

Term[1] = "|S*|F*R*I"

S F \ M R I	000	001	011	010	110	111	101	100
00	0	0	1	0	0	1	0	1
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	1	0

Term[2] = "S*|F*M*|R*I"

S F \ M R I	000	001	011	010	110	111	101	100
00	0	0	1	0	0	1	0	1
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	1	0

Term[3] = "|S*|F*M*|R*I"

Prosesser der urfolk og regime ikke kom fram til avtale.

Type	Disjunctive Normal Form
Number of Variables	5
Sets representation	
1	0,1,3,26
0	2,4-25,27-31
*(Don't Cares)	

Dec	Hex	S	F	R	V	M	F1
0	0	0	0	0	0	0	1
1	1	0	0	0	0	1	1
2	2	0	0	0	1	0	0
3	3	0	0	0	1	1	1
4	4	0	0	1	0	0	0
5	5	0	0	1	0	1	0
6	6	0	0	1	1	0	0
7	7	0	0	1	1	1	0
8	8	0	1	0	0	0	0
9	9	0	1	0	0	1	0
10	A	0	1	0	1	0	0
11	B	0	1	0	1	1	0
12	C	0	1	1	0	0	0
13	D	0	1	1	0	1	0
14	E	0	1	1	1	0	0
15	F	0	1	1	1	1	0
16	10	1	0	0	0	0	0
17	11	1	0	0	0	1	0
18	12	1	0	0	1	0	0
19	13	1	0	0	1	1	0
20	14	1	0	1	0	0	0
21	15	1	0	1	0	1	0
22	16	1	0	1	1	0	0
23	17	1	0	1	1	1	0
24	18	1	1	0	0	0	0
25	19	1	1	0	0	1	0
26	1A	1	1	0	1	0	1
27	1B	1	1	0	1	1	0
28	1C	1	1	1	0	0	0
29	1D	1	1	1	0	1	0
30	1E	1	1	1	1	0	0
31	1F	1	1	1	1	1	0

Results of Analyze

S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100
00	1	1	1	0	0	0	0	0
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	1	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	0	0

$F(S,F,R,V,M) = |S^*|F^*|R^*M + |S^*|F^*|R^*|V + S^*F^*|R^*V^*|M$

Advanced Details

<table border="1"> <thead> <tr> <th>S F \ R V M</th> <th>000</th> <th>001</th> <th>011</th> <th>010</th> <th>110</th> <th>111</th> <th>101</th> <th>100</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>00</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>01</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>11</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>10</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>	S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100	00	1	1	1	0	0	0	0	0	01	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	1	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	Term[1]=" S^* F^* R^*M"
S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100																																						
00	1	1	1	0	0	0	0	0																																						
01	0	0	0	0	0	0	0	0																																						
11	0	0	0	1	0	0	0	0																																						
10	0	0	0	0	0	0	0	0																																						
<table border="1"> <thead> <tr> <th>S F \ R V M</th> <th>000</th> <th>001</th> <th>011</th> <th>010</th> <th>110</th> <th>111</th> <th>101</th> <th>100</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>00</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>01</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>11</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>10</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>	S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100	00	1	1	1	0	0	0	0	0	01	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	1	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	Term[2]=" S^* F^* R^* V"
S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100																																						
00	1	1	1	0	0	0	0	0																																						
01	0	0	0	0	0	0	0	0																																						
11	0	0	0	1	0	0	0	0																																						
10	0	0	0	0	0	0	0	0																																						
<table border="1"> <thead> <tr> <th>S F \ R V M</th> <th>000</th> <th>001</th> <th>011</th> <th>010</th> <th>110</th> <th>111</th> <th>101</th> <th>100</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>00</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>01</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>11</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>10</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>	S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100	00	1	1	1	0	0	0	0	0	01	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	1	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	Term[3]="S^*F^* R^*V^* M"
S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100																																						
00	1	1	1	0	0	0	0	0																																						
01	0	0	0	0	0	0	0	0																																						
11	0	0	0	1	0	0	0	0																																						
10	0	0	0	0	0	0	0	0																																						

Boolsk tabell: Prosesser der urfolk og regime kom fram til avtale om regional autonomi

Type	Disjunctive Normal Form
Number of Variables	5
Sets representation	
1	0,16,22
0	1-15,17-21,23-31
*(Don't Cares)	

Dec	Hex	S	F	R	V	M	F1
0	0	0	0	0	0	0	1
1	1	0	0	0	0	1	0
2	2	0	0	0	1	0	0
3	3	0	0	0	1	1	0
4	4	0	0	1	0	0	0
5	5	0	0	1	0	1	0
6	6	0	0	1	1	0	0
7	7	0	0	1	1	1	0
8	8	0	1	0	0	0	0
9	9	0	1	0	0	1	0
10	A	0	1	0	1	0	0
11	B	0	1	0	1	1	0
12	C	0	1	1	0	0	0
13	D	0	1	1	0	1	0
14	E	0	1	1	1	0	0
15	F	0	1	1	1	1	0
16	10	1	0	0	0	0	1
17	11	1	0	0	0	1	0
18	12	1	0	0	1	0	0
19	13	1	0	0	1	1	0
20	14	1	0	1	0	0	0
21	15	1	0	1	0	1	0
22	16	1	0	1	1	0	1
23	17	1	0	1	1	1	0
24	18	1	1	0	0	0	0
25	19	1	1	0	0	1	0
26	1A	1	1	0	1	0	0
27	1B	1	1	0	1	1	0
28	1C	1	1	1	0	0	0
29	1D	1	1	1	0	1	0
30	1E	1	1	1	1	0	0
31	1F	1	1	1	1	1	0

Results of Analyze

S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100
00	1	0	0	0	0	0	0	0
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	1	0	0	0	1	0	0	0

$$F(S,F,R,V,M) = |F^*|R^*|V^*|M + S^*|F^*R^*V^*|M$$

Advanced Details

S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100
00	1	0	0	0	0	0	0	0
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	1	0	0	0	1	0	0	0

$$\text{Term}[1] = |F^*|R^*|V^*|M$$

S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100
00	1	0	0	0	0	0	0	0
01	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
10	1	0	0	0	1	0	0	0

$$\text{Term}[2] = S^*|F^*R^*V^*|M$$

Empiri som mangler i utvalget av urfolk

Type	Disjunctive Normal Form
Number of Variables	5
Sets representation	
1	2,4-15,17-21,23-25,27-31
0	0,1,3,16,22,26
*(Don't Cares)	

Dec	Hex	S	F	R	V	M	F1
0	0	0	0	0	0	0	0
1	1	0	0	0	0	1	0
2	2	0	0	0	1	0	1
3	3	0	0	0	1	1	0
4	4	0	0	1	0	0	1
5	5	0	0	1	0	1	1
6	6	0	0	1	1	0	1
7	7	0	0	1	1	1	1
8	8	0	1	0	0	0	1
9	9	0	1	0	0	1	1
10	A	0	1	0	1	0	1
11	B	0	1	0	1	1	1
12	C	0	1	1	0	0	1
13	D	0	1	1	0	1	1
14	E	0	1	1	1	0	1
15	F	0	1	1	1	1	1
16	10	1	0	0	0	0	0
17	11	1	0	0	0	1	1
18	12	1	0	0	1	0	1
19	13	1	0	0	1	1	1
20	14	1	0	1	0	0	1
21	15	1	0	1	0	1	1
22	16	1	0	1	1	0	0
23	17	1	0	1	1	1	1
24	18	1	1	0	0	0	1
25	19	1	1	0	0	1	1
26	1A	1	1	0	1	0	0
27	1B	1	1	0	1	1	1
28	1C	1	1	1	0	0	1
29	1D	1	1	1	0	1	1
30	1E	1	1	1	1	0	1
31	1F	1	1	1	1	1	1

Results of Analyze

S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100
00	0	0	0	1	1	1	1	1
01	1	1	1	1	1	1	1	1
11	1	1	1	0	1	1	1	1
10	0	1	1	1	0	1	1	1

$F(S,F,R,V,M) = "R*|V+F*R+|S*R+S*M+|S*F+F*|V+|F*R*V*|M"$

Advanced Details

<table border="1"> <thead> <tr> <th>S F \ R V M</th> <th>000</th> <th>001</th> <th>011</th> <th>010</th> <th>110</th> <th>111</th> <th>101</th> <th>100</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>00</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>01</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>11</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>10</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> </tbody> </table>	S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100	00	0	0	0	1	1	1	1	1	01	1	1	1	1	1	1	1	1	11	1	1	1	0	1	1	1	1	10	0	1	1	1	0	1	1	1	Term[1]="R* V"
S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100																																						
00	0	0	0	1	1	1	1	1																																						
01	1	1	1	1	1	1	1	1																																						
11	1	1	1	0	1	1	1	1																																						
10	0	1	1	1	0	1	1	1																																						
<table border="1"> <thead> <tr> <th>S F \ R V M</th> <th>000</th> <th>001</th> <th>011</th> <th>010</th> <th>110</th> <th>111</th> <th>101</th> <th>100</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>00</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>01</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>11</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>10</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> </tbody> </table>	S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100	00	0	0	0	1	1	1	1	1	01	1	1	1	1	1	1	1	1	11	1	1	1	0	1	1	1	1	10	0	1	1	1	0	1	1	1	Term[2]="F*R"
S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100																																						
00	0	0	0	1	1	1	1	1																																						
01	1	1	1	1	1	1	1	1																																						
11	1	1	1	0	1	1	1	1																																						
10	0	1	1	1	0	1	1	1																																						
<table border="1"> <thead> <tr> <th>S F \ R V M</th> <th>000</th> <th>001</th> <th>011</th> <th>010</th> <th>110</th> <th>111</th> <th>101</th> <th>100</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>00</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>01</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>11</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>10</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> </tbody> </table>	S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100	00	0	0	0	1	1	1	1	1	01	1	1	1	1	1	1	1	1	11	1	1	1	0	1	1	1	1	10	0	1	1	1	0	1	1	1	Term[3]=" S*R"
S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100																																						
00	0	0	0	1	1	1	1	1																																						
01	1	1	1	1	1	1	1	1																																						
11	1	1	1	0	1	1	1	1																																						
10	0	1	1	1	0	1	1	1																																						
<table border="1"> <thead> <tr> <th>S F \ R V M</th> <th>000</th> <th>001</th> <th>011</th> <th>010</th> <th>110</th> <th>111</th> <th>101</th> <th>100</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>00</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>01</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>11</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> </tbody> </table>	S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100	00	0	0	0	1	1	1	1	1	01	1	1	1	1	1	1	1	1	11	1	1	1	0	1	1	1	1	Term[4]="S*M"									
S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100																																						
00	0	0	0	1	1	1	1	1																																						
01	1	1	1	1	1	1	1	1																																						
11	1	1	1	0	1	1	1	1																																						

10	0	1	1	1	0	1	1	1
----	---	---	---	---	---	---	---	---

S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100
00	0	0	0	1	1	1	1	1
01	1	1	1	1	1	1	1	1
11	1	1	1	0	1	1	1	1
10	0	1	1	1	0	1	1	1

Term[5]="|S*F"

S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100
00	0	0	0	1	1	1	1	1
01	1	1	1	1	1	1	1	1
11	1	1	1	0	1	1	1	1
10	0	1	1	1	0	1	1	1

Term[6]="F*|V"

S F \ R V M	000	001	011	010	110	111	101	100
00	0	0	0	1	1	1	1	1
01	1	1	1	1	1	1	1	1
11	1	1	1	0	1	1	1	1
10	0	1	1	1	0	1	1	1

Term[7]="|F*|R*V*|M"

Kap 6. Autonomi uten tillatelse: Lokale manifestasjoner av det globale

Jeg har i de foregående kapitlene behandlet maktkampen mellom EZLN og den mexicanske urfolkbevegelsen og staten. De globale solidaritetsnettverkene kunne ikke forhindre at kongressen vedtok lover om urfolksrettigheter som innskrenket rettighetene til urfolk i forhold til de internasjonale konvensjonene. Det globale solidaritetsnettverket hadde begrenset betydning på dette makronivået. Solidaritetsnettverket hadde imidlertid stor betydning på andre måter. Jeg skal nå rette blikket mot utviklingen på mikronivå, i grendene i Chiapas.

Den lokale autonomiprosessen i Chiapas fortsatte ufortrødent uavhengig av nederlaget i Kongressen. Det utviklet seg en de facto regional autonomi uten hjemmel i lovverket, men uten at staten kunne gripe inn. EZLN etablerte kommuner og fylker i fem regioner av Chiapas. Jeg skal i dette kapitlet undersøke møter mellom aktivister fra det globale solidaritetsnettverket og zapatister i grendene. Disse møtene påvirket livet i grendene på mange måter. De ga for eksempel ny kunnskap som på enkelte områder førte til rekonstruksjon av tradisjon.

6.1. Autonomi: Lokale historiske røtter og reformer

Demokratiseringsprosessen i Mexico ga etter hvert zapatistene mulighet til å fordype og utvikle autonomiprosessen. Den nye formen for autonomi var ikke legal, men de nye demokratisk valgte lederne manglet vilje til å bruke de omfattende maktmidlene som skulle til for å stoppe utviklingen.

Krav om selvbestemmelse eller autonomi ble imidlertid reist lenge før EZLN tok i bruk begrepene. Det ble satt fram første gang i Mexico under en kongress for urfolk i Michoacán i 1975.¹ Det var særlig en gruppe tojoloballedere i Las Margaritas-regionen som aktivt arbeidet for autonomi i Chiapas. Flere av disse lederne har publisert artikler med erindringer og egne analyser av de lokale autonomiprosessene.² Tojolobaler i Las Margaritas-regionen hadde spesielle historiske erfaringer som gjorde at urfolkorganisering tok andre veier enn i høgfjellet. Tojolobalene bodde, for det første, ikke i slike tett sammenknyttede grender dominert av tradisjonelle ledere som tzotzilene i høgfjellet. De hadde imidlertid erfaring som arbeidere på de store godsene i regionen. Konstruksjon av identitet sirklet derfor ikke omkring kulturelle prosesser i etnisk homogene grender, men inkluderte også elementer av

¹ Mattiace, S. L., "Una nueva idea de nación: autonomía indígena en México" i Mattiace 2002: 245.

² Ruiz Hernández, M., "La Asamblea Nacional indígena Plural por la Autonomía (ANIPA). Proceso de construcción de una propuesta legislativa autonómica nacional" i Burguete Cal y Mayor, A., *Mexico: Experiencias de Autonomía Indígena*, København 1999: 21 – 54; Hernández Cruz, A., "Autonomía Tojolobal:

arbeideridentitet og bondeidentitet på en måte som var forskjellig fra høgfjellet. Krigen i Guatemala gjorde også at de kom i kontakt med guatemalanske mayaflyktninger som slo seg ned i regionen.

Disse erfaringene gjorde at tojolobaler begynte å se sine problemer i sammenheng med andre urfolks situasjon.³ De ble overbevist om at problemene bare kunne løses dersom flere etniske grupper samarbeidet mot diskriminering og rasisme. Tojoloballerne arbeidet derfor for å utvikle seg et multietnisk fellesskap mellom ulike urfolkgrupper basert på en felles forståelse av at de var rammet av de samme formene for undertrykking. Tojoloballerne krevde selvråderett i autonome regioner (RAP) som skulle være multietniske (Regiones Autónomas Pluriétnicas). Disse kravene om multietniske regioner sto i kontrast til politisk organisering i de etnisk homogene grendene i høgfjellet.

Disse tojoloballerne var ikke medlemmer av EZLN, men var aktive i både opposisjonspartier og bondeorganisasjoner.⁴ Det var i disse organisasjonene at tojolobaler utviklet analyser som koblet problemene i grendene til ekskludering av urfolk. Det resulterte i nye politiske strategier der identiteten som urfolk sto sentralt. Siden problemene skyldtes diskriminering basert på etniske kategorier, måtte også de politiske strategiene ta utgangspunkt i disse etniske kategoriene. Etnisk baserte krav ble derfor stadig mer vanlige i bondeorganisasjonene i denne regionen utover 90-tallet. Disse kravene skilte bondeorganisasjonene her fra bondeorganisasjoner i de sentrale delene av Chiapas (som OCEZ). Her var identiteten som ”urfolk” langt mindre synlig.

Det fantes altså en lokal tradisjon for krav om multietnisk autonomi som EZLN kunne bygge videre på etter 1994, selv om EZLNs egen krigserklæring inneholdt lite som pekte i en slik retning. EZLN var fortsatt en politisk-militær bondeorganisasjon med røtter i guevara-inspirert marxisme, men var inne i en transformasjonsprosess som gradvis forvandlet organisasjonen.

EZLN var ikke forberedt på den spesielle situasjonen som oppsto etter våpenhvilen i januar 1994. Organisasjonen ble de facto styresmakt over et stort område fra Las Cañadas og innover jungelen. Veksten i høgfjellet gjorde også at EZLN kom i en ny situasjon også der.

EZLN var på dette stadiet først og fremst en militær organisasjon. Det var ikke problemfritt at de militære offiserene måtte påta seg sivilt lederansvar. Offiseren tok ofte politiske beslutninger som angikk også de delene av befolkningen i Las Cañadas som var

Génesis de un proceso” i Burguete 1999: 171 – 192; Gómez Nuñez, M., “Regiones Autónomas Pluriétnicas (RAP): Los muchos senderos de las Autonomías de facto” i Burgueta Cal y Mayor 1999: 192 – 210.

³ Egne intervjuer med CIOAC-ledere i Las Margaritas, 2005. Se liste over intervjuer.

motstandere av EZLN. En rekke andre organisasjoner i området protesterte mot at EZLNs offiserer tok seg til rette.⁵ EZLN måtte ta selvkritikk.⁶

Situasjonen var spesielt vanskelig fordi konsensus hadde brutt sammen både i grendene og bondeorganisasjonene. Grendene og organisasjonene ble splittet i fraksjoner som lå i strid med hverandre. Dermed dukket det opp en rekke vanskelige saker: Hvem skulle disponere lastebilen til ejidoen? Hvem skulle disponere fellesmarkene? Hva skulle skje med flyktingene som reiste fra grendene før krigen? Framveksten av sivile institusjoner i EZLN må forstås som et svar på disse utfordringene.

Jeg viste kapittel 2 at EZLN bygde på lokale tradisjoner for politisk og sosial organisering i Las Cañadas der deltagelse og konsensus var viktige begreper. EZLN ble forvandlet til en organisasjon der lederne var valgt av medlemmene i grendene, men EZLN var fortsatt en militær organisasjon. Det var behov for sivile institusjoner. EZLN opprettet i desember 1994 de 29 første autonome kommunene med opptil 30 – 35 grender (eller deler av grender) i hver.⁷ Hver kommune utviklet institusjoner og prosedyrer basert på tradisjonen i grendene og bondeorganisasjonene. Dessuten ble det opprettet to multietniske regioner ”Tierra y Libertad” og ”Tsots Choj” som var EZLNs første forsøk på å bygge regionale administrative institusjoner.

Jeg har diskutert den politiske organiseringen med ledere i de autonome kommunene San Andrés Sacamchen de los pobres, Lucio Cabañas, 17 de Noviembre og Trabajo. Den politiske organiseringen var fortsatt organisert rundt allmøtet i hver enkelt grend. Alle voksne medlemmer av grenden kunne delta og tale på allmøtet. Allmøtet valgte medlemmer til kommisjoner og komiteer og hadde ansvar for den praktiske gjennomføringen av saker som angikk grenden. Kommisjonene representerte vanligvis grendene å møter utenfor grendene. Komiteene hadde ansvar for oppgaver innad i grendene. Sakene ble løftet på kommunenivå i de tilfellene der flere grender var involvert, eller det dreide seg om beslutninger av stor prinsipiell betydning. Det er mitt inntrykk at det var forskjeller mellom grendene. Hver grend hadde betydelig frihet til å forme sine egne institusjoner og prosedyrer slik allmøtet bestemte. Dessuten var systemet under fortløpende utvikling. Grensene mellom forvaltningsnivåene ble utformet etter hvert som nye saker utløste diskusjoner på allmøter eller i de autonome

⁴ Díaz-Polanco, H., ”Autodeterminación y autonomía: Logros e incertidumbre” i Burguete 1999: 87 – 103.

⁵ Pérez Ruíz, Maya Lorena, *¡Todos somos zapatistas! Alianzas y rupturas entre el EZLN y las organizaciones indígenas*, Tesis de Doctorado en Ciencias Antropológicas, Mexico 2000: 84 – 88.

⁶ Le Bot, Y., *Subcomandante Marcos. El sueño zapatista*, Barcelona 1997: 271.

⁷ Lomelí González, A., ”Pueblos indios y eutonómias zapatistas” i Burguete 1999: 234 – 260.

kommunene, eller i fylkessentrene. Jeg er derfor forsiktig med å beskrive systemet i stor detalj.

Kommunene hadde vanligvis kommisjoner for de viktigste sakene som for eksempel helse, jordbruk, kvinnespørsmål. Her møttes de valgte representantene fra grendene. Det virker som om arbeidet stort sett har bestått i planlegging av fellesoppgaver, koordinering og videreutdanning. Det er mitt inntrykk at de autonome kommunene stort sett arbeidet etter de samme prosedyrene som Leyva beskriver i sin undersøkelse av arbeidet i de uavhengige bondeorganisasjonene i Las Cañadas på åttitallet. Det var altså stor grad av kontinuitet fra de gamle bondeorganisasjonene til de nye institusjonene som zapatistene opprettet. Men det var likevel institusjoner og prosedyrer som ble fortløpende utformet etter hvert som grendene og kommunene måtte løse nye utfordringer. Derfor var det også betydelig variasjoner mellom ulike grender og ulike kommuner i praktisk utforming av institusjoner og prosedyrer.

Hær og politi forsøkte flere ganger å ødelegge EZLNs sivile institusjoner mellom 1994 og 2001. Det var en viktig del av strategien som var lagt mot opprørsbevegelsen – fisken (geriljaen) skulle fjernes fra vannet (folket). Guvernør Roberto Albores Guillén mente at opprettelsen av de autonome kommunene var ”den verste og største forbrytelsen” til EZLN.⁸ Det ble satt inn politi og hær for å arrestere zapatistledere og rive administrasjonsbygninger zapatistene hadde satt opp i de autonome kommunene San Juan de la Libertad, Flores Magón og Tierra y Libertad. Zapatistene forsvarte de sivile institusjonene med ikkevoldelige midler. Zapatistene bygde opp igjen sine administrasjonsbygninger og valgte nye ledere straks hæren og politiet var ute av området. Myndighetene greide ikke å få stoppet den illegale autonomiprosessen til tross for at flere sivile zapatister ble drept og dusinvis arrestert, men voldsbruken førte til kraftig kritikk fra menneskerettighetsorganisasjonene. Kritikken var brysom, men stoppet ikke politikerne fra PRI som ledet både staten, delstaten og de fleste kommunene.

Situasjonen forandret seg dramatisk etter valget i 2000. De lokale lederne hadde til da vært villige til å bruke betydelig makt og vold for å bekjempe EZLNs sivile strukturer. PRI tapte guvernørvalget og lokalvalget i mange av de mest konfliktfylte kommunene. De nyvalgte var ikke villige til å fortsette strategien mot EZLN. De ønsket å redusere spenningene i Chiapas. Dermed ble det slutt på forsøkene på å ødelegge de autonome institusjonene omtrent samtidig som forsøket på å få San Andres-avtalen gjennom Kongressen

⁸ Sitert i Lomelí 1999: 252.

mislyktes. EZLN fokuserte på arbeidet i grendene og kommunene etter nederlaget i Kongressen.

Sommeren 2003 etablerte EZLN fem regionale sentre (Caracol) ledet av hver sin "Gode regjering." Det var tre hovedårsaker til opprettelsen av de fem Gode regjeringene:

- Det var nødvendig med et tredje forvaltningsnivå for å ta seg av saker som krevde samordning av flere kommuner.
- De fem caracolene skulle være møtesteder for dialog mellom zapatistene og besøkende.
- De fem gode regjeringene skulle sørge for en rettferdig fordeling av støtten fra solidaritetsorganisasjonene mellom kommunene.

Den politiske tradisjonen fra grendene i Las Cañadas var igjen modell for institusjoner og prosedyrer i De gode regjeringene: Alle kommunene i regionen var representerte. Medlemmene i disse Gode regjeringene arbeidet og bodde gjerne en uke om gangen i Caracolene, før de ble avløst av et nytt team. Vervene roterte mellom medlemmene. Arbeid var ulønnet, medlemmene tok på seg oppgavene for å tjene grendene og kommunene.

Grendene valgte også medlemmer til kontrollkomiteer ("Comité de resepción" eller "Comité de vigilancia") som hadde ansvaret for sikkerheten i hver enkelt Caracol. Med de gode regjeringene hadde zapatistene utviklet demokratiske institusjoner på tre ulike nivåer: Grendene, kommunene og caracolene.

6.2. Ny tid og nye zapatister

President Vicente Fox og guvernør Pablo Salazar satte etter 2001 inn nye tiltak mot fattigdom for å dempe konfliktene i Chiapas. Likevel dukket det opp både flere zapatistgrender og autonome kommuner. Det nye regimet fortsatte å produsere misnøye som zapatistene kunne utnytte på nye og gamle måter. EZLN smuldret ikke opp som en følge av demokratiseringsprosessen i Mexico.

President Vicente Fox fortsatte den økonomiske reformprosessen som presidentene Salinas og Zedillo hadde startet. Han arbeidet for å utvide frihandelsområdet sørover til de mellomamerikanske nabolandene og støttet USAs forslag om et frihandelsområde for hele Latin-Amerika.⁹ Chiapas var en nøkkelbrikke i denne åpningen mot sør. Regjeringen satset på bygging av veier og infrastruktur slik at varer kunne transporteres nordover gjennom Chiapas og Mexico til USA. Den satset også videre på utbygging av vannkraft, naturressurser og

turisme. Disse tiltakene førte til nye konfrontasjoner med urfolksorganisasjoner som protesterte mot veibygging, vannkraftutbygging, billige importerte matvarer og utenlandske selskaper som drev biologisk kartlegging i Lacandon.

President Fox var overbevist om at nye økonomiske reformer var nødvendig for å bekjempe fattigdommen blant urfolk i Mexico. Økonomisk vekst skulle skapes blant annet gjennom nedbygging av strukturer og institusjoner som den korporative staten hadde bygd opp. Det var viktige politiske reformer som på sikt kunne styrke arbeidet for et mer åpent og demokratisk samfunn, men jeg har tidligere vist at urfolk i Chiapas kunne bruke enkelte av disse institusjonene til rekonstruksjon av tradisjon og i lokal kamp for jord. Dermed kom president Fox i konflikt med urfolksorganisasjoner også i denne saken. Det er opplysende å sammenligne med sandinistenes jordreformer i Nicaragua etter revolusjonen i 1979. De uttalte intensjonene var begge steder de beste, men begge steder ble tiltakene møtt med protester fra urfolksorganisasjoner. For urfolksorganisasjonene spilte det mindre rolle om reformene var marxistiske (Nicaragua) eller markedsliberale (Mexico). Det viktige budskapet for urfolkorganisasjonene var at forandring ble forsøkt gjennomført uten at de var spurt til råds. Zapatistene forklarte derfor stadig oftere sin politiske kamp med begrepet ”stolthet” (”dignidad”). Urfolkorganisasjonene krevde å få delta i beslutningsprosessene. Stolthet måtte derfor erobres gjennom å gjøre seg til handlende subjekter med innflytelse over egne liv og egen utvikling.¹⁰

Regjeringens reformpolitikk hadde konsekvenser for befolkningen i Chiapas som fikk betydning for konflikten med EZLN. Markedsreformene førte på den ene siden til fallende priser på jordbruksprodukter og matvarer. Det gjorde situasjonen enklere for fattige familier i byene, men vanskeligere for bøndene. Det førte blant annet til raskt økende migrasjon fra landsbygda til byene og nordover til USA.¹¹ Disse konsekvensene var en klar følge av de liberale økonomiske reformene, men samtidig møtte omstillingen uforutsette problemer. Økonomien produserte ikke nye arbeidsplasser raskt nok til å ta unna den økende mengden arbeidstakere som strømmet inn til tettstedene fra landsbygda. Økonomien var helt avhengig

⁹ Harvey, N., ”Disputando el desarrollo: El plan puebla – panamá y los derechos indígenas” i Hernández, R. A. (red.) 2004: 115 – 136.

¹⁰ Intervju Junta de buen gobierno, Oventic, april 2004; intervju Junta de buen gobierno, Morelia, mars 2005; intervju De eldstes råd Diez de abril, april 2004.

¹¹ Migration Policy Institute, ”Ten Source Countries with the Largest Populations in the United States as Percentages of the Total Foreign-Born Population: 1990”, Washington 2006, <http://www.migrationinformation.org/GlobalData/charts2.cfm>, lastet ned 8.1.2006; Migration Policy Institute, ”Ten Source Countries with the Largest Populations in the United States as Percentages of the Total Foreign-Born Population: 2000”, Washington 2006, <http://www.migrationinformation.org/GlobalData/charts2.cfm>, lastet ned 8.1.2006; Migration Policy Institute, ”Immigration to the United States: Fiscal Years 1820 to 2001 (in millions)”, Washington 2006, <http://www.migrationinformation.org/GlobalData/charts2.cfm>, lastet ned 8.1.2006.

pengene som de 15 – 20 millioner mexicanere i USA (lovlig og illegalt) sendte hjem til familiene sine.¹² Den relativt svake økonomiske utviklingen gjorde at det forventede krafttaket mot fattigdom lot vente på seg. Over 80 % av urfolk i Chiapas levde fortsatt i ekstrem fattigdom i 2004.¹³

President Fox forsto slik som president Salinas at reformene bare kunne gjennomføres dersom det ble satt inn tiltak for å dempe de sosiale konsekvensene og dermed de sosiale spenningene. Han innførte derfor det sosiale programmet Oportunidades ("muligheter) for å bekjempe fattigdom. Det var et nyvinnende tiltak som koblet sosial stønad til familiene til at familiene sendte barna på skolen. Oportunidades omfattet etter hvert bortimot hver fjerde mexicanske familie.¹⁴ Utdanning ble av regjeringen sett på som nødvendig for å bekjempe fattigdommen blant urfolk i Chiapas. Oportunidades var derfor både en del av moderniseringsprosessen og samtidig et forsøk på å dempe de sosiale konsekvensene.

EZLN avviste Oportunidades av flere årsaker.¹⁵ Jeg har tidligere (kapitel 2) forsøkt å vise at EZLN var kjennetegnet av opposisjonen mot hele det politiske systemet. De avviste alle former for samarbeid med staten (veibygging, skoler etc.). Zapatistene mente at Oportunidades var et forsøk på å knytte de fattige til staten gjennom nye patron-klient-relasjoner. Det var derfor et spørsmål om "stolthet". Zapatistene måtte si nei til Oportunidades for å kunne gjenerobre "stolthet" som "skapere av" sin "egen framtid".¹⁶ Dessuten fortolket de Oportunidades som en del av myndighetenes antigeriljakampanje. De antok at formålet med Oportunidades var å svekke revolusjonær motstand mot det nyliberale systemet.

Det kostet å være zapatist. Fattige familier kunne få utbetalt opp i mot 700 – 800 norske kroner i måneden gjennom programmet Oportunidades. Det var betydelig mer enn det de fattige familiene ellers kunne greie å skrape sammen. Likevel fortsatte nye bønder, familier og grender å slutte seg til EZLN. Det er vanskelig å anslå det totale tallet på zapatister på ulike stadier i konflikten siden en stor del av zapatistene til enhver tid er hemmelige medlemmer på grunn av sikkerhetssituasjonen. Anslagene spriker derfor fra ca. 1000 til mer

¹² Consejo Latinoamericano, "Migraciones y remesas en América Latina y el Caribe: Los flujos intrarregionales y las determinantes macroeconómicas" XXXI Reunión Ordinaria del Consejo Latinoamericano, Caracas, 1 al 23 de noviembre de 2005.

¹³ World Bank, "Chiapas Programmatic Economic Development Loan (PEDL), Initiating Memorandum", San Cristóbal de las Casas (publisert av CIEPAC) 2002.

¹⁴ Instituto Nacional de Salud Pública (INSP), "La Evaluación Cuantitativa del Programa Oportunidades", Mexico 2004; *The Economist*, "Poverty in Latin America. New thinking about an old problem", Sep 15th 2005.

¹⁵ Intervju Junta de buen gobierno, Oventic, april 2004; intervju Junta de buen gobierno, Morelia, mars 2005; intervju De eldstes råd Diez de abril, april 2004.

¹⁶ Fra intervju Junta de buen gobierno, Oventic, april 2004

enn 2000 grender.¹⁷ Lomelí har foreslått at ”kanskje så mange som 1 million mennesker er zapatister” i Chiapas.¹⁸ Det er ekstra vanskelig å gjøre anslag fordi tallet på familier varierte fra grend til grend. Noen steder var alle familiene zapatister, mens det bare var noen få i andre grender. Dessuten kom nye medlemmer til mens andre falt fra. Mest sannsynlig var det et sted mellom 75 000 og 250 000 zapatister i Chiapas i perioden etter regimeskiftet.¹⁹ EZLN fortsatte derfor å være en betydelig politisk kraft i Chiapas til tross for demokratisering og sosiale tiltak.

6.3. ”Den tiende april” (”Diez de abril”)

Jeg har hittil drøftet prosesser på makronivå som hadde stor betydning for konflikt i Chiapas. Disse prosessene er nødvendige for å forstå lokal konflikt, men det er samtidig nødvendig å undersøke samspillet mellom urfolk og det globale solidaritetsnettverket slik det utspilte seg i det daglige livet i grendene.

Grenda Diez de abril (Tiende april) ga meg anledning til å studere prosessene på nært hold. Jeg henvendte meg først til lokale ledere i grenden som forklarte at de måtte ha tillatelse fra Den gode regjeringen i Morelia før de kunne svare på mine spørsmål. Vi dro sammen til Morelia der vi først ble møtt av komiteen som hadde ansvar for sikkerhet, deretter av Den gode regjeringen som lot oss legge fram saken. Det var imidlertid et problem. Zapatistene var skeptiske til forskere som ”kom, forsket, reiste og gjorde egen karriere”, som en av informantene uttrykte det. Jeg hadde to fordeler: jeg hadde arbeidet i området som journalist og publiserte fortsatt enkelte artikler i aviser og blader (urfolkbøndene hadde erfart at journalister kunne være ”nyttige”). Dessuten var det kjent at jeg hadde arbeidet for Latin-Amerikagruppene i Norge som også har hatt solidaritetsprosjekter i Chiapas. Jeg fikk derfor tillatelse til å snakke med folk i Diez de abril. Zapatistene stilte ingen krav til spørsmålene jeg fikk stille eller hvordan jeg senere brukte informasjonen.

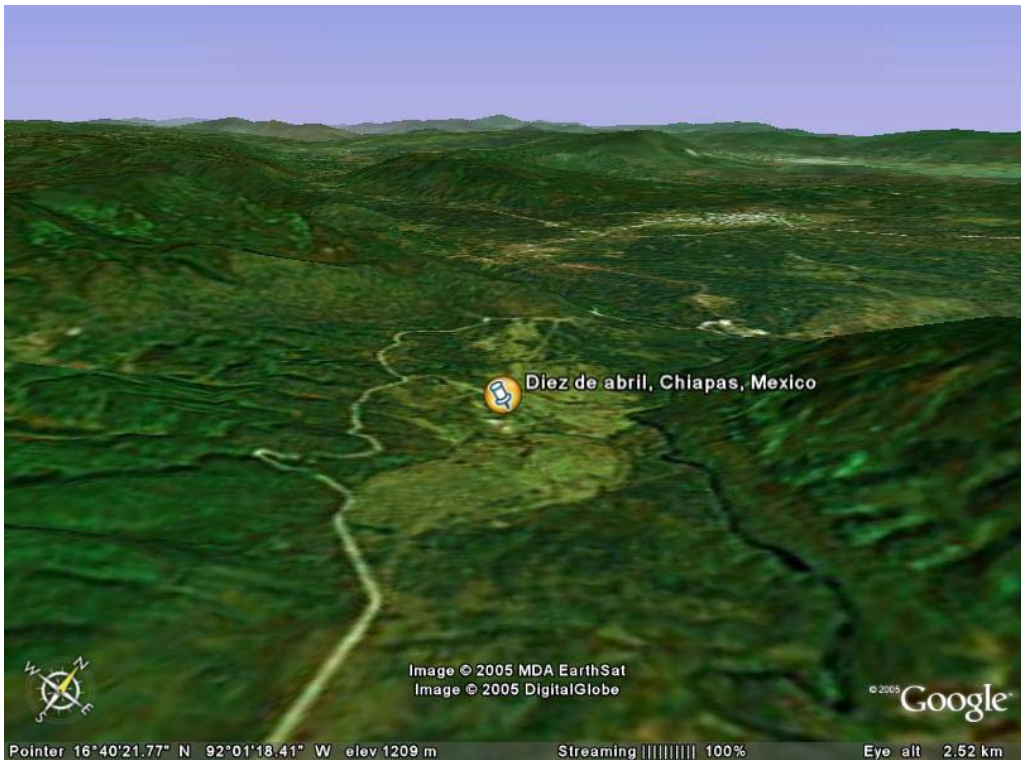
¹⁷ Se for eksempel den omdiskuterte etterretningsrapporten Grupo de Coordinación Chiapas, *Diagnóstico del EZLN*, publisert av Ediciones Pirata, San Cristóbal de las Casas, 2004. Rapporten ble opprinnelig ”lekket” til journalister av anonyme byråkrater som skulle være knyttet til delstatsregjeringen i Chiapas. Delstatsregjeringen nektet imidlertid ethvert ansvar for innholdet i dokumentet. Dokumentet inneholder imidlertid detaljert informasjon om sentrale zapatistledere som vanskelig kan være satt sammen av privatpersoner.

¹⁸ Samtale med Arturo Lomelí, februar 2005, etter oppslag i *Cuarto Poder* der han siteres på tallet en million. Tallet var ment som en illustrasjon, fortalte Lomelí. ”El zapatismo sigue vivo y en constante expansión. La base social la conforma más de un millón, casi la tercera parte de la población” i *Cuarto Poder*, 16.2.2005.

¹⁹ Det store spriket skyldes at tallene er basert på usikre anslag. Vi vet temmelig sikkert at mellom 1000 og 2500 grender er knyttet til EZLN. Tallet på zapatister varierer betydelig mellom hver grend. Mange steder er det 500 – 600 zapatister i en grend. Andre steder er det færre enn 50. Jeg anslår at det gjennomsnittlig bor et sted mellom 75 og 100 zapatister i hver grend. Da må det totale anslaget settes mellom et minimum på 75 000 og et maksimum på 250 000. Sev dette forsiktige anslaget er usikkert og bare ment som en illustrasjon.

De eldstes råd i Diez de abril, 2004. Foto Mona Thowsen.

Diez de abril. Byene Altamirano og Ocosingo kan skimtes i bakgrunnen.

Diez de abril var et særlig nyttig utgangspunkt for å undersøke samspill mellom solidaritetsnettverket og lokale zapatister fordi grenden hadde regelmessig kontakt med mange utenlandske organisasjoner og aktivister. ”Den irske solidaritetskomiteen” satte opp en solidaritetsleir i grenden, en amerikansk organisasjon ledet arbeidet med å legge vann til grenden, og også norske blitzere arbeidet aktivt for å støtte grenden. De reiste til Chiapas for å arbeide sammen med zapatistene i Diez de abril, og de organiserte demonstrasjoner i Oslo utenfor den mexicanske ambassade. Disse aktivitetene ble ofte beskrevet og publisert i egne blader eller på Internett. Derfor fins det skriftlige kilder som kan brukes som grunnlag for undersøkelser. Dessuten besøkte kjente journalister, forfattere og regissører grenden. En av dem, fotografen Sebastião Salgado, publiserte bildene fra besøket sammen med en tekst av José Saramago (nobelprisvinner i litteratur). I tillegg til de skriftlige kilder, bygger jeg også på intervjuer med representanter for mange av organisasjonene som arbeidet i grenden. Dessverre er det nødvendig å anonymisere en del av disse aktivistene av hensyn til deres sikkerhet.

Grenden Diez de abril ligger noen kilometer sørøst for byen Altamirano ved inngangen til en av de mindre dalene som går innover mot Lacandon. Dalen er forholdsvis vid og markene velegnet for kvegdrift. Klimaet er varmt med dagtemperaturer i overkant av 30 grader det meste av året. Hele området rundt Altamirano ble på slutten av 1800-tallet delt mellom forholdsvis store farmer der det bodde og arbeidet opptil et par hundre tojobalere og tzeltaler (se kapittel 3).

Jordreformene i denne regionen startet for alvor i 1938. De lokale godseierne brukte sin politiske innflytelse for å bremse reformene, men greide ikke å stoppe prosessen. nesten alle godsene var oppdelt og fordelt mellom urfolkboendene før 1994. Det var bare noen forholdsvis små stykker igjen på det som hadde vært godsene Mendoza og Chibtik.²⁰ Likevel var det stor mangel på jord på grunn av befolkningsveksten.

Jordløse zapatister fra Mendoza okkuperte restene av godset den 10. april 1995 (Diez de abril). Den nye grenden fikk navnet ”Tiende april”. Det var dessuten en dato med stor historisk betydning siden Emiliano Zapata ble drept nettopp på den tiende april (1919).

Det gamle hovedhuset av mur ble omgjort til samlingslokale mens jordokkupantene bygde små trehytter med jordgulv nedover skråningen i retning av en elv som rant gjennom dalen. Hvert hus hadde en liten kjøkkenhage omkranset av et gjerde som holdt fjærkre inne og kveg ute.

²⁰ Van der Haar 2001, kart 6.1: 192.

Godset Mendoza var på 1995 hektar i 1910. Rafael Albores var registrert som eier. Målinger i 2004 viste at zapatistene i Diez de abril kontrollerte et litt mindre område på ca 1800 hektar.²¹ De første okkupantene var tzeltaler fra Mendoza, men de fikk snart følge av omkring 20 tojobalfamilier fra kollektivet 20. november noen kilometer lenger sørvest. Dermed vokste grenden til rundt 120 familier på det meste.

Diez de abril var et utypisk fellesskap i denne regionen.²² Innbyggerne hadde felles lokalitet og felles interesser. Det var felles interesser i kampen for jord som førte medlemmene i det nye fellesskapet sammen i grenden. Dermed hadde de også fått en felles lokalitet. Men grenden besto av to grupper med hver sin etniske identitet som snakket to forskjellige språk. Medlemmene i grenden måtte derfor forhandle fram nye identiteter, basert på tilhørighet til organisasjonen EZLN, som kunne holde fellesskapet sammen. Fellesskapet ble sveiset sammen gjennom politisk og militær kamp mot politi, hær og paramilitære som stadig aksjonerte mot okkupantene. En ny identitet ble formet i Diez de abril. Den var basert på fellesskap i organisasjon og felles interesser, men var sårbar for splittelser, som jeg skal komme tilbake til senere.

Zapatistene i Diez de abril delte dessuten det som van der Haar har kalt ”den fjerde dimensjonen” ved fellesskapene i slike grender: En de facto styresmakt med institusjoner og prosedyrer.²³ Grenden var organisert rundt allmøtet som utnevnte medlemmer til et stort antall verv som gikk på omgang mellom medlemmene. Det fantes komiteer og kommisjoner for alle de viktige aktivitetene slik som helse, skole og jordbruk. Dessuten ble det valgt medlemmer til rådet av ”autoriteter” som tok seg av mange av de daglige aktiviteten slik som å ta i mot besøkende fra det globale solidaritetsnettverket. Besøkende måtte be om tillatelse fra rådet av autoriteter før de kunne komme inn i grenden.

De mest meritterte medlemmene av fellesskapet utgjorde ”De eldstes råd” med særlig ansvar for oppgaver som krevde innsikt i tradisjon for seremonier, konfliktløsning og annet. Det er ikke mitt formål å gi en fullgod beskrivelse av det kompliserte og omfattende systemet av institusjoner og prosedyrer, men jeg ønsker å illustrere at Diez de abril var et fellesskap med godt utbygde institusjoner og prosedyrer.

Disse var bygget på fellesskapets oppfatninger av tradisjon og formet gjennom generasjoners kamp for jord. Godseieren spilte en viktig rolle i det kollektive minnet i

²¹ Eget intervju Jesus Bustamente Mayorga, delegado Procuraduría Agraria, Comitan, 2005.

²² Et fellesskap har felles identitet, lokalitet og interesser. Crow og Allen 1994: 3 – 7.

²³ Van der Haar 2001: 23.

grenden.²⁴ De eldste fortalte om grendens historie ved hjelp av språklige opposisjoner som *før vs. nå* og *fattig vs. rik.*: Før 1994 var de ”undertrykte” og fattige. Nå er de frie og mette. Kampen for jord fra 1938 spilte en avgjørende rolle i formingen av grendens kollektive minne. De eldste husket at de lærte at jorden tilhørte bøndene og at godseierne hadde stjålet den fra forfedrene deres. Men de kunne også minnes hvordan godseieren brukte sine vennskap med andre hvite til å nekte jordløse bønder jord. De jordløse bøndene forklarte at de ble militante gjennom kampen for jord som hadde vart ”så lenge som noen kunne huske”. Til slutt hadde de gitt opp troen på at de ville få jord fra staten. De eldste husket at EZLN tok kontakt med dem på slutten av åttitallet og forklarte at de var nødt til å bruke våpen for å ”ta sin rett”.

EZLN ga bøndene nye forklaringsrammer som gjorde at bøndene kunne fortolke sin egen situasjon på en ny og revolusjonær måte, men EZLN forsøkte også å forandre andre forhold. EZLN hevdet at kvinner også hadde visse ”rettigheter” som menn måtte respektere.²⁵ EZLN krevde også andre forandringer i måten bøndene levde på. Senere kom nye organisasjoner som innførte begrepet ”menneskerettigheter”. Disse prosessene skal behandles mer grundig i et eget delkapittel, men først er det nødvendig å undersøke noen forhold ved det globale solidaritetsnettverket.

6.4. Solidaritet i Diez de abril

Det var særlig to årsaker til at Diez de abril utviklet et nært forhold til det globale solidaritetsnettverket. Den første årsaken var de stadige konfrontasjonene med politi, hær og de paramilitære organisasjonene i regionen. Den andre årsaken var den geografiske beliggenheten. Reisen fra San Cristóbal de las Casas til Diez de abril tok bare tre, fire timer med buss, og fra hovedveien var det bare en halvtimes fottur til grenden. Kombinasjonen tilgjengelighet og konflikt førte til at mange aktivister slo seg ned i kortere og lengre perioder.

Flere uavhengige organisasjoner begynte i 1994 å sende observatører til områder med tilspisset konflikt. Organisasjonene håpet at nærvær av observatør skulle beskytte lokalbefolkningen mot overgrep. Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de las Casas (CDHFB) i San Cristóbal de las Casas var den organisasjonen som sendte ut flest observatører. CDHFB var stiftet av biskop Samuel Ruíz og forsøkte å holde en nøytral posisjon. Enlace Civil, derimot, ble stiftet ”som et svar på grendenes behov” av tidligere medlemmer av FLN som fortsatte samarbeidet med EZLN etter vedtaket om krig (se kapittel

²⁴ Egne intervju: De eldstes råd Diez de abril, april 2004 og Lucia, april 2004.

²⁵ Sitat fra intervju De eldstes råd Diez de abril, april 2004.

3). CDHFB og Enlace Civil sendte til sammen flere tusen slike observatører til grendene i løpet av de neste årene.²⁶

Hæren hadde en militærpost tre kilometer fra grendene og militærpatruljene passerte på grusveien bare noen hundre meter unna. Diez de abril ønsket derfor at de uavhengige organisasjonene skulle sende internasjonale observatører. De første observatørene besøkte Diez de abril gjennom CDHFB, men det vokste snart fram et vennskapsforhold mellom observatørene og grenden.²⁷ Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project foreslo derfor å opprette direkte forbindelse mellom de to organisasjonene. De foreslo å etablere en egen leir i Diez de abril og ba om tillatelse til å sende aktivister direkte uten å gå omveien om organisasjonene i San Cristóbal de las Casas. Forslaget måtte legges fram for allmøtet der diskusjonen endte med konsensus om gi irene tillatelse i en prøveperiode på seks måneder.

Avtalen mellom grenden og IMG gir et innblikk i motivasjonene til partene. Det ble skissert fem årsaker til samarbeidet: Solidaritetsarbeiderne skulle "ledsage" fellesskapet, hjelpe til i det daglige arbeidet og forsøke å finne midler til utviklingsprosjekt i grenden. En viktig målsetting var å bruke mediene hjemme i Irland til å vekke interesse for situasjonen i Chiapas. Dessuten skulle de også "utveksle ideer om global kamp og motstand".²⁸

IMG er et ganske typisk eksempel på de organisasjonene som deltok i det globale solidaritetsnettverket. Samarbeidet mellom IMG og Diez de abril skilte seg fra observasjonsarbeidet til CDHFB. IMG så ikke på seg selv som nøytral observatør, men aktiv deltager. Samarbeidet skilte seg også fra typiske bistandsprosjektet i Chiapas. IMG var en revolusjonær bevegelse som mente at det var en direkte forbindelse mellom egne erfaringer hjemme i Irland og situasjonen i Chiapas: Arbeidet i Diez de abril skulle "væpne" aktivistene med "energi og innsikt" som senere kunne brukes i "den hverdagslige kampen i vår egen nyliberale koloni".²⁹ Begge deler hørte til den samme globale revolusjonære kampen.

Åtte måneder etter allmøtet kunne de irske aktivistene oppsummere arbeidet så langt. De hadde oppnådd resultater på flere av områdene. Aktivistene bodde ironisk nok i huset til den tidligere godseieren (Casa Grande), men satte etter hvert opp en trehytte de brukte som kjøkken og møtested femti meter lenger ned mot husklyngen. Aktivistene måtte sanke ved og lage sin egen mat, og ellers brukte de dagene til å hjelpe til på åkrene. Januar gikk stort sett med til rydding og klargjøring av åkrene. Bøndene og aktivistene plukket kaffebønner som de

²⁶ Det har ikke vært mulig å få eksakte tall.

²⁷ Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, "Between Worlds, A Bridge Too Far? A first hand report on the Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project", Dublin 1997.

²⁸ Irish Mexico Group (IMG) 1997.

²⁹ Irish Mexico Group (IMG) 1997.

solgte til oppkjøpere for tre dollar per kilo i februar. De plukket bananer og appelsiner i mars, brant og ryddet skog i april, lukte ugress i maisåkeren i juni, plantet kaffe i juli og vevet og sydde sammen med kvinnegruppen i august. I august kunne de irske aktivistene stolt notere at ”grenda tydelig hadde fått større tillit til oss”.³⁰ Allmøtet hadde gitt en av innbyggerne ansvaret for samarbeidet med irene, og Marcos mente i august at tiden var kommet for å lage en mer langsiktig avtale. IMG følte at de dermed endelig var godkjente som virkelige partnere.

Arbeidet med utviklingsprosjekt gikk derimot trått. Irene lanserte ideen om et vannprosjekt siden dårlig drikkevann var et helseproblem som særlig rammet barna i grenda. Kvinnene brukte dessuten mye tid på henting av vann i elven nederst i dalen. Grenda mente også at det var bruk for et vannprosjekt, men takket til slutt nei til tilbudet. De følte at situasjonen var for usikker til at de ville legge ned arbeid og økonomiske ressurser i et slikt prosjekt. Irene satte derfor i gang med bygging av latriner til familiene i grenda. Vannprosjektet ble først realisert etter at den militære spenningen avtok etter valgene i 2000. Utviklingsprosjektene var av svært begrenset omfang, men hadde likevel stor betydning for forholdet mellom aktivistene og grenden. Prosjektene viste at aktivistene ikke bare ”hadde kommet med tomme ord”.³¹ Det viktigste var likevel at aktivistene og innbyggerne arbeidet i fellesskap om gjennomføringen av prosjektene. Mange vennskapsbånd ble knyttet mellom aktivister og zapatister mens de gravde grøfter eller lukte i åkeren.³²

Aktivistene erfarte raskt at det var stort behov for det som grenda hadde kalt ”å ledsage” (”acompañar”) befolkningen. Grenden var under konstant press fra hær og politi siden den var etablert på okkupert jord. Zapatistene i Diez de abril trodde at nærværet av utlendinger skulle gjøre situasjonen litt tryggere. Aktivistene brukte derfor mye tid på å rapportere om militærpatruljer som entret landsbyen, fotografering fra helikoptre, militærsperringer på veien ut av grenden og trusler fra paramilitære grupper i nabolaget.³³ Rapportene ble spredt til aktivister i hele det globale solidaritetsnettverket, og ble brukt til å

³⁰ Irish Mexico Group (IMG) (1997).

³¹ Intervju Lucia, Diez de abril, april 2004.

³² Intervju med norske, irske og nordamerikanske aktivister som bodde i Diez de abril i kortere og lengre perioder.

³³ Følgende rapporter fra aktivister i Diez de abril til IMG. Alle uten forfatternavn: ”War Comes Closer to Diez de Abril, A report from an Irish Observer in the Zapatista community of Diez de Abril, Chiapas late March 1998”; ”A diez de abril volunteer comes home, Dublin, February 2000”; ”Of Coffee beans and Military Intimidation - 1998 in Diez, A report from an Irish Observer in the Zapatista community of Diez de Abril, Chiapas early March 1998”; ”Tales from the Roadside. An encounter with the Federal Mexican Army in the shadow of 10 de Abril”, udatert; ”Fire from the Mountain, A report from an Irish Observer in the Zapatista community of Diez de Abril, Chiapas”, April 1998; Diez de Abril, ”Disappeared by Military - August 2000; Community life continues despite extreme tension”, August 1999.

rekruttere nye aktivister hjemme i Irland. Det som skjedde i Diez de abril var ikke lenger lokale hendelser, men globale begivenheter. Det fantes mange i Chiapas som aldri fikk høre om disse hendelsene, men det fantes samtidig et lite miljø av aktivister i land langt borte som fulgte levende med på det som foregikk i Diez de abril. Jeg skal drøfte konsekvenser på internasjonalt nivå av solidariteten i Diez de abril og Chiapas i kapittel 7.

6.5. Solidaritetsnettverket og nye forståelsesrammer i grendene

EZLN ble godtatt av grendene i Las Cañadas fordi organisasjonen tilbød noe som grendene trengte (militær trening). Organisasjonene i det globale solidaritetsnettverket kunne også by på forståelsesrammer og kunnskap som grendene trengte etter at den varme krigen ble til informasjonskrig.

Grendene måtte ta tak i en rekke spørsmål som krevde ny kunnskap og nye analyser. Prisene på kaffe og mais falt kraftig gjennom det meste av 90-tallet; det dukket opp internasjonale selskaper som jaktet på biologisk materiale i Lacandon; internasjonal turisme fikk økende betydning i naturreservatene der det ble bygget hoteller og andre fasiliteter; det strømmet millioner av migranter fra Mellom-Amerika gjennom Chiapas slik at smugling av illegale migranter ble en viktig næringsvei; en av de viktige smuglerrutene for kokain gikk gjennom Chiapas og førte med seg svart økonomi, gategjenger og vold. Dessuten emigrerte stadig flere fra urfolksgrendene til Nord-Mexico eller USA på jakt etter arbeid.³⁴ Grendene levde ikke isolert fra globale og nasjonale prosesser tidligere heller (slik som vist i kapittel 2), men konsekvensene av disse prosessene ble stadig mer påtrengende.

Betydningen til det globale solidaritetsnettverket i konstruksjonen av nye forståelsesrammer, kan illustreres med et par eksempler. Gustavo Castro i CIEPAC opplevde flere ganger at grendene ba om hjelp når prisene på kaffe falt.³⁵ Bøndene i Tila samlet seg for eksempel ved rådhuset i protest mot fallende priser og truet med å lynsje ordføreren. Det var helt naturlig for bøndene å stille ordføreren til ansvar siden ordføreren tradisjonelt hadde forhandlet fram avtaler om statsstøtte og minstepriser med statlige instanser. De liberale økonomiske reformene hadde imidlertid ført til nedbygging av slike statlige tiltak og åpnet for økt konkurranse på kaffemarkedet. Kaffeprisen ble i realiteten avgjort av tilbud og etterspørsel på globale markeder. Prisene falt fordi nye produsenter, i land som Vietnam,

³⁴ Calabró, C., "Chiapas: Entre TLCAN y Migración", San Cristóbal de las Casas, 2004; SIPAZ, "Chiapas en datos", San Cristóbal de las Casas, 2005, lastet ned fra www.sipaz.org 1.12.2005; Perez-Enríquez, M. I., *Expulsiones indígenas, religión y migración en tres municipios de los Altos de Chiapas, Chenalhó, Larraínzar y Chamula*, México 1994; International Organization for Migration (IOM), *World Migration 2005: Costs and Benefits of International Migration*, Bonn 2005.

produserte billigere kaffe enn bøndene i Chiapas. Ordføreren hadde ikke innflytelse på kaffeprisene i den nye situasjonen. Dermed var også protestene kraftløse fordi de var rettet i feil retning. Organisasjoner som CIEPAC, CAPISE og SIPAZ forklarte bøndene sammenhengen mellom prisen de fikk betalt og svingningene på de globale markedene. Organisasjonene formidlet ny informasjon som utfordret eksisterende forestillinger i grendene og utløste forandringsprosesser. Dermed fikk organisasjonene også makt over produksjonen av forklaringsrammer som bøndene brukte for å gi mening til sine egne lokale erfaringer. Ordføreren i Tila ble spart, men bøndene ble aktive pådrivere i protester mot frihandelsavtalene i Amerika.

Lignende diskusjoner med påfølgende endringsprosesser foregikk hver dag mellom aktivister og organisasjoner i mange hundre grender i Chiapas. Det foregikk i hverdagslige samtaler mellom zapatister og observatører i solidaritetsleirene, eller på institusjonaliserte møter mellom grendene og organisasjoner. Resultatet var konstruksjon av helt bestemte forståelsesrammer, for eksempel i forhold til frihandel og globalisering. Et av medlemmene i kontrollkomiteen i Oventic er et godt eksempel.³⁵ Han var en drøyt 50 år gammel analfabet som aldri hadde vært utenfor Chiapas. Likevel hadde han klare forestillinger om betydningen av "globalisering" og brukte flere ganger uttrykket "den globaliseringen som dreper". Uttrykket er interessant fordi det viser to karakteristiske sider ved typiske forestillinger om "globalisering" i zapatistgrendene. Den første betydningen av uttrykket handler om "død" og må forstås i forhold til noen av de prosessene som manifesterte globalisering lokalt i Chiapas: Slutt på jordreformer, individualisering, fallende priser på jordbruksprodukter og så videre. Det var prosesser som urfolk bøndene følte truet livsgrunnlaget til grendene. Men samtidig åpner uttrykket for at "globalisering" er mer enn den "som dreper". Zapatistlederen forklarte at de holdt kontoret åpent "24 timer" i døgnet syv dager i uken, slik at mennesker fra hele verden kunne møtes. Alle var velkomne, forklarte han, uansett hvilket ærend de hadde. "Dette senteret er et vindu til verden. Verden kan se oss. Vi ser verden". "Globalisering" førte også til at organisasjoner og aktivister kunne møtes i grendene for samarbeid. "Globalisering" ble forestilt som en trussel utenfra, men også som en mulighet for samarbeid og innflytelse.

Mexicanske myndigheter arbeidet for nye frihandelsavtaler og utvidelse av eksisterende avtalene videre sørover. Arbeidet for en frihandelsavtale for hele Latin-Amerika støtte på motstand fra venstreorienterte presidenter i Brasil, Argentina og andre land, men president Fox intensiverte da innsatsen for en mindre ambisiøs avtale for et frihandelsområde

³⁵ Eget intervju, Gustavo Castro, CIEPAC, San Cristóbal de las Casas, mars 2004.

³⁶ Eget intervju, Comité de Vigilancia, Oventic, mars 2004.

som strakk seg fra Mexico til Panama (Plan Puebla-Panamá). Kongressene i alle de mellomamerikanske landene ratifiserte frihandelsavtalen for USA, Mellom-Amerika og den Dominikanske Republikk i 2005. Mexico var en pådriver i disse prosessene og satte i gang store prosjekter for å utbedre infrastrukturen i Sør-Mexico. Den internasjonale utviklingsbanken, Verdensbanken, Europabanken og rundt 50 andre internasjonale institusjoner finansierte veibygging, bygging av dammer, elektrisitetsnett og andre prosjekter som inngikk i Plan Puebla-Panamá.³⁷ Det ble anslått at planen ville koste et sted mellom 40 og 100 milliarder norske kroner fordelt over 25 år.³⁸

CIEPAC, CAPISE, CDHFB, Red de defensores de Derechos Humanos, SIPAZ og andre organisasjoner i solidaritetsnettverket mente at planen brøt med konvensjon 169 i ILO som ga urfolk rett til å bli hørt i saker som angikk dem. Kamp mot Plan Puebla-Panama, ALCA og CAFTA samlet grendene og organisasjonene i tett samarbeid. Det ble arrangert konferanser og demonstrasjoner der solidaritetsorganisasjoner deltok sammen med urfolkorganisasjoner, bondeorganisasjoner og grender.³⁹ Det ble utviklet en forståelse av disse frihandelsprosessene der urfolks rettigheter spilte en viktig rolle.

Det var ikke bare gjennom kontakten med det globale solidaritetsnettverket at grendene fikk nye impulser som påvirket forestillinger og hverdagsliv. Mange grender ble som Diez de abril, åpnere mot omverdenen etter at intensiteten i konflikten ble dempet etter valgene i 2000. Mange reiste til byer som San Cristóbal de las Casas for å gå på skole eller finne seg arbeid. Andre reiste på besøk til venner eller familie som hadde slått seg ned i byene. Det var heller ikke uvanlig å treffe på zapatistledere som hadde ærend hos menneskerettighetsorganisasjonene eller rett og slett skulle handle varer på markedet i byen. Noen ungdommer reiste lenger og slo seg ned i Cancun, Mexico By eller USA. Det var en del av et større migrasjonsmønster som gjorde at urfolk i Chiapas kom i stadig mer intens kontakt med andre deler av verden.

Migrasjonen førte også med seg en omfattende flyt av varer, verdier og holdninger tilbake til grendene.⁴⁰ Familiemedlemmer i byene og utlandet sendte penger og gaver hjem. Radioen var et vindu til verden utenfor grendene og det ble vanlig å høre musikk av alle slag, for eksempel punk, reggae, rap, boleros og mariachi i Diez de abril. Alle sider ved livet i grendene var i rask endring.

³⁷ CIEPAC, "El presupuesto 2002 del Plan Puebla-Panamá", *Boletín al Día*, nr. 278, 10.2.2002.

³⁸ Harvey 2004: 121.

³⁹ "Rechazan el Plan Puebla-Panamá 50 comunidades indias" *La Jornada* 2.3 2005; "Indígenas de México y Guatemala se organizan contra empresas mineras", *La Jornada*, 26.6.2005; Harvey 2004.

Slike endringsprosesser pågår mange steder i verden. Det er imidlertid en annen type forandringsprosess i Chiapas som må undersøkes litt mer grundig. EZLN arbeidet nemlig eksplisitt for å endre identitet og tradisjon på helt sentrale områder i grendene. Det foregikk aktive forsøk på sosial konstruksjon av identitet og tradisjon knyttet til kvinners rolle, menneskerettigheter og bruk av alkohol.

6.5.1. Menneskerettigheter

Jeg har tidligere vist at menneskerettighetene ble tatt i bruk i en helt bestemt kontekst i Chiapas, og at zapatistgrendene ønsket de nye rettighetene velkommen. Det er vanlig å studere kultur som sammensatt av blant annet verdier og normer.⁴¹ Menneskerettighetene hadde betydning for utviklingen av normer i zapatistgrendene. Zapatistene importerte ”menneskerettighetene”, men utviklet og tilpasset også ”menneskerettighetene” til lokale institusjoner og prosedyrer.

Grenda Diez de abril, for eksempel, brukte menneskerettighetene aktivt i konflikt med stat, godseiere og paramilitære organisasjoner. De rapporterte trusler og overgrep direkte til organisasjonene som arbeidet med menneskerettigheter i San Cristóbal de las Casas.⁴² La Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos (Kommunalt nettverk for forsvar for menneskerettighetene) og Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de las Casas spilte en viktig rolle for denne delen av den politiske mobiliseringen i Diez de abril. De tok i mot klagene fra grendene, etterforsket sakene, rapporterte videre til internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner og tok forholdene opp med myndighetene. Diez de abril tok altså i bruk et allerede eksisterende system av normer i den lokale politiske kampen, men betydningen av menneskerettighetene var mer enn bare mekanisk bruk av et nytt system av normer.

Diez de abril trengte å lære om menneskerettighetene for å kunne bruke dem. De uavhengige organisasjonene tilbød kurs og seminarer. Læring om menneskerettighetene førte til viktige endringer i fellesskapet i Diez de abril. Grenda bestemte seg for å utvikle egne

⁴⁰ Se for eksempel: Rouse, R., “Mexican Migration and the Social Space of Postmodernism” i Inda, J. X. og Rosaldo, R., *The Anthropology of Globalization. A Reader*, Oxford 2002: 157 – 171.

⁴¹ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), WORLD COMMISSION ON CULTURE AND DEVELOPMENT, “Our Creative Diversity”, 1995; Theodorson, G. A. og Theodorson, A. G.: *Dictionary of modern Sociology*, New York 1969.

⁴² Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, ”Diez de Abril: Disappeared by Military”, Dublin 1997; Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, ”Diez de April to Zedillo”, Dublin 1997; Autoridades Diez de abril, ”Denuncia” October 1, 2001. To Enlace Civil To the Office of Human Rights”, San Cristóbal de las Casas 2001; Autoridades de Diez de abril, ”Statement of Diez de Abril Community, Altamirano Municipality, Chiapas, on the 15th of April 1998”, Diez de abril 1998 sitert av Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project på flag.blackened.net/revolt/mexico/diez.html.

institusjoner og prosedyrer for menneskerettigheter. Det ble opprettet nye verv knyttet til ansvaret for menneskerettighetene og en egen komité skulle passe på at innbyggernes menneskerettigheter ble respektert.⁴³ ”De ansvarlige for menneskerettighetene” (begrepet grenda brukte) fungerte både som en slags advokat når noen ble anklaget for ulike brudd på lover og regler, og som tilsynsmyndighet for maktutøvelse i komiteer, kommisjoner og De eldstes råd.

Det handlet ikke bare om import av et nytt sett normer utenfra, men om aktiv utvikling og tilpassing til allerede eksisterende verdier og normer. Menneskerettighetene ble diskutert og utviklet i forhold til eksisterende tradisjoner. Grenda opprettet for eksempel to parallelle institusjoner for menneskerettigheter; en for kvinner og en for menn. Det reflekterte det lokale synet på de to kjønnene. Kvinner og menn er ikke bare enkeltindivider, men tilhører også hvert sitt fellesskap med ulike verdier og normer. Derfor mente grenden at det var rett at kvinner skulle ha sin egen komité for menneskerettigheter.

Arbeidet til La Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos var en ny etappe i den bemerkelsesverdig raske oppblomstringen i menneskerettighetsarbeid. I den første etappen var det organisasjoner i byene som sørget for å ta i bruk menneskerettigheten i Chiapas. I den andre etappen var det grender som aktivt begynte å innarbeide menneskerettighetene i lokal praksis og utvikler egne institusjoner. La Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos ønsket å forsterke disse lokale institusjonene i grendene slik at grendene fikk kompetanse til å føre sine egne saker uten å gå veien om menneskerettighetsorganisasjonene i San Cristóbal de las Casas.⁴⁴ Organisasjonen ble stiftet i 1999. Den inviterte 26 grender i åtte ulike regioner av Chiapas til å velge ut hver sin ”forsvarer av menneskerettighetene”. Prosjektet tok sikte på å overføre kunnskap og kompetanse til disse 26 menneskerettighetsaktivistene som alle var urfolk.⁴⁵

Utviklingen av institusjoner for menneskerettighetene i Diez de abril viser altså et nært samspill mellom globale normer, det globale solidaritetsnettverket og institusjonene i grendene. Lignende samspill var også i sving når kvinnenes rolle ble utviklet og forandret.

6.5.2. Kvinners situasjon

⁴³ Intervju De eldstes råd, Diez de abril, mars 2004.

⁴⁴ Intervju Miguel de las Santos, stifter og leder av La Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos, San Cristóbal de las Casas, mai 2005.

⁴⁵ La Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos, ”¿Quines somos?”, San Cristóbal de las Casas 2005.

Kvinnenes situasjon var usedvanlig vanskelig i nybyggergrendene i Las Cañadas. Da biskop Ruiz sendte prester til regionen for å organisere det kirkelige arbeidet på sytti- og åtti-tallet, rapporterte de om alvorlige problemer.⁴⁶ Kvinnene begynte dagen i firetiden om morgenen. De samlet ved, bakte tortillas, bar vann, arbeidet på åkrene, passet buskapen og passet barn. De fleste giftet seg i tretten, fjorten årsalderen og kunne føde åtte til ti barn i løpet av livet. Mange døde i barselseng. Jenter fikk ofte dårligere og mindre skolegang enn gutter, og kvinner fikk ofte ikke lov til å forlate grenden. Situasjonen var ikke mye bedre i grendene i høgfjellet rundt San Cristóbal de las Casas.

Flere aktører har forsøkt å forbedre kvinnenes situasjon i grendene både i Las Cañadas og i høgfjellet. Den katolske kirken var den første aktøren utenfra som systematisk arbeidet for å forandre kvinnenes situasjon.⁴⁷ Maoistene i Proletarlinja (LP) argumenterte også for større frihet for kvinnene. Den første militære lederen av EZLN var en kvinne (comandante Elisa), og organisasjonen rekrutterte kvinner som geriljasoldater fra starten av.⁴⁸ Å verve seg som geriljasoldat i EZLN, var en av få muligheter kvinner hadde til å bryte ut av kvinnerollen i grendene.⁴⁹

Selv om EZLN forsøkte å forbedre kvinnenes situasjon, sto det fortsatt kulturelle og økonomiske hindre i veien for kvinner som ønsket å delta i det politiske livet utenfor hjemmet eller grenden.⁵⁰ Jeg har intervjuet soldater i EZLN, kvinnelige ledere i Diez de abril, og de ”gode regjeringene” i Oventic og Morelia. Intervjuene er grunnlaget for min analyse av den særegne feminismen i EZLN.

EZLN begynte arbeidet med å utforme et sett ”revolusjonære lover” etter vedtaket om å gå til krig i 1993. EZLN valgte ut en gruppe ledere som reiste rundt i grendene for å diskutere ulike lovforslag. Resultatet ble ti ”revolusjonære lover”. ”Kvinnenes revolusjonære lover” er en av disse ti lovene.⁵¹ Comandante Ramona spilte en spesielt viktig rolle i arbeidet

⁴⁶ For eksempel Ibarren (1985a, 1985b).

⁴⁷ Womack 1998; Santiago, J. S., *Seeking Freedom. On time and history, prophecy, faith and politics, and peace*, Toronto 1999.

⁴⁸ Egentlig navn: Gloria Benavides i følge informasjon presentert av president Zedillo i anledning militæroffensiven i februar 1995. Se også kapittel 3.

⁴⁹ Egne intervjuer, Kaptein Laura og kaptein Irma, Patihuitz, mai 1994.

⁵⁰ Durán de Huerta 1999; Higgins, N., “An Interview with Subcomandante Insurgente Marcos, Spokesperson and Military Commander of the Zapatista National Liberation Army (EZLN)” i *International Affairs*, Volume 75, Number 2, april 1999: 269-279; Eber, C. og Kovic, C. (red.), *Women of Chiapas: Making History in Times of Struggle and Hope*, Oxford 2003; Eber, C., *Seeking justice, valuing community: two women's paths in the wake of the Zapatista rebellion*, East Lansing 1998; Lopez, L., ”Advancing Human Rights Policy: Does Grassroots Mobilization and Community Dispute Resolution Matter? Insights from Chiapas, Mexico” i *Review of Policy Research*, Volume 22, Number 1, January 2005: 77-92; Rojas, R. (red.), *Chiapas, And the Women?*, Mexico 1994; Rovira, G., *Mujeres de maíz: la voz de las indígenas de Chiapas y la rebelión zapatista*, Barcelona 1996.

⁵¹ EZLN, ”Ley revolucionaria de mujeres,” Las Cañadas 1993.

Lucia i Diez de abril. Foto Mona Thowsen. 2005.

Kvinne på kjøkkenet i Patihuitz. Foto Håvard Houen. 1994.

med kvinnelovene.⁵² Disse slo fast at kvinner hadde full rett til å delta i alle aktiviteter og i alle styrende organer i organisasjonen. Det skulle ikke forekomme diskriminering på grunn av kjønn. Likevel møtte kvinner både skjult og åpen motstand når de forsøkte å benytte sine rettigheter. Soldatene (EZLN) kaptein Laura og kaptein Irma fortalte at familiene forsøkte å stoppe kvinnene som ville delta i organisasjonen før krigsutbruddet. Kvinner som brøt ut av den fastlåste kvinneverollen ble ofte utsatt for sladder eller beskyldninger om umoralsk oppførsel.⁵³ Å verve seg som soldat i EZLN var en av de få veiene ut av den eksisterende kvinneverollen. Mange hundre unge kvinner valgte en karriere i EZLN framfor å følge i mødrenes fotspor i grendene. Anslagsvis 40 prosent av soldatene i EZLN var kvinner da krigen brøt ut.⁵⁴

At kvinner vervet seg som soldater i EZLN, var imidlertid ingen garanti for at forholdene forbedret seg i grendene. Kvinnekomiteen i EZLN laget skoleringshefter om kvinners rolle i samfunnet og forsøkte å stimulere til diskusjon i grendene.⁵⁵ EZLN brukte det vi kan kalle et *konstruktivistisk* argumentasjon i forhold til kvinner og kvinners rolle i motsetning til argumentasjonen om *opprinnelige* eller *egentlige* identiteter som ble brukt av andre urfolkorganisasjoner, for eksempel i høgfjellet. EZLN hevdet at tradisjon (egentlig ”costumbre” som betyr ”skikk og bruk”) var konstruert i helt bestemte kontekster som førte til undertrykking av grupper og mennesker. Siden slik ”tradisjon” var skapt av mennesker, kunne den også forandres. EZLN krevde forandringer i de forholdene som de mente skapte undertrykking mot urfolk i Mexico, men da måtte urfolk også være villige til å forandre forhold som skapte undertrykking av kvinner i grendene. Undertrykking av kvinner var et slikt forhold som måtte forandres, hevdet EZLN.⁵⁶

Diez de abril er velegnet for å undersøke hvordan zapatister *forsøkte* å gjennomføre kvinnelovene i praksis siden grenden ble grunnlagt av zapatister etter oppstanden. Zapatistene i Diez de abril bygde derfor opp helt nye institusjoner uten innblanding fra stat, statsbærende parti eller tradisjonelle ledere. Diez de abril er derfor kanskje atypisk i forhold til mange andre grender der tradisjonelle kvinneveroller har stått sterkere.

Diez de abril valgte å etablere et parallelt sett med verv, komiteer og kommisjoner i grenden. Det var altså en kvinnelig leder for hver mannlig, og det var et ”De eldstes råd” for

⁵² Rovira 1996.

⁵³ Egne intervjuer, kaptein Laura og kaptein Irma, Patihuitz, mai 1994.

⁵⁴ Eget intervju, kaptein Irma, kaptein Laura, subcomandante Marcos, Patihuitz, mai 1994.

⁵⁵ EZLN, ”¡Viva nuestra historia! Libro de historia de la organización de mujeres zapatistas ”Compañera Lucha”, Las Cañadas, udatert.

⁵⁶ Se også IMG, ”Interview with Major Ana Maria of the EZLN”, San Cristóbal de las Casas 1994 http://struggle.ws/mexico/ezln/interview_anmaria_feb94.html lastet ned 2.12.2005.

kvinner og et for menn. Mange av sakene som gjaldt kvinner ble behandlet i kvinnenes komiteer eller kommisjoner. Dersom en sak måtte behandles i fellesskap av menn og kvinner, var de dermed sikret at like mange kvinner som menn deltok i saksbehandlingen. Det samme prinsippet gjaldt for valg av representanter til både den autonome kommunen og ”Den gode regjeringen” i Morelia.

”Likestilling” er også et begrep som konstrueres i en sosial kontekst. Begrepet ”likestilling” hadde et annet innhold i Las Cañadas enn for eksempel i Europa. Veggmaleriet i grenden Taniperla (den autonome kommunen Ricardo Flores Magón) viste oss et fellesskap som besto av to fellesskap; et for hvert kjønn. Hvert av de to fellesskapene var representert med hver sin sirkel av henholdsvis kvinner og menn. Ledende feminister i urfolkorganisasjoner i Latin-Amerika understreker nettopp betydningen av fellesskap i motsetning til individualisme.⁵⁷ Disse urfolklederne forstår vestlig feminisme først og fremst som kamp for individuell frihet fra forpliktende fellesskap.⁵⁸ Identitetsbaserte krav om permanente særordninger kan imidlertid ikke forankres utelukkende i argumenter om individuell frihet siden fellesskapene er nødvendige for å konstruere de verdiene som individene forsvarer. Krav om særlige rettigheter for urfolk er forankret i argumentet om verdien av å tilhøre forpliktende fellesskap.⁵⁹ Urfolkfeministene forsøkte å forene feminisme med kamp for urfolks kollektive rettigheter.⁶⁰ Det var i dette spenningsfeltet at den særegne feminismen i Diez de abril oppsto.

Det var imidlertid viktige grenser for kvinners deltagelse i samfunnslivet i zapatistgrendene også fortolket innenfor rammene av den særegne feminismen i zapatistgrendene. Lover og normer var ikke det samme som praksis. Det var vanskelig å bryte ned hindrene som stengte kvinner ute fra fullverdig deltagelse både i grendene, de autonome kommunene og i ”De gode regjeringene”. Vervene var for eksempel ulønnede og la store byrder på familiene til de valgte representantene som måtte gjøre alt arbeidet hjemme mens de utvalgte arbeidet i kommisjoner, komiteer, kommuner eller ”gode regjeringer”. Dessuten

⁵⁷ Egne intervju: Alicia Canavires, viseminister i Bolivia, El Alto 2001; Myrna Cunningham, tidligere rektor URACCAN, Managua 2001; Alta Hooker, rektor URACCAN, Managua 2003.

⁵⁸ Se for eksempel by Hernández J.; Hernández Reyes, G.; Adela og Mendiola, S., ”War and Feminism” i Rojas, R., *Chiapas, And the Women?*, Mexico 1994.

⁵⁹ Se også Newdick, V., ”The Indigenous Woman as Victim of Her Culture in Neoliberal Mexico” i *Cultural Dynamics*, nr. 17, 2005: 73 – 92.

⁶⁰ Carbó, T., ”Comandanta Zapatista Esther at the Mexican Federal Congress: Performance as Politics” i *Journal of Language and Politics*, Volume 2, Number 1, 2003: 131 – 174; Center of Studies and information of the multiethnic woman (CEIMM), ”Background Paper on Gender from the Indigenous Women’s Perspective, paper på First Indigenous Women Summit of the Americas”, Oaxaca 2002; ”Declaration from the First Indigenous Women's Summit of the Americas”, Oaxaca 2002; Sampaio, A., ”Transnational Feminism in a New Global Matrix” i *International Feminist Journal of Politics*, Volume 6, Number 2, June 2004: 181 – 206.

kostet det penger å reise til og fra administrasjonssentrene.⁶¹ Kvinnene som ble valgt ut, måtte ofte ta med seg de barna som var for små til å greie seg hjemme alene. Det var ikke uvanlig at kvinnene i ”de gode regjeringene” satt med barna på armene mens de deltok på møter. Diez de abril valgte for eksempel Lucia til Den gode regjeringen i Morelia, men Lucia kunne bare ta på seg vervet fordi hun hadde en mann som støttet henne. Han tok seg av både jordstykkene og barna mens hun arbeidet i en uke om gangen i Morelia. Kvinner som ikke hadde familier med like stor vilje til å støtte dem, kunne vanskelig ta på seg slike verv. Dessuten var det mange kvinner, slik som Lucia, som ikke kunne lese eller skrive. De hadde også ofte lite erfaring med å tale i forsamlinger og holdt seg gjerne i bakgrunnen mens mannlige ledere førte ordet.⁶²

Det var langt fra idealer til praksis når det gjelder kvinners rolle i zapatistgrendene. Gamle normer begrenset fortsatt kvinners mulighet til å forme kvinnerollen på nye måter. Kvinnene var, for eksempel, fortsatt mindre frie til å reise ut av grendene enn mennene. Det var altså vanskelig å forandre tradisjon i zapatistgrendene selv om EZLN etablerte institusjoner og prosedyrer for å sikre at kvinner deltok på lik linje med menn.

6.5.3. Kulturell gjenfødelse

Zapatistene forbød all bruk av alle rusmidler for sine medlemmer.⁶³ Zapatistenes forhold til alkohol viser hvordan kvinnene i organisasjonen fikk større innflytelse og hvordan medlemmene tok hensyn til fellesskapet når det var konflikt mellom individuelle friheter og kollektive behov. Det viser også noen av kontrastene mellom de individuelle strategiene som dominerte i det globale solidaritetsnettverket og de forpliktende fellesskapene i grendene.

Utsendingene fra EZLN spurte altså kvinnene i grendene om hva som var de viktigste sakene for kvinnene (i 1993).⁶⁴ Alkoholmisbruk var et alvorlig sosialt problem i grendene. Kvinnene mente at fellesskapet måtte ta tak i problemet av hensyn til familiene.⁶⁵

Mange i det globale solidaritetsnettverket hadde imidlertid problemer med å akseptere et slikt inngrep i enkeltindividets handlefrihet.⁶⁶ Enkelte europeiske anarkister mente at

⁶¹ Intervju Lucia, representant for Diez de abril i Morelia, Diez de abril mars 2004.

⁶² Se også subcomandante Marcos om problemene kvinnene møter når de deltar i styre og stell: EZLN, ”Reading a Video. Part Two: Two Flaws”, Las Cañadas 2004, oversatt av Irlandesa.

⁶³ EZLN, ”Palabras del Comandante Guillermo en la inauguración del Aguascalientes de Oventik, 28 de diciembre de 1995”, Oventic 1995.

⁶⁴ Intervjuer, kaptein Laura og kaptein Irma, Patihuitz, mai 1994.

⁶⁵ Intervju subcomandante Marcos, Patihuitz, mai 1994.

⁶⁶ Earle, D. og Simonelli, J., ”The Zapatistas and Global Civil Society: Renegotiating the Relationship” i *Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe* 76, april de 2004: 119-125.

forbudet mot alkohol avslørte at EZLN hadde autoritære trekk som anarkister måtte avvise.⁶⁷

Spørsmålet om alkohol hadde en ekstra dimensjon i Chiapas fordi alkohol var en viktig ingrediens i de spesielle religiøse seremoniene som særlig ble utøvd i grendene i høgfjellet.⁶⁸ Seremoniene spilte en viktig rolle i det tradisjonelle systemet som i disse grendene som var dominert av autoritære ledere i allianse med PRI. Dessuten hadde disse lederne mange steder innført monopol på alkohol. Alkohol var en kilde til profitt slik at kjøp av alkohol bidro direkte til å forsterke det eksisterende maktsystemet. Derfor så opposisjonen i høgfjellet bruken av alkohol som del av det systemet de ville bekjempe. Opposisjonene mot alkohol kom ikke bare fra zapatistene, men også fra de mange evangeliske kirkene som spredde seg raskt, og dessuten fra katolske grupper som "Las Abejas". Christine Eber har beskrevet den raske veksten i organisasjoner med puritanske trekk i grendene i høgfjellet som en "gjenfødelse" ("renacimiento"). EZLNs forbud mot alkohol kan forstås som en del av en slik kulturell "gjenfødelse".

Det var også andre problem som bare lot seg løse *i fellesskap*. Zapatistene nektet for eksempel å sende barna til de statlige skolene. De mente at barna ble undervist på måter som gjorde at de fjernet seg fra fellesskapene i grendene. En leder sa at barna lærte å "forakte sin egen kultur".⁶⁹ Zapatistene ville derfor ta ansvar for utdanningen selv. Dermed håpet zapatistfellesskapene å kunne være handlende subjekter når tradisjon skulle rekonstrueres i ny kontekst. De autonome kommunene og "de gode regjeringene" prioriterte derfor skolebygging framfor andre viktige tiltak.⁷⁰ Det ble bygd mer enn 500 barneskoler i zapatistgrender i løpet av ti år fra 1995. Dessuten ble det utdannet mange hundre frivillige lærere til å bemanne disse skolene. Finansieringen kom i hovedsak fra USA og Danmark, men læreplaner og "lærebøker" ble utviklet på seminarer for lærerne og senere drøftet med foreldrene og elevene. Utviklingen av et eget utdanningssystem var inspirert av Paulo Freires pedagogikk for "de undertrykte".⁷¹ Skolen skulle ikke være et sted der lærerne skulle fylle elevene med kunnskap, men et sted for dialog mellom lærere, elever og foreldre. Slik forsøkte grendene å ta kontroll over utviklingen av undervisningen på skolene. Undervisningene skulle ikke bare foregå på barnas eget språk, men innholdet skulle også være i pakt med verdier og normer i grendene, slik grendene forsto dem. Zapatistene forsøkte å utvikle et paradigme for utdanning

⁶⁷ Deneuve, S. og Reeve, C., *Behind the Balaclavas of South-East Mexico* Paris 1995, publisert på diskusjonsforumet til Revolt: flag.blackened.net/revolt/

⁶⁸ Eber, C., *Women & alcohol in a Highland Maya town: water of hope, water of sorrow*, Austin 1995.

⁶⁹ Intervju Junta de buen gobierno, Oventic, mars 2004.

⁷⁰ Intervju Junta de buen gobierno, Oventic, mars 2004; Junta de buen gobierno, Morelia, mars 2004; intervju med lærere og elever på de autonome skolene i Morelia og Lucio Cabañas.

⁷¹ Freire, P., *De undertryktes pedagogik*, København 1997.

der aktiv deltagelse skulle sikre at det var sammenheng mellom opplevd tradisjon og de behovene barna hadde i et samfunn i rask forandring.

Eksisterende litteratur gir bare et overfladisk bilde av undervisningen på skolene.⁷² Det er nødvendig med videre forskning av hvordan skoleprosjektet ble gjennomført i praksis.

6.6. Det problematiske mangfoldet i Diez de abril

EZLN var et fellesskap med mange kulturer og språk som krevde en ”verden med plass til mange verdener”, men sameksistensen mellom ulike språkgrupper var ikke alltid problemfri. Diez de abril vokste til ei sterk og sammensveiset grend under press fra hær, politi og paramilitære, men etter 2001 gjorde flere prosesser seg synlige. Noen dreide seg om konsekvenser av befolkningsvekst, andre om konflikter som var vanskelige å løse for fellesskapet.

EZLN krevde jord til bøndene, men erfaringene fra Diez de abril viste at mer jord i seg selv ikke var noen bærekraftig løsning. Alle mine informanter mente at de hadde mer mat og større frihet i den nye enn grenden enn de hadde hatt tidligere. Likevel kunne ikke jordbruket løse alle problemene for nye generasjoner. Prisene på markedene fortsatte å falle. En stor del av produksjonen gikk derfor til eget forbruk. Grenden hadde nok mat, men akkumulerte ikke nok kapital til å gjøre nødvendige investeringer for å øke produktiviteten. Diez de abril manglet vanningsystem, transport og maskiner.

Etter ti år trengte grenden mer jord. Løsningen ble at flere familier reiste ut og stiftet nye grender på andre jordstykker som sto tomme etter zapatistopprøret. Familier fra Diez de abril stiftet grendene Cuauhtémoc og Moctezuma noen timers gange fra Diez de abril. Slik knoppskyting var for så vidt et resultat av vekst og velstand i Diez de abril, men illustrerte også det overordnede problemet: Behovet for jord fortsatte å øke så lenge det ikke fantes alternative muligheter i andre sektorer. En annen gruppe ungdommer forsøkte å skape seg en framtid i byene, men mexicansk økonomi produserte ikke nok arbeidsplasser til å sysselsette de millionene av bønder som forlot landsbygda hvert år.

Samtidig reiste også mange av tojolobalfamiliene ut av Diez de abril som dermed fikk en stadig mer homogen befolkning. Nesten alle de gjenværende familiene var i 2005 tzeltaler. Det var letter å snakke om ”en verden med plass til alle verdener” enn å skape et bærekraftig multikulturelt fellesskap i grendene. Diez de abril var ikke noe unntak

⁷² Gutierrez Narváez, R., *Escuela y zapatismo entre los tsotsiles. Entre la asimilación y la Resistencia*, San Cristóbal de las Casas 2005.

Disse betraktningene peker fram mot noen av de uavklarte paradoksene hos zapatistbevegelsen i Chiapas: Urfolkfellesskapene var grunnlagt rundt arbeidsfellesskap på jorda, men mer jord kunne ikke alene løse de utfordringene urfolkene sto over for. Zapatistbevegelsen var et forsøk på å gjøre urfolkfellesskapene til handlende subjekter i de endringsprosessene som pågikk, men opprøret skapte nye grenser og skillelinjer. Zapatistfellesskapet var bygget på at alle medlemmene delte en ideologi, men problemene i det moderne samfunnet krevde institusjoner og prosedyrer der politiske motstandere kunne samarbeide om løsninger. Det var i konflikt med prinsippet om konsensus som sto sterkt i mayagrendene.⁷³ Det endte ofte med konfrontasjon og splittelse når grendene ikke greide å utarbeide konsensus om viktige spørsmål. Grendene var sterkt sammensveide fellesskap der medlemmene hadde ansvar for hverandre, men det var en pris å betale for å tilhøre et slikt fellesskap. Ofte var det liten plass til etniske, religiøse eller politiske minoriteter i grendene til tross for zapatistenes diskurs om mangfold på kommunalt og regionalt nivå.

⁷³ Se også Ekern, S., *Making Government: Community and Leadership in Mayan Guatemala*, Oslo 2006: 251 – 252.

Kap. 7. Bidrag til en global bevegelse mot nyliberalisering

Samarbeidet mellom zapatister og aktivist fra det globale solidaritetsnettverket hadde lokale konsekvenser slik som vist i kapittel 6. Men samarbeidet hadde også konsekvenser på internasjonalt nivå. Aktivistene hentet erfaringer hjem som de brukte i arbeidet for å bygge nye globale allianser. Jeg skal i dette kapitlet følge utviklingen fra solidaritet med zapatistgrender til protester mot globale handelsreformer i Europa og USA. Dessuten skal jeg vise hvordan den globale solidariteten endelig førte til at zapatistene ble en del av internett.

7.1. Nyheter og informasjon fra Diez de abril

Det var kanskje ikke så mye aktivister i det globale solidaritetsnettverket kunne gjøre med informasjonen i Dublin eller Oslo, men menneskerettighetsorganisasjonene i San Cristóbal de las Casas kunne gjøre noe. De fulgte opp arrestasjoner, besøkte fanger i fengslene, anket domsslutninger og la press på myndighetene. Zapatistene i Diez de abril lærte raskt hvordan de kunne bruke både det globale solidaritetsnettverket og menneskerettighetsorganisasjonene i sin egen lokale kamp. Myndighetene i grenda formulerte klager og protester som aktivistene formidlet videre til menneskerettighetsorganisasjonene og til andre aktivister gjennom Internett.¹

Allerede høsten 1997 konkluderte irene med at de første månedene av samarbeidet på de fleste områdene hadde vært en suksess.² Særlig arbeidet med media syntes å ha båret frukter. IMG hadde sørget for besøk av en irsk journalist og et fjernsynsteam på fire. 11 aktivister hadde også skrevet artikler og rapporter som ble publisert på nettsidene til IMG og andre steder på Internett.³ Senere bidro de irske aktivistene til at fotografen Sebastião Salgado fikk besøke grenda. Bildene hans ble publisert i bøker, tidsskrift og aviser over hele verden og nådde ut til et langt større publikum enn rapportene fra aktivistene. Likevel var det, paradoksalt nok, arrestasjoner av aktivister i nettverket som førte til de største overskriftene både i mexicanske og internasjonale medier.

Den 14. april 1998 ble tre norske aktivister fra Blitz i Oslo arrestert på veien mellom Diez de abril og Mendoza. Det var ikke noe merkverdig ved at de arresterte kom fra et annet land enn Irland. Det var riktignok IMG som hadde innledet samarbeidet med Diez de abril, men nasjonalitet spilte liten rolle i det praktiske arbeidet i det globale solidaritetsnettverket.

¹ Gómez Sántiz, C. C., "Auxiliary Municipal Agent of Diez de Abril: Army terrorizing 10 de Abril, June/July" Diez de abril 2000; Gómez Sántiz, C. C., "Auxiliary Municipal Agent of Diez de Abril: Statement of Diez de Abril Community, Altamirano Municipality, Chiapas, on the 15th of April 1998", Diez de abril 1998.

² Irish Mexico Group (IMG) (1997).

³ Ibid.

IMG formidlet gjerne kontakt mellom Diez de abril og aktivister fra land som Tyskland, USA, Storbritannia og altså Norge.

Fire norske aktivister hadde forsøkt å sperre veien for 800 soldater og politifolk som forsøkte å komme inn i grenda.⁴ En av de fire kom seg unna, mens de tre andre ble arrestert og fraktet til delstatshovedstaden Tuxtla Gutierrez. Det var de utenlandske aktivistene som var målet for aksjonen. Dagen før kom en mindre militærpatrulje til solidaritetsleiren i Diez de abril og krevde å få se passene til aktivistene.⁵ Utlendinger på vanlig turistvisum kunne ikke delta i politisk arbeide mens de oppholdt seg i Mexico. Myndighetene mistenkte at aktivistene i Diez de abril brøt visumreglene. De tre arresterte ble holdt fengslet med bind for øynene og bakkbundne hender før de ble eskortert av mexicansk politi hjem til Oslo.

Saken vakte betydelig interesse både i mexicanske og norske medier, men ble presentert på fullstendig ulikt vis. Mexicanske medier (med unntak av *La Jornada*) tolket stort sett hendelsene i et nasjonalistisk perspektiv.⁶ Det handlet først og fremst om utlendinger som blandet seg i indre mexicanske anliggender. Det var et spørsmål om nasjonal stolthet der aktivistene ble sett som representanter for en ny form for imperialisme. Norske medier, derimot, rettet fokus mot metodene til mexicanske myndigheter.⁷ Der handlet artiklene om voldsbruk, manglende rettssikkerhet og menneskerettigheter. Arrestasjonene ble fortolket innenfor forståelsesrammer om universelle menneskerettigheter som ingen stat har rett til å bryte.

Nyhетene handlet om vestlige aktivister. Det gjorde at lesere og seere lettere kunne identifisere seg med hovedpersonene i historiene (de utviste aktivistene), selv om norske aviser også var kritiske til måten de norske aktivistene hadde handlet på. Saken genererte derfor en rekke artikler som også inneholdt informasjon om konflikten i Chiapas. Etter hvert flyttet mediene fokus fra de norske aktivistene til grendene i Chiapas. Mediene produserte

⁴ Usignert, "Statement from the three Norwegians deported from Mexico April 15th", San Cristóbal de las Casas 1998.

⁵ Gómez Sántiz, C. C., "Auxiliary Municipal Agent of Diez de Abril: Statement of Diez de Abril Community, Altamirano Municipality, Chiapas, on the 15th of April 1998", Diez de abril 1998.

⁶ Basert på *La Reforma*, *TV Azteca* og *El Proceso* i perioden fra 15.4.1998 til 14.5.1998.

⁷ Følgende artikler i *Dagbladet*: "Erstatning til Chiapas-ofre", *Papirutgaven*, 5. jul 1998, "Fire utlendinger ble lørdag utvist fra Mexico", *Papirutgaven*, 26.4.1998, "Flere kastes ut av Mexico", *Papirutgaven*, 20.4.1998; "Chiapas-provinsen", *Papirutgaven*, 19.4.1998; "Plyndret av soldater. Landsby angrepet etter utvisning av nordmenn", *Papirutgaven*, 19.4.1998; "Soldater plyndret i Chiapas", *Nettutgaven*, 19.4.1998; "Vibeke i skjul på hemmelig adresse", *Papirutgaven*, 18.4.1998; "Av med hettene", *Papirutgaven*, LEDER 17.4.1998; "Gerilja-blitzere trygt hjem", *Papirutgaven*, 17.4.1998; "Jeg er stolt av døtrene mine", *Papirutgaven*, 16.4.1998; "Blitzere tilbake fra Chiapas", *Nettutgaven*, 16.4.1998; "«Den siste romantiske borgerkrig»", *Papirutgaven*, 16.4.1998; "Overfalt av 50 politimenn - Vil snakke i Norge, sier ungdommene", *Papirutgaven*, 16.4.1998; "Demonstrerte mot Mexico", *Nettutgaven*, 12.1.1998; "Aksjon mot Mexicos ambassade i Oslo", *Nettutgaven*, 25.12.1997. *Aftenposten*: "Mexicos ambassade inntatt av maskerte ungdommer Ni siktet etter okkupasjon" 22.10.1998; *NTB*: "Dramatisk situasjon i Chiapas", 1.3.1998; "Mexico utviser utlendinger fra Chiapas", 14.3.1998; "Utlendinger arrestert i Mexico", 12.4.1998; "Ni demonstranter pågrepet etter ambassade-okkupasjon", 21.10.1998.

informasjon som fortolket konflikten innenfor den forklaringsrammen aktivistene ønsket å konstruere. De norske mediene presenterte en tydelig og lettfattelig konflikt: Konflikten handlet om urfolk mot hær, fattige mot rike. Den mexicanske staten ble levnet lite ære i disse framstillingene. Hendelsene i Diez de abril framprovoserte også en tredje omgang med nyhetsreportasjer i norske medier da demonstranter okkuperte den mexicanske ambassaden i Oslo. Det ble nok en gang en anledning for norske medier til å fortolke hendelsene i Chiapas med bilder og symboler som var ladet med sympati for zapatistene.

Disse og andre lignende episoder førte til et nasjonalistisk tilbakeslag i Chiapas. Lokale aviser publiserte igjen artikler som hevdet at utlendinger sto bak konflikten og hisset opp de lokale urfolkene. Mexicanske myndigheter protesterte mot utenlandsk innblanding og intensiverte kampanjen mot utlendinger i Chiapas. Et stort antall utlendinger ble utvist fra Chiapas i 1998 og 1999.⁸ Formålet med utvisningene var å få slutt på utenlandsk innblanding slik at konflikten i Chiapas kunne finne sin løsning innenfor rammene av nasjonal mexicansk politikk. Men utvisningene kuttet ikke båndene til det globale solidaritetsnettverket. Utvisningene stimulerte tvert i mot til økt internasjonal medieinteresse for konflikten i Chiapas slik som i tilfellet med de tre fra Blitz i Oslo. Det var derfor en politikk som undergravde sitt eget grunnlag fordi den sikret kontinuerlig oppmerksomhet om konflikten i Chiapas.

Disse resultatene er problematiske i forhold til eksisterende beskrivelser av det globale solidaritetsnettverket rundt zapatistene. Olesen har forsøkt å bruke Dianis nettverksteori til å beskrive fem ulike nivå i nettverket:⁹ Det første nivået består av grendene i Chiapas som leverer førstehåndsinformasjon. Det andre nivået består av mexicanske organisasjoner som samler informasjonen fra første nivå og gjør den tilgjengelig for publikum utenfor Mexico. Det tredje nivået består av ikke-mexicanske organisasjoner som bruker informasjon fra det andre nivået, til å produsere informasjon til et ikke-mexicansk publikum. Det fjerde nivået består av mottagere av informasjon fra andre og tredje nivå, men som ikke selv produserer informasjon. Det femte nivået består av politikere og andre som av og til deltar i aktiviteter knyttet til nettverket. De fem nivåene beskriver også tilknytningen til nettverket fra kjerne (nivå en, to og tre) til periferi (nivå fire og fem). Informasjonen strømmer utover i nettverket fra kjerne til periferi.

⁸ Regjeringen i Mexico etterforsket 400 utlendinger for "innblanding" i Chiapas i løpet av de tre første månedene av 1998. Gobierno de México, "Principales sucesos relacionados con el conflicto en Chiapas, 23 de enero al 13 de abril de 1998", Mexico 1998.

⁹ Olesen, T, "The transnational Zapatista solidarity network: an infrastructure analysis" i *Global Networks* 4, 1 2004: 89 – 107; M. og McAdam, D. (red), *Social Movements and Networks: relational approaches to collective action*, Oxford 2003.

Det er flere problem med en slik forenklet modell. Modellen oppretter et skille mellom produsent og mottager av informasjon, men erfaringene fra Diez de abril viser at mottagere også kan bli produsenter. Aktivistene som reiste til Diez de abril, ble rekruttert fra nivå tre og fire. Erfaringene i Diez de abril gjorde dem til verdsatte produsenter av informasjon på lik linje med grendene som Olesen plasserer i nivå en. Informasjonen utløste aktivitet hos mottagerne. Å reise til Chiapas var en slik aktivitet. Nettverket var så fleksibelt at et skille mellom fem ulike nivå, tilslører mer enn det opplyser. Det andre problemet er skildringen av enveiskommunikasjon i et nettverk der informasjonen flyter utover fra kjerne til periferi. Det gir en illusjon av at informasjonen ble produsert av isolerte grender og ”virket” på mottagerne i nivåene tre, fire og fem. En slik modell fanger ikke en av de viktigste dimensjonene ved nettverket: Nettverket var både virtuelt og virkelig. Mennesker utvekslet informasjon gjennom internett og andre kanaler, men de møttes også. Informasjon fløt begge veier og virket både på grendene og deltagerne i det globale solidaritetsnettverket.

Jeg drøftet i teorikapittelet litteratur om hvordan informasjon kan virke gjennom å utfordre etablerte forestillinger hos mottageren. Informasjon utfordret også etablerte forestillinger i grendene i Chiapas. Jeg skal senere i kapittelet drøfte nærmere hvordan det globale solidaritetsnettverket bidro til rekonstruksjon av enkelte sentrale forestillinger i Diez de abril.

De irske aktivistene konkluderte med at det ikke gikk så verst med fire av de fem målene de hadde satt seg for samarbeidet med Diez de abril. Mer tvil var det om den femte målsettingen: Arbeidet for ”global kamp og motstand”.¹⁰ Mang en aktivist filosoferte i stille stunder over hva de egentlig holdt på med. En av rapportene inneholder for eksempel en passasje som gir et unikt innblikk i de forestillingene aktivistene hadde om urfolkene.¹¹ Forfatteren tror han ser begynnelsen på en prosess som kan munne ut i gjensidig forståelse, men det er langt igjen. Det er ironisk at aktivistene bor i ”den gamle patronens hus”. Det er en gigantisk urett ”at vi kan reise jorden rundt, eie mange ting og arbeide lite” mens bøndene i Diez de abril lever i uendelig fattigdom. Spørsmålet er ”om vi, med vårt nærvær, fancy klær, kamera og annen rikdom” ikke bare ”påtvinger grenden noen av de mindre vakre aspektene ved vår kultur”. Er det i det hele tatt mulig å bygge en bro over kløften av kulturforskjeller, spør forfatteren. Bak passasjen kan vi skimte forestillingene av ”urfolk” som ”opprinnelige” og ”urørte”. Men disse forestillingene forsvinner etter hvert som menneskene møtes, graver grøfter, spiller fotball, blir kjent og diskuterer. Zapatistene framstår etter hvert som levende

¹⁰ Irish Mexico Group (IMG) (1997).

¹¹ Ibid.

mennesker med gleder og sorger, konflikter og samhold. Likevel var aktivistene i tvil. Var det egentlig mulig å bygge en global bevegelse på slike møter mellom aktivister fra Vesten og urfolkboendene i Chiapas?

7.2. Mot en global bevegelse

De irske aktivistene ville globalisere revolusjonær motstand mot nyliberalt økonomisk hegemoni. IMG mente at motstanden måtte være global siden motstanderne (kapitalistene) opererte globalt. Olesen, Seoane, Smith, Leyva, Johnston og flere har forsøkt å analysere solidaritetsnettverket rundt zapatistene som en global bevegelse, eller som del av en global antiglobaliseringsbevegelse.¹² Det er imidlertid gjort få kvalitative studier som kan utfylle de kvantitative analysene av informasjonsstrømmen i nettverkene.¹³ Min undersøkelse er et bidrag til disse analysene.

Johnston og Olesen tar utgangspunkt i Charles Tillys argument om at sosiale bevegelser ikke bør konseptualiseres som koherente grupper av mennesker, men som varig interaksjon mellom spesifikke myndigheter og de som utfordrer myndighetenes autoritet.¹⁴ Det er en dynamisk prosessorientert definisjon av sosiale bevegelser. Sosiale bevegelser kan likevel karakteriseres ved en del kjennetegn som kollektive krav mot myndigheter, at de benytter et felles repertoar av aksjoner (som er nærmere beskrevet av Tilly), og viser seg offentlig gjennom demonstrasjon av ”verdighet”, ”samhold”, ”antall” og ”engasjement”.¹⁵ Det globale solidaritetsnettverket rundt EZLN oppfyller disse kravene og må derfor kanskje også kunne kalles en sosial bevegelse. Likevel argumenterer Olesen for å bruke begrepet ”kampanje” i stedet for ”sosial bevegelse”. Han mener at det også må kreves at sosiale

¹² Olesen, T., “Globalising the Zapatistas: from Third World solidarity to global solidarity?” i *Third World Quarterly*, Vol. 25, Nr. 1 2004: 255 – 267; Olesen, T., “Setting the Social Agenda in World Politics: Media, Public Opinion, and the Discursive Power of Transnational Campaigns” paper London 2004; Seoane, J. og Taddei, E., “From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement” i *Current Sociology*, January 2002: 99 – 122; Smith, T. E., “From Miami to Quebec and Beyond: Opposition to the Free Trade Area of the Americas” i *Peace & Change*, Volume 29, nr. 2, April 2004: 221 – 249; Johnston, J. og Laxer, G., “Solidarity in the Age of Globalisation: Lessons from the anti-MAI and Zapatista struggles” i *Theory and Society* Volume 32 nr. 1 2003: 39 – 91; Larsson, P. *Proteststormen. Seattle, Prag och revolten mot en orättvis världsordning*, Stockholm 2001.

¹³ Kanskje med unntak av Russell, A., ”Zapatista Myths: Exploring a Network Identity og Introductory Editorial”, i *New Media and Society*, August 2005; Russell, A., “Chiapas and the New News: Internet and Newspaper Coverage of a Broken Cease-Fire” i *Journalism: Theory, Practice, and Criticism*, Vol. 2 no. 2, August 2001; Russell, A., ”The Zapatistas Online: Shifting the Discourse of Globalization” i *Gazette - International Journal of Communication Studies*, Vol. 63 no. 5, October 2001.

¹⁴ Tilly, C., ”Social Movements and National Politics” i Bright, C. og Harding, S., *Statemaking and Social Movements: Essays in History and Theory*, Michigan 1984: 297 – 317.

¹⁵ Tilly bruker begrepene ”worthiness, unity, numbers and commitment”. Tilly, C., *Social Movements, 1768-2004*, London 2004.

bevegelser ”over tid utvikler en viss grad av kollektiv identitet”.¹⁶ Kampanjer, derimot, er episodiske og strategiske anstrengelser for å oppnå spesifikke mål.¹⁷ Forskjellen mellom sosiale bevegelser og kampanjer ligger derfor i graden av utviklet kollektiv identitet.

Jeg har intervjuet aktivister i det globale solidaritetsnettverket fra USA, Irland, Storbritannia, Norge, Spania, Danmark og Italia, i tillegg til feltobservasjoner gjort i solidaritetsleirer i grendene Oventic, Patihuitz, Diez de abril, Morelia og Roberto Barrios. Jeg har også intervjuet zapatistbønder i disse grendene. Min analyse bygger på disse kildene.

Både zapatister og aktivister deltok alle i en prosess der nettopp rekonstruksjon av identitet var et av de viktigste resultatene. Erfaringene fra møter mellom zapatister og aktivister var viktig for formingen av identitet hos deltagerne. Erfaringene fra Chiapas ble viktige elementer i den kollektive identiteten hos solidaritetsgrupper og organisasjoner i Europa og USA. På samme måte ble møtene med det globale solidaritetsnettverket viktig for utvikling av kollektiv identitet i for eksempel Diez de abril. Det globale solidaritetsnettverket var mer enn bare en ”kampanje” fordi deltagerne deltok i utviklingen av nye forestillinger om ”urfolk” og fellesskap. Prosessen var global fordi den var avhengig av kollektive prosesser i fellesskap på mange lokaliteter samtidig. De nye forestillingene om ”urfolk” ble ikke utviklet lokalt, men i virkelige og virtuelle møter mellom fellesskap fra mange lokaliteter.

Den sosiale bevegelsen var sammensatt og mangefasettert, og medlemmene inngikk i mange parallelle relasjoner til andre grupper og organisasjoner. IMG, ¡Ya Basta! og andre organisasjoner var, for eksempel, også aktive i solidaritetsarbeid med palestinske organisasjoner og andre undertrykte grupper. Bevegelsen besto av grupper med ulik ideologi og forskjellige målsettinger, men ble holdt sammen av felles konflikt med det som ble forestilt som en del av et globalt nyliberalt hegemonisk regime.

Seoane og Taddei har analysert ”den anti-nyliberale globaliseringsbevegelsen” som utviklet seg fra demonstrasjonene mot World Trade Organization (WTO) i Seattle i 1999 til World Social Forum i Porto Alegre i 2001.¹⁸ De mener at røttene til denne globale bevegelsen går tilbake til ”First Encounter for Humanity and Against Neoliberalism” arrangert av EZLN i Las Cañadas i 1996.¹⁹ Organisasjonen Attac sa seg for eksempel villig til å arrangere en turné for EZLN i Europa og den franske bondelederen José Bové ønsket et nærmere samarbeid med

¹⁶ Olesen, T., ”Setting the Social Agenda in World Politics: Media, Public Opinion, and the Discursive Power of Transnational Campaigns” 2004: 4.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Seoane 2002: 99 – 122.

¹⁹ Seoane 2002: 102.

organisasjonen.²⁰ Jeg har tidligere forsøkt å vise at EZLN ikke aksepterte farskap for en slik global bevegelse, men mener likevel at framveksten av en global bevegelse mot nyliberalisme må fortolkes innenfor de rammene som Seoane og Taddei foreslår. De plasserer bevegelsen i en historisk kontekst som begynner med møtet mellom fagbevegelser fra ulike land i London i 1864. Men Seoane og Taddei beskriver en ny type global bevegelse som skiller seg fra disse tidligere forsøkene ved mangfold. Mangfold praktiseres gjennom idealer om ”gjensidig læring og respekt for forskjeller”.²¹

Det var idealer som i EZLNs tilfelle ble utviklet gjennom samarbeid mellom grendene i Las Cañadas i multietniske bondeorganisasjoner i konflikt med den mexicanske staten. Den globale bevegelsen, slik den beskrives av Seoane og Taddei, ble formet av organisasjoner som over tid var i politisk konflikt med det framvoksende globale regimet for frihandel. Organisasjoner med ulike erfaringer, språk, religion, etnisitet og ideologi måtte samarbeide i begge tilfellene. Samarbeidet var avhengig av at organisasjonene greide å overvinne forskjellene slik at de kunne konstruere et fellesskap rundt motstanden. Bevegelsen ble holdt sammen av felles interesser som var sterke nok til å overvinne indre interessekonflikter.²²

Kingsnorth hevder at denne globale bevegelsen er større og viktigere enn noen annen bevegelse tidligere fordi det er den første globale bevegelsen som er ledet av ”fattige” fra ”Sør”.²³ Disse positive analysene av et globalt framvoksende sivilt samfunn basert på mangfold i kamp mot nyliberalisme, møtte motstand fra blant andre Chandler.²⁴ Chandler hevder at sivil global aktivisme underminerer lokale hjemlige fellesskapsforbindelser uten å utvide ”sfæren for inkludering” tilsvarende.²⁵ Han mener at aktivisme basert på individuell ”moralsk samvittighet” legitimerer en radikal avvisning av kollektivt politisk engasjement i lokale og nasjonale organisasjoner og partier. Chandler bruker som kilde kun et intervju med en 23 år gammel aktivist som hadde arbeidet i Chiapas, Guatemala og Palestina, og en film om en annen aktivist i Palestina. Han bygger på et empirisk grunnlag som ikke kan brukes til så omfattende generaliseringer uten nærmere undersøkelser.

Jeg har undersøkt om det globale engasjementet i Chiapas virkelig underminerte andre lokale eller nasjonale solidariske forbindelser. Jeg bygger igjen på de intervjuene jeg har gjort med aktivister i Chiapas der jeg fikk flere relevante resultater. 1. Aktivistene hadde alle en

²⁰ Bové, J. og Cassen, B., ”Encuentro entre el comando del EZLN, ATTAC y la Confederación Campesina, Communiqué d’Attac France”, Paris 11.03.2001.

²¹ Seoane 2002: 118.

²² Seoane og Taddei (2002): 118.

²³ Kingsnorth, P., *One No, Many Yes*, London 2003: 329.

²⁴ Chandler, D., ”Building Global Civil Society ”From Below”?” i *Millennium* Vol. 33, nr. 2, 2004: 313 – 339.

²⁵ Chandler 2004: 313.

lang personlig historie i politiske bevegelser og organisasjoner i sine hjemland. 2. De var aktive i organisasjoner som også engasjerte seg i andre samfunnsproblemer som miljøpolitikk, likestilling og solidaritet med andre grupper som ble opplevd som ”undertrykte”. 3. Aktivistene opplevde felles interesser mellom sin egen situasjon og zapatistenes kamp i Chiapas. 4. Ingen av mine informanter var medlemmer av politiske partier. 5. Mange foretrakk i stedet fellesskap som autonome hus eller ”Los desobedientes” (de ulydige) i Italia.

Disse resultatene viser at det globale engasjementet ikke erstattet lokalt engasjement slik at det underminerte lokale fellesskap. Aktivistene i Chiapas var heller kjennetegnet av særlig stor interesse for både lokale og globale politiske spørsmål. Men det politiske engasjementet ble formidlet på nye måter og i nye kanaler utenfor politiske partier og ofte også utenfor organisasjoner med formell organisasjonsstruktur. Politiske partier og organisasjoner opplevde jamt over nedgang i medlemstallet på nittitallet, men min undersøkelse støtter ikke Chandlers antagelse om at det globale engasjementet underminerte lokale fellesskap på hjemstedene.

Det er ikke nytt at individer og grupper utvikler solidariske forbindelser til tross for geografisk avstand og kulturelle forskjeller.²⁶ Røttene til slike former for solidaritet kan blant annet føres tilbake til framveksten av arbeiderbevegelsene fra midten av 1800-tallet.²⁷ Mine undersøkelser viser at aktivistene forsøkte å utvide grensene for slike solidariske forbindelser slik at de også omfattet grupper som urfolk. Solidariske forbindelser mellom individer og organisasjoner kunne vokse fram basert på informasjon formidlet gjennom media, nettverk og organisasjoner, men de fysiske møtene mellom mennesker og organisasjoner i Chiapas spilte også en viktig rolle. Disse globale solidariske forbindelsene var ikke basert på felles interesser mellom geografisk spredde grupper som utviklet en felles kollektiv identitet, slik som for eksempel ”arbeidere”, men på opplevelsen av felles interesser på tross av ulikheter.

7.3. Inspirasjon hentes hjem

Erfaringene fra Chiapas var formende for det politiske engasjementet til aktivistene i hjemlandene sine. Disse aktivistene var særlig synlig i Italia og Spania, men også i flere andre land både i Europa og Amerika. Jeg har intervjuet og samlet informasjonsmaterieell fra aktivister i Italia, Spania, England, Irland, Danmark, Norge, USA, Mexico, Nicaragua og

²⁶ Olesen, T., “Globalising the Zapatistas: from Third World solidarity to global solidarity?” i *Third World Quarterly*, Vol. 25, Nr. 1, 2004: 256.

²⁷ Keck, M. E. og Sikkink K., “Historical precursors to modern transnational social movements and networks” i Guidry J. A.; Kennedy, M. D. og Zald, M. N.(red.), *Globalizations and social movements :culture, power, and the transnational public sphere*, Ann Arbor 2000: 35 – 53.

Bolivia. Undersøkelsen støtter i all hovedsak analysen til Seoane og Taddei som hevder at den anti-nyliberale globaliseringsbevegelsen har historiske røtter i støtten til zapatistopprøret.

Flere spanske grupper engasjerte seg allerede i 1994 i solidaritetsarbeid for EZLN slik som "La Plataforma de Solidaridad con Chiapas".²⁸ Likevel var det kanskje særlig de syndikalistiske fagforeningene som var det mest stabile innslaget over tid. Confederación General del Trabajo (CGT) opprettet sin egen solidaritetskommisjon som arrangerte seminarer, møter og protester.²⁹ Spanske syndikalister kunne trekke historiske paralleller mellom Emiliano Zapata, andre mexicanske anarkister og spansk og særlig katalonsk forsvar for republikken på 30-tallet. Emiliano Zapata var et kjent historisk symbol i den spanske syndikalistbevegelsen. Syndikalistene i CGT utarbeidet for eksempel materiell til studiesirkler som viser den gjensidige påvirkningen mellom europeisk syndikalisme og mexicansk zapatisme. Et viktig tema for studiesirkelen var "hva slags anarkisme er zapatisme?". Et annet var "hva slags zapatisme er anarkisme?".³⁰ Studiesirkelen tok også opp til diskusjon EZLNs slagord "nei til å ta makten" og "lede adlydende". Syndikalister og anarkister i Madrid opprettet en "aguascalientes" etter mønster fra EZLN som hadde bygget fem slike møtesteder til de store konferansene i 1994, 1995 og 1995. Aguascalientes i Madrid ble et møtested for aktivister fra hele Europa og sto blant annet bak flere konferanser som varte flere dager.³¹

De baskiske aktivistene delte mye av den samme ideologiske motivasjonen som syndikalistene og anarkistene, men fant dessuten en ekstra dimensjon i zapatistenes krav om autonomi basert på retten til å være annerledes.³² De radikale baskiske ungdommene som engasjerte seg i solidaritetsarbeidet med EZLN var ofte også aktive i nasjonalistiske baskiske organisasjoner.³³ De baskiske organisasjonene krevde rett til å avgjøre tilknytningsformen til Spania gjennom en folkeavstemning og oppfattet zapatistenes konflikt med den mexicanske regjeringen som parallell til situasjonen i Spania. Baskiske aktivister organiserte solidaritetsbrigader og drev ulike former for opplysningsarbeide som ble sett på som viktig for rekruttering og utdanning av egne aktivister til arbeidet hjemme.³⁴

Det var likevel italienske aktivister fra det globale solidaritetsnettverket som bidro mest dramatisk til utviklingen av en militant gren av bevegelsen mot nyliberal globalisering.

²⁸ La Plataforma de Solidaridad con Chiapas, "¿Quiénes somos la Plataforma (LaPlata)?", Madrid udatert. Se også www.nodo50.org/pchiapas/plataforma.htm

²⁹ Comisión Confederal de Solidaridad con Chiapas de la CGT. www.cgtchiapas.org

³⁰ CGT, "Taller de zapatismo y anarcosindicalismo", informasjonsbrosjyre, Barcelona 2004.

³¹ Aguascalientes madrileño, "Aguascalientes madrileño, Madrid 20., 21., 22., 23. y 24. de noviembre de 2004"; UK Indymedia, "European Solidarity with Chiapas is rising", www.indymedia.org.uk, 10.08.2005.

³² Egne intervjuer Bilbao 1997.

³³ Basert på møter med baskiske aktivister i Chiapas (1994, 1995, 1997, 1999, 2004 og 2005) og i Bilbao 1997.

³⁴ Egne intervjuer Bilbao 1997.

Italienske aktivister startet solidaritetsarbeidet tidlig våren 1994, og mange av aktivistene samlet seg i den nettverksbaserte organisasjonen ¡Ya Basta! i 1996.³⁵ Anarkisme og syndikalisme har stått relativt sterkt i den italienske arbeiderbevegelsen siden slutten av 1800-tallet med ledende ideologer som Errico Malatesta.³⁶ Det var lett å se forbindelseslinjer mellom italienske anarkister og syndikalister, og mexicanere som Emiliano Zapata og Ricardo Flores Magón. Det var også likhetstrekk mellom EZLN og de senere italienske radikale strømningene som var stimulert av blant andre Antonio Negri og Alfio Nicotra.³⁷ Disse ideologiske fellestrekkene bidro til at solidaritetsbevegelsen i Italia ble mer omfattende og bedre organisert enn noe annet sted.³⁸ ¡Ya Basta! hadde lokallag i 21 byer i 2005.³⁹ Mange steder var flere tusen aktivister knyttet sammen i fellesskap organisert rundt aktiviteter som konserter, musikk, dans, produksjon av tidsskrift, websider med mer.

De italienske aktivistene hadde spesielt gode forbindelser til EZLN. Det var for eksempel de italienske aktivistene som tok ansvaret for sikkerheten for karavanen av zapatistledere som reiste til Mexico By i 2001. Flere hundre italienere deltok på en eller annen måte i arbeidet med karavanen og hentet inspirasjon til arbeidet de drev hjemme i Italia. Aktivistene i Bologna fortalte at de ble fylt av energi og entusiasme som var av stor betydning da mange av de samme aktivistene var drivkrefter i mobiliseringen av de voldsomme demonstrasjonene mot G8 møtet i Genova senere samme år.⁴⁰ Aktivisten Carlo Giuliani mistet livet i de voldsomme sammenstøtene mellom demonstranter og politi i Genova. Det deltok 50 - 80 000 mennesker i demonstrasjonen som førte til at enkelte politikere og næringslivsledere ba om at hastigheten i handelsreformene måtte reduseres.⁴¹ Zapatistene i regionen Oventic understreket den nære forbindelsen mellom italienske aktivister og EZLN da de ga sin lokale ambulans navnet etter to andre italienske aktivister som hadde blitt drept.⁴²

³⁵ Intervju Silvana Pazzagli, ¡Ya Basta! Bologna, september 2004.

³⁶ Marshall, P., *Demanding the impossible: a history of anarchism*, London 1993.

³⁷ Se for eksempel Hardt, M. og Negri, A., *Multitude: war and democracy in the age of empire*, New York 2004; Negri, A., *Time for revolution*, New York 2003; Negri, A., *The politics of subversion: a manifesto for the twenty-first century*, London 1989; "Entrevista con Alfio Nicotra, representante del Partido de la Refundación Comunista ante el Foro Social Europeo" i *Chiapas* nr. 16, 2004.

³⁸ Rabasa, J., "Negri por Zapata: el poder constituyente y los límites de la autonomía" i *Chiapas* nr. 15, 2003: 25-66; Arrighi, G., "Linajes imperiales: sobre Imperio, de Michael Hardt y Antonio Negri" i *Chiapas* nr. 14, 2002.

³⁹ <http://www.yabasta.it/sedi.htm> konsultert 28.11.2005.

⁴⁰ Intervju Silvana Pazzagli, ¡Ya Basta! Bologna, september 2004.

⁴¹ For eksempel: CNN.com, "G8 summit death shocks leaders", 21.7.2001.

⁴² Carlo Giuliani og Davide "Dax" Cesare. Bellinghausen, H., "Entre rezos y cantos fue inhumado el cuerpo de la pequeña gran comandanta" i *La Jornada* 9.1.2006; *Ecomancina.com*, "Ricordando Dax" på www.ecomancina.com, februar 2004; *Reti invisibili*, "Davide "Dax" Cesare" på www.reti-invisibili.net lastet ned november 2005.

De italienske aktivistene hentet inspirasjon både fra zapatistene i Chiapas og den autonome tradisjonen i europeisk ungdomskultur.⁴³ Men de dramatiske demonstrasjonene stjal oppmerksomheten fra andre viktige trekk ved denne nye bevegelsen i Italia, som at ¡Ya Basta! tok i bruk symboler og forestillinger hentet fra zapatistenes repertoar. Begrepet ”dignidad” (verdighet) ble hentet fra zapatistenes diskurs og tatt i bruk i den lokale konteksten.⁴⁴ Motstand mot nyliberalisme ble heller forklart med begreper som ”verdighet” med ideologiske universalistiske sannheter. Verdighet kunne skapes gjennom kamp mot nyliberal dominans og konstruksjon av kulturelle og sosiale alternativer. Aktivistene krevde politiske og kulturelle rom der de kunne utforske alternative måter å leve på.⁴⁵

Også i London forsøkte aktivister å skape slike frie rom for politisk og sosial organisering inspirert av zapatistenes diskurs. ”Institute For Autonomy” brukte slagordet ”For a life of dignity without capitalism”.⁴⁶ Begrepet ”verdighet” ble igjen hentet fra EZLN’s repertoar og tatt i bruk lokalt. Mens historiske forhold gjorde at solidaritetsarbeidet i Spania og Italia kunne bygges rundt eksisterende organisasjoner og bevegelser (CGT, Herri Batasuna etc.), var solidaritetsbevegelsen i Storbritannia først og fremst en del av den motkulturelle bevegelsen. Det var i hovedsak ungdommer, pønkere og husokkupanter som på individuelt grunnlag dro i gang forskjellige aktiviteter.

Et veggmaleri fra den autonome kommunen Ricardo Flores Magón er et spesielt interessant eksempel på flyt av symboler og forestillinger fra Chiapas til Europa og Nord-Amerika. Veggmaleriet ble laget i fellesskap av zapatistene i grenda Taniperla. Arbeidet ble ledet av den kjente mexicanske kunstneren Sergio Valdéz Rubalcaba.⁴⁷ Det ble holdt møter og diskusjoner om alle detaljene i maleriet. Maleriet representerer derfor en slags kollektiv visjon av livet i grenda. Maleriet viser hverdagslivet i grenden: menn som bygger vei, kvinner som vasker, og barn som går på skole. Det viser også hvordan menn og kvinner samles i sirkler som symboliserer kvinnefellesskap og mannsfellesskap. Høgt hevet over grenden rir Emiliano Zapata, mens forfatteren Ricardo Flores Magón sår bokstaver. EZLN-soldatene vokter det hele fra fjellene som omkranser dalen.

⁴³ Autonome grupper i København, *De autonome – en bog om og af den autonome bevægelse*, København 1994; Schwarzmeier, J., *Die Autonomen zwischen Subkultur und sozialer Bewegung*, Norderstedt 2001; Geronimo, *Feuer und Flamme 2 - Kritiken, Reflexionen und Anmerkungen zur Lage der Autonomen*, Köln 1992; Geronimo: *Glut & Asche. Reflexionen zur Politik der autonomen Bewegung*. Köln 1997.

⁴⁴ ”¡Ya Basta! Per la dignità del popoli contra il neoliberalismo. Caminantes no hay camino se hace camino a l’andar”, Padova 2004.

⁴⁵ Intervju Silvana Pazzagli, ¡Ya Basta! Bologna, september 2004.

⁴⁶ www.indymedia.org.uk/en/regions/london/2005/03/306883.html lastet ned 20.10.2005.

⁴⁷ Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de las Casas, ”La Disputa por la Legitimidad. Aniversario de los ataques a los municipios autónomos”, San Cristóbal de las Casas 1999.

Maleriet viser de sentrale prosessen som har gått igjen i denne avhandlingen: Grenda består av urfolk som rekonstruerer tradisjon og identitet med revolusjonære symboler. Samtidig viser maleriet at jord spiller en avgjørende rolle i livet til disse bøndene. Symbolikken understreker *urfolk, bønder og revolusjon* som grunnlag for identitet og fellesskap.

Det var symboler som lot seg overføre i det globale solidaritetsnettverket.⁴⁸ Den 11. april 1998 gikk politiet og hæren til aksjon mot den autonome kommunen Ricardo Flores Magón som hadde hovedsete i Taniperla.⁴⁹ Hæren ødela veggmaleriet og arresterte mexicanske og utenlandske observatører. Men saken viser problemet med maktbruk mot zapatistenes sivile institusjoner: Maleriet ble ødelagt, men nyheten om aksjonen skapte internasjonale protester. Aktivister reproduserte maleriet i Mexico By, San Francisco, Oakland, Barcelona, Madrid, Bilbao og Firenze.⁵⁰ Dessuten ble maleriet avbildet på t-skjorter, i bøker og på plater. Den militære aksjonen mot Taniperla førte til at visjonen til zapatistene i Taniperla ble spredt til Europa og Nord-Amerika. Veggmaleriet ble senere rekonstruert i Taniperla (den 10. april 2005) og feiret av tilreisende aktivister og lokale zapatister. Det ble også holdt parallelle fester i San Francisco, Bilbao, Bologna og flere andre steder.⁵¹

Formålet med denne gjennomgangen er ikke å gi en fullstendig beskrivelse av de utallige lokale tiltakene som aktivistene fikk i stand inspirert av erfaringer gjort i Chiapas, men å vise at det foregikk en betydelig utveksling av symboler og forestillinger mellom Chiapas og disse organisasjonene. Symboler, bilder, forestillinger og ideologi fløt fra Sør mot Nord og fra Nord mot Sør. Disse organisasjonene arbeidet også for andre grupper som de oppfattet som undertrykte – slik som Palestina, urfolk i Bolivia etc., men samarbeidet med EZLN sto i en særstilling. Disse andre engasjementene var stort sett å regne som ”enveis-solidaritet” der de vestlige aktivistene støttet ”kampen mot undertrykking” uten å adoptere forestillinger eller ideologi. Det var én ting å støtte palestinske aktivisters kamp mot okkupasjon, noe helt annet å overta elementer av ideologien til grupper som Hamas, Islamsk Jihad, Popular Front for the Liberation of Palestine (PFLP), Democratic Front for the Liberation of Palestine (DFLP) eller Al Fatah. De hadde lite å bidra med ideologisk til det arbeidet organisasjonene og aktivistene gjorde hjemme. Solidaritetsarbeidet med disse

⁴⁸ Se for eksempel City Lights Newsletter, ”Zapatista Mural. Once Destroyed has Been Recreated at City Lights”, www.citylights.com/mural.html, San Francisco 2004.

⁴⁹ Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de las Casas, ”Boletín de prensa, 16 de Octubre de 1998. Seis Meses de *Estado De Derecho* en la Comunidad de Taniperla”, San Cristóbal de las Casas 1998.

⁵⁰ Det kan være flere steder som jeg ikke har greid å spore opp.

⁵¹ Muñoz, G., ”Cumplirá mañana siete años el mayor municipio rebelde de Chiapas. El 9 y 10 de abril, festejos simultáneos en varias ciudades del mundo” i *La Jornada*, 9.4.2005.

organisasjonene kan derfor best defineres som ”kampanjer” i motsetning til solidaritetsarbeidet med EZLN. Symboler og forestillinger fra EZLN ble flittig brukt av aktivister i Bilbao, Bologna, London, Oslo og andre steder. Aktivistene fant zapatistenes multikulturelle og demokratiske diskurs nyttig i det lokale arbeidet i byer og land som i økende grad var multikulturelle.

Det globale solidaritetsnettverket var en mangfoldig bevegelse med stor variasjon i aktivitet og organisasjonstype. Noen av organisasjonene møttes mer eller mindre regelmessig for å utveksle erfaringer og med et håp om å bygge noe mer fast eller varig.⁵² Det kom imidlertid ikke noe særlig konkret ut av disse møtene bortsett fra et samarbeid om produksjon, import og salg av ulike produkter til inntekt for solidaritetsarbeid i Chiapas. Italienske aktivister sørget for en betydelig import av kaffe fra zapatistgrender mens spanske aktivister blant annet produserte kalendere og annet materiell.⁵³ Disse tiltakene sørget for et betydelig bidrag til økonomien i grendene i Chiapas. Det mest synlige tiltaket sto imidlertid fotballstjernene i Inter Milan for.⁵⁴ De samlet en mindre sum penger og signerte en drakt som de sendte til EZLN. Drakten fikk henge på veggen i rådhuset til ”Den gode regjering” i grenden Oventic.⁵⁵ EZLN og Inter Milan avtalte å møtes til fotballkamp ved en passende anledning, og selv om tonen i korrespondansen mellom de to partene var spøkefull, grep media fatt i saken. Det ga kjente mexicanske idrettsfolk og trenere anledning til å melde seg til tjeneste for EZLN i en eventuell kamp.⁵⁶

Det var imidlertid også konflikter i det globale solidaritetsnettverket som resulterte i at organisasjoner og aktivister koblet seg fra nettverket. Konfliktene kom ofte til overflaten på møter mellom flere organisasjoner fra flere ulike land. Den nederlandske solidaritetskomiteen med Mexico ble oppløst etter blant annet flere sammenstøt med italienske aktivister.⁵⁷ Små og løst organiserte grupper (solidaritetskomiteen i Amsterdam hadde tre medlemmer da den ble oppløst) følte ofte at de større og sterkere organisasjonene fra Italia, Spania og Frankrike dominerte de andre gruppene på de internasjonale møtene. Solidaritetskomiteen i Paris ble for eksempel splittet i to etter at Javier Elloriaga og Gloria Benavides hadde besøkt Frankrike på

⁵² Se også Leyva, X., ”?Que es el neozapatismo?” i *Espiral. Estudios sobre estado y sociedad* 2000: 163 – 200.

⁵³ ¡Ya Basta!, ”Cafè rebelde zapatista”, Padova 2004.

⁵⁴ For eksempel: ”Inter vs EZLN: la diplomacia del balón”, *La Jornada* 22.5.2005; ”Estamos dispuestos a no ganarles por goleada ofreció Marcos en su desafío”, *La Jornada* 12.5.2005; ”Con mucho gusto colaboraré en el partido Inter-EZLN: Aguirre”, *La Jornada* 17.6.2005.

⁵⁵ Observerv i mars 2005.

⁵⁶ ”Con mucho gusto colaboraré en el partido Inter-EZLN: Aguirre”, *La Jornada* 17.6.2005; ”Maribel Domínguez alinearía con el EZLN, ”gustosa por la paz””, *La Jornada* 3.6.2005.

⁵⁷ Mexico Solidarity Committee, ”Introduction about the Mexico Solidarity Committee (in dissolution), Amsterdam, the Netherlands”, Amsterdam 1998, www.dds.nl/~noticias/prensa/zapata lastet ned 20.10.1999. (Lenken eksisterte ikke lenger da jeg testet i februar 2006).

vegne av EZLN i november 1996. Splittelsen kom som en konsekvens av at møtene ble dominert av kjendiser fra den tradisjonelle venstresiden som Daniele Mitterand og Regis Debray. Aktivistene i Amsterdam mente også at EZLN ikke var konsekvente nok i forhold til PRD og ledere på "den gamle venstresiden".⁵⁸

Det globale solidaritetsnettverket var altså en sosial bevegelse organisert rundt symboler på motstand mot nyliberalisme der organisasjoner og aktivister kom stadig til eller falt fra. Nettverket var i dynamisk forandring. En undersøkelse av organisasjoner som *ikke* deltok, kan også gi nyttig kunnskap om nettverket.

7.4. På utsiden av nettverket

Konflikten i Chiapas handlet om problemstillinger som vanligvis tiltrekker seg stor oppmerksomhet hos frivillige organisasjoner i Europa og Nord-Amerika. Et stort antall NGOer i Europa og Nord-Amerika er engasjert i saker som angår "urfolk", "jordløse bønder", "bekjempelse av fattigdom" og "konfliktløsning". Det er nyttig å sammenligne Chiapas med situasjonen i Guatemala og Nicaragua etter at de væpnede konfliktene tok slutt der. Nicaragua er et av de landene i verden med flest store, internasjonale organisasjoner, og bistand står for rundt en fjerdedel av brutto nasjonalproduktet. Guatemala opplevde noe lignende etter fredsavtalen da Norge og andre land økte bistanden kraftig for å sikre at fredsavtalen ble en suksess.⁵⁹ Store statlige og frivillige organisasjoner som Care, Plan, USAID, NORAD, SIDA, DANIDA, Norsk Folkehjelp, Redd Barna, Kirkens Nødhjelp og mange andre brukte betydelige summer på tiltak for "urfolk", mot "fattigdom" og for "fred" og "demokratisering". Urfolk i Chiapas var like fattige som i nabolandene lenger sør, det ulmet en militær konflikt like under overflaten, men likevel glimret disse organisasjonene med sitt fravær i Chiapas.

Jeg har ikke undersøkt disse organisasjonene spesielt (det ville bli for omfattende). Det er likevel nødvendig å forsøke å analysere noen mulige årsaker til at de store NGOene holdt seg borte fra Chiapas. Disse betraktningene er å betrakte som forslag til hypoteser for senere undersøkelser.

Jeg tror at det skyldes flere årsaker til at de store organisasjonene holdt seg borte fra Chiapas: De fleste av disse frivillige organisasjonene opplevde nedgang i tallet på aktive medlemmer samtidig som statlige myndigheter økte bevilgningene. Organisasjonene har blitt mer avhengige av statlige bevilgninger, og dermed de strategiene og prioriteringene statene gjør i forhold til land, regioner og tematikker. Problematikken i Chiapas passet forholdsvis

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Krøvel, R., *UD, URNG og freden i Guatemala* Trondheim 1999.

godt i strategier og planer som ble lagt i forhold til ”urfolk”, ”fattigdom” og ”konfliktløsning”, men det var samtidig andre forhold som gjorde at Mexico ikke ble et prioritert land. De statlige analysene av fattigdom og dermed også prioriteringer av bistanden, var ofte basert på landenes gjennomsnittlige fattigdomsnivå.⁶⁰ Det var et mål at mer bistand skulle gå til de mest fattige landene, og selv om de fattige i Chiapas var like fattige som de fattige i Guatemala, var Mexico ikke blant de minst utviklede landene (MUL). Dermed ble bistanden systematisk styrt til andre steder. Det globale sivile samfunnet var altså ikke uavhengig av systemet av stater. De to utviklet seg i gjensidig avhengighet slik som Colás har hevdet.

En annen mulig årsak kan være politiseringen og radikaleringen av uavhengige organisasjoner som kunne bli mulige samarbeidsparter i Chiapas. De lokale organisasjonene sto for en radikal motstand mot frihandel som kan ha dempet eventuell interesse fra store statsavhengige NGOer. De statlige organisasjonene som NORAD, DANIDA, SIDA og USAID holdt seg uansett borte fra Chiapas. Det samme gjorde de store FN-organisasjonene. En annen mulig forklaring kan være mekaniske forventninger om at demokratisering og økonomisk liberalisering automatisk ville føre til redusert fattigdom i Chiapas. Flere uavhengige organisasjoner i Chiapas forklarte at det ble vanskeligere å finne finansiering etter at kandidatene til det høyreorienterte partiet PAN vant presidentvalget i 2000.⁶¹

Resultatet var at det globale solidaritetsnettverket rundt EZLN kom til å bestå av små og radikale organisasjoner i utkanten av NGO-miljøet. PROMEDIOS var ikke stort mer enn to eller tre aktivister på et lite kontor med forbindelse til baskiske og nordamerikanske aktivister som kunne samle inn penger. CAPISE og CIEPAC hadde staber som varierte mellom to og ti alt ettersom nivået på støtten de greide å samle inn gjennom små frivillige organisasjoner i Nord. Disse organisasjonene var knyttet til et nettverk av organisasjoner i Nord som støttet arbeidet i Sør, men disse organisasjonene i Nord var også relativt små. Det globale solidaritetsnettverket besto av organisasjoner med små ressurser. Det la grunnlaget for mer likeverdige relasjoner mellom ”givere” og ”mottagere” enn i Nicaragua og Guatemala.

Det var både fordeler og ulemper ved at det globale solidaritetsnettverket bare besto av små organisasjoner. På den ene siden kunne større organisasjoner bidratt med midler til større

⁶⁰ Se for eksempel NORAD, ”Brutto bilateral bistand fordelt på verdensdeler og inntektsgruppe MUL (minst utviklede land) gjennom NORAD 1998 – 2000”, Oslo 2004; Organisation for Economic Co-operation and Development, Development Co-operation Directorate (DAC), *International Development Statistics CD-ROM*, Paris 2005.

⁶¹ Egne intervjuer: Miguel de los Santos, La Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos, San Cristóbal de las Casas, mai 2005; Eduardo Ledesma, CAPISE, San Cristóbal de las Casas, mars 2004; Gustavo Castro, CIEPAC, San Cristóbal de las Casas, mars 2004.

prosjekter enn de små. De kunne også utnyttet sin kontaktnettverk til politiske myndigheter i sine hjemland. På den andre siden åpnet det for mer likeverdige samarbeidsrelasjoner. Lokale demokratiske institusjoner og prosedyrer for maktutøvelse spilte en avgjørende rolle i utforming og gjennomføring av bistandsprosjektene. Det var ikke alltid slik i Nicaragua og Guatemala. Der var lokale myndigheter ofte så fattige at befolkningen var avhengig av bistandsorganisasjoner for helsetjenester og utdanning. Viktige beslutninger ble tatt av bistandsorganisasjonene i samarbeid med sine lokale partnere mens folkevalgte politikere hadde liten innflytelse.

Zapatistene brukte sine sivile strukturer til å styre bistandsprosjekter som organisasjonene i nettverket ønsket å sette i gang. Organisasjonene måtte forhandle med De gode regjeringene som avgjorde når og hvordan prosjektene kunne gjennomføres. Det kunne være en tålmodighetsprøve for organisasjonene som ofte trengte raske svar. Forhandlinger med myndighetene til zapatistene bød på en rekke utfordringer. Det var, for det første, stadige roteringer i De gode regjeringene som gjorde at organisasjonene ofte møtte forskjellige ledere og måtte legge fram prosjektet på nytt hver gang de reiste til en kommune eller ei grend. For det andre var mange av de valgte zapatistlederne analfabeter slik at budsjettering, kontrakter, revisjon etc. var en ekstra utfordring som krevde detaljerte forklaringer og grundig gjennomgang. For det tredje hadde zapatistenes myndigheter dårlige rutiner for arkivering. Prosjektene måtte dessuten drøftes med lederne i den enkelte grend. Det var, alt i alt, en tidkrevende og slitsom prosess, men prosessen bidro til at bistandsprosjektene ble en del av den lokale demokratiske beslutningsprosessen.

Zapatistene etablerte de fem ”gode regjeringene” for å sikre større kontroll over fordeling og kvalitet på solidaritetsarbeidet som ble utført i grendene. EZLN kritiserte NGOer som hadde satt i verk prosjekt uten å konsultere mottagerne om behov og ønsker. Det var ikke plass til flere ubrukelige datamaskiner, forklarte subcomandante Marcos.⁶² ”De gode regjeringene” skulle også sørge for at NGOene fordelte arbeidene mellom grendene på en mer rettferdig måte enn tidligere. Disse tiltakene viser at mottagerne i zapatistgrendene var i stand til å erobre relativt stor grad av innflytelse over solidaritetsarbeidet som de små solidaritetsorganisasjonene sto bak.

7.5. Internet kom (endelig) til zapatistene

⁶² Subcomandante Insurgente Marcos, ”Chiapas: La Trecava Estela. Sexta parte: Un buen gobierno”, Las Cañadas 2003.

Subcomandante Marcos og andre zapatistledere hadde ingen planer om bruk av moderne informasjonsteknologi, men lærte seg å improvisere da aktivister og media flokket seg i Las Cañadas etter våpenhvilen.⁶³ Zapatistene var ikke koblet til internett før ti år senere.

Italienske aktivister sto bak hjemmesiden www.ezln.org med tillatelse fra EZLN. Javier Elloriaga og andre aktivister fra FLN deltok i organiseringen av den sivile organisasjonen FZLN på oppfordring fra EZLN. Elloriaga var dyktig til å ta i bruk ny teknologi og hjemmesiden www.fzln.org.mx var et populært forum for aktivister i alle land.⁶⁴ Aktivister fra mange land arbeidet sammen i Indymedia i San Cristóbal de las Casas og konstruerte hjemmesiden chiapas.mediosindependientes.org. Dessuten fantes det også en rekke andre lister og hjemmesider som regelmessig formidlet uredigerte brev og kommunikerer direkte fra EZLN. Alt dette skapte et inntrykk av en ”cybergerilja” som ikke stemte helt med virkeligheten.

Castells beskriver hvordan Internett blant annet ble bygget på det han kaller en ”kultur av frihet” der hippier, anarkister og aktivister spilte en viktig rolle i utviklingen av den teknologiske infrastrukturen.⁶⁵ Det var ikke overraskende at aktivister fra denne ”kulturen av frihet” engasjerte seg i solidaritetsarbeid med zapatistene i EZLN. Harry Cleaver som drev listen Chiapas-95, Carlos Eugenio Rodriguez som var med å stifte La Neta i Chiapas i 1995, aktivistene i Indymedia, Amaranta Cornejo Hernandez og Paco Vázquez i PROMEDIOS, og mange andre i det globale solidaritetsnettverket, tilhørte alle en slik ”kultur av frihet” som beskrives av Castells. De hadde alle stor tro på betydningen av informasjon i kampen mot autoritære regimer. De var påvirket av teorier om informasjonens betydning i nettverksamfunnet, og arbeidet samtidig for å gjøre teoriene til lokal virkelighet i Chiapas. Aktivistene i La Neta fungerte som endringsagenter innad i det lokale aktivistmiljøet i Chiapas. De argumenterte for betydningen av at organisasjonene koblet seg til internett og utvekslet informasjon med andre aktivister andre steder i verden. La Neta greide å overvinne skepsis fra andre organisasjoner og lyktes med å bygge opp et lokalt brukernettsverk med 30 - 40 deltagere i San Cristóbal de las Casas. Aktivistene i La Neta var pionerer, men ble forbigått av kommersielle aktører som i 1998/ 1999 startet billigere og raskere tjenester. La Neta krympet fra 16 til 4 ansatte i løpet av tre, fire år.

Aktivister i Indymedia og PROMEDIOS hadde imidlertid andre og mer omfattende ambisjoner. Dersom informasjon var den viktigste ressursen til makt i nettverksamfunnet,

⁶³ Eget intervju subcomandante Marcos, Patihuitz, mai 1994.

⁶⁴ Eget intervju Gloria Benavides, april 1997.

⁶⁵ Castells 2001: 36 – 61.

måtte også zapatistgrendene kobles til Internet. Arbeidet med å koble zapatistene til internett startet i 2004. ”De fem gode regjeringene” ble koblet til nettet gjennom satellittforbindelser i de fem regionale sentrene (Caracolene) i Oventic, Morelia, La Garucha, Roberto Barrios og La Realidad. Koblingene gjorde det til slutt mulig for zapatistlederne å kommunisere direkte med aktivistene rundt omkring i verden uten mellomledd. Da var det gått mer enn ti år siden EZLN hadde blitt løftet fram som eksempel på de nye formene for kommunikasjon som skulle kunne forandre maktrelasjonene i verden. EZLN tok endelig kontroll over informasjonen på Internett fra november 2005. EZLN organiserte da en global virtuell høring ledet av major Mario fra et sted i Las Cañadas.⁶⁶

Et generelt prisfall på videokamera, datamaskiner, fotoapparater og radioutstyr gjorde at PROMEDIOS og andre organisasjoner kunne sette i gang tiltak for å fylle de nye mediekanalene med innhold. De arrangerte kurser i bruk av slikt utstyr for zapatister som grendene valgte ut.⁶⁷ Disse lokale ”informasjonsarbeiderne” produserte en lang rekke videofilmer og radioprogrammer som organisasjonene solgte gjennom sine nettverk.

Disse aktivitetene var inspirert av forestillinger om ”nettverksamfunnet” som jeg har diskutert tidligere. Forestillingene om betydningen av informasjon var en drivende kraft som fikk aktivister til å koble Lacandon til nettverksamfunnet. Det var imidlertid viktige grenser for den praktiske gjennomføringen av koblingen. Mange av zapatistene kunne verken spansk eller engelsk og var derfor ekskluderte fra viktige forum på Internett. Mange av zapatistene var analfabeter og kunne uansett ikke gjøre seg nytte av Internet.⁶⁸ Internet var bare tilgjengelig i fem av de mellom 1000 og 2000 aktuelle grendene. Dessuten måtte bruken begrenses til ”offisiell bruk” i tjeneste for ”Den gode regjering”.⁶⁹ Disse forholdene begrenset betydningen av koblingene, men zapatistene fikk uansett et aldri så lite hjørne i utkanten av nettverksamfunnet ti år etter at de ble løftet fram som den første informasjonsgerilja.

⁶⁶ www.ezln.org.mx lansert 1.12.2005.

⁶⁷ Eget intervju, Amaranta Cornejo og Paco Vázquez, PROMEDIOS, San Cristóbal de las Casas, april 2004.

⁶⁸ Eget intervju Lucia, analfabet og ”autoritet”, Diez de abril, mars 2004; Comité de vigilancia, Oventic, mars 2004.

⁶⁹ Intervju ”Den gode regjering”, Morelia, mars 2005.

Kapittel 8 Konklusjon: grenser for makt i globale solidaritetsnettverk

Jeg reiste innover las Cañadas i mai 1994 og møtte en organisasjon som tok i bruk bilder og symboler for å forandre Chiapas og Mexico. Drøyt ti år senere reiste jeg også fra San Cristóbal de las Casas i retning Lacandon. Jeg stoppet utenfor byen Altamirano. Mange av symbolene og bildene var de samme, men jeg forsto at de hadde fått nye meninger for meg.

Emiliano Zapata var det viktigste av disse symbolene som zapatistene forsøkte å bruke i kampen mot staten. Symbolet ble brukt i demonstrasjoner, medier og det globale solidaritetsnettverket. Det ble fortolket innenfor de forståelsesrammene som mottagerne hadde. Forståelsesrammene ble brukt til å gi mening til symboler og bilder, men de ga ikke den samme mening til bøndene i Las Cañadas som til aktivistene i Oslo eller Madrid.

”Vi er her *igjen*” sto det på et banner med et stort bilde av Emiliano Zapata som hang i flere av grendehusene til EZLN. Zapatistene i Chiapas brukte naturligvis nasjonalhelten Emiliano Zapata i den politiske striden med regjeringen, men det var også andre organisasjoner som tok i bruk symbolet Emiliano Zapata. Jeg reiste, for eksempel, fra San Cristóbal de las Casas til Altamirano med Organización Taxista Emiliano Zapata (OTEZ) - Organisasjonen av drosjeeiere Emiliano Zapata). Taxikollektivet var kjent for sin glødende motstand mot EZLN, men brukte likevel ”Emiliano Zapata” i navnet. Taxikollektivet hadde fått eksklusiv rett til transport på viktige strekninger i denne regionen av Chiapas og arbeidet for å hindre at andre sjåførere fikk konsesjoner på de samme strekningene. Noen av sjåførene som ikke fikk konsesjon, sluttet seg til EZLN i protest. Dermed ble symbolet Emiliano Zapata brukt av begge gruppene som kjempet om å få drive transportvirksomhet i regionen.

Politikere fra PRI brukte også symbolet Emiliano Zapata for å sikre oppslutning om de økonomiske og politiske reformene. Bussen fra OTEZ kjørte gjennom byen Altamirano. En av veiene hadde fått navnet ”Emiliano Zapatas gate”, og mens en av skolene langs ”Emiliano

Zapatas gate”, var døpt ”Emiliano Zapata” av den lokale ordføreren. Han var også en innbitt motstander av EZLN.

Alle parter forsøkte å bruke symbolet Emiliano Zapata som derfor alltid var synlig i lokale konflikter i Chiapas. Symbolet Emiliano Zapata ble brukt for å argumentere for nyliberale økonomiske reformer. Det ble brukt for å bekjempe de samme reformene. Symbolet ble brukt for å opprettholde lokale korporative systemer, men ble også brukt for å bekjempe de samme systemene. Symbolet Emiliano Zapata hadde ulike betydninger for mennesker og grupper med ulike forståelsesrammer.

Jeg hadde også en bestemt forståelse av symbolet Emiliano Zapata da jeg reiste inn i Las Cañadas for første gang: Zapata var sammen med spanske, italienske og russiske anarkister en helteskikkelse for europeiske autonome på 80 og 90-tallet. Han var først og fremst et symbol på internasjonalisme på tvers av landegrensener. Han var et symbol på *global* solidaritet.

Zapatistene, derimot, forsto Emiliano Zapata innenfor lokale og nasjonale forståelsesrammer som var forskjellige fra de internasjonalistiske. Zapata var symbolet på de jordreformene som hadde gjort urfolkene i Chiapas til mexicanere. Zapata tilhørte rekken av nasjonalhelter sammen med Hidalgo, Morelos, Guerrero, Villa og Flores Magón.¹ Zapata var et nasjonalt symbol, men som historien om den gamle Antonio viste (kapittel 3), fikk det nasjonale symbolet et særegent lokalt uttrykk i Las Cañadas. Der ble Zapata rekonstruert og *av-mestisert*. Han ble gjort til urfolk.

De tre nivåene lokalt, nasjonalt og globalt har spilt en viktig rolle i denne avhandlingen. De tre nivåene er avgjørende for å forstå betydningen av de globale solidaritetsnettverkene i Chiapas.

Problemstillingene for avhandlingen

Jeg viste i introduksjonskapitlet hvordan konflikten i Chiapas ble brukt til konstruksjon av teorier om samfunnsforandringer som en følge av ny informasjonsteknologi. Castells hevdet at EZLN var en ”informasjonsgerilja” som med suksess tok i bruk en vellykket informasjonsstrategi.² EZLN mobiliserte global støtte ved hjelp av informasjonsteknologi og greide derfor å stoppe hærens framrykking i januar 1994. Konflikten i Chiapas var et av eksemplene som Castells brukte for å beskrive ”nettverksamfunnet” som et nytt samfunn med

¹ Listen over nasjonale helteskikkelser er hentet fra Subcomandante Marcos, ”Abajo a la izquierda”, Las Canadas 2005.

² Castells 1997: 79 – 81.

nye maktrelasjoner. Makt styrer fortsatt samfunnet, men den nye makten er lokalisert i folks hoder. Den ligger i informasjonskodene og bildene på representasjon ”som bestemmer folks handlinger”.³

Denne avhandlingen har hatt som overordnet formål å undersøke betydningen av globale solidaritetsnettverk for den lokale konflikten i Chiapas. Jeg delte den overordnede problemstillingen i fire forskningsspørsmål som ble behandlet spesielt i hvert sitt kapittel:

1. Hvordan ble organisasjonen EZLN formet med de kjennetegnene som gjorde at organisasjonen kunne bli en del av et globalt nettverk?

Jeg viste i kapittel 2 hvordan grunnleggende trekk ved identitet og ideologi hos EZLN ble formet gjennom *lokal* politisk kamp i ulike regioner av Chiapas. De spesielle lokale forholdene formet en organisasjon av nasjonalistiske bønder. Bøndene var samtidig urfolk i konflikt med autoritære versjoner av tradisjon. Organisasjonen var multikulturell og legitimitet ble etter hvert basert på dialog og deltagelse i motsetning til ideologiske siste instanser som var vanlig i andre revolusjonære organisasjoner. Disse grunnleggende trekkene ble i hovedsak formet før krigsutbruddet og holdt seg stabile gjennom perioden med intens kontakt med nasjonale og globale aktører.

2. Bidro alternativ informasjon og globale solidaritetsnettverk til transformasjon av konflikten fra krig til informasjonskrig?

Jeg viste i kapittel 3 at EZLNs informasjonsstrategi i 1994 ikke var vesentlig forskjellig fra strategiene til tidligere mexicanske geriljaorganisasjoner, som for eksempel i Guerrero i 1974. Det nye var at organisasjoner og aktivister i Chiapas, Mexico og resten av verden kunne bruke ny informasjonsteknologi til å spre informasjon som underminerte statens kontroll over informasjonsproduksjonen i Mexico. Dessuten var Mexico integrert i verdensøkonomien på en måte som gjorde landet sårbart for protester og sanksjoner. Begge parter ga opp sine militære strategier på grunn av den sterke reaksjonen fra aktivister og organisasjoner nasjonalt og internasjonalt. Dermed var grunnlaget lagt for en våpenhvile som gjorde at det globale solidaritetsnettverket kunne vokse fram organisert rundt de bildene på ”bønder”, ”urfolk” og ”revolusjon” som EZLN projiserte. De lokale konfliktene ble dermed uløselig knyttet til nasjonale og globale prosesser.

De globale solidaritetsnettverkene basert på Internett spilte ikke noen særlig viktig rolle i transformasjonen av konflikten i januar 1994. Det var i hovedsak de tradisjonelle mediene som sørget for at nyheter fra Chiapas ble spredt over hele verden på en slik måte at

³ Castells 1997: 359.

de stimulerte til reaksjoner og protester. De globale solidaritetsnettverkene vokste først og fremst fram etter at krigshandlingene tok slutt etter bare 12 dagers krig. Likevel fikk solidaritetsnettverkene på Internett betydning: De underminerte den mexicanske statens mulighet til å dominere informasjonsproduksjon og distribusjon slik at tradisjonelle medier litt etter litt flyttet grensene for ytringsfrihet. Dessuten spilte de en viktig rolle da hæren innledet en offensiv mot EZLN i februar 1995. De globale solidaritetsnettverkene ble da brukt til innsamling og distribusjon av informasjon, og organisering av nasjonale og globale protester. Disse aktivitetene bidro avgjørende til at regjeringen stoppet den militære offensiven og returnerte til forhandlingsbordet.

3. Ga det globale solidaritetsnettverket EZLN en ny form for makt som andre latinamerikanske geriljaorganisasjoner og urfolkbevegelser ikke hadde?

Kapittel 4 tok utgangspunkt i forhandlingene om regionalt autonomi og urfolks rettigheter basert på internasjonale konvensjoner. Forhandlingene resulterte i en avtale som ble møtt med motstand basert på argumenter om nasjonens enhet og konsekvensene for frihandel. Jeg viste hvordan det globale solidaritetsnettverket brukte de internasjonale konvensjonene om menneskerettigheter og urfolks rettigheter i den lokale kampen i Chiapas, men hvordan kravene om regional autonomi til slutt ble avvist. Nederlaget ble særlig interessant sammenlignet med andre latinamerikanske land som i samme periode vedtok grunnlovsendringer med kollektive rettigheter til jord og naturressurser som den mexicanske staten avviste. Urfolkorganisasjoner i flere land oppnådde grunnlovsfestet regional autonomi uten slike globale solidaritetsnettverk som støttet EZLNs kamp for regionalt autonomi i Chiapas.

Disse forskjellene mellom landene understreker den fortsatte betydningen av nasjonale politiske prosesser innenfor statenes rammer. Det var nasjonale mexicanske maktprosesser som til slutt avgjorde utfallet av kampen om San Andres-avtalen, ikke globale solidaritetsnettverk.

4. Hva slags lokale uttrykk fikk verdier og normer lånt fra det globale solidaritetsnettverket?

Kravene om grunnlovsfestet regional autonomi ble altså avvist, men de globale solidaritetsnettverkene fikk likevel betydning på andre områder. Jeg viste i kapittel 6 noen konsekvenser av den spesielle politiske og militære situasjonen i Chiapas. Den førte til at staten ikke kunne ta i bruk nødvendige maktmidler for å gjenerobre kontroll over regionene der zapatistene hadde innflytelse. Globalt konstruerte forestillinger om urfolk bidro til å sette grenser for utøvelsen av makt i den mexicanske staten slik at det åpnet seg et rom for lokal

utvikling av identitet, tradisjon, verdier og normer. Zapatistene kunne derfor bygge opp regional autonomi med institusjoner og prosedyrer for selvbestemmelse basert på avtalen i San Andres til tross for nederlaget i Kongressen.

Møtene med det globale solidaritetsnettverket fikk betydning for lokale institusjoner og prosedyrer hos zapatistene i Chiapas. Grenden Diez de abril opprettet, for eksempel, institusjoner med egne verv og prosedyrer som skulle arbeide for å fremme ”menneskerettighetene”. Samtidig viste jeg at grendene utviklet og formet importerte verdier og normer slik at de fikk egne lokale uttrykk.

Betydningen av det globale solidaritetsnettverket

Globale solidaritetsnettverk var altså ikke nok til å stå i mot de kreftene som arbeidet mot kollektive rettigheter for urfolk i Mexico. Det var altså viktige grenser for det globale solidaritetsnettverkets makt. Disse grensene gir grunnlag for å moderere teorier om ”informasjonssamfunnet” eller ”nettverksamfunnet” som varsler at vi lever i en ”ny verden” der informasjon er den viktigste kilde til makt.

Likevel har denne avhandlingen vist at det globale solidaritetsnettverket spilte en viktig rolle både lokalt og globalt. *Lokalt* bidro det globale solidaritetsnettverket til at grendene rekonstruerte normer og verdier i møte med aktivister og uavhengige organisasjoner. *Globalt* ga erfaringene fra Chiapas inspirasjon til oppbyggingen av en global bevegelse mot nyliberalisme. Den globale bevegelsen mot nyliberalisme var bygget på en diskurs som understreket verdien av mangfold. Den hadde fellestrekk med diskursen til EZLN og de regionale bondeorganisasjoner i Las Cañadas. Det var disse fellestrekene som gjorde det mulig å opprette en fruktbar dialog som resulterte i flyt av verdier og normer mellom lokal organisasjon og global bevegelse.

Globalisering kan sees som slike flyter av kapital, investeringer, varer, mennesker, normer og verdier. Jeg har forsøkt å vise at disse flytene utløste lokal rekonstruksjon av normer og verdier. Slik lokal rekonstruksjon var uløselig knyttet til framveksten av et nytt forestilt fellesskap mellom urfolk i Latin-Amerika. Et *globalt* perspektiv var nødvendig for at dette forestilte fellesskapet kunne vokse fram, og de lokale gruppene måtte overskride etniske grenser for utvikle denne nye dimensjonen ved sin egen identitet.

Avhandlingen har vist at globale flyter utløste lokale prosesser av konstruksjon som foregikk samtidig på mange geografisk distanserte lokaliteter. Det var først og fremst her at informasjonsteknologi spilte en viktig rolle. Den var viktig for disse prosessene på flere måter. Den bidro til å bryte ned statens kontroll over mediene slik at informasjon om

zapatistene nådde ut til et stort publikum. Den gjorde det enklere for spesielt interesserte utenfor Mexico å skaffe seg oppdatert informasjon raskt nok til å kunne handle. Den gjorde arbeidet enklere for aktivister og organisasjoner som samlet inn og bearbeidet informasjon. Dessuten gjorde informasjonsteknologier det mulig å opprette store globale nettverk av organisasjoner og aktivister slik at deltagerne kunne ha fortløpende dialog med hverandre på tross av geografiske avstander. Informasjonsteknologi var en katalysator som fikk disse prosessene til å gå raskere og med større intensitet.

Ny informasjonsteknologi var altså viktig, men ikke slik som Castells, Burbach og Cleaver hevdet. Konflikten i Chiapas viser ikke at vi lever i en ny tid eller at ”politikkens tekstur blir vevd på nytt.” Den ”eksisterende politiske, sosiale og økonomiske orden” var ikke truet.⁴ Derimot bidro disse prosessene til at diskursen om menneskerettighetene ble allment akseptert i Chiapas. Både ytringsfriheten og organisasjonsfriheten ble styrket. Utviklingen gikk dermed i retning av det liberale idealet som presidentene Salinas, Zedillo og Fox var forkjempere for. De globale solidaritetsnettverkene og ny informasjonsteknologi spilte derfor en viktig rolle i en de politiske *moderniseringsprosessen* i Mexico.

En særegen organisasjon i en særegen kontekst

Det globale solidaritetsnettverket hadde dessuten betydning for utviklingen av EZLN fra marxistisk geriljaorganisasjon til en helt ny type organisasjon. Vi må analysere samspillet mellom globale prosesser og lokal isolasjon for å forstå denne utviklingen. Mange av grendene var isolerte i den forstand at viktige prosesser foregikk utenfor statens kontroll. Den relative isolasjonen gjorde det mulig å gjennomføre omfattende diskusjoner i grendene som etter hvert førte til utvikling av demokratiske institusjoner og prosedyrer i organisasjonen.

EZLN ble mer tydelig en urfolkorganisasjon som knyttet sentrale krav til internasjonale konvensjoner etter våpenhvilen i januar 1994. Konflikten i Chiapas ble dermed direkte koblet til det framvoksende globale systemet for beskyttelse av menneskerettigheter og urfolks rettigheter. Avhandlingen har vist at det globale solidaritetsnettverket spilte en avgjørende rolle i denne utviklingen.

Distanse var nødvendig for framveksten av en global urfolkbevegelse fordi fellesskapet ”urfolk” måtte konstrueres. Perspektivet måtte løftes fra det lokale til det globale for å se fellesskap mellom forskjellige etniske grupper som tzeltal, tojolobal, miskito, samer og andre. Det nye fellesskapet ble konstruert rundt det som ble opplevd som felles historiske

⁴ Cleaver 1998: 637.

erfaringer av etnisk undertrykking. Det konstruerte fellesskapet brukte derfor en diskurs mot diskriminering og for likeverd.

Den globale bevegelsen konstruerte dermed andre forestillinger om ”urfolk” enn de tidlige lokale urfolkorganisasjonene i Chiapas (se kapittel 2). EZLN var i konflikt med disse organisasjonene. Denne konflikten var viktig for at EZLN utviklet en diskurs om ”mangfold” og ”likeverd” inspirert av det globale solidaritetsnettverket. EZLNs nye diskurs var et brudd med organisasjonens tidligere marxistiske ideologi.

Det var altså et helt særegent samspill mellom geografisk og kulturell *isolasjon og deltagelse i globale prosesser* som la grunnlaget for konstruksjonen av en radikal form for politisk demokrati bygget på aktiv deltagelse og direkte innflytelse.

Det demokratiske paradoks

Det var disse demokratiske institusjonene og prosedyrene som gjorde at EZLN ikke kunne legge ned våpnene slik som geriljaorganisasjonene i Guatemala og El Salvador hadde gjort.

De marxistiske geriljaorganisasjonene i Latin-Amerika hadde ideologiske røtter tilbake til Ernesto ”Che” Guevaras analyse av latinamerikanske regimer. Han mente at situasjonen i Latin-Amerika var unik på grunn av de mange autoritære regimene med svak legitimitet som kunne felles med militære midler dersom de ble utfordret av en organisasjon som viste at regimet var sårbart. Samtidig advarte Guevara mot bruk av geriljametoden mot regimer som hadde et minimum av demokratisk legitimitet.

Fredsavtalene i Mellom-Amerika var viktige elementer i mer omfattende demokratiseringsprosesser som gjorde at geriljaorganisasjonene mente at geriljametoden var blitt overflødig. De mellomamerikanske geriljaorganisasjonene kunne derfor omgjøre seg til partiorganisasjoner uten grunnleggende brudd med ideologien som organisasjonene var bygget på. Organisasjonene regnet dessuten med at arbeidere og bønder ville støtte dem i valgprosessene.

EZLN, derimot, kunne ikke gjøre en tilsvarende transformasjon fordi de var en demokratisk organisasjon bestående av urfolk. Urfolk var et relativt lite mindretall i Mexico. Zapatistene hadde lært at de som urfolk hadde rettigheter nedfelt i internasjonale konvensjoner. De mente at urfolk hadde disse rettighetene uavhengig av hva folkeflertallet i Mexico måtte mene. Urfolks rett til selvbestemmelse var derfor ikke et spørsmål som kunne overlates til demokratisk valgte styresmakter innefor statens ramme. EZLN krevde at staten skulle akseptere retten til selvbestemmelse *før* de kunne diskutere deltagelse i det demokratiske systemet innefor statens rammer. Transformasjon fra væpnet organisasjon til

politisk parti var derfor mer problematisk for EZLN enn for mellomamerikanske geriljaorganisasjoner.

Globale prosesser forsterket demokratiske institusjoner og prosedyrer både i organisasjonen EZLN og staten Mexico, men demokratiseringsprosessene sementerte konfliktene i stedet for å dempe dem. Det globale solidaritetsnettverket bidro til at bøndene i EZLN fokuserte på sine rettigheter som urfolk. Folkeflertallet i Mexico valgte samtidig politikere som prioriterte økonomisk integrasjon basert på liberale økonomiske prinsipper som var i konflikt med urfolkenes krav om særlige rettigheter. Det mexicanske demokratiet var forankret i valg som reflekterte interessene til et flertall av mexicanere, mens de demokratiske prosedyrene og institusjonene i EZLN reflekterte interessene til et lite mindretall av mexicanere.

Den mexicanske regjeringen deltok aktivt i utviklingen av økende frihandel både globalt og regionalt, mens EZLN knyttet seg til en voksende global urfolkbevegelse. Disse globale bevegelsene var i konflikt med hverandre. Den globale bevegelsen for frihandel bygde på en type individuell økonomisk rasjonalitet som vanskelig lot seg forene med urfolks krav om særlige rettigheter til jord og naturressurser.

Avhandlingen har vist hvordan konflikten i Chiapas ble utløst av lokale forhold som ble forsterket av økonomiske globaliseringsprosesser knyttet til frihandelsavtaler. Chiapas ble imidlertid raskt en slagmark for uforsonlige globale konflikter mellom tilhengere og motstandere av markedsøkonomi. Både den globale urfolkbevegelsen og den voksende bevegelsen mot global frihandel brukte argumenter om undertrykking av urfolk i kampen for urfolks rettigheter og mot markedsøkonomiske reformer. Konfliktene mellom tilhengere og motstandere av frihandel og markedsøkonomi tilspisset seg med sammenstøt mellom politi og demonstranter flere steder der statsministere og presidenter samlet seg for å drøfte nye markedsøkonomiske reformer. Konfliktene mellom urfolkorganisasjoner og stat i Mexico må forstås i lys av at disse globale konfliktene tilspisset seg. Da var det vanskelig å finne lokale løsninger på lokale konflikter knyttet til den globale kampen mellom tilhengere og motstandere av frihandel.

Jeg har vist at globaliseringen av konflikten bidro til å dempe voldsbruken i Chiapas, men samtidig ble det vanskeligere å finne en lokal løsning. Ti år etter våpenhvilen, var det fortsatt like langt fram til en fredsavtale i Chiapas.

Etterord: De problematiske grensene for fellesskapet

Jeg viste i kapittel 6 noen paradokser ved kravene om fortsatte jordreformer. Zapatistene kunne nok erobre en viss grad av selvstyre over viktige lokale prosesser, men var kraftløse mot andre forhold som grep direkte inn i livsgrunnlaget i grendene. De globale frihandelsprosessene hadde konsekvenser inn i den minste krok av Chiapas. Det var altså viktige grenser for betydningen av selvstyre i autonome regioner.

Krigen mot terror fikk også betydning for solidaritetsarbeidet i Chiapas. Jeg har vist hvordan mexicanske myndigheter vaklet mellom å stemple EZLN som terrorister og forhandlingspartnere, men EZLN havnet aldri på USAs liste over terroristorganisasjoner.¹ Likevel forandret situasjonen seg etter den 11. september 2001. Nye og strengere lover i USA skulle ramme økonomisk støtte til organisasjoner som støttet terrorister eller vasket svarte penger. Bankene fikk et større ansvar for å kontrollere mistenkelige valutatransaksjoner, og mistenkelige transaksjoner kunne få alvorlige konsekvenser for bankene. Noen banker valgte derfor å stenge kontoer som tilhørte organisasjoner i San Cristóbal de las Casas som samarbeidet med EZLN. Banco Bilbao Vizcaya – Bancomer stengte kontoen til Enlace Civil den 18. mai 2005.² Det var ingen mistanke om ulovlige transaksjoner eller mislighold av kontoen, men banken ville beskytte seg mot framtidige mistanker. José Saramago, Manu Chao, Danielle Mitterand, Regis Debray, direktøren for Inter Milan, Harry Cleaver, John Ross, Samuel Ruiz og mange flere protesterte, men kunne ikke forhindre at andre banker fulgte etter.³ Banken HSBC stengte kontoen til Enlace Civil vinteren 2006.⁴ Det spilte liten rolle at Enlace Civil hadde revisorgodkjente regnskaper mens EZLN var akseptert som forhandlingspartner for regjeringen. Hendelser og politiske beslutninger i et annet land fikk likevel dramatiske og direkte konsekvenser for skolebygging og helseklinikker i zapatistgrendene.

Ingen saker problematiserte grensene for fellesskapene så tydelig som miljøsakene. Jeg har tidligere beskrevet hvordan nye generasjoner bønder trengte stadig lenger inn i jungelen på jakt etter mer jord, og at skogen langsomt ble svidd bort fra store deler av jungelen. Fellesskapet av grender hadde stor interesse av at nybyggingen fortsatte selv om det førte til skader på økosystemet i jungelen. Initiativet til å begrense miljøskadene kom derfor ikke fra nybyggergrendene, men fra den globale miljøbevegelsen.

¹ Se for eksempel US Department of State, *Patterns of Global Terrorism*, Washington 2003.

² Enlace Civil, "The Banco Bilbao Vizcaya – Bancomer is putting on its armor, drawing its sword and trying to bring back the conquest of the Indian peoples!", San Cristóbal de las Casas 2005.

³ "Organizaciones del mundo protestan por la cancelación de cuentas a ONG", *La Jornada*, 3.6.2005.

Den globale miljøbevegelsen fortsatte å presse nasjonale myndigheter etter krigsutbruddet i Chiapas. Organisasjoner som Conservation International brukte en diskurs der naturen ble gjort levende og fikk en verdi i seg selv. Naturen trengte derfor beskyttelse mot menneskene.⁵ Conservation International krevde derfor at Lacandonjungelen måtte beskyttes mot urfolkbøndene og at nybyggergrendene måtte fjernes fra naturreservatene. Organisasjonen kom dermed i konflikt med EZLN og det globale solidaritetsnettverket.⁶

Konserveringsideologien var en alvorlig utfordring for EZLN siden den hadde stor støtte i den politiske eliten i Mexico. Ledende politikere i Chiapas benyttet konserveringsdiskursen til å kreve et oppgjør med EZLN.⁷ Tidligere statssekretær for miljø og naturressurser, Julia Carabias Lillo, hevdet for eksempel at "utlendinger" sto bak en konspirasjon. Aktivister fra det globale solidaritetsnettverket arbeidet visstnok for at multinasjonale selskaper skulle kunne plyndre rikdommen i jungelen.⁸ EZLN nektet først å flytte en eneste zapatist fra naturreservatene.⁹ Motstanden var en videreføring av kampen som på 70 og 80-tallet hadde ført til at bøndene i regionen sluttet opp om EZLN. Det var imidlertid klart at spørsmålet om naturreservatene angikk langt flere enn de som var medlemmer av fellesskapene i Lacandon. Konsekvenser av miljøødeleggelse kunne ramme mennesker langt borte. Det var altså gode grunner for at fellesskapene i Lacandon måtte lytte til omverdenen. Presset på EZLN ble så stort at organisasjonen måtte omplasserte alle sine grender i naturreservatet Montes Azules i 2005.

Dermed var sirkelen sluttet. Kampen mot naturreservatene var helt avgjørende for framveksten av EZLN. Men EZLN greide ikke å hindre at avgjørende beslutninger om natur og miljø ble tatt på nasjonalt og globalt nivå, langt utenfor jungelen. Solidariteten ble globalisert med framveksten av globale nettverk og bevegelse. Det førte til solidaritet med EZLN, men også til at den globale miljøbevegelsen grep stadig sterkere inn i lokale forhold i

⁴ Junta de buen gobierno, Oventic, "Mensajes de las Juntas de Buen Gobierno sobre los ataques del Banco HSBC a las comunidades indígenas zapatistas", Oventic 2006.

⁵ Conservation International, "Selva Lacandona. Estrategia Conjunta para la Conservación de las Biodiversidad", Tuxtla Gutierrez 2003; Conservation International, "Evaluación de afectaciones e impactos causados por las invasiones y ocupaciones irregulares a las áreas naturales protegidas de las Selva Lacandona de Chiapas (1994 – 2002)", Tuxtla Gutierrez 2002.

⁶ Se for eksempel: CIEPAC, "El Pukuj Runs Loose in Montes Azules, Biopiracy and the Privatization of Life", *Chiapas al Día*, No. 409 April 29, San Cristóbal de las Casas 2004. Oppropet er undertegnet av 87 uavhengige organisasjoner og en rekke enkeltpersoner fra andre organisasjoner.

⁷ Manuel Velasco Coello (leder av Partido Verde Ecologista de México) intervjuet i artikkelen "Pide a PGR y PROFEPA Reubicar las Invasiones de Montes Azules" i *Carteles de Comitán y San Cristóbal de las Casas*, 7.4.2004; Julia Carabias Lillo intervjuet i "No hay ley en la Lacandona" i *Cuarto Poder* 6.5.2004, og flere i "Reforma Agraria niega los desalojos "quirúrgicos"" i *Cuarto Poder*, 20.4.2004.

⁸ Carabias intervjuet i *Cuarto Poder* 6.5.2004.

⁹ Comandante Ester, "Palabras de la comandanta Esther el día primero de enero del año 2003", Las Cañadas 2003; Subcomandante Insurgente Marcos, "Comunicado EZLN, 29 diciembre 2002", Las Cañadas 2002.

Lacandon. Kommunikere fra EZLN viser at zapatistene opplevde det som vanskelig. EZLN fortolket først utviklingen innenfor forestillingsrammer de hadde utviklet gjennom kampen mot naturreservatene: Urfolkbøndene ble nok en gang gjort til objekter for politikk de ikke hadde innflytelse over. Men siden mennesker i andre fellesskap ble direkte berørt av handlingene i Lacandon, hadde de også legitime krav på innflytelse over utviklingen i Lacandon. Autonome fellesskap av urfolk inngår også i større nasjonale og globale fellesskap. Det fins også grenser for retten til selvbestemmelse.

Forkortelser

AEDPCH - Asamblea Estatal Democrática del Pueblo Chiapaneco

ALCA - Área de Libre Comercio de las Américas

ANCIEZ - La Alianza Nacional Campesina Independiente Emiliano Zapata

ARIC - Asociación Rural de Interés Colectivo"

CAFTA - Central American Free Trade Agreement

CAPISE - Centro de Análisis Político e Investigaciones Sociales y Económicas A.C.

CDH - Comisión de los Derechos Humanos de Chiapas

CDHFBLC - Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de las Casas

CEOIC - Consejo Estatal de Organizaciones Indígenas y Campesinas

CGT - Confederación General del Trabajo

CIEPAC - Centro de Investigaciones Económicas y Políticas de Acción Comunitaria

CIOAC - Central Independiente de Obreros Agrícolas y Campesinos

CNC - Confederación Nacional Campesina

CND - Congreso Nacional Democrático

CNDH - Comisión Nacional de Derechos Humanos

CNI - Congreso Nacional Indígena

COCOPA - Comisión de Concordia y Pacificación del Poder Legislativo Federal

CONAIE - Confederación de Nacionalidades Indígenas del Ecuador

CRIC - Consejo Regional Indígena del Cauca

DANIDA - Danish International Development Agency

EGTK - Ejército Guerrillero Túpac Katari

EIM - Ejército Insurgente Mexicano

EPR - Ejército Popular Revolucionario

ETA - Euskadi ta Askatasuna

FARC - EP - Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, Ejército del Pueblo

FMLN - Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional

FRETELIN - Frente Revolucionaria de Timor Leste Independente

FSLN - Frente Sandinista de Liberación Nacional

FTAA - Free Trade Area of the Americas

FZLN - FRENTE ZAPATISTA DE LIBERACIÓN NACIONAL

INSP - Instituto Nacional de Salud Pública

LTTE - Liberation Tigers of Tamil Eelam

MISURASATA - MISKITO, SUMO, RAMA SANDINISTA ASLATAKANKA

MRTA - Movimiento Revolucionario Tupac Amaru

NAFTA - North American Free Trade Agreement. (På spansk: Tratado de Libre Comercio de América del Norte (TLCAN)).

NORAD - Norwegian Agency for Development Cooperation

OCEZ - Organización Campesina Emiliano Zapata

OPDDIC - Organización para la Defensa de los Derechos Indígenas y Campesinos

PFLP - Popular Front For The Liberation of Palestine

PKK - Partiya Karkeren Kurdistan (Det kurdiske arbeiderpartiet)

PLC - Partido Liberal Constitucionalista

PLO -Palestine Liberation Organization

PROCEDE - Programa de Certificación de Derechos Ejidales y Titulación de Solares

SIDA - Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

SPLA - Sudan People's Liberation Army

TLCAN - Tratado de Libre Comercio de América del Norte

UNAM - Universidad Nacional Autonoma de Mexico

YATAMA - Yapti Tasba Masraka nani Aslatakanka

Egne intervjuer

Aaron Gordillo Ventura, leder av PRI, Las Margaritas, 18-4-2005

Abdullatif Khaled, "The Apartheid Wall Campaign", Jayous, Vestbredden, 12-9-2003

Abou Hani, Leder av folkekomiteen, Shatila, Beirut, 11-11-1997

Abou Khalil, PFLP, Damaskus, 8-11-0097

Abou Khalil, talsmann for PFLP, Damaskus, 7-11-1997

Abou Mohammed Mustafa, talsmann for Hamas, Damaskus, 7-11-1997

Alicia Canavires, viseminister i Bolivia, El Alto, 10-2-2000

Alonso Diego Alonzo, landsbyleder, Chanculin, Guatemala, 8-12-2006

Alta Hooker, rektor URACCAN, 12-5-2002

Amaranta Cornejo, PROMEDIOS, San Cristóbal de las Casas, 11-3-2004

Andrej og Luka, husokkupanter, Praha, 27-12-1991

Andrés Aubry, historiker, San Cristobald e las Casas, 11-4-2004

Anja og flere andre husokkupanter, Ernestistrasse, Leipzig, 12-5-1993

Anne Maria og Anke, huokkupanter i "Baba Jaga", Leipzig, 11-5-1993

Anonymiserte jordokkupanter fra Campesinos de la Unión Campesina Francisco Villa, Jaltenango la Paz, 7-9-1994

anonymiserte krigsflyktninger fra zapatistlandsbyer, Altamirano, 12-5-1994

Arje, husokkupant, Regents Park, London, 8-7-1990

Aron Samorano Hernandez, leder av OCEZ, Comitán, 15-5-1994

Arturo Lomelí, forsker, Chiapas., 22-3-2005

Azucena, zapatistsoldat, Patihuitz, 11-5-1994

Bertha Latapi, nonne og sykepleier, klostesykehuset i Altamirano, 5-5-1994

Blanca Martínez, direktør for Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de las Casas, åpent møte, Oslo, 12-11-2004

Carlos Enrique Lix Socop, leder for hjemvendte mayaorganisasjonen CEIBA, Guatemala., 1-12-0995

Carlos Eugenio Rodriguez, stifter av La Neta, San Cristóbal de las Casas, 11-3-2004

Carmen Julia Pérez Hueros, kvinnepolitisk talsperson, URNG, Guatemala, 13-3-2003

Comandante Fernando, FARC, San Vicente de Caguan, 25-1-1999

Comandante Jairo, FARC, San Vicente de Caguan, 27-1-1999

Comandante Nery, URNG i regionen Quetzaltenango, 12-12-1995

Comite de vigilancia Oventic, 22-3-0004

Cristóbal Secué Escué, tidligere leder av CRIC (senere drept), Popayan, Colombia, 12-1-1999

Cynthia, husokkupant, Regents Park, London, 12-7-1990

De eldstes råd i Diez de abril, 14-4-2004

Deltagere i EZLNs karavane til Mexico By. Anonymisert. San Cristobal de las Casas, 11-3-2004

Eduardo Serano, informasjonsansvarlig CDHFBLC, San Cristobal de las Casas, 8-4-2004

Elena, sykepleier på EZLNs feltsykehus, Patihuitz, 17-5-1994

Elisa Yule, kokabonde, Toribio i Cauca, Colombia, 12-11-1996

Ernesto Ledesma, CAPISE, San Cristóbal de las Casas, 9-4-2004

Ezequiel Uitonas, leder Paez-folket i Toribio, Colombia, 8-11-1996

Facundo Guardado, FMLN leder og presidentkandidat 1999, San Salvador, 11-4-1999

Francisco Miguel Domingo, guatemalansk krigsflyktning, Comitan, 18-9-1994

Gabriel Baramki, Ministry of Higher Education, De palestinske selvstyremyndighetene, 17-9-2003

Gaspar Ilom, leder av URNG, Mexico By, 12-11-1995

Gaspar Ilom, leder av URNG, Guatemala By, 8-4-1998

Gaspar Ilom, leder av URNG og presidentkandidat 2004, Guatemala By, 11-3-2003

Gerardo Gonzalez, lege i COMPAZ, San Cristobal de las Casas, 5-5-1994

Gloria Benavides, tidligere militær leder i EZLN, aktivist i FZLN, Mexico, 18-4-1997

Gregorio Chay Lynez, geriljasoldat URNG og senere parlamentariker, Guatemala, 17-3-2003

Guatemalanske krigsflyktninger, Lago de Montebello, 22-8-1994

Gustavo Castro, CIEPAC, San Cristóbal de las Casas, 12-4-2004

Hassan al-Turabi, islamistisk president i nasjonalforsamlingen, Khartoum, Sudan, 22-5-1996

Hector, geriljasoldat i URNG, utenfor Quetzaltenango, Guatemal, 5-12-1995

Hector, zapatissoldat, Patihuitz, 17-5-1994

Hevi, geriljasoldat PKK, Nord-Irak, 30-9-1994

Imme Glockow, tysk autonom og leder av fan-klubben til St.Pauli, 17-7-1993

Jan de Vos, historiker og tidligere prest, San Cristoobal de las Casas, 12-4-2004

Javier Ellorriaga, tidligere medlem av FLN, aktivist i FZLN, Mexico, 18-3-1997

Jean Blake, valgobservatør, Chiapas, 28-8-1994

Jesus Bustamente Mayorga, delegado Procuraduría Agraria, Comitán, 12-4-2005

Jesus E. Sanches, FZLN, San Cristobal de las Casas, 19-5-1998

Jesus Enrique Pinacue, leder CRIC, Popayan, 15-11-1996

John Garang, leder av opprørsbevegelsen SPLA, Sudan, 1-5-1996

Jorge Constantino Kanter, leder av Asociación de Propietarios Rurales, Tuxtla Gutierrez, 29-8-1994

Jorge S. Santiago, San Cristóbal de las Casas, 9-3-2004

José Jimenez Pérez, Secretario Municipal, PRD, Zinacantan., 17-4-2005

José Ramos-Horta, utenrikstalsmann for Fretelin og nobelprisvinner, Oslo, 11-11-1996

Julian Lopez Solís, OCEZ-leder og jordokkupant, Comitán, 26-5-1994

Julio Balconi, tidligere forsvarsminister Guatemala, Guatemala By, 22-3-2003

Junta de buen gobierno, Morelia, 28-3-2005

Jürg Weltzer, tysk autonom, Trondheim, 15-6-1995

Kaptein Irma, Patihuitz, 11-5-1994

Kaptein Laura, Patihuitz, 12-5-1994

Kaptein Mario, Rolando, 7-5-1994

Kaptein Martín, EZLN, Patihuitz, 16-5-1994

Karlos Landa, EU-parlamentariker for Herri Batasuna, Bilbao, 1-6-1997

Katixa, husokkupant i Bilbao, 9-6-1997

Khalid Mohaweck, lokal leder i Shatila, Beirut, 9-11-1997

Kike, husokkupant i Bilbao, 9-6-1997

Konis Santana, leder FALINTIL, Øst-Timor, 12-8-1995

Limbano Vasquez Ruíz, leder av CIOAC-independiente, Las Margaritas, 20-4-2006

Loretta Cortez, valgobservatør Global Exchange, Chiapas, 30-8-1994

Lucia, representant for Diez de abril i Den gode regjering i Morelia, Diez de abril, 12-3-2004

Mahir Welat, medlem av Politbyrået, PKK, Damaskus, 19-11-1997

Major Benito, Patihuitz, 15-5-1994

Major Rolando, Patihuitz, 13-5-1994

Malene, husokkupant i Baldergade, København, 8-4-1990

Maya Santamaria, valgobservatør, Chiapas, 30-8-1994

Michal Vitak, autonom, Praha, 12-10-1991

Miguel Alvarez, SERPAZ, San Cristobal de las Casas, 2-4-2005

Miguel Angel de los Santos, direktør for La Red de Defensores de Derechos Humanos, San Cristóbal de las Casas, 22-4-2005

Miguel Angel Garcia Aguirre, leder av Maderas del Pueblo Sureste, 12-3-2004

Miguel Angel Vasquez Hernandez, leder av CIOAC-historico, Las Margaritas, 18-4-2005

Miguel Cañas, medisinmann, Cauca, Colombia, 17-11-1996

Miguel, zapatistsoldat, Patihuitz, 15-5-1994

Mohammed al Batal, DFLP, Damaskus, 8-11-1997

Myrna Cunningham, tidligere guvernør på Atlanterhavskysten av Nicaragua, Managua, 12-4-2002

Nafez R. Koni, Manara Group, De palestinske selvstyremyndighetene, Jerusalem, 12-9-2003

Nalan, geriljasoldat LTTE, Jaffna, Sri Lanka, 22-4-1995

Paco Vezquez, PROMEDIOS, San Cristóbal de las Casas, 5-4-2004

Pedro Arriaga, prest Chenaló, åpent møte, San Cristobal de las Casas, 16-2-2005

Pedro Vargas Ramirez, leder for hjemvendte krigsflyktninger, Chanculin, Guatemala, 19-12-1995

Peggy Law, valgobservatør Chiapas, 30-8-1994

Phil, huokkupant, Regents Park, London, 11-7-1990

Polideevan, generalsekretær for LTTEs fredkommisjon, Kilinochi, 4-11-2002

Ray Hodgson, medlem av kommisjonen som utarbeidet lovforslaget om autonomi i Nicaragua, Bluefields, 13-2-2005

Ray Hooker Taylor, kreolsk leder, medlem av parlamentet, Bluefields, 18-4-2002

Rolando Moran, leder av URNG, 17-4-1997

Saeb Erekat, PLOs forhandlingleder, Jeriko, 17-9-2003

Salah M. Saleh, leder PFLP, Damaskus, 12-11-1997

Samuel Ruiz, San Cristóbal de las Casas, 11-8-1994

Santi, husokkupant i Bilbao, 9-6-1997

Shia, geriljasoldat PKK, 28-9-1994

Silvana Pazzagli, ¡Ya Basta! Bologna, 12-9-2004

Soori, geriljasoldat LTTE, Jaffna, Sri Lank, 22-4-1995

Soosai, øverstkommanderende for LTTEs sjøstyrker, Mullaitivu, 11-11-2002

Subcomandante Marcos, Patihuitz., 24-5-1994

Tamilselvan, politisk leder, LTTA, Jaffna, 20-5-1995

Tamilselvan, politisk leder, LTТА, Kilinochi, 15-11-2002

Txema Malillos, sonet 15 år for medlemskap i ETA, Bilbao, 2-6-1997

Vicente Calvo Gómez, general sekretær CIOAC- Independiente, Las Margaritas, 11-4-2005

Victoria, demobilisert geriljasoldat, URNG, Quetzaltenango, 11-4-1998

Victoria, geriljasoldat UTNG, utenfor Quetzaltenango, Guatemala, 12-12-1995

Xanana Gusmao, leder FRETILIN, Jakarta, 21-7-1995

Yopie og Rob, Husokkupanter i Amsterdam, 17-3-1990

Yusuf Kuwa, leder av SPLA i Nuba-fjellene, Sudan, 2-5-1996

Zuzan, geriljasoldat PKK, Damaskus, 17-11-1997

- Kommunikeer og annet fra EZLN, autonome kommuner og "Gode regjeringer"
- Autoridades Diez de abril, "Statement of Diez de Abril Community, Altamirano Municipality, Chiapas, on the 15th of April 1998", Diez de abril 1998.
- Autoridades Diez de abril, "Denuncia October 1, 2001. To Enlace Civil To the Office of Human Rights;", San Cristóbal de las Casas 2001.
- Comandante Ester, "Palabras de la comandanta Esther el día primero de enero del año 2003", Las Cañadas 2003.
- EZLN, "Primera Declaración de la Selva Lacandona", Las Cañadas 1993.
- EZLN, "Ley revolucionaria de mujeres", Las Cañadas 1993.
- EZLN, "Segunda Declaración de la Selva Lacandona", Las Cañadas 1994.
- EZLN, "Palabras del Comandante Guillermo en la inauguración del Aguascalientes de Oventik., 28 de diciembre de 1995", Oventic 1995.
- EZLN, "Fuerte es su corazón. Los municipios rebeldes zapatistas", Mexico 1998.
- EZLN, "Crónicas intergalácticas. Primer Encuentro Intercontinental por la Humanidad y contra el Neoliberalismo", Mexico 1998.
- EZLN, "A la organización politico-militar vasca Euskadi Ta Askatasuna (ETA) País Vasco", Las Cañadas 12-1-2002.
- EZLN, "First declaration from the Lacandon Jungle", 2002.
- EZLN, "A la organización politico-militar vasca Euskadi Ta Askatasuna (ETA)", Las Cañadas 2003.
- EZLN, "Comunicado del comité clandestino revolucionario indígena. Comandancia general del ejército zapatista de liberación nacional. México. 14 de febrero del 2004", Las Cañadas 2004.
- EZLN, "¡Viva nuestra historia! Libro de historia de la organización de mujeres zapatistas "Compañera Lucha"", Las Cañadas, ca. 2004.
- EZLN, "Reading a Video. Part Two: Two Flaws", Las Cañadas 2004.
- EZLN y el Gobierno Federal, "En la segunda parte de la Plenaria Resolutiva del Tema 1 sobre Derechos y Cultura Indígena, y después de las consultas que cada parte realizó, el EZLN y el Gobierno Federal llegaron al siguiente ACUERDO", San Andres 1996.
- EZLN, Comandante David, "Palabras de la Comandancia General del EZLN en el Acto de Inicio del Primer Encuentro Intercontinental por la Humanidad y contra el Neoliberalismo", Las Cañadas 1996.
- FZLN, "A 250 años del natalicio de Miguel Hidalgo y Costilla", Mexico 2003.
- Junta de Buen Gobierno "Corazón Céntrico de los Zapatistas Delante del Mundo", Caracol 2 Oventic municipio de San Andrés Sakamchén de los Pobres, "Hostigan a bases zapatistas en Zinacantán", Oventic 2004.
- Junta de Buen Gobierno "Corazón Céntrico de los Zapatistas Delante del Mundo", Caracol 2 Oventic municipio de San Andrés Sakamchén de los Pobres, "Investigación de la Junta de Buen Gobierno "Corazón Céntrico de los Zapatistas Delante del Mundo",

Caracol 2, Oventic, municipio de San Andrés Sakamchén de los Pobres, sobre la agresión a bases de apoyo del EZLN", Oventic 2004.

Junta de buen gobierno, Oventic, "Mensajes de las Juntas de Buen Gobierno sobre los ataques del Banco HSBC a las comunidades indígenas zapatistas", Oventic 2006.

Subcomandante Insurgente Marcos, "Durito II (El neoliberalismo visto desde la Selva Lacandona)", Las Cañadas 11-3-1995.

Subcomandante Insurgente Marcos, "Desde las montañas del sureste mexicano", Mexico 1999.

Subcomandante Insurgente Marcos, "Don Durito de la Lacandona", Mexico 1999.

Subcomandante Insurgente Marcos, "Comunicado EZLN, 29 diciembre 2002", Las Cañadas 2002.

Subcomandante Insurgente Marcos, "Mensaje del Subcomandante Marcos en el arranque de la campaña "EZLN: 20 y 10, el fuego y la palabra"", Las Cañadas 2003.

Subcomandante Insurgente Marcos, "Chiapas: La Trecava Estela. Sexta parte: Un buen gobierno", Las Cañadas 2003.

Subcomandante Marcos, "Abajo a la izquierda", Las Canadas 2005.

Artikler fra aviser, internett, tidsskrifter mm. som er brukt i avhandlingen

"Mexican Guerilla Leader Reported Killed By Troops" i *New York Times*, 3-12-1974.

"ukjent" i *Por Esto nr.196*, 15-12-1986.

"Jeg vil bo på Vesterbro. Interview med 2 BZ'ere fra samarbeidet "Sorte Hest"" i *Ravage*, 21990.

"Mindegades 1 års fødselsdag. Stemningsrapport fra det BZ'atte hus i Århus" i *Ravage*, 21990.

"Squat or rot. BZ'ere i New York" i *Ravage*, 21990.

"Berlin. BZ'ere i Østberlin" i *Ravage*, 21990.

"Anarchie ist Arbeit. Die sanften Punks vom Prenzlauer Berg in Ost-Berlin und ihre Freunde von der Volkspolizei" i *Der Spiege*, 321990.

El Tiempo, 4-6-1993.

"En unos días, el EZLN pasó de ser un grupo de "200 transgresores de la ley" a "una organizacion profesional y bien entrenada" i *El Proceso*, 8-1-1994.

"Indianeroprøret i Mexico ebber ut" i *NTB*, 4-1-1994.

"Testimonios del 1 de Enero" i *La Jornada*, 19-1-1994.

"Chase Bank Denies Urging Elimination of Mexican Rebels," i *Associated Press*, 13-2-1995.

"Resurge en Chiapas el fantasma de la guerra" i *La Jornada*, 9-2-1995.

"Øst-Timor: Hver tredje overlevde ikke" i *Amnesty Nytt*, 4, Desember 1995.

"US torture manuals" i *Covert Action Quarterly*, 61, summer1997.

"Statement from the three Norwegians deported from Mexico April 15th" i 1998.

"Utlendinger arrestert i Mexico" i *NTBtekst*, 12-4-1998.

"Mexico utviser utlendinger fra Chiapas" i *NTBtekst*, 14-3-1998.

"Dramatisk situasjon i Chiapas" i *NTBtekst*, 1-3-1998.

"Mexicos ambassade inntatt av maskerte ungdommer Ni siktet etter okkupasjon" i *Aftenposten*, 22-10-1998.

"Ni demonstranter pågrepet etter ambassade-okkupasjon" i *NTBtekst*, 21-10-1998.

"Labastida apoya la vía militar en Chiapas: Fox" i *La Jornada*, 11-1-2000.

"Se ocultó desde 1992 informe de la CNDH sobre 206 desaparecidos en Guerrero" i *La Jornada*, 30-7-2001.

"Rebel Marcos is Very Marketable 28.2.2001." i *Associated Press*, 28-2-2001.

"Redefinir la idea de autonomía" i *Confidencial*, 2653-11-2001.

"G8 summit death shocks leaders" i *CNN.com*, 21-7-2001.

"Net official aid" i *The Economist*, 21-3-2002.

"Pide a PGR y PROFEPA Reubicar las Invasiones de Montes Azules" i *Carteles de Comitán y San Cristóbal de las Casas*, 7-4-2002.

"El saldo, dos muertos y 15 lesionados; PRD y PRI acuerdan diálogo permanente. Firman la no agresión en Zinacantán" i *La Jornada*, 7-3-2003.

"El PRD suspenderá derechos políticos al edil de Zinacantan" i *La Foja*, 20-4-2004.

"No hay ley en la Lacandona" i *Cuarto Poder*, 6-5-2004.

"Reforma Agraria niega los desalojos "quirúrgicos"" i *Cuarto Poder*, 20-4-2004.

"Diezmado por lios de amor el EZLN, tras la boda de Marcos" i *El Herald de Chiapas*, 2-2-2005.

"Inter vs EZLN: la diplomacia del balón" i *La Jornada*, 22-5-2005.

"Estamos dispuestos a no ganarles por goleada ofreció Marcos en su desafío" i *La Jornada*, 12-5-2005.

"Con mucho gusto colaboraré en el partido Inter-EZLN: Aguirre" i *La Jornada*, 17-6-2005.

"Maribel Domínguez alinearía con el EZLN, "gustosa por la paz"" i *La Jornada*, 3-6-2005.

"Rechazan el Plan Puebla-Panamá 50 comunidades indias" i *La Jornada*, 2-3-2005.

"Indígenas de México y Guatemala se organizan contra empresas mineras" i *La Jornada*, 26-6-2005.

"Organizaciones del mundo protestan por la cancelación de cuentas a ONG" i *La Jornada*, 3-6-2005.

"El zapatismo sigue vivo y en constante expansión. La base social la conforma más de un millón, casi la tercera parte de la población" i *Cuarto Poder*, 16-2-2005.

"Existe sed de justicia y paz" i *Cuarto Poder*, 26-2-2005.

"Arizmendi: existen "políticos ciegos"" i *Cuarto Poder*, 5-3-2005.

"Pide a Fernando Yáñez que se encargue de la oficina de Enlace Zapatista durante el periplo. El Pacto de Chapultepec, antítesis de la Sexta declaración: Marcos" i *La Jornada*, 2-1-2006.

Amnesty International, *La Revista*, 74, AGOSTO-SEPTIEMBRE2005.

Arizmendi Esquivel, F. biskop San Crostobal de las Casas, "Reflexion dominica, San Cristóbal de las Casas" i 27-2-2005.

Aubry, A., "El Podér de Zinacantan" i *La Jornada*, 24-4-2004.

Aubry, A., "A una década de la firma en San Andrés" i *La Jornada*, 17-2-2006.

Bellinghausen, H., "Advierte Marcos que el México de la rabia e indignación está por reventar. Se reunió en Puebla con delegados sindicales, colonos, universitarios y grafiteros" i *La Jornada*, 17-2-2006.

Bellinghausen, H., "Entre rezos y cantos fue inhumado el cuerpo de la pequeña gran comandanta" i *La Jornada*, 9-1-2006.

Bové, J. og Cassen B., "Encuentro entre el comando del EZLN, ATTAC y la Condereración Campesina, Communiqué d'Attac France" i 11-3-2001.

- Castañeda, J., "Can't We All Get Along?" i *Newsweek, Latin America Edition.*, 10-5-1999.
- CIEPAC, "Las remesas de los Migrantes. La Migracion en Chiapas" i *Chiapas al día*, 48012-10-2005.
- City Lights Newsletter, "Zapatista Mural. Once Destroyed has Been Recreated at City Lights" i www.citylights.com/mural.html, 2004.
- Cleaver, H. M., "AP Story on Infamous Chase Report, Chiapas-L" i 14-2-1995.
- Cockburn, A. og Silverstein K., "Major U.S. Bank Urges Zapatista Wipe-Out:"A litmus test for Mexico's stability" i *Counterpunch*, 3, 1. februar1-2-1995.
- Cuarto Poder, "Teme CIOAC otra embestida" i *Cuarto Poder*, 2006.
- Ecomancina.com, "Ricordando Dax" i www.ecomancina.com, februar, 2004.
- Escalante, F., "El sentido de la historia" i *La Jornada Semanal*, 21-1-1996.
- ETA, "Euskadi ta Askatasuna (Patria Vasca y Libertad) al Ejército Zapatista de Liberación Nacional" i 1-1-2003.
- Galeano, E., "Chiapas Cronicle;" i *La Jornada*, 7-8-1996.
- García Marquéz, G., "Habla Marcos" i *Cambio*, 24-3-2001.
- Garzón, B., "Responde el juez al "subcomandante": prefiero ver mi nombre asociado a la democracia como un payaso, que esconderlo tras la falsa rebeldía" i *El Universal*, 6-12-2002.
- Gilly, A., "El PRD, un partido lejano del pueblo (carta abierta a Leonel Godoy)" i *La Jornada*, 26-3-2004.
- Guillermoprieto, A., "The Unmasking" i *The New Yorker*, 13. mars1995.
- Hodgson, J., "Autonomy for the Atlantic Coast Advances Through the Will of the People" i 1987.
- Hooker, R., "Autonomia: Vehiculo de la unidad nacional" i 1986.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidaity Project, "Between Worlds, A Bridge Too Far? A first hand report on the Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project" i 1997.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidaity Project, "Women - the struggle within the struggle" i 1998.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidaity Project, "Interview with Major Ana Maria of the EZLN" i 1998.
- Jaime Martínez Veloz, "San Andrés:10 años después" i *La Jornada*, 17-2-2006.
- Klein, N., ""The Unknown Icon;" i *The Guardian*, 3-3-2001.
- Labastida Ochoa, F., "Mensaje de Francisco Labastida Ochoa, Secretario de Gobernación, anunciando la estrategia del Gobierno Mexicano para el Diálogo y la Pacificación en Chiapas" i 1-3-1998.
- Labastida Ochoa, F., "Mensaje del secretario de Gobernación, Francisco Labastida Ochoa, para informar sobre la iniciativa presidencial de Reforma a la Constitución en Materia de Derechos y Cultura Indígena" i 15-3-1998.

- Monsiváis, C., "El indígena visible.(movimiento por los derechos civiles de pueblos indígenas en México)" i *El Proceso*, 3-4-2001.
- Monsiváis, C., "El liderato confidencial "autobiografía" de un sexenio o de cómo se mira el país desde la Silla"" i *Proceso*, 7-3-2004.
- Muñoz, G., "Cumplirá mañana siete años el mayor municipio rebelde de Chiapas. El 9 y 10 de abril, festejos simultáneos en varias ciudades del mundo" i *La Jornada*, 9-4-2005.
- National Commission for Democracy, ""Germ Warfare in Chiapas", *Chiapas-L*" i 22-2-1995.
- National Commission for Democracy, ""Testimonies of Torture", *Chiapas-L*" i 13-2-1995.
- New York Times, "About That Close Election . ." i *New York Times*, 15-3-2004.
- Orive, Adolfo, "Línea Proletaria" i 31977.
- Paz, O., "The Media Spectacle Comes to Mexico" i *New Perspectives Quarterly*, Spring1994.
- Pitts, W., ""Unconfirmed fighting Saturday morning" på Chiapas-L" i 11-2-1995.
- Reti invisibili, "Davide "Dax" Cesare" i *www.reti-invisibili.net*, 2006.
- Saramago and J., "Moral Force versus the State. Chiapas, land of hope and sorrow" i *Le Monde Diplomatique, English version*, March1999.
- Schrack, B., ""Re: Unconfirmed fighting Saturday morning", Chiapas-L" i 11-2-1995.
- Sörman, L, "Ockupanter i Östberlin" i *Arbetaren*, 6. juli1990.
- Taibo II, P. I., "Zapatistas. The Phoenix Rises " i *The Nation*, 28-3-1994.
- Tello Diaz, C, "La Rebelion de las Cañadas" i *Proceso*, 97617-6-1995.
- UK Indymedia, "European Solidarity with Chiapas is rising" i *www.indymedia.org.uk*, 10-8-2005.
- Vanegas, Uriel, "Resolución sobre el día de la Dignidad y la Resistencia de los Pueblos Indígenas" i 1990.
- Zedillo Ponce de León, E., "Palabras del presidente Ernesto Zedillo en donde define la posición del Gobierno en torno al conflicto en Chiapas y los Acuerdos de San Andrés" i 23-1-1998.
- Zedillo Ponce de León, E., "El presidente Ernesto Zedillo, durante la ceremonia en la que, junto con el gobernador Roberto Armando Albores Guillén y los Presidente municipales del estado de Chiapas, suscribió el Acuerdo Social para el Bienestar y Desarrollo de la Región Norte y Zona Chol-Tzeltal de Chiapas" i 29-4-1998.
- Zedillo Ponce de León, E., ", "El presidente Ernesto Zedillo suscribió, junto con el gobernador Roberto Albores Guillén, el Acuerdo de Coordinación para la Instrumentación del Programa Nacional de Educación, Salud y Alimentación (PROGRESA)" i 29-5-1998.
- Zedillo Ponce de León, E., "Versión estenográfica de las palabras del presidente Ernesto Zedillo, durante la reunión de trabajo sobre el "Avance del Programa de Desarrollo Regional Sustentable de la Selva Lacandona y Marqués de Comillas, Chiapas Julio 23", 1998" i 23-7-1998.
- Zedillo Ponce de León, E., "El Primer Mandatario, Ernesto Zedillo, durante la reunión de trabajo "Chiapas Avanza: En sus Proyectos Productivos Sociales"" i 23-7-1998.

Zedillo Ponce de León, E., "La solución de Chiapas no reside en vencer la intransigencia de quienes han optado por la amenaza de la violencia, tomando como excusa la defensa de los más débiles, sino en trabajar duro, sin descanso, para vencer la miseria, la exclusión y la injusticia", utdrag fra tale, Cintalapa de Figueroa" i 19-4-2000.

Bøker

- Aarseth, Espen, *Datahåndbok for humanister*, Oslo 1999.
- Aarseth, Espen, *Digitale maktspill
kontroll og kommunikasjon i digitale rom*, Oslo 2003.
- Acosta, M. L., *El Derecho de los Pueblos Indígenas al Aprovechamiento Sostenible de sus Bosques. El Caso de la Comunidad Mayangna (sumo) de Awes Tingni*, Managua 2004.
- Acosta, M. L., *Régimen Legal de la Autonomía de las Regiones de la Costa Caribe Nicaragüense*, Managua 2004.
- Adams, Richard Newbold, *Crucifixion by Power*, London 1970.
- Agilar, Sebastian, *El pulgarcito guerrillero*, San Salvador 1997.
- Aguirre Rojas, C. A., Echeverría, B., and Montemayor, C. og Wallerstein I., *Chiapas en perspectiva histórica*, ukjent 2002.
- Alape, Arturo, *Tirofijo: Los sueños y las montañas*, Bogotá 1998.
- Aldana, Carlos, Schwank, Jaime Quiñónez, and Cojti, Demetrio, *Los Acuerdos de Paz: Efectos, Lecciones y Perspectivas*, Guatemala 2006.
- Allern, S., *Kildenes makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi*, Oslo 1992.
- Alles, A. C., *The J.V.P. 1969 - 1989*, Colombo 1990.
- Americas Watch, *State of War and Political Violence and Counterinsurgency in Colombia*, Bogotá 1994.
- Amoore, Louise, *Globalization contested
an international political economy of work*, Manchester 2002.
- Amoore, Louise, *The Global resistance reader*, London 2005.
- Andean Commission of Jurists, *Drug Trafficking Update*, Bogotá 1994.
- Andersen, Nicolas, *Guatemala, Escuela Revolucionaria de Nuevos Hombres*, Mexico 1982.

- Anderson, Benedict, *Forestillte fellesskap*, Oslo 1996.
- Anderson, Jon Lee, *Guerrillas. The Inside Story of the World's Revolutionaries*, London 1994.
- Anderson, Jon Lee, *Che Guevara. A Revolutionary Life*, London 1997.
- ANDERSON, N. I. C. O., *GUATEMALA, ESCUELA REVOLUCIONARIA DE NUEVOS HOMBRES : CON EL EJERCITO GUERRILLERO DE LOS POBRES , 1981-1982, EXPERIENCIAS, TEXTIMONIOS Y REFL*, Mexico 1982.
- Anderson, Thomas, *El Salvador. Los sucesos políticos de 1932, 1982.*, San Salvador 2006.
- Ann, Adele, *Women fighters of Liberation Tigers*, Jaffna 1993.
- Aranda, Antonia, *Los civicos guerrerenses*, Mexico 1979.
- Arias Gomez, Jorge, *Farabundo Marti*, San Salvador 1996.
- Armon, Jeremy red., *Negotiating Rights. The Guatemalan Peace Process*, London 1997.
- Arnson, C. og Benítez Manaut R., *Chiapas: los desafíos de la paz*, Mexico 2000.
- Arnson, Cynthia and Woodrow Wilson International Center for Scholars, *Comparative peace processes in Latin America*, Washington, D.C 1999.
- Arnson, Cynthia and Zartman, I. William, *Rethinking the economics of war the intersection of need, creed, and greed*, Washington, D.C 2005.
- Arquilla, J. og Ronfeldt D., *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*, Santa Monica 2001.
- Arrieta, Carlos G, *Narcotráfico en Colombia: Dimensiones Políticas, Económicas, Jurídicas e Internacionales*, Bogotá 1990.
- Arshinov, Peter, *History of the Makhnovist Movement (1918-1921)*, Detroit 1974.
- Assies, W. and van der Haar, G. og Hoekema A., *The Challenge of Diversity: Indigenous Peoples and Reform of the State in Latin America*, Amsterdam 2000.

- Autonome grupper i København, *De autonome - en bog om og af den autonome bevægelse*, København 1994.
- Bakke, J. W. og Julsrud T. red., *Den elektroniske nomade. Med Marshall McLuhan som guide langs den elektroniske landevei*, Oslo 1996.
- Balasingham, Adele, *The will to freedom an inside view of Tamil resistance*, Mitcham 2001.
- Barbosa, Luiz C., *The Brazilian Amazon rainforest global ecopolitics, development, and democracy*, Lanham, Md 2000.
- Barraclough: Solon, *Agrarian Structure in Latin America*, Lexington 1973.
- Baum, Dan, *Smoke and Mirrors. The War on Drugs and The Politics of Failure*, Boston 1997.
- Beltran Peña, Francisco, *La Utopía mueve montañas*, Bogotá 1989.
- Benvenisti, Meron, *Intimate enemies Jews and Arabs in a shared land*, Berkeley 1995.
- Berryman, Phillip, *Stubborn Hope. Religion, Politics and Revolution in Central America*, New York 1994.
- Beverly, John Aronna Michael og Oviedo José, *The Postmodern Debate in Latin-America*, Durham 1995.
- Black, George, *Garrison Guatemala*, London 1984.
- Blanco Moreno, Roberto, *Zapata*, Mexico 1970.
- Bob, Clifford, *The marketing of rebellion. Insurgents, media, and international activism*, Cambridge 2005.
- Boff, Leonardo, *Ecology & liberation a new paradigm*, Maryknoll, N.Y 1995.
- Boff, Leonardo, *Cry of the earth, cry of the poor*, Maryknoll, N.Y 1997.
- Boff, Leonardo, *Holy Trinity, perfect community*, Maryknoll, N.Y 2000.

- Boff, Leonardo, *Carisma y poder. Ensayos de eclesiología militante* udatert, Mexico 2006.
- Braun, Herbert, *Our Guerrillas, Our Sidewalks. A Journey into the Violence of Colombia*, Colorado 1994.
- Bresser-Pereira, L. C., *Democracy and Public Management Reform - Building the Republican State*, Oxford 2004.
- Breton, P., *Historia y crítica de la informática*, Madrid 1989.
- Briceño-León, *Violencia, sociedad y justicia en América Latina*, 2002.
- Bricker, Victoria R. og Gossen Gary H., *Ethnographic encounters in southern Mesoamerica: essays in honor of Evon Zartman Vogt, Jr.*, Albany 1989.
- Brito, A. B. de red., *The Politics of Memory and Democratization*, Oxford 2001.
- Broderick, Walter J., *Camillo Torres Restrepo*, Bogotá 1996.
- Bryld, T. og J. Reddersen, *Lokummet brænder. Spillet om BZ - en ansvarsløs historie*, København 1987.
- Brysk, A., *From Tribal Village to Global Village. Indian Rights and International Relations in Latin America*, Stanford 2002.
- Brysk, Alison, *Globalization and human rights*, Berkeley, Calif 2002.
- Brysk, Alison and Shafir, Gershon, *People out of place globalization, human rights, and the citizenship gap*, New York 2004.
- Brysk, Alison, *Human rights and private wrongs constructing global civil society*, London 2005.
- Burguete Cal y Mayor, A., *Mexico: Experiencias de Autonomía Indígena*, København 1999.
- Burguete Cal y Mayor, A, *Agua que nace y muere. Sistemas normativas indígenas y disputas por el agua en Chamula y Zinacantán*, Mexico 2000.
- Burguete Cal y Mayor, A and Leyva Solano, X., *Estudios monográficos. Nuevos municipios en Chiapas. Volumen II*, San Cristobal de las Casas 2004.

Burguete Cal y Mayor, A and Leyva Solano, X., *Estudios monográficos. Nuevos municipios en Chiapas. Volumen I*, San Cristobal de las Casas 2004.

Cabezas, Omar, *Fire from the mountain. The making of a Sandinista*, New York 1986.

Cabrera, Mario Rolando og Cifuentes Arlena D, *El Proceso de Negociaciones de Paz en Guatemala*, Guatemala 1997.

Calani G., Esteban, *Pensamiento político ideologico campesino*, La Paz 1996.

Camacho Velasquez, D., *Organización campesina en la frailesca, Chiapas. Nuevas formas de organización y de analisis*, San Cristóbal de las Casas 2003.

Campos Gómez, Comandante Eleazar, *Lucio Cabañas y el Partido de los Pobres, una Experiencia Guerrillera en México*, Mexico 1987.

Carter, W. E. Mamani M Morales J. V og Parkerson P, *Coca in Bolivia*, 1980.

Casas, Ulises and Tupac Amarú y José Antonio Galán al "Che" Guevara y Camilo Torres Restrepo, *La rebelión latinoamericana: De Tupac Amarú y José Antonio Galán al "Che" Guevara y Camilo Torres Restrepo*, Bogotá 1976.

Casas, Ulises, *Origen i desarrollo del movimiento revolucionario colombiano*, Bogotá 1990.

Castañeda, Jorge G, *La Utopía Desarmada*, Bogota 1994.

Castells, Manuel, *City, class, and power*, New York 1978.

Castells, Manuel, *The city and the grassroots a cross-cultural theory of urban social movements*, London 1983.

Castells, Manuel, *High technology, space, and society*, Beverly Hills, Calif 1985.

Castells, Manuel, *The informational city. Information technology, economic restructuring, and the urban-regional process*, Oxford, UK 1989.

Castells, Manuel, *The rise of the network society*, Cambridge, Mass 1996.

Castells, Manuel, *The Power of Identity*, Oxford 1997.

Castells, Manuel, *End of millennium*, Malden, Mass 1998.

- Castells, Manuel, *The internet galaxy. Reflections on the internet, business, and society*, Oxford 2001.
- Castells, Manuel, Muller, Johan, Cloete, Nico, and Badat, Shireen, *Challenges of globalisation. South African debates with Manuel Castells*, Cape Town 2001.
- Castells, Manuel and Ince, Martin, *Conversations with Manuel Castells*, Oxford 2003.
- Castells, Manuel, *The power of identity*, Malden, MA 2004.
- Castells, Manuel, *The Network society. A cross-cultural perspective*, Cheltenham, GL, UK 2004.
- Castillo Palma, J. red., *Pobreza y Organizaciones de la Sociedad Civil*, Mexico 2005.
- Castillo, Fabio, *Los Jinetes de la Cocaína*, Bogotá 1987.
- Castillo, Fabio, *La Coca Nostra*, Bogotá 1991.
- Cárcamo, Guillermo Paz, *Guatemala: Reforma Agraria*, Guatemala 1997.
- Celik, Serdar, *How Journalists are Murdered in Kurdistan*, Køl 1993.
- Centro de Estudios sobre America, *Pensar al Che. Tomo II*, Havanna 1989.
- Centro de Estudios sobre America, *Pensar al Che. Tomo I*, Havanna 1989.
- César Macías, J., *La Guerrilla fue mi Camino*, Guatemala 1997.
- Chalmers, Douglas A., *The new politics of inequality in Latin America. Rethinking participation and representation*, Oxford 1997.
- Chaloupka, F og Saffer H., *The Demand for Illicit Drugs*, Cambridge 1995.
- Chanteau, Miguel, *Las andanzas de Miguel*, San Cristóbal de las Casas 1999.
- Chomsky, N. og Hermann E., *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, New York 2002.
- Chomsky, Noam, *American power and the new mandarins*, New York 1969.

- Chomsky, Noam, *Problems of knowledge and freedom. the Russell lectures*, London 1972.
- Chomsky, Noam and Herman, Edward S., *The political economy of human rights*, Boston 1979.
- Chomsky, Noam, *The fateful triangle. The United States, Israel, and the Palestinians*, London 1983.
- Chomsky, Noam and Peck, James, *The Chomsky reader*, New York 1987.
- Chomsky, Noam, *Makt och ideologi*, Göteborg 1988.
- Chomsky, Noam, *Terrorismens kultur*, Göteborg 1990.
- Chomsky, Noam, *Pirates & emperors. International terrorism in the real world*, Montréal 1991.
- Chomsky, Noam, *Deterring democracy*, London 1992.
- Chomsky, Noam and Barsamian, David, *Class warfare. Interviews with David Barsamian*, London 1996.
- Chomsky, Noam and Schiffmann, Michael, *Sprache und Politik*, Berlin 1999.
- Chomsky, Noam, *Makt, lögnar och motstånd*, Stockholm 1999.
- Chomsky, Noam and Barsamian, David, *Propaganda and the public mind. Conversations with Noam Chomsky*, London 2001.
- Chossudovsky, Michael, *The Globalisation of Poverty. Impacts of IMF and World Bank Reforms*, London 1997.
- Christensen, B., *Fortællinger fra indre Nørrebro*, København 2000.
- CIDCA-UCA, *Persistencia indígena en Nicaragua*, Managua 1992.
- Cienfuegos, Fermán, *Veredas de audacia. Historia del FMLN*, San Salvador 1993.
- Clawson, Patrick og Lee III Rensselaer W, *The Andean Cocain Industry*, New York 1996.
- Clutterbuck, Richard, *Drugs, Crime and Corruption. Thinking the Unthinkable*, London 1995.

- Colás, A., *International civil society : social movements in world politics*, Cambridge 2002.
- Cordova, Arnaldo, *La ideología de la revolución mexicana*, Mexico 1995.
- Cornelius, W. A. and Eisenstadt, T. A. og Hindley J., *Subnational Politics and Democratization in Mexico*, San Diego 1999.
- Cottle, Simon, *Ethnic Minorities and the Media*, Philadelphia 2000.
- Crabtree, John, *Peru under García. An Opportunity Lost*, London 1992.
- Crow, G. og Allan G., *Community life: an introduction to local social relations*, New York 1994.
- Cuánto S.A, *Anuario Estadístico. Peru en números 1992*, Lima 1992.
- Dahl, O., *Problemer i historiens teori*, Oslo 1997.
- Dalton, Roque, *Revolución en la revolución y la crítica de derecha*, Habana 1970.
- Dalton, Roque, Weaver, Eric, Paschke, Barbara, and Randall, Margaret, *Poemas clandestinos*, San Francisco 1984.
- Dalton, Roque, *El Salvador*, San Salvador 2002.
- Dalton, Roque, *Las historias prohibidas del Pulgarcito*, San Salvador 2004.
- Danaher, K. og Mark J., *Insurrection. Citizen Challenges to Corporate Power*, Florence 2003.
- De Autonomie, *De Autonomie - en bog om og av den autonome bevægelse*, København 1994.
- de la Madrid Hurtado, M., *Cambio de rumbo: testimonio de una presidencia, 1982-1988 con la colaboración de Alejandra Lajous. 2004*, México 2004.
- de Leon Pasquel, L., *Costumbres, leyes y movimiento indio en Oaxaca y Chiapas*, Mexico 2001.
- de Mora, J. M., *Lucio Cabañas, su vida y su muerte*, El Papalote 1974.
- de Silva, K. M., *A History of Sri Lanka*, Delhi 1991.

- de Soto, H., *The mystery of capital: why capitalism triumphs in the West and fails everywhere else*, London 2001.
- de Vos, J., *Oro verde: La conquista de la Selva Lacandona por los madereros tabasqueños, 1822-1949*, Mexico 1988.
- de Vos, J., *No queremos ser cristianos: Historia de la resistencia de los lacandones, 1530-1695, a través de testimonios españoles e indígenas*, Mexico 1990.
- de Vos, J., *Vivir en frontera: La experiencia de los indios de Chiapas (Historia de los pueblos indígenas de México)*, Mexico 1997.
- de Vos, J., *Una tierra para sembrar sueños. Historia reciente de la Selva Lacandona, 1950 - 2000*, Mexico 2002.
- de Vos, J., *Viajes Al Desierto de La Soledad: Un Retrato Hablado de La Selva Lacandona*, Mexico 2003.
- Debray, R., *Revolution in the Revolution: Armed Struggle and Political Struggle in Latin America*, New York 1980.
- Debray, Régis, *Ensayos sobre America Latina*, Mexico 1969.
- Debray, Régis, *Strategy for revolution*, London 1970.
- Debray, Régis, *Revolution in the revolution? armed struggle and political struggle in Latin America*, New York 1967.
- Debray, Régis, *Prison writings*, London 1973.
- Debray, Régis and Guevara, Ernesto, *Che's guerrilla war*, Harmondsworth 1975.
- Deneuve, S. og Reeve C., *Behind the Balaclavas of South-East Mexico*, Paris 1995.
- Deng, Francis Mading, *War of visions. Conflict of identities in the Sudan*, Washington, D.C 1995.
- Deng, Francis Mading and Khalil, Mohamed Ibrahim, *Sudan's civil war. The peace process before and since Machakos*, Pretoria 2004.

- Dixon, Marlene og Jonas Susanne, *Revolution and Intervention in Central America*, San Francisco 1983.
- Díaz-Polanco, H. og Sánchez C., *México Diverso. El debate por la autonomía*, Mexico 2002.
- Díaz-Polanco, Héctor, *Autonomía Regional. La autodeterminación de los pueblos indios*, Mexico 1991.
- Díaz-Polanco, Héctor, *Etnia y nación en America Latina*, México DF 1995.
- Díaz-Polanco, Héctor, *Indigenous peoples in Latin America. The quest for self-determination*, Boulder, Colo 1997.
- Díaz-Polanco, Héctor, *La rebelión zapatista y la autonomía*, Mexico 1997.
- Domâinguez Iribarren, Florencio, Universidad, del Paâis, V, and Servicio, Editorial, *ETA estrategia organizativa y actuaciones 1978-1992*, Bilbao 1998.
- Dosal, Paul J., *Power in Transition, The Rise of Guatemala's Industrial Oligarchi, 1871 - 1994*, Westport 1995.
- Draper, Theodore, *The roots of American communism*, New York 1957.
- Draper, Theodore, *Castro's revolution. Myths and realities*, lond 1962.
- Dreyfus, Pablo G., *Cocain, the Military and Shining Path, 1980 - 1995*, 1998.
- Dunn, James, *Timor: A People Betrayed*, Queensland 1983.
- Durán de Huerta, Marta red., *Yo, Marcos*, Mexico 1994.
- Durán de Huerta, Marta red., *El Tejido del Pasamontañas*, Mexico 2001.
- Eber, C., *Women & alcohol in a Highland Maya town: water of hope, water of sorrow*, Austin 1995.
- Eber, C., *Seeking justice, valuing community : two women's paths in the wake of the Zapatista rebellion*, East Lansing 1998.
- Eber, C. og Kovic C. red., *Women of Chiapas: Making History in Times of Struggle and Hope*, Oxford 2003.

- Egeland, Jan, *Impotent Superpower - Potent Small State. Potentials and Limitations of Human Rights Objectives in the Foreign Policies of the United States and Norway*, Oslo 1988.
- Ejército Zapatista de Liberación Nacional, Monsiváis, Carlos, and Poniatowska, Elena, *EZLN. Documentos y comunicados : 1o de enero-8 de agosto de 1994*, México, D.F 1994.
- Ekern, S, *Making Government: Community and Leadership in Mayan Guatemala*, Oslo 2006.
- Ekern, Stener, *Making government. Community and leadership in Mayan Guatemala*, Oslo 2005.
- Ekern, Stener og Beniksby Trygve red., *Guatemala - demokratisering og kulturelt mangfold*, Oslo 2001.
- Ekern, Stener og Thue Nanna, *Demokratisering, forsoning og fred i Guatemala*, Oslo 1998.
- Ekern, Stener and Bain, Jannicke og Melby Hans Petter, *Fra geriljaseier til presidentvalg. Nicaragua fra revolusjonen i 1979 til valgene i 1990*, Oslo 1990.
- El Museo de la Coca, *English Language Guide*, La Paz 2000.
- Eldridge, Dirk Chase, *Ending the War on Drugs. A Solution for America*, New York 2006.
- Eley, G., *Forging Democracy. The History of the Left in Europe, 1859 - 2000*, Oxford 2002.
- Ellis, John, *From the Barrel of the Gun, A History of Guerrilla, Revolutionary and Counter Insurgency Warfare, from the Romans to the Present*, London 1995.
- Elwood, William N, *Rhetoric in the War on Drugs; The Triumphs and Tragedies of Public relations*, Westport 1994.
- Emanuelsson, Ann Catrin, *Diaspora global politics Kurdish transnational networks and accommodation of nationalism*, Gøteborg 2005.
- Eriksen, Knut Einar og Pharo Helge Øyvind, *Kald krig og internasjonalisering 1945- 1965, Bind 5 i Norsk Utenrikspolitisk historie*, Oslo 1995.
- Escobedo, Mónica Bucio, *La Ofensiva Encubierta: Guerra de Baja Intensidad en Chiapas*, Mexico 1996.

- Esmann, F., *Nyhedskriterier i det 21. Århundrede*, Viborg 2002.
- Evon Z.og Ruz, Alberto L, *Desarrollo cultural de los mayas*, Mexico 1964.
- EZLN, *Chiapas. La palabra de los armados de verdad y fuego ; entrevistas, cartas y comunicados del EZLN (hasta el 4 de marzo de 1994)*, Barcelona 1994.
- Falk, Candace, Cole, Stephen, and Thomas, Sally, *Emma Goldman a guide to her life and documentary sources*, 1995.
- Falla, Ricardo, *Masacres de la selva*, Guatemala 1992.
- FARC-EP, *Historical Outline, udatert, ca.*, 2001.
- Flores, José, *Sombras de selva*, Guatemala 1997.
- Flores, Marco Antonio, *Fortuny: Un comunista guatemalteco*, Guatemala 1994.
- Foucault, Michel, *The Archeology of Knowledge*, London 1972.
- Foucault, Michel and Gordon, Colin, *Power/knowledge. Selected interviews and other writings 1972-1977*, Brighton 1980.
- Foucault, Michel, *The history of sexuality*, N.Y 1986.
- Foucault, Michel and Kritzman, Lawrence D., *Politics, philosophy, culture. Interviews and other writings, 1977-1984*, New York 1988.
- Foucault, Michel, *The order of things. An archaeology of the human sciences*, London 1989.
- Foucault, Michel, *Diskursens ordning. Installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*, Stockholm 1993.
- Foucault, Michel and Carrette, Jeremy R., *Religion and culture*, Manchester 1999.
- Foweraker, J. og Craig A., *Popular Movements and Political Change in Mexico*, Boulder 1990.
- Foweraker, Joe, Harvey, Neil, and Landman, Todd, *Governing Latin America*, Cambridge 2003.

- Franco, Leonardo and Esponda, Jaime og Baranyi Stephen, *La ONU y el Proceso de Paz en Guatemala*, Guatemala 1996.
- Franquemont (red.), *Cultural Survivor Report 23. Coca and Cocain. Effects on People and Policy in Latin America*, Cornell University 1985.
- Freeman, Jane, *A Special Place in History: The Atlantic Coast in the Nicaraguan Revolution*, London 1988.
- Freire, P., *De undertryktes pædagogik*, København 1997.
- Fukuyama, F., *The end of history and the last man*, New York 2002.
- Fure, Berge, *Norsk utenrikspolitisk historie*, Oslo 1997.
- Gadea, Hilda, *Che Guevara, años decisivos*, Mexico 1972.
- Gagliardi, Gary and Sun, *Sun Tzus The art of war og kunsten å lede*, Oslo 2005.
- Galeano, Eduardo, *Guatemala. Occupied country*, New York 1969.
- Galeano, Eduardo, *Memoria del fuego*, Madrid 1982.
- Galeano, Eduardo, *Frå Chile til Guatemala. Latinamerikanske bilete*, København 1983.
- Galeano, Eduardo, *Days and nights of love and war*, London 1983.
- Galeano, Eduardo, *Latinamerikas åpne årer*, Oslo 1992.
- Galtung, J., *Menneskerettigheter: vestlige, universelle eller begge deler?*, Oslo 1997.
- Gamboa, Santiago, *El cerco de Bogotá*, Barcelona 2003.
- Garcia de Cortázar, Fernando og Espinosa Jose M. Lorenzo, *Historia del País Vasco*, San Sebastián 1996.
- Garrido, Alberto, Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, and Ejército de Liberación Nacional (Colombia), *Guerrilla y el Plan Colombia hablan las FARC y el ELN*, Caracas 2001.

- Garza Caligaris, A. M., *Género, interlegalidad y conflicto en San Pedro Chenaló*, San Cristóbal de las Casas 2002.
- Geronimo, *Feuer und Flamme 2 - Kritiken, Reflexionen und Anmerkungen zur Lage der Autonomen*, Kølın 1992.
- Geronimo, *Glut & Asche. Reflexionen zur Politik der autonomen Bewegung*, Kølın 1997.
- Giacopuzzi, Giovanni, *ETA. Historia política de una lucha armada. 2a parte*, Tafalla 1994.
- Gilly, A. and Ginzburg, C. og Subcomandante Marcos, *Discusión sobre la historia*, México 1995.
- Gilpin, Robert and Gilpin, Jean M., *The political economy of international relations*, Princeton, N.J 1987.
- Gironda C., Eusebio, *Coca inmortal*, La Paz 2001.
- Gledhill, John, *Power and its Disguises. Anthropological Perspectives on Politics*, London 1994.
- Glick, B., *War at home*, www.thirdworldtraveler.com/FBI/WarAtHome_page.html 1989.
- Goldman, Emma, *Anarkistiske erindringer*, Oslo 1978.
- Goldstein, Horst and Boff, Leonardo, *Leonardo Boff. Zwischen Poesie und Politik*, Mainz 1994.
- Gomes, Mercio P., *The Indians and Brazil*, Gainesville, Fla 2000.
- Gomez, Jorge Arias, *Farabundo Martí*, San Salvador 1996.
- Gonzales, Miguel, *El Desarrollo Humano en la Costa Cariba de Nicaragua*, Managua 2001.
- González Souza, L. og Barrón D., *La Agenda Nacional. Después de la Marcha Zapatista*, Mexico 2001.
- Gordon, E. T., *Disparate Diasporas: Identity and Politics in an African Nicaraguan Community*, Austin 1998.

- Gosner, K. og Ouweneel A. red., *Indigenous Revolts in Chiapas and the Andean Highlands*, Amsterdam 1996.
- Gossen, Gary H., *Chamulas in the world of the sun. Time and space in a Maya oral tradition*, Cambridge 1974.
- Gossen, Gary H., *Telling Maya tales. Tzotzil identities in modern Mexico*, New York 1999.
- Gott, Richard, *Rural Guerillas*, London 1973.
- Gramajo Morales, Hector, *Tesis de la estabilidad nacional*, Guatemala 1989.
- Gray, Chris Hables, *Postmodern War. The New Politics of Conflicts*, London 1997.
- Gray, Chris Hables, *Peace, war, and computers*, New York 2005.
- Grivas, Georgios, *Guerrilla warfare and EOKA's struggle a politico-military study*, London 1964.
- Guavara, Ernesto, *Motorsykkeldagbok*, Oslo 1995.
- Guevara, Ernesto, *Escritos y discursos*, La Habana 1972.
- Guevara, Ernesto, *Mi hijo Che*, Barcelona 1981.
- Guevara, Ernesto, *Guerrilla warfare*, Wilmington 1997.
- Guevara, Ernesto, *La guerra de guerrillas*, Hondarribia 1997.
- Guevara, Ernesto, *Reminiscences of the Cuban Revolutionary War*, New York 1998.
- Guevara, Ernesto and Deutschmann, David, *Che Guevara reader*, Melbourne 2003.
- Gugliotta, Guy og Leen Jeff, *Kings of Cocain: An Astonishing True Story of Murder, Money and International Corruption*, New York 1990.
- Guidry J.A. and Kennedy, M. D. og Zald M. N. red., *Globalizations and social movements :culture, power, and the transnational public sphere*, Ann Arbor 2000.
- Guillermoprieto, Alma and Pacheco, Laura Emilia, *Las guerras en Colombia. Tres ensayos*, Colombia 2000.

- Guillén Vicente, R., *Filosofía y educación, Tesis*, Mexico 1980.
- Gunaratna, Malinga H., *For a sovereign state*, Ratnamalana, Sri Lanka 1988.
- Gunnarsson, Agneta og Stenvåg Eva, *Colombia, kontrasternes land*, Stockholm 1995.
- Gurdian, G., *Mito y memoria en la construcción de la fisonomía de la comunidad de Alamikangban*, Austin 2001.
- Gutierrez Narváez, R., *Escuela y zapatismo entre los tsotsiles. Entre la asimilación y la Resistencia*, San Cristóbal de las Casas 2005.
- Hale, C. R., *Resistance and contradiction: Miskitu Indians and the Nicaraguan State: 1894-1987*, Stanford 1994.
- Halloway, John, *Cambiar el Mundo sin tomar el poder, El significado de la revolución hoy*, Buenos Aires 2002.
- Hann, C. and Dunn E. red., *Civil Society: Challenging Western Models*, New York 1996.
- Hansén, Stig and Thor, Clas, *Att resa och skriva*, Stockholm 1992.
- Hansén, Stig and Thor, Clas, *Intervjua en grundbok för media*, Stockholm 1998.
- Hardt, M. og Negri A., *Multitude: war and democracy in the age of empire*, New York 2004.
- Harir, Sharif og Tvedt Terje, *Short-Cut to Decay*, Uppsala 1994.
- Harnecker, Marta, *Con la mirada en alto, Historia de las Fuerzas Populares de Liberación Farabundo Martí*, San Salvador 1993.
- Harvey, Neil, *The Chiapas rebellion. The struggle for land and democracy*, Durham, N.C 1998.
- Harvey, Neil, *Illegality and Economic Viability on the Post-Modern Frontier: Marqués de Comillas, Chiapas*, San Diego 1998.
- Haug, Marit, *Konfliktløsning i fleretniske stater en diskusjon av den etniske konflikten på Sri Lanka*, Oslo 1987.

- Hauge, Wenche, *Norges rolle i fredsprosessen i Guatemala*, Oslo 1998.
- Hayden, T. red., *The Zapatista Reader*, New York 2002.
- Hegre, H., *The Limits of the Liberal Peace*, Oslo 2004.
- Heinemann, T. m. fl., *Uro - 25 års gadekamp*, København 1995.
- Henríquez Consalvi, Carlos, *La terquedad del izote*
El Salvador, crónica de una victoria : la historia de Radio Venceremos, México
1992.
- Herman, Edward S. and Chomsky, Noam, *Manufacturing consent. The political economy of
the mass media*, New York 1988.
- Hernandez, Rosalva A., Rus J. og Mattiace S., *Tierra, libertad y autonomia: impactos
regionales del zapatismo en Chiapas*, Mexico 2002.
- Hernández, R. A. Paz S. og Sierra M. T., *El Estado y los indígenas en tiempos del PAN:
neoindigenismo, legalidad e identidad*, Mexico 2004.
- Higgins, N. P., *Understanding the Chiapas Rebellion. Modernist Visions & the Invisible
Indian*, Austin 2004.
- Hipólito, S., *Guerrero, Amnest a y Represión*, Mexico 1982.
- Hobsbawm, Eric, *Ekstremismens tidsalder. Det 20. rhundrets historie*, Oslo 1997.
- Hodges, Donald C., Hodges, Donald C., and Guevara, Ernesto, *The Legacy of Che
Guevara. A documentary study*, London 1977.
- Holloway, John, *Change the world without taking power*, London 2005.
- Holloway, John og Peláez Elo na, *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico*, London 1998.
- Hoole, Rajan, *The Broken palmyra*
the Tamil crisis in Sri Lanka : an inside account, Claremont, Calif 1990.
- Horowitz, Irving Louis red., *Masses in Latin America*, New York 1970.
- Hovland, Henrik, *P  hemmelige stier i Guatemala og Mellom-Amerika*, Oslo 1996.

Huntington, S., *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*, Oklahoma 1991.

Huntington, Samuel, *Political Order in Changing Societies*, New Haven 1968.

Huntington, Samuel P., *Political order in changing societies*, New Haven, Conn 1968.

Huntington, Samuel P., *The change to change. Modernization, development, and politics*, New York 1977.

Huntington, Samuel P., *The clash of civilizations and the remaking of world order*, New York 1996.

Ilom, Gaspar, *Racismo I*, Guatemala 1989.

Ilshammar, Lars og Larsmo Ola, *net.wars. Kampen om nätet*, 1997.

Immerman, Richard H., *The CIA in Guatemala, the Foreign Policy of Intervention*, Austin 1997.

Inda, J. X. og Rosaldo R., *The Anthropology of Globalization. A Reader*, Oxford 2002.

Irujo, Josê Marâia and Arques, Ricardo, *ETA la derrota de las armas*, Barcelona 1993.

Isacson, Adam og Olson Joy, *Just the Facts 2001-2002: A Quick Tour of US Defense and Security Relations With Latin America and the Caribbean*, Center for International Policy 2002.

Iturri Salmón, Jaime, *EGTK: La Guerrilla aymara en Bolivia*, La Paz 1992.

Jannisa, Gudmund, *The crocodile's tears East Timor in the making*, Lund 1997.

Jensen, C. red, *BZ Europa. Ungdomsbevægelser i 80'erne*, København 1982.

Johnson, John J., *The Role of the Military in Underdeveloped Countries*, Princeton 1962.

Johnston, H. og Klandermans B. red., *Social Movements and Culture*, Minneapolis 1995.

- Jonas, Susanne, *The Battle for Guatemala. Rebels, Death Squads, and U.S. Power*, Boulder 1991.
- Kalansooriya, Ranga, *LTTE and IRA combating terrorism & discussing peace*, Colombo 2001.
- Kampwirth, Karen and González, Victoria, *Radical women in Latin America left and right*, University Park, Pa 2001.
- Kampwirth, Karen, *Women & guerilla movements Nicaragua, El Salvador, Chiapas, Cuba*, University Park, Penn 2002.
- Kaplan, Robert D., *The End of the Earth*, New York 1996.
- Karamé, Kari H. og Tryggestad Torunn L. red., *Gender Perspectives on Peace and Conflict Studies*, Oslo 2000.
- Kennedy, J., *Coca exotics: The illustrated story of cocaine*, New York 1985.
- Kennedy, Paul, *The Rise and Fall of the Great Powers*, London 1988.
- Keohane, R. og Nye J., *Transnational Relations and World Politics*, Cambridge 1970.
- Kiely, Ray and Marfleet, Phil, *Globalisation and the Third World*, London 1998.
- Kiely, Ray, *Empire in the age of globalisation US hegemony and neoliberal disorder*, London 2005.
- Kiely, Ray, *The clash of globalisations neo-liberalism, the third way and anti-globalisation*, Leiden 2005.
- Kingsnorth, P., *One No, Many Yes*, London 2003.
- Kjeldstadli, Knut, *Fortida er ikke hva den engang var*, Oslo 1992.
- Klare, Michael og Kornbluh Peter, *Low Intensity Warfare*, New York 1988.
- Knutsen, Torbjørn L. and Sørbø, Gunnar og Gjeråker Svein, *Norges utenrikspolitikk*, Oslo 1997.

- Koppel, Martâin, *Peru's Shining Path anatomy of a reactionary sect*, New York, NY, U.S.A 1993.
- Krauthausen, Ciro og Sarmiento Luis F., *Cocaína & co.: Un Mercado Ilegal por Dentro*, Bogotá 1991.
- Krieger, Heike and Rauschnig, Dietrich, *East Timor and the international community basic documents*, Cambridge 1997.
- Kymlicka, W., *Multicultural Citizenship*, Oxford 1995.
- Kymlycka, W., *Liberalism, Community and Culture*, Oxford 1989.
- La Botz, Dan, *Democracy in Mexico. Peasant rebellion and political reform*, Boston, Mass 1995.
- LaFeber, Walter, *Inevitable Revolutions. The United States in Central America*, London 1993.
- Landsberger, Henry A., *Latin American Peasant Movements*, London 1969.
- Laquer, Walter, *The Guerrilla Reader*, Philadelphia 1977.
- Laqueur, Walter, *Guerrilla warfare. A historical & critical study*, New Brunswick, N.J 1998.
- Larrañaga, Irantzu, *Internet solidari@. La ultima revolución*, Nafarroa 1996.
- Le Bot, Yvon, *Subcomandante Marcos. El sueño zapatista*, Barcelona 1997.
- Lee Van Cott, D., *The Friendly Liquidation of the Past: The Politics of Diversity in Latin America*, Pittsburgh 2000.
- Lem Masc, V., *Los Acuerdos de Paz y los Pueblos Indígenas*, Guatemala 2003.
- Lenin, V. I., *Imperialism: The Highest Stage of Capitalism*, Moskva 1966.
- Lenkersdorf, Carlos, *Los Hombres Verdaderos. Voces y testimonios tojolobales*, Madrid 1996.
- Levine, Carlisle J., *The roles of local non-governmental organizations in peacemaking: The case of Chiapas, Mexico*, Boston 2003.

- Leyva Solano, X. og Franco G. A., *Lacandonia al filo del agua*, Mexico 1996.
- Lindstad, Merete and Fjeldstad, Øivind, *Dit pepper'n gror håndbok for langveisfarende journalister*, Oslo 1994.
- Lindstad, Merete and Forum for utviklingsjournalistikk, *Kildehåndbok for Afrika, Asia og Latin-Amerika*, Oslo 1995.
- Llanes, M. I., *The Autonomy Process on the Nicaraguan Atlantic Coast*, Austin ca. 1993.
- Lomelí González, A., *Los servidores de nuestros pueblos*, Tuxtla Gutierrez 2002.
- Lopez Casanova, Alfredo, *Por el camino de la paz y la esperanza : testimonios de excombatientes insurgentes*, Guadalajara, Jal 1995.
- Lopez Vigil, José Ignacio, *Rebel Radio. The Story of El Salvadors Radio Venceremos*, 1991.
- Loveman, B. and Davies, T. M., *The Politics of antipolitics. The military in Latin America*, Lincoln, Neb 1978.
- Loveman, B., *Addicted to Failure: U.S. Security Policy in Latin America And the Andean Region*, Lanham 2006.
- Loveman, Brian, *For la Patria. Politics and the armed forces in Latin America*, Wilmington, Del 1999.
- López Bárcenas, F. Espinoza Saucedo G. Escalante Betancourt Y. Gallegos Toussaint X. Zúñiga Balderas, *Los derechos indígenas y la reforma constitucional en Mexico*, Mexico 2001.
- Lundestad, Geir, *Øst, vest, nord, sør: Hovedlinjer i internasjonal politikk 1945-1995*, Oslo 1996.
- Lyon, David and Zureik, Elia, *Computers, surveillance, and privacy*, Minneapolis 1996.
- Lyon, David, *Surveillance society. Monitoring everyday life*, Buckingham 2001.
- Løvteit, Morten, *Pancho Villa og den meksikanske revolusjon, 1910-1920. Orientering og historiografi*, Oslo 1989.
- Løvteit, Morten, *The rise of Pancho Villa, 1910-1914*, Oslo 2004.

- Macías, Julio César, *La Guerrilla fue mi camino*, Guatemala 1997.
- MacLeod, Dag, *Downsizing the state. Privatization and the limits of neoliberal reform in Mexico*, University Park, Pa 2005.
- MacLeod, M. J. Adams R. E red., *The Cambridge History of the Native Peoples of the Americas: Volume 2, Mesoamerica, Part 2*, 2006.
- MacLeod, Murdo J., *Spanish Central America. A Socioeconomic History 1520-1720*, London 1973.
- Manor, James, *Sri Lanka in change and crisis*, London 1984.
- Mao Tse Tung, *Militærskrifter i utvalg*, Oslo 1978.
- Marcos, Saramago, José, and Ponce de León, Juana, *Our word is our weapon selected writings*, London 2001.
- Marshall, P., *Demanding the impossible: A history of anarchism*, London 1993.
- Marulanda Velez, Manuel, *Cuadernos de Campaña. Uten utgiver og udatert. (Boken ble distribuert av Las FARC. Min utgave har et forord datert mai 2000)*, 2000.
- Marx, Karl, *Surveys from Exile. Political Writings, vol.2*, Harmondsworth 1973.
- Mathiesen, A. Nordkap C. Rugaard L. og Valeur U., *Nørrebrosgen - sten for sten. En hvidbog om Nørrebrosgen*, København 1998.
- Mattiace, S. L., *To See With Two Eyes: Peasant Activism & Indian Autonomy in Chiapas, Mexico (Paperback)*, Albuquerque 2003.
- Mattiace, S. L. and Hernández, R. A. og Rus J. red., *Tierra, libertad y autonomia: impactos regionales del zapatismo en Chiapas*, København 2002.
- Mauilin, Richard, *Soldiers, Guerillas and Politics in Colombia*, Toronto 1973.
- Mauricio, J. M., *Propuesta para la conservación y desarrollo en la Selva Lacandona: Reserva de la Biósfera de Montes Azules*, Mexico 1990.
- McAdam, D. red., *Social Movements and Networks: relational approaches to collective action*, Oxford 2003.

- McCleary, Rachel M., *Dictating Democracy. Guatemala and the End of Violent Revolution*, Gainesville 1999.
- McCullin, Don, *Unreasonable behaviour. An autobiography*, London 1990.
- McDowall, David, *A modern history of the Kurds*, London 2004.
- McNamara, Robert S. and VanDeMark, Brian, *In retrospect. The tragedy and lessons of Vietnam*, New York 1996.
- Medina Gallego, Carlos, *Autodefensas, paramilitares y narcotráfico en Colombia*, Bogotá 1990.
- Medina Gallego, Carlos, *ELN: Una historia contada a dos voces. Entrevista con "el cura" Manuel Perez y Nicolas Rodriguez Bautista, "Gabino"*, Bogotá 1996.
- Meho, Lokman I., *The Kurds and Kurdistan a selective and annotated bibliography*, Westport, Conn 1997.
- Mentor, Steven, Gray, Chris Hables, and Figueroa-Sarriera, Heidi J., *The Cyborg handbook*, New York 1995.
- Meradi, Hiwa, *The Kurdish demand of federalism liberation of Kurdistan through federalism in Iraq*, Oslo 2005.
- Merton, Robert K., *The Sociology of Science. Theoretical and Empirical Investigations*, Chicago 1973.
- Michel, G., *Votán Zapata. Filósofo de la esperanza*, Mexico 2001.
- Mikkelsen, F. red, *Protest og oprør. Kollektive aktioner i Danmark 1700-1985*, Århus 1986.
- Mittelman, James H., *The globalization syndrome transformation and resistance*, Princeton, N.J 2000.
- Moguel, J. and Hernández, L. og Botey C., *Autonomía y los nuevos sujetos en el desarrollo rural*, Mexico 1992.
- Moguel, R. and Van der Haar, G. Reyes M. A., *Espacios Disputados: transformaciones rurales en Chiapas*, Mexico 1999.

- Montejo, Víctor, *Testimonio: Muerte de una comunidad indígena en Guatemala*, Guatemala 1993.
- Montes Ruiz, Fernando, *La Mascara de Piedra. Sibolismo y personalidad aymaras en las historia*, La Paz 1999.
- Moore, M., *Social Origins of Dictatorship and Democracy*, Harmondsworth 1973.
- Morgan, H. W. red., *Drugs in America: A social history, 1800-1980*, Syracuse 1981.
- Morquecho Escamilla, G., *Organización Indígena de Los Altos de Chiapas. ORIACH. 1981-1991*, San Cristóbal de las Casas 2003.
- Morrison, David E. and Tumber, Howard, *Journalists at war. The dynamics of news reporting during the Falklands conflict*, London 1988.
- Mosco, Vincent, *The political economy of communication. Rethinking and renewal*, London 1996.
- Moscoso Pastrana, P., *Rebeliones indígenas en los Altos de Chiapas*, Mexico 1992.
- Mueller, John, *The Remnants of War: Thugs as Residual Combatants*, Ohio 2001.
- Muñoz Ramírez, G., *20 y 10 el fuego y la palabra*, **Mexico** 2003.
- Musto, D. F., *The American Disease: Origins of narcotics control*, New Haven 2006.
- Myhre, D. og Cornelius W., *Ejido Reform and Rural Transformation in Mexico*, San Diego 1998.
- Myrdal, Gunnar, *Objektivitetsproblemet i samhällsforskningen*, Stockholm 1969.
- Nacos, B. L., *Terrorism and the Media: From the Iran Hostage Crisis to the World Trade Center Bombing*, New York 1994.
- Narayan Swamy, M. R., *Tigers of Lanka from boys to guerrillas*, Colombo 2002.
- Nash, June, Corradi, Juan, and Spalding, Hobart, *Ideology & social change in Latin America*, London 1977.

- Nash, June and Safa, Helen Icken, *Sex and class in Latin America women's perspectives on politics, economics and the family in the Third World*, South Hadley, Mass 1980.
- Nash, June and Safa, Helen Icken, *Women and change in Latin America*, South Hadley, Mass 1986.
- Nash, June, *The Explosion of communities in Chiapas*, København 1995.
- Nash, June, *Mayan visions the quest for atonomy in an age of globalization*, New York 2001.
- Nash, June, *Social movements an anthropological reader*, Malden, Mass 2005.
- Negri, A., *The politics of subversion : a manifesto for the twenty-first century*, London 1989.
- Negri, A., *Time for revolution*, New York 2003.
- Neuman, Iver B. og Ulriksen Ståle, *Sikkerhetspolitikk*, Oslo 1996.
- Neuman, J., *Lights, Camera, War: Is Media Technology Driving International Politics?*, New York 1996.
- Niezen, R., *The origins of Indigenism*, Berkeley 2003.
- Niezen, R., *A world beyond difference : cultural identity in the age of globalization*, Malden 2004.
- Niezen, Roland, *The origins of Indigenism*, Berkeley 2003.
- Nolan, David, *La ideologâia sandinista y la revoluciâon nicaragèuense*, Barcelona 1986.
- Nordhaug, Liv Marte, *Decentralization in a post-conflict context an analysis of the performance of the community empowerment and local governance project in East Timor*, Oslo 2004.
- Norges offentlige utredninger, *NOU 2003: 19: Makt og demokrati*, 2006.
- Núñez Astrain, Luis, *The Basques. Their Struggle for Independence*, Falmouth 1997.

- Núñez Rodríguez, V. R., *Por la tierra en Chiapas... El corazón no se vence. Historia de la lucha de una comunidad maya-yojolobal para recuperar su nantik lu'um, su Madre Tierra*, Barcelona 2004.
- Nye, Joseph S., *Bound to lead. The changing nature of American power*, New York 1990.
- Nye, Joseph S. and Donahue, John D., *Governance in a globalizing world*, Cambridge, Mass 2000.
- Nye, Joseph S., *Soft power the means to success in world politics*, New York 2004.
- Nye, Joseph S., *Understanding international conflicts an introduction to theory and history*, New York 2005.
- O'Phelan Godoy, Scarlett, *La gran rebelión en los andes. De Túpac Amaru a Túpac Catari*, Cusco 1995.
- O'Donnell, Guillermo Schmitter Philippe C. og Whitehead Laurence, *Transition from Authoritarian Rule: Latin America*, Baltimore 1986.
- Olesen, T., *International Zapatismo: The Construction of Solidarity in the Age of Globalization*, London 2005.
- Olson, W. M. J., *Small Wars. The Annals of the American Academy of Politics and Social Science*, Thousand Oaks 1995.
- Olson, WMJ red., *Small wars*, Thousand Oaks 1995.
- Ortega Hegg og Nissen, Daza M., *Autonomy Project. Informe Global. Percepciones de la Autonomía Regional*, Managua 2004.
- Ortega Saavedra, Humberto, *50 años de lucha sandinista*, Mexico 1979.
- Ortega, M. H. og Nissen, *LatAutonomy Project. Informe Global. Percepciones de la Autonomía Regional*, Managua 2004.
- Otero, G., *Neoliberalism Revisited: Economic Restructuring and Mexico's Political Future*, Boulder 1996.
- Otero, Gerardo, *Mexico in transition. Neoliberal globalism, the state and civil society*, Black Point, N.S 2004.

- Ottosen, Rune and Nohrstedt, Stig Arne, *Gulf war, national news discourses and globalization*, 2001.
- Ottosen, Rune and Eide, Elisabeth, *Krigens retorikk. Medier, myter og konflikter etter 11. september*, Oslo 2002.
- Ottosen, Rune and Nohrstedt, Stig Arne, *U.S. and the others. Global media images on "The war of terror"*, Göteborg 2004.
- Ottosen, Rune, *I journalistikkens grenseland. Journalistrollen mellom marked og idealer*, Kristiansand 2004.
- Ottosen, Rune and Nohrstedt, Stig Arne, *Global war - local views. Media images of the Iraq war*, Nordicom 2005.
- Pablos, J., *Los acuerdos de San Andres*, Mexico 1996.
- Paoli, A., *Edicación, autonomía y lekil kuxlejal*, Mexico 2003.
- Patzi Paco, Felix, *Insurgencia y sumisión. Movimientos indígena-campesinos (1983 - 1998)*, La Paz 1999.
- Payeras, Mario, *Los días de la selva*, Mexico 1989.
- Payeras, Mario, *El trueno en la ciudad*, Mexico D.F. 1987.
- Pazos, Luis, *Por que Chiapas?*, Mexico 1994.
- Peláez, Eloína and Holloway, John, *Zapatista! reinventing revolution in Mexico*, London 1998.
- Peredo, Inti, *Mi campaña con el Che*, Mexico 1994.
- Perez-Enríquez, M. I., *Expulsiones indígenas, religión y migración en tres municipios de los Altos de Chiapas, Chenalhó, Larraínzar y Chamula*, México 1994.
- Petersen, P., *Fugle større end vinden - en bog om og omkring begivenhederne i Ryesgade 58 og BZ-bevægelsen*, København 1986.
- Petras, J., *The Left Strikes Back: Class Conflict in Latin-America in the Age of Neoliberalism*, Boulder 1999.

Petras, James, Veltmeyer, Henry, and Leiva, Fernando Ignacio, *Democracy and poverty in Chile the limits to electoral politics*, Boulder, Colo 1994.

Petras, James, *The Left Strikes Back: Class Conflict in Latin-America in the Age of Neoliberalism*, Boulder 1999.

Petras, James and Veltmeyer, Henry, *Globalization unmasked imperialism in the 21st century*, Halifax, N.S 2001.

Petras, James and Veltmeyer, Henry, *El imperialismo en el siglo XXI la globalización desenmascarada*, Madrid 2002.

Pérez Ruíz, M. L., *¡Todos somos zapatistas! Alianzas y rupturas entre el EZLN y las organizaciones indígenas*, Mexico 2000.

Phillips, L., *The Third Wave of Modernization in Latin America: Cultural Perspectives on Neoliberalism*, Delaware 1998.

Pilger, John, *Distant Voices*, London 1994.

Pizarro Leongómez, E., *Insurgencia Sin Revolución*, Bogotá 1996.

Pizarro, Eduardo Leongomez, *Insurgencia sin revolucion. La guerrilla en Colombia en una perspectiva comparada*, Bogotá 1996.

Podobnik, Bruce and Reifer, Thomas Ehrlich, *Transforming globalization challenges and opportunities in the post 9/11 era*, Leiden 2005.

Popkin, Jeremy D., *Media and revolution. Comparative perspectives*, Lexington, Ky 1995.

Quispe Huanca, Felipe, *Tupak Katari. Vive y vuelve... carajo*, Oruro 1999.

Rabasa, Angel and Chalk, Peter, *Colombian labyrinth the synergy of drugs and insurgency and its implications for regional stability*, Santa Monica, CA 2001.

Rabasa, Angel og Chalk Peter, *Colombian Labyrinth. The Synergy of Drugs and Insurgency and its Implications for Regional Stability*, Santa Monica 2001.

- Rabben, Linda and Rabben, Linda, *Brazil's Indians and the onslaught of civilization the Yanomami and the Kayapó*, Seattle 2004.
- Ragin, C., *The Comparative Method. Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*, Berkeley 1987.
- Ragin, Charles C., *Constructing social research the unity and diversity of method*, Thousand Oaks, Calif 1994.
- Ragin, Charles C., *Fuzzy-set social science*, Chicago 2000.
- Ramírez Paredes, Juan Rogelio, *¡Nunca más sin rostros! (Evolución histórica del proyecto del EZLN)*, Mexico 2003.
- Ramírez, Sergio, *Adiós muchachos. Una memoria de la revolución sandinista*, Mexico 1999.
- Ramos-Horta, José, Risvik, Kari, and Risvik, Kjell, *Øst-Timor*, Oslo 1996.
- Randall, L., *Reforming Mexico's Agrarian Reform*, New York 1996.
- Randall, Vicky og Theobald Robin, *Political Change and Underdevelopment*, London 1998.
- Rangel Suarez, Alfredo, *Guerra en el fin de siglo*, Bogotá 1998.
- Rappaport, Joanne, *The Politics of Memory*, Cambridge 1990.
- Razos, Luis, *Por que Chiapas*, Mexico 1994.
- Reddick, Randy and King, Elliot, *The online journalist. Using the internet and other electronic resources*, Fort Worth 1997.
- Reed, John, *Ti dage der rystede verden*, København 1957.
- Reed, John, *Insurgent Mexico*, New York 1969.
- Renard, M. C., *Los Llanos en LLamas: San Bartolomé, Chiapas*, Mexico 1998.
- Ressler, Sandy, *The art of electronic publishing. The Internet and beyond*, Upper Saddle River, NJ 1997.
- Restrepo, Laura and Gonzâalez, Camilo, *Historia de una traiciãon*, Mãexico 1987.

- Reyes, R., *El reparto de tierra y la política agraria en Chiapas 1914 - 1988*, Mexico 1992.
- Rivera Farfán, C. and Lisbona Guillén, M. og del Carmen García Aguillar. M., *Chipas religioso*, Tuxtla Gutierrez 2004.
- Rochlin, James F., *Vanguard revolutionaries in Latin America. Peru, Colombia, Mexico*, Boulder, Colo 2003.
- Rodríguez Herrera, M., *Ellos lucharon con el Che*, Mexico 1982.
- Rojas, R. red., *Chiapas, And the Women?*, Mexico 1994.
- Rolando, Pombo og Braulio, *Diarios de campaña en Bolivia*, Mexico 1979.
- Romero, Cesar, *Marcos. Un profesional de la esperanza?*, Mexico 1994.
- Romero, Jilma red., *Historia de Nicaragua*, Managua 2002.
- Ronfeldt, A. and Fuller, F., *The Zapatista "Social Netwar" in Mexico*, Santa Monica 1998.
- Rosenstone, Robert A., *Romantic revolutionary. A biography of John Reed*, Cambridge, Mass 1990.
- Ross, J., *The War against Oblivion. The Zapatista Chronicles*, Philadelphia 2000.
- Ross, John, *Rebellion from the roots. Indian uprising in Chiapas*, Monroe, Me 1995.
- Ross, John, *Mexico. A guide to the people, politics and culture*, London 1996.
- Roth, R. og Rucht D. red, *Jugendkulturen, Politik und Protest*, Opladen 2000.
- Rovira, G., *Mujeres de maíz: la voz de las indígenas de Chiapas y la rebelión zapatista*, Barcelona 1996.
- Rueschemeyer, D., *Capitalist Development and Democracy*, Cambridge 1992.
- Rugman, Jonathan and Hutchings, Roger, *Atatürk's children. Turkey and the Kurds*, London 1996.
- Rus, J. Hernández Castillo R. A. og Mattiace S. L. red., *Mayan Lives, Mayan Utopias: the indigenous peoples of Chiapas and the Zapatista rebellion*, Lanham 2003.

- Rushdie, Salman, *Jaguarens smil. En reise i Nicaragua*, Oslo 1987.
- Russett, B. og Oneal J R., *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations*, Tuscaloosa 2000.
- Ruz, M. H., *Los legítimos hombres, aproximación antropológica al grupo tojolobal, vol. II*, Mexico 1982.
- Ruz, M. H., *Savia india, floración ladina: apuntes para una historia de las fincas comitecas (siglos XVIII y XIX)*, 1992.
- Rydell, C. Peter og Everingham Susan S., *Controlling Cocaine. Supply versus Demand Programs*, Santa Monica 1994.
- Said, Edward W., *From Oslo to Iraq and the road map*, New York 2004.
- Santiago, J. S., *Seeking freedom. Bishop Samuel Ruiz in conversation with Jorge S, Santiago*, San Cristóbal de las Casas 1999.
- Santos Calderâon, Enrique, *Fuego cruzado guerrilla, narcotráfico y paramilitares en la Colombia de los ochenta*, Bogotá 1989.
- Saramago, J, *En flåte av stein*, Oslo 2000.
- Saramago, José, *Baltasar and Blimunda*, San Diego, Calif 1987.
- Saramago, José, *Jesusevangeliet*, Oslo 1999.
- Saramago, José, *Klosterkrønike*, Oslo 1999.
- Saramago, José, *En flåte av stein*, Oslo 2000.
- Saramago, José, *Reisen til Portugal*, Oslo 2001.
- Sánchez, Gonzalo, Peñaranda, Ricardo, and Bergquist, Charles W., *Violence in Colombia. The contemporary crisis in historical perspective*, Wilmington, Del 1992.
- Schaanning, E., *Modernitetens oppløsning: sentrale skikkelser i etterkrigstidens idéhistorie*, Oslo 1992.

- Schiller, Herbert I., *Information inequality. The deepening social crisis in America*, New York 1996.
- Schirato, Tony og Webb Jen, *Understandig globalization*, London 2003.
- Schlesinger, Stephen C. and Kinzer, Stephen, *Bitter fruit. The untold story of the American coup in Guatemala*, Garden City, N.Y 1983.
- Schwartz, E., *Net Activism: How Citizens Use the Internet*, Sebastopol 1996.
- Schwarzmeier, J., *Die Autonomen zwischen Subkultur und sozialer Bewegung*, Norderstedt 2001.
- Scott, Peter Dale og Marshall Jonathan, *Cocain Politics. Drugs, Armies and the CIA in Central America*, Los Angeles 1998.
- Sieder, R. ed., *Multiculturalism in Latin America: Indigenous Rights, Diversity and Democracy*, New York 2002.
- Sieder, Rachel red., *Guatemala after the Peace Accord*, London 1998.
- Siegel, Paul N., *The Meek and the Militant. Religion and Power Across the World*, London 2006.
- Simon, J., *The Marcos Mystery: A Chat with the subcommander of Spin*, 2006.
- SIPRO, *Los hombres sin rostro I*, Mexico 1994.
- SIPRO, *Los hombres sin rostro II*, Mexico 1995.
- Siverts, Henning, *Political organization in a Tzeltal community in Chiapas, Mexico*, Austin 1960.
- Siverts, Henning, *Oxchujk'. En Maya-stamme i Mexico*, Bergen 1965.
- Siverts, Henning, *Stability and change in Highland Chiapas, Mexico*, Bergen 1981.
- Siverts, Henning, Bryggens, museum, and Trondhjems, kunstforening, *Mayaene. Glansen av en sivilisasjon*, Bergen 1991.
- Skidmore, Thomas E. og Smith Peter H., *Modern Latin America*, Oxford 1992.

- Skjelsbæk, Inger og Smith Dan, *Gender, peace & conflict*, Oslo 2001.
- Slater, Candace, *In search of the rain forest*, Durham 2003.
- Smith, Michael G. and Dee, Moreen, *Peacekeeping in East Timor the path to independence*, Boulder, Colo 2003.
- Smith, W. C. og Korzeniewicz R. P. eds, *Politics, Social Change and Economic Restructuring in Latin America*, Miami 1997.
- Småge, Kim, Gaare, Gorm, Houen, Håvard, and Matson, Bernt Erik, *Svartlamon lever!*, Trondheim 1997.
- Sohr, Raul, *Cenroamerica en guerra*, Mexico D.F. 1998.
- Soto, Hernando de, *The mystery of capital. Why capitalism triumphs in the West and fails everywhere else*, New York 2000.
- Speed, S., *Global Discourses on the Local Terrain: Grounding Human Rights in Chiapas, Mexico, Dissertation, Doctor of Philosophy, University of California, Davis* 2001.
- Srinivasa Aiyangar, M., *Tamil studies essays on the history of the Tamil people, language, religion and literature*, New Delhi 1982.
- Stang, Silje Grønner, *Fjellene er våre eneste venner fremveksten av kurdisk nasjonal identitet i tyrkisk Kurdistan 1880-2000*, Bergen 2002.
- Stansfield, Gareth R. V., *Iraqi Kurdistan political development and emergent democracy*, London 2003.
- Stephen, L., *¡Zapata Lives! Histories and Culture Politics in Southern Mexico*, Berkeley 2002.
- Stern, Steve J. red., *Resistencia rebellion y conciencia Campesina en Los Andes, Siglos XVIII al XX*, Madison 1987.
- Stoll, David, *Is Latin America turning Protestant? The politics of Evangelical growth*, Berkeley 1990.
- Stoll, David, *Between two armies in the Ixil towns of Guatemala*, New York 1993.

- Stoll, David, *Rigoberta Menchú and the story of all poor Guatemalans*, Boulder, Colo 1999.
- Stoll, David and Arias, Arturo, *The Rigoberta Menchú controversy*, Minneapolis 2001.
- Strong, Simon, *Shining path
terror and revolution in Peru*, New York 1992.
- Suárez, L., *Lucio Cabañas. El Guerrillero sin Esperanza*, Mexico 1985.
- Subcomandante Marcos, *Relatos de el viejo Antonio*, Mexico 1998.
- Subcomandante Marcos, *Questions and swords. Folktales of the Zapatista Revolution*, El Paso 2001.
- Subcomandante, Marcos, *Desde las montañas del sureste mexicano*, Barcelona 2001.
- Sujo Wilson, Hugo, *Oral History of Bluefields. Historia Oral de Bluefields*, Managua 1998.
- Sullivan, John, *El nacionalismo vasco radical, 1959-1986*, Madrid 1988.
- Sun and Bøckman, Harald, *Kunsten å krige*, Oslo 1999.
- Svein Gjeråker og Gunnar Sørbø (red.), *Norsk Utenrikspolitikk*, Oslo 1995.
- Swamy, M. R., *Tiger of Lanka. from Boys to Guerrillas*, Dehli 1994.
- Swamy, M. R. Narayan, *Tigers of Lanka. From Boys to Guerillas*, Delhi 1994.
- Taibo II, Paco Ignacio, *Ernesto Guevara, también conocido como el Che*, Mexico 1996.
- Tamnes, Rolf, *Perspektiver på Norges sikkerhet*, Institutt for forsvarsstudier 1991.
- Tamnes, Rolf and Jensen, Tom B., *Oljealder. 1965-1995*, 1997.
- Tamnes, Rolf, *Norsk forsvarspolitikk i en brytningstid*, 2001.
- Tamnes, Rolf, *Norsk utenrikspolitisk historie, bind 6*, Oslo 1997.
- Taylor, John G., *East Timor
the price of freedom*, London 1999.

- Tello Diaz, C., *La Rebelión de las Cañadas*, Mexico 2001.
- Télles, Dora María, *¡Muera la gobierna! Colonización en Matagalpa y Jinotega (1820 - 1890)*, Managua 1999.
- Theodorson, G. A. og Theodorson A. G., *Dictionary of modern Sociology*, New York 1969.
- Thorp, Rosemary, *Progress, Poverty and Exclusion. An Economic History of Latin America in the 20th Century*, Washington 1998.
- Thoumi, Francisco E., *Political Economy & Illegal Drugs in Colombia*, Colorado 1995.
- Ticona Alejo, Esteban og Albo Corrons Xavier, *Jesús de Machaga: La Marca rebelde 3. La lucha por el poder comunal*, La Paz 1997.
- Tilly, C., *Social Movements, 1768- 2004*, London 2004.
- Todaro, M., *Economic Development in the Third World*, London 1994.
- Treece, David, *Exiles, allies, rebels. Brazil's indianist movement, indigenist politics, and the imperial nation-state*, Westport, Conn 2000.
- Trejo Delarbre, R, *Chiapas La comunicación enmascarada*, Mexico 1994.
- Trejo Delarbre, R, *La nueva alfombra mágica. Usos y mitos de Internet, la red de rede* , Madrid 1996.
- Tvedt, Terje, *Bilder av "de andre". Om utviklingslandene i bistandsepoken*, Oslo 1990.
- Tvedt, Terje, *Historie og utviklingsforskning*, Bergen 1991.
- Tvedt, Terje and Barkved, Einar, *De private organisasjonene som kanal for norsk bistand. En analyse av utviklingstrekk i forholdet mellom den norske staten og den tredje sektor*, Oslo 1992.
- Tvedt, Terje, *Angels of mercy, or Development diplomats? NGOs & foreign aid*, Trenton, N.J 1998.
- Tvedt, Terje, *Verdensbilder og selvbilder. En humanitær stormakts intellektuelle historie*, Oslo 2002.

- Tvedt, Terje and og, demokratiutredningen, *Utviklingshjelp, utenrikspolitikk og makt. Den norske modellen*, Oslo 2003.
- Tysse, Ingunn M., *From terror to democracy. Transitions from state violence in El Salvador and Guatemala*, Bergen 1996.
- Urbano, *Fighting in the Streets. A Manual of Urban Guerilla Warfare*, New Jersey 1991.
- Van Cott, Donna Lee, *Indigenous peoples and democracy in Latin America*, New York 1994.
- van der Haar, G., *Gaining Ground. Land reform and the Constitution of Community in the Tojolobal Highlands of Chiapas*, Amsterdam 2001.
- Varas, Augusto, *La Política de Armas en América Latina*, Santiago de Chile 1988.
- Vázquez Montalbán, M., *Marcos, El Señor de los Espejos*, Madrid 1999.
- Velarde, Enrique, *El Consumo y Los Efectos de la Cocaína en la Sociedad Boliviana*, La Paz 1984.
- Veltmeyer, Henry, Vieux, Steve, and Petras, James, *Neoliberalism and class conflict in Latin America a comparative perspective on the political economy of structural adjustment*, Basingstoke 1997.
- Veltmeyer, Henry and Petras, James F., *The dynamics of social change in Latin America*, Houndmills England 2000.
- Veltmeyer, Henry, *Globalization and antiglobalization dynamics of change in the new world order*, Aldershot 2004.
- Veltmeyer, Henry, *Civil society and social movements the dynamics of intersectoral alliances and urban-rural linkages in Latin America*, Geneva 2004.
- Vergara, Rafael, *Notas sobre el movimiento popular en Colombia*, Chilpancingo, Gro. 1983.
- Vikør, Lars S., *Aust-Timor. Ein nasjon under jarnhælen*, Oslo 1994.
- Villafuerte Solís, D., *La Tierra en Chiapas. Viejos Problemas Nuevos*, Mexico 2002.

- Villamarín, Major Luis Alberto, *El Cartel de las Farc*, Bogotá 1996.
- Vogt, E. Z., *Tortillas for the gods: a symbolic analysis of Zinacanteco rituals*, Cambridge 1976.
- Vogt, E. Z. og Ruz A. L., *Desarrollo cultural de los mayas*, Mexico 1964.
- Vogt, Evon Z., *Zinacantan. A Maya community in the highlands of Chiapas*, Cambridge, Mass 1969.
- Vogt, Evon Z., *Fieldwork among the Maya. Reflections on the Harvard Chiapas Project*, Albuquerque 1994.
- Vogt, Evon Z., *The Zinacantecos of Mexico. A modern Maya way of life*, Belmont, Calif 2002.
- Waage, Hilde Henriksen, *Norge - Israels beste venn norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, Oslo 1996.
- Waage, Hilde Henriksen and Institutt for fredsforskning, *"Norwegians? Who needs Norwegians?" explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, Oslo 2000.
- Waage, Hilde Henriksen og Tønnesson Øyvind, *Israel og Palestina historien om en pågående konflikt*, Lillehammer 2004.
- Waage, Hilde Henriksen, *"Peacemaking is a risky business" Norway's role in the peace process in the Middle East, 1993-96*, Oslo 2004.
- Wadley, Susan S. and Daniel, Sheryl B., *The Powers of Tamil women*, Syracuse, N.Y 1980.
- Wallerstein, I., *The modern world-system*, New York 1974.
- Ward, J., *Latin America. Development and Conflict Since 1945*, London 2004.
- Warman, A., *Los indios mexicanos en el umbral del milenio*, Mexico 2003.
- Warman, Arturo and Argueta, Arturo, *Movimientos indígenas contemporáneos en México*, México 1993.

- Westerlund, David red., *Questioning the Secular State. The Worldwide Resurgence of Religion in Politics*, London 1996.
- Wickham-Crowley, Timothy P., *Guerrillas & Revolution in Latin-America - a comparative study of insurgents and regimes since 1956*, New Jersey 1993.
- Wijesinha, Rajiva, *Current crisis in Sri Lanka*, New Delhi 1986.
- Winslow, Deborah and Woost, Michael D., *Economy, culture, and civil war in Sri Lanka*, Bloomington 2004.
- Womack, J., *Rebellion in Chiapas an historical reader*, New York 1999.
- Womack, John, *Zapata and the Mexican revolution*, New York 1969.
- Womack, John jr., *Chiapas, el obispo de San Cristóbal y la revuelta zapatista*, Mexico 1998.
- Zedillo, Ernesto, Nielson, Julia, Messerlin, Patrick, United Nations Millennium Project, and Task Force on Trade, *Trade for development*, London 2005.
- Zendejas, S. og de Vries P., *Las Disputas por el México Rural, vol.2*, Mexico 1998.
- Zermeño, S., *Movimientos Sociales e Identidades Colectivas: México en la década de los noventa*, Mexico 1997.
- Zermeño, S., *La desmodernidad mexicana y las alternativas a la violencia y a la exclusión en nuestros días*, Mexico 2005.
- Zimmermann, M., *Carlos Fonseca Amador y la revolución nicaragüense*, Managua 2003.
- Zirnite, Peter Reluctant Recruits, *The U.S. Military and the War on Drugs*, Washington 1997.
- Zoomers, A. og van der Haar G, *Current Land Policy in Latin America: Regulating Land Tenure under Neoliberalism*, Amsterdam 2000.

Vitenskaplige artikler

- Aguiton, C., "Mapping the Movement" i *Development*, vol. 48 nr. 2, September 2005:10-14.
- Agüero F., "Legacies of Transitions: Institutionalization, the Military, and Democracy in South America" i *The International Studies Review*, vol. 42 nr. 2, November 1998:383-404.
- Allan, S., "Mediating Citizenship: On-line journalism and the public sphere new voices" i *Development*, vol. 47 nr. 1 2004:30-41.
- Alonso, J., "El zapatismo y la nueva ley indígena en México" i *Iconos*, nr. 11, Juli 2006:126-138.
- Anand, A., "Alternative Media: Creating a stir" i *Development*, vol. 48 nr. 2, September 2005:92-96.
- Anaya Gallardo, F., "Contexto político y social de la reforma constitucional en materia indígena en el estado de Chiapas", i de Leon Pasquel, L., *Costumbres, leyes y movimiento indio en Oaxaca y Chiapas Mexico* 2001:49-70.
- Anaya Muñoz, A., "The Emergence and Development of the Politics of Recognition of Cultural Diversity and Indigenous Peoples' Rights in Mexico: Chiapas and Oaxaca in Comparative Perspective" i *Journal of Latin American Studies*, vol. 37 nr. 3, august 2005:585-610.
- Aramoni, D. og Morquecho G., "La otra mejilla...pero armada; el recurso de las armas en manos de los expulsados de San Juan Chamula" i *CEMESCA: Anuario*, Tuxtla Gutierrez 1996:553-611.
- Arquilla, J. og Ronfeldt D., "The Advent of Netwar (Revisited)" , i Arquilla, J. og Ronfeldt D., *Networks and Netwars:The Future of Terror, Crime, and Militancy* Santa Monica 2001:1-25.
- Arrighi, G., "Linajes imperiales: sobre Imperio, de Michael Hardt y Antonio Negri" i *Chiapas*, nr. 14 2002:ikke-paginert fil.
- Assetto V.J. and Hajba E.og Mumme S.P., "Democratization, decentralization, and local environmental policy capacity: Hungary and Mexico" i *The Social Science Journals*, vol. 40 nr. 2 2003:249-268.
- Assies, W., "The Challenge of Diversity in Rural Latin America: A rejoinder to Jean-Pierre Reed (and Others)" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32 nr. 2, April 2005:361-371.
- Aubry, A., "La autonomía en los acuerdos de San Andres: Expresión y ejercicio de un nuevo pacto federal" , i Mattiace, S. red., *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas* København 2002:403-434.
- Aylwin, J., "Indigenous Peoples Righths in Chile: Progress and Contradiction in a Context of Economic Globalization" Paper presented at the Canadian Association for Latin American and Caribbean Studies (CALACS) XXVIII Congress, Simon Fraser University, Vancouver, B.C., March 19-21 1998:
- Ayora-Diaz, S. I., "Imagining Authenticity in the Local Medicines of Chiapas, Mexico" i *Critique of Anthropology*, vol. 20 nr. 2 2000:173-190.
- Bach, J. og Stark D., "The Co-evolution of NGOs and Interactive Technology" i *Theory, Culture & Society*, vol. 21 nr. 3, June 2004:101-117.

- Baker, G., "'Civil society that so perturbs': *Zapatismo* and the democracy of civil society" i *Space and Polity*, vol. 7 nr. 3, December 2003:293-312.
- Barkin, D., "The Reconstruction of a Modern Mexican Peasantry" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 30 nr. 1 2001:73-90.
- Barmeyer, N., "The Guerrilla Movement as a Project: An Assessment of Community Involvement in the EZLN" i *Latin American Perspectives*, vol. 30 nr. 128 - 1, January 2003:122-138.
- Beer, C. og Mitchell N., "Democracy and Human Rights in the Mexican States: Elections or Social Capital?" i *International Studies Quarterly*, nr. 48 2004:293-312.
- Belausteguigoitia, M., "The Color of the Earth: Indigenous Women `Before the Law" i *Development*, vol. 45 nr. 1 2002:47-53.
- Belausteguigoitia, M., "Naming the Cinderellas of Development: Violence and women's autonomy in Mexico" i *Development*, vol. 47 nr. 1 2004:64-73.
- Beltran del Río, P., "US Trains Thousands of Mexican Soldiers" , i Hayden, T. red., *The Zapatista Reader* New York 2002:57-60.
- Ben-Porat, G., "Between power and hegemony; business communities in peace processes" i *Review of international studies*, vol. 31 nr. 2 2005:325-348.
- Bendaña, A., "Shifting Paradigms of Thought and Power" i *Development*, vol. 47 nr. 1 2004:22-27.
- Bendaña, A., "From Peacebuilding to State building: One step forward and two steps back?" i *Development*, vol. 48 nr. 3, September 2005:5-16.
- Berger, J., "Against the great defeat of the world" i *Race and Class*, vol. 40 nr. 2-3 (October 1998-March 1999) 2006:1-4.
- Berger, M. T., "Romancing the Zapatistas: International Intellectuals and the Chiapas Rebellion" i *Latin American Perspectives*, nr. 28 2001:149-170.
- Bloomfield, L. P., "Why Wars End: A Research Note" i *Millennium*, vol. 26 nr. 3 1997:709-726.
- Bob C., "Marketing Rebellion: Insurgent Groups, International Media, and NGO Support" i *International Politics*, vol. 38 nr. 3, September 2006:311-334.
- Bob, C., "Merchants of Morality I 2002" i *Foreign Policy*, nr. March/Apri 2002:36-45.
- Bob, C., "Overcoming indifference: internationalizing human rights violations in rural Mexico" i *Journal of Human Rights*, vol. 1 nr. 2, June 2002:247-261.
- Bonnet, A. R., "Review Article Hopeful voyage; uncertain point of arrival?" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:25-27.
- Boron, A., "Civil Society and Democracy: The Zapatista experience" i *Development*, vol. 48 nr. 2, September 2005:29-35.
- Boron, A. A., "Holloway on power and the "state illusion"" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:35-38.
- Brachet-Marquez, V., "Explaining Sociopolitical Change in Latin America: The Case of Mexico" i *Latin American Research Review*, nr. 3 1992:91-122.

- Brass, T., "On which side of what barricade? Subaltern resistance in Latin America and elsewhere" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 29 nr. 3-4, April/July 2002:336-399.
- Brass, T., "Neoliberalism and the rise of (peasant) nations within the nation: Chiapas in comparative and theoretical perspective" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July / October 2005:651-691.
- Bresser-Pereira, L. C., "The Transition to Liberal Democracy" i *Democracy and Public Management Reform*, nr. August , i Bresser-Pereira, L. C. red., *Democracy and Public Management Reform - Building the Republican State* Oxford 2004:41-53.
- Brito, A. B. de, "Truth, Justice, Memory, and Democratization in the Southern Cone" , i Brito, A. B. de red., *The Politics of Memory and Democratization* Oxford 2001:119-161.
- Brittain, J. J., "A Theory of Accelerating Rural Violence: Lauchlin Currie's Role in Underdeveloping Colombia" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32 nr. 2 / April 2005:335-360.
- Bruhn, K., "Antonio Gramsci and the palabra verdadera: The political discourse of Mexico's guerrilla forces" i *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, vol. 41 nr. 2, Summer 1999:29-55.
- Brysk, A. og Wise C., "Liberalization and Ethnic Conflict in Latin America" i *Studies in Comparative International Development*, vol. 32 nr. 2 1997:76-105.
- Burbach, R., "Roots of postmodern rebellion in Chiapas" i *New Left Review*, nr. May/June 1994:113-114.
- Burbach, R., "Roots of postmodern rebellion in Chiapas 1994" i *New Left Review*, nr. May June 1994:113-114.
- Burguete Cal y Major, A., "Procesos de autonomías de facto en Chiapas. Nuevas jurisdicciones y gobiernos paralelos en rebeldía" , i Mattiace, S. L. and Hernández, R. A. og Rus J. red., *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas* København 2002:269-318.
- Callinicos, A., "Sympathy for the devil? John Holloway's Mephistophelian Marxism" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:17-19.
- Camacho, D. og Lomelí A., "El ascenso de la Violencia en Zinacantan" i *Ojarasca La Jornada*, nr. april 2004:3-4.
- Cameron, S. og Curtis-Evans M., "Reclaimed Territory: Civil society against the Colombian war" i *Development*, vol. 43 nr. 3, Sep 2000:52-57.
- Carbó, T., "Comandanta Zapatista Esther at the Mexican Federal Congress: Performance as Politics" i *Journal of Language and Politics*, vol. 2 nr. 1 2003:131-174.
- Carr, B., "From the Mountains of the Southeast': A Review of Recent Writings on the Zapatistas of Chiapas" i *Journal of Iberian and Latin American Studies*, nr. 3, December 1997:109-123.
- Carrillo, H., "Cultural Change, Hybridity and Contemporary Male Homosexuality in Mexico" i *Culture, Health and Sexuality*, vol. 1 nr. 3 July-September 1999:223-238.
- Castro Apreza, I., "Quitarle el agua al pez: la guerra de baja intensidad en Chiapas (1994-1998)" i *Chiapas*, nr. 8 México 1999:123-141.

- Castro Apreza, I., "Violencia y justicia en Chiapas Los operativos policiaco-militares de 1998" , i Briceño-León, *Violencia, sociedad y justicia en América Latina* Buenos Aires 2002:151-179.
- Chan, S., "In Search of Democratic Peace: Problems and Promise" i *Mershon International Studies Review*, vol. 41 nr. 1 May 1997:59-91.
- Chan, S., "Explaining War Termination: A Boolean Analysis of Causes" i *Journal of Peace Research*, nr. 1 2003:49-66.
- Chandler, D., "Building Global Civil Society "From Below"?" i *Millennium*, vol. 33 nr. 2 2004:313-339.
- Chiapas, "Entrevista con Alfio Nicotra, representante del Partido de la Refundación Comunista ante el Foro Social Europeo" i *Chiapas*, nr. 16 2004:ikke-paginert (fra internett).
- Cleaver, H., "The Zapatistas and the Electronic Fabric of the Struggle" , i Holloway, J. og Pelaez E., *Zapatista!: Reinventing Revolution in Mexico* Chicago 1998:81-103.
- Cleaver, H., "The Zapatista Effect: The Internet and the Rise of an Alternative Political Fabric" i *Journal of International Affairs*, vol. 51 nr. 2, Spring 1998:621-640.
- Cleaver, Harry M., "The Zapatista Effect: The Internet and The Rise of an Alternative Political Fabric" i *Journal of International Affairs*, vol. Spring 1998 nr. 2 1998:621-640.
- Collier, G., "Identidades emergentes en Chiapas, 1986-1993" , i de Leon Pasquel, L., *Costumbres, leyes y movimiento indio en Oaxaca y Chiapas* Mexico 2001:245-270.
- Collier, G., "El nuevo movimiento indígena" , i de Leon Pasquel, L., *Costumbres, leyes y movimiento indio en Oaxaca y Chiapas* Mexico 2001:291-320.
- Collier, G. A. og Collier J. F., "The Zapatista rebellion in the context of globalization" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July / October 2005:450-460.
- Collier, J F., "Dos modelos de justicia indígena en Chiapas, México: Una comparación de las visiones zinacanteca y del estado" , i de Leon Pasquel, L., *Costumbres, leyes y movimiento indio en Oaxaca y Chiapas* Mexico 2001:189-228.
- Crabtree, J., "The impact of neo-liberal economics on peruvian peasant agriculture in the 1990s" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 29 nr. 3-4, April/July 2002:131-161.
- Cross, J. C., "Debilitando al Clientelismo: La Formalización del Ambulantaje en la Ciudad de Mexico" i *Revista Mexicana de Sociología*, vol. 59 nr. 4 1997:93-115.
- Cuadros, A., Orts, V., and Alguacil, M., "Openness and Growth: Re-Examining Foreign Direct Investment, Trade and Output Linkages in Latin America" i *The Journal of Development Studies*, vol. 40 nr. 4 2004:167-192.
- Cunningham, P. og Ballesteros C., " 'A Rainbow at Midnight: Zapatistas and Autonomy" i *Capital and Class*, nr. 66, Autumn 1998:12-22.
- Davies J., "The Future of "No Future": Punk Rock and Postmodern Theory" i *Journal of Popular Culture*, vol. 29 nr. 4, Spring 1996:3-25.
- De Huerta, M. D. and Higgins, N., "An Interview with Subcomandante Insurgente Marcos, Spokesperson and Military Commander of the Zapatista National Liberation Army (EZLN)" i *International Affairs*, vol. 75 nr. 2, April 1999:269-279.

- de Soysa, I. og Neumayer E., "False Prophet, or Genuin Savior? Assessing the Effects of Economic Openness on Sustainable Development, 1980 - 1999" i *International Organization*, nr. Summer 2005:731-772.
- De Vos, J., "El indígena chiapaneco idealizado: tres aplicaciones del procedimiento lascasino" i *Mesoamérica*, nr. 46 (Enero - Diciembre) 2004:212-226.
- Debray, R., "Talking to the Zapatistas" i *New Left Review*, nr. 218, July/August 1996:128-137.
- del Río, P. B., "US Trains Thousands of Mexican Soldiers" , i Hayden, *The Zapatista Reader* 2002:57-61.
- Dinerstein, A. C., "On John Holloway's Change the World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:13-17.
- Díaz-Polanco, H., "Autodeterminación y autonomía: Logros e incertidumbre" , i Burguete Cal y Mayor, A., *Mexico: Experiencias de Autonomía Indígena* København 1999:87-103.
- Donnelly, J., "Human Rights, Globalizing Flows, and State Power" , i Brysk, Allison red., *Globalization and Human Rights* Berkeley and Los Angeles 2002:226-241.
- Doucet, Marc G., "The Democratic Paradox and Cosmopolitan Democracy" i *Millennium Journal of International Studies*, vol. 34 nr. 1 2005:137-155.
- Duffield, M., "Social Reconstruction: The reuniting of aid and politics" i *Development*, vol. 48 nr. 3, September 2005:16-25.
- Dunn, M. H., "Privatization, Land Reform, and Property Rights: The Mexican Experience" i *Constitutional Political Economy*, nr. 11 2000:215-230.
- Durán-Palma, F., Wilkinson, A., and Korczynski, M., "Labour reform in a neo-liberal 'protected' democracy: Chile 1990-2000" i *International Journal of Human Resource Management*, vol. 16 nr. 1, January 2005:65-89.
- Eber, C. E. og Tanski J. M., "Obstacles facing women's grassroots development strategies in Mexico" i *Review of Radical Political Economics*, nr. 33 2001:441-460.
- Earle, D. og Simonelli J., "The Zapatistas and Global Civil Society: Renegotiating the Relationship" i *Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe*, nr. 76, abril 2004:119-125.
- Eber, C., "Take my Water": Liberation Through Prohibition in San Pedro Chenalho, Chiapas, Mexico" i *Social Science and Medicine*, nr. 53 2001:251-262.
- Eber, C., "Seeking Our Own Food: Indigenous Women's Power and Autonomy in San Pedro Chenalhó, Chiapas, 1980-1998" i *Latin American Perspectives*, vol. 26 nr. 106, 3 1999:6-36.
- Eber, C., ""Buscando una nueva vida": La liberación a través de la autonomía en San Pedro Chenaló, 1970 - 1998 2002:" , i Mattiace, S. L. and Hernández, R. A. og Rus J. red., *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas* 2006:319-363.
- Edelman, M., "Bringing the Moral Economy back in ... to the Study of 21st-Century Transnational Peasant Movements" i *American Anthropologist*, vol. 107 nr. 3, September 2005:331-345.
- Edkins, J. og Pin-Fat V., "Through the wire: Relations of power and relations of violence" i *Millennium Journal of International Studies*, vol. 34 nr. 1 2005:1-26.

- Eide, E., "Journalistene og de "der nede" (Vesten og resten)" i *Nordicom Information*, nr. 4 1999:9-20.
- Escalante Betancourt, Y., "La Reforma Constitucional Indígena: Retomando el Camino" , i López Bárcenas, F. et al., *Derechos Indígenas y la Reforma Constitucional en México México* 2001:95-104.
- Escobar, A., "Development, Violence and the New Imperial Order" i *Development*, vol. 47 nr. 1 2004:15-22.
- Espinosa Saucedo, G., "Alcances y Limitaciones de la Reforma Constitucional en materia de derechos y Cultura Indígena" , i López Bárcenas, F. et al., *Derechos Indígenas y la Reforma Constitucional en México México* 2001:65-78.
- Esteva, G., "Sentido y alcances de la lucha por la autonomía" , i Mattiace, S. L. and Hernández, R. A. og Rus J. red., *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas København* 2002:365-402.
- Estrada Saavedra, M., "The 'armed community in rebellion': Neo-Zapatismo in the Tojolab'al Cañadas, Chiapas (1988-96)" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July / October 2005:528-554.
- Etzioni, A., "The Capabilities and Limits of the Global Civil Society" i *Millennium*, vol. 33 nr. 2, December 2004:341-353.
- Foweraker, J. og Craig A., "Corporatism and peasant strategies in Chiapas" *Popular Movements and Political Change in Mexico Boulder* 1990:183-198.
- Fox, J., "The Difficult Transition from Clientelism to Citizenship: Lessons from Mexico" nr. January , i Villa, D., *The New Politics of Inequality in Latin America* 1997:391-421.
- Fulsås, N., "Forteljing og historie" vol. 20, *Historisk kundskab og fremstilling* , i Kvium, Christian red., Aarhus 1989:47-60.
- Gall, O., "Racism, Interethnic War, and Peace in Chiapas" i *Peace & Change*, vol. 23 nr. 4, October 1998:531-544.
- Gallaher, C. og Frohling O., "New World Warriors: 'nation' and 'state' in the Politics of the Zapatista and US Patriot Movements" i *Social and Cultural Geography*, vol. 3 nr. 1 2002:81-102.
- Gallegos Toussant, X., "La Reforma Constitucional y la Responsabilidad Internacional del Estado Mexicano" , i López Bárcenas, F. et al., *Derechos Indígenas y la Reforma Constitucional en México México* 2001:79-94.
- García Aguilar, M. del Carmen og Villafuerte Solís D., "Entre la pobreza estructural y la pobreza gestada por el neoliberalismo" , i Castillo Palma, J. red., *Pobreza y Organizaciones de la Sociedad Civil México* 2005:ikke-paginert fil (fra internett).
- García Gonzales, O., "Educación y autonomía en Chiapas" V Congreso Centroamericano de Antropología, Managua 2004:1-15.
- García De León, A., "From revolution to transition: The Chiapas rebellion and the path to democracy in Mexico" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 July / October 2005:508-527.
- Garma Navarro, C., "Religious Affiliation and Conflict in the Indian Municipalities of Chiapas" i *Social Compass*, nr. 49 2002:29-42.
- Garretón M.A., "Chile 1997-1998: The Revenge of Incomplete Democratization" i *International Affairs*, vol. 75 nr. 2, April 1999:259-267.

- Gartzke, E., "Preferences and the Democratic Peace" i *International Studies Quarterly*, vol. 44 nr. 2, June 2000:191-212.
- Gezerlis, A., "Latin America: Popular Movements in Neoliberal Modernity" i *Democracy & Nature*, vol. 8 nr. 1, March 2002:87-116.
- Ghigliani, P., "Nouns and verbs; or, Holloway's understanding of revolution" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:30-33.
- Gigler, B., "Including the Excluded - Can ICTs empower poor communities? Towards an alternative evaluation framework based on the capability approach" 4 th International Conference on the Capability Approach, London 2004:ikke-paginert.
- Gil Olmos, J. og Corro S., "1994 - 2004. La gran ilusión...la gran frustración" i *Proceso*, nr. Edición Especial 13 2004:1-84.
- Gilly, A., "The Chiapas Rebellion: The Struggle for Land and Democracy" i *Hispanic American Historical Review*, vol. 80 nr. 1 2000:192-195.
- Gledhill, J., "Getting New Bearings in the Labyrinth: The Transformation of the Mexican State and the Real Chiapas" Wageningen 2000:1-34.
- Glusker, S., "Women networking for peace and survival in Chiapas: militants, celebrities, academics, survivors, and the stiletto heel brigade" i *Sex Roles: A Journal of Research*, vol. 39 nr. 7-8 1998:539-557.
- Gonzales, M., "Regional Multiethnic Autonomy in the Caribbean Coas of Nicaragua: Achievements and Challenges" *Indigenous Struggles in the Americas and Around the World: Land, Autonomy, and Recognition* York University 10-2-2005:paper.
- González Casanova Henríquez, P., "La "educación bilingüe e intercultural" en condiciones de no aceptación de la autonomía de los pueblos indígena de México: ¿es posible alcanzarla?" i *Jabil Ame*, nr. 3 2004:47-64.
- Gosner, K., "Introduction" , i Gosner, K. og Ouweneel A. red., *Indigenous Revolts in Chiapas and the Andean Highlands* Amsterdam 1996:1-6.
- Gómez Nuñez, M., "Regiones Autónomas Pluriétnicas (RAP): Los muchos senderos de las Autonomías de facto" , i Burguete Cal y Mayor, A., *Mexico: Experiencias de Autonomía Indígena* 2006:192-210.
- Greenfield P.M. and Maynard A.E.og Childs C.P., "Historical change, cultural learning, and cognitive representation in Zinacantec Maya children" i *Cognitive Development*, vol. 18 nr. 4, October 2003:455-487.
- Guadalupe Vargas, José, "La encucijada de los tiempos pre modernos, modernos y posmodernos en Latinoamérica" *V Congreso Centroamericano de Antropología, Nicaragua 23 al 27 de Febrero de 2004*. Managua 2004:1-15.
- Gundelach, P., "Græsrodsbevægelser og aktioner" , i Mikkelsen, F. red, *Protest og oprør. Kollektive aktioner i Danmark 1700-1985* Århus 1986:233-250.
- Guzzini, S., "On constructivist analysis of the concept of power" i *Millennium: journal of international studies, special issue on Facets of Power in International Relations*, vol. 33 nr. 3 2005:495-522.
- Halcli, A. L., "Inequality and Mobilization in The Information Age" i *European Journal of Social Theory*, nr. February 2000:67-81.
- Hale, C., "Does Multiculturalism Menace? Governance, Cultural Rights and the Politics of Identity in Guatemala" i *Journal of Latin American Studies*, vol. 34 2002:485-524.

- Hammond, K., "Monsters of modernity: Frankenstein and modern environmentalism" i *Cultural Geographies*, vol. 11 nr. 2 2004:181-198.
- Hanashiro, O., "Democratizing State and Civil Society in Brazil" i *Development*, vol. 43 nr. 3, Sep 2000:103-105.
- Hansen, H. S., "Kampen for autonome rum - om de københavnske husbesættelser" i *Kulturgeografiske hæfter*, nr. 29 1986:25-47.
- Harvey, N., "Rebellion in Chiapas: rural reforms, peasant radicalism and the limits to salinismo" i *The Transformation of Rural Mexico*, nr. 5 1994:1-49.
- Harvey, N., "Rural Reforms and the Zapatista Rebellion: Chiapas, 1988-1995" , i Otero, G., *Neoliberalism Revisited: Economic Restructuring and Mexico's Political Future* Boulder 1996:187-208.
- Harvey, N., "Impact of Reforms to Article 27 on Chiapas: peasant resistance in the neoliberal public sphere" , i Randall, L., *Reforming Mexico's Agrarian Reform* 1996:151-171.
- Harvey, N., "Efectos de las reformas al Artículo 27 en Chiapas: resistencia campesina en la esfera pública neoliberal" , i Zermeño, S., *Movimientos Sociales e Identidades Colectivas: México en la década de los noventa* 1997:125-153.
- Harvey, N., "The Zapatistas, Radical Democratic Citizenship and Women's Struggles ." i *Social Politics*, vol. 5 nr. 2, Summer 1998:158-187.
- Harvey, N., "Rural Reforms and the Question of Autonomy in Chiapas" , i Myhre, D. og Cornelius W., *Ejido Reform and Rural Transformation in Mexico* San Diego 1998:69-89.
- Harvey, N., "Illegality and Economic Viability on the Post-Modern Frontier: Marqués de Comillas, Chiapas" , i Snyder, R., *The Transformation of Rural Mexico* 1998:49-72.
- Harvey, N., "Lucha Agraria y Reafirmación del Poder Político en Chiapas" , i Zendejas, S. og de Vries P, *Las Disputas por el México Rural, vol.2* Mexico 1998:101-124.
- Harvey, N., "El fin del 'desarrollo' en Marqués de Comillas: discurso y poder en el último rincón de la selva lacandona" , i Reyna Moguel, R. and Van der Haar, G. og Reyes M. A., *Espacios Disputados: transformaciones rurales en Chiapas* 1999:295-310.
- Harvey, N., "The Peace Process in Chiapas: Between Hope and Frustration" , i Arnson, C. J. red., *Comparative Peace Processes in Latin America*, Stanford 1999:129-152.
- Harvey, N., "Resisting Neoliberalism, Constructing Citizenship: Indigenous Movements in Chiapas" , i Cornelius, W. A. and Eisenstadt, T. A. og Hindley J, *Subnational Politics and Democratization in Mexico* San Diego 1999:239-265.
- Harvey, N., "Las causas de la rebelión en Chiapas" , i Arnson, C. Benítez Manaut R., *Chiapas: los desafíos de la paz* Mexico 2000:41-48.
- Harvey, N., "Globalisation and resistance in post-cold war Mexico: difference, citizenship and biodiversity conflicts in Chiapas" i *Third World Quarterly*, vol. 22 nr. 6 December 2001:1045-1061.
- Harvey, N., "Disputando el desarrollo: El plan puebla - panamá y los derechos indígenas" , i Hernández, R. A. Paz S. og Sierra M. T., *El Estado y los indígenas en tiempos del PAN: neoindigenismo, legalidad e identidad* 2004:115-136.

- Harvey, N., "Who needs Zapatismo? state interventions and local responses in Marqués de Comillas, Chiapas" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July October 2005:629-650.
- Harvey, N., "Globalisation and resistance in post-Cold War Mexico: difference, citizenship and biodiversity conflicts in Chiapas" i *Third World Quarterly*, vol. 22 nr. 6 2006:1045-1061.
- Harvey, N., "Personal networks and strategic choices in the formation of an independent peasant organization: the OCEZ of Chiapas, Mexico" i *Bulletin of Latin American Research*, vol. 7 nr. 2 2006:299-312.
- Haviland, J. B., "La invención de la "costumbre": El diálogo entre el derecho zinacanteco y el ladino durante seis décadas" , i de Leon Pasquel, L., *Costumbres, leyes y movimiento indio en Oaxaca y Chiapas Mexico* 2001:171-188.
- Hegre, H., "Development and the Liberal Peace" i *Nordic Journal of Political Economy*, vol. 31 nr. 1 2005:17-46.
- Herlinghaus, H., "Literature and revolution in Latin America" , i Valdés, Mario J. og Kadir Djelal red., *Literary Cultures of Latin America. A Comparative History, Volume III, Section III*, Oxford 2004:563-593.
- Hernández Castillo, R. A. og Cronshaw F., "Between Civil Disobedience and Silent Rejection Differing Responses by Mam Peasants to the Zapatista Rebellion" i *Latin American Perspectives*, vol. 28 nr. 2, March 2001:98-119.
- Hernández Castillo, R. A., "National Law and Indigenous Customary Law: The Struggle For Justice Of Indigenous Women In Chiapas, Mexico" , i Molyneux, M. og Razavi S., *Gender Justice, Development, and Rights* Oxford 2002:384-413.
- Hernández Cruz, A., "Autonomía Tojolobal: Génesis de un proceso" , i Burguete Cal y Mayor, A., *Mexico: Experiencias de Autonomía Indígena* København 1999:171-192.
- Hernández J., Hernández Reyes, G., Adela, and Mendiola, S., "War and Feminism" , i Rojas, R., *Chiapas, And the Women?* Mexico 1994:ikke paginert-(fil fra internett).
- Hernández, A. R., "Indigenous Law and Identity Politics in Mexico: Indigenous Men's and Women's Struggles for a Multicultural Nation" i *Polar*, vol. 25 nr. 1 2006:90-109.
- Higginbottom, A., "Globalization, Violence and the Return of the Enclave to Colombia" i *Development*, vol. 48 nr. 3, September 2005:121-126.
- Higgins, N., "An Interview with Subcomandante Insurgente Marcos, Spokesperson and Military Commander of the Zapatista National Liberation Army (EZLN)" i *International Affairs*, vol. 75 nr. 2, April 1999:269-279.
- Higgins, N. P., "Mexico's stalled peace process: prospects and challenges" i *International Affairs*, vol. 77 nr. 4, October 2001:885-903.
- Hogdson, R., "Autonomy for the Atlantic Coas Advances Through the Will of the Peoples, CIDCA, Bluefields, udatert, (ca 1986)." 2006:
- Holloway, J., "Change the World Without Taking Power" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:39-41.
- Holst, C., "Global solidaritet og rettferdighetssans" i *Tidsskrift for samfunnsforskning*, nr. 1 2005:393-398.
- Holt, F. L., "The Catch-22 of Conservation: Indigenous Peoples, Biologists and Culture. Change" i *Human Ecology*, vol. 33 nr. 2 2005:199-215.

- Holzscheiter, A., "On symbolic capital of non-state actors" i *Millennium: journal of international studies, special issue on Facets of Power in International Relations*, vol. 33 nr. 3 2005:723-746.
- Hooker, J., "'Beloved Enemies': Race and Official Mestizo Nationalism in Nicaragua" i *Latin American Research Review*, vol. 40 nr. 3 2005:14-39.
- Hooker, J., "Indigenous Inclusion/ Black Exclusion. Race, Ethnicity, and Multicultural Citizenship in Latin America" i *Latin American Studies*, nr. 37 2005:1-26.
- Hooker, R., "Autonomia: Vehículo de la Unidad Nacional, arkivet CIDCA, Bluefields, udatert (ca. 1985,1986).
- Howard-Hassmann, R. E., "The Second Great Transformation: Human Rights Leapfrogging in the Era of Globalization" i *Human Rights Quarterly*, vol. February 2005:1-40.
- Hristov, J., "Indigenous Struggles for Land and Culture in Cauca, Colombia" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32 nr. 1, January 2005:88-117.
- Hughes, S. og Lawson C., i *Political Communication*, vol. 22 nr. 1, January-March 2005:9-25.
- Inglehart, R., "Postmodernization Erodes Respect for Authority, But Increases Support for Democracy" i *Critical Citizens*, nr. March 1999:236-257.
- Jackson D.W., Dodson J.M., and O'Shaughnessy L., "Protecting Human Rights: The Legitimacy of Judicial System Reforms in El Salvador" i *Bulletin of Latin American Research*, vol. 18 nr. 4, October 1999:403-421.
- Jamieson, M., "Miskitu, Sumo y Tunгла: variacion linguistica e identidad etnica" i *Wani*, nr. 27 2001:6-12.
- Johnston, J., "Pedagogical Guerrillas, Armed Democrats, and Revolutionary Counterpublics: Examining Paradox in the Zapatista Uprising in Chiapas Mexico" i *Theory and Society*, vol. 29 nr. 4, August 2000:463-505.
- Johnston, J. og Laxer G., "Solidarity in the Age of Globalisation: Lessons from the anti-MAI and Zapatista struggles" i *Theory and Society*, vol. 32 nr. 1 2003:39-91.
- Jovanovic, M. A., "Recognizing Minority Identities Through Collective Rights" i *Human Rights Quarterly*, vol. 27 nr. 2 2005:625-651.
- Kamat, S., "The NGO Phenomenon and Political Culture in the Third World" i *Development*, vol. 47 nr. 1 2004:88-93.
- Kampwirth, K., "Creating Space in Chiapas: An Analysis of the Strategies of the Zapatista Army and the Rebel Government in Transition" i *Bulletin of Latin American Research*, vol. 15 nr. 2, May 1996:261-267.
- Kamrava M. and Mora F.O., "Civil society and democratisation in comparative perspective: Latin America and the Middle East" i *Third World Quarterly - Journal of Emerging Areas*, vol. 19 nr. 5, December 1998:893-915.
- Karpantschov, R., "Dansk forskning i BZ'ere og autonome: kollektiv interessekamp eller postmoderne stammeritualer?" i *Dansk Sociologi*, nr. 3 1997:84-96.
- Kay, S., "Globalization, Power, and Security" i *Security Dialogue*, vol. 35 nr. 1 2004:9-25.
- Keck, M. E. og Sikking K., "Historical precursors to modern transnational social movements and networks", i Guidry J.A. and Kennedy, M. D. og Zald M. N. red., *Globalizations*

- and social movements :culture, power, and the transnational public sphere Ann Arbor 2000:35-53.
- Knight A., "Democratic and Revolutionary Traditions in Latin America" i *Bulletin of Latin American Research*, vol. 20 nr. 2, April 2001:147-186.
- Knudson, Jenny, "Rebellion in Chiapas: insurrection by Internet and public relations" i *Media, Culture and Society*, vol. 20 1998:507-518.
- Kovic, C., "The Struggle for Liberation and Reconciliation in Chiapas, Mexico" i *Latin American Perspectives*, nr. 30 2003:58-79.
- Krogstad, A., "Fra gata til Skippergata" i *Antropolognytt*, nr. 3/4 1985:24-54.
- Krogstad, A., "Pønkere og symbolendring: Fra ekstern provokasjon til intern moralisme" i *Tidsskrift for samfunnsforskning*, nr. 27 1986:499-527.
- Kruit D., "Low Intensity Democracies: Latin America in the Post-dictatorial Era" i *Bulletin of Latin American Research*, vol. 20 nr. 4, October 2001:409-430.
- Kuper, A., "The Return of the Native" i *Current Anthropology*, vol. 44 nr. 3, June 2003 2006:389-395.
- Landau, S., "The Zapatista Army of National Liberation. Part of the Latin American Tradition - But also very Different" , i Hayden, T. red., *The Zapatista Reader* 2002:146-152.
- Langman, L., "From Virtual Public Spheres to Global Justice: A Critical Theory of Interneted Social Movements" i *Sociological Theory*, vol. 23 nr. 1, March 2005:42-73.
- Lea, D., "Tully and de Soto on Uniformity and Diversity" i *Journal of Applied Philosophy*, vol. 19 nr. 1 2002:55-68.
- Leal, D. L., "Democratization and the Ghost of Zapata: Mexico from 1959 to 1991" i *International Journal for Public Opinion Research*, nr. 15 2003:134-150.
- Lenkersdorf, G., "Gobiernos concejiles entre los mayas: tradición milenaria" i *Chiapas*, nr. 14 2002:ikke paginert-fil fra internett.
- Leyva-Solano, X., "Neo-zapatista advocacy networks, from local to global experience" *Conference on Global Protest Movements and Transnational Advocacy Networks: Another World is Possible!*, Dublin 6-3-2003:
- Leyva-Solano, X. og Sonnleitner W., "¿Qué es el neozapatismo?" i *Espiral.Estudios sobre estado y Sociedad*, vol. VI nr. No 17Januar 2000 2006:163-202.
- Leyva Solano, X., "Militancia político-religiosa identidad en la Lacandona" i *Espiral*, nr. 2 1995:59-88.
- Leyva Solano, X., "Del Comón al Leviatán. (Síntesis de un proceso sociopolítico en el medio rural mexicano)" i *América Indígena*, vol. 55 nr. 1-2 1995:201-234.
- Leyva Solano, X., "De Las Cañadas a Europa: niveles, actores y discursos del Nuevo Movimiento Zapatista (NMZ) (1994 - 1997) ." i *Thule*, nr. 8/9 2000:289-324.
- Leyva Solano, X., "¡Chiapas es México! Antonomías indígenas: luchas políticas con una gramática moral" i *Iconos*, nr. 11, Juli 2001:110-139.
- Leyva Solano, X., "Regional, Communal, and Organizational Transformations in Las Cañadas" , i Rus, J. Hernández Castillo R. A. og Mattiace S. L. red., *Mayan Lives*,

- Mayan Utopias: the indigenous peoples of Chiapas and the Zapatista rebellion*
Lanham 2003:161-191.
- Leyva Solano, X., "Indigenismo, indianismo and 'ethnic citizenship' in Chiapas" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July / October 2005:555-583.
- Leyva Solano, X., "El Neozapatismo: De Guerrilla a Social Movement Web" , i Abdala, B. Junior, *Portos Flutuantes* São Paulo 2006:355-370.
- Liht, J. Suedfeld P. og Krawczyk A., "Integrative Complexity in Face-to-Face Negotiations Between the Chiapas Guerrillas and the Mexican Government" i *Political Psychology*, vol. 26 nr. 4, August 2005:543-552.
- Lipschutz, R., "on power, politics and global civil society" i *Millennium: journal of international studies, special issue on Facets of Power in International Relations*, vol. 33 nr. 3 2005:747-770.
- Lomelí González, A., "Pueblos indios y autonomías zapatistas" , i Burguete Cal y Mayor, *Mexico: Experiencias de Autonomía Indígena* 1999:234-260.
- Lomelí González, A., "¿Educar o dominar? El fenómeno multicultural y las realidades locales" i *Jabil Ame*, nr. 3 2004:28-47.
- Lopez, L., "Advancing Human Rights Policy: Does Grassroots Mobilization and Community Dispute Resolution Matter? Insights from Chiapas, Mexico" i *Review of Policy Research*, vol. 22 nr. 1, January 2005:77-92.
- Loveman, B. og Davies T. M., "Introduction. Guerrilla Warfare, Revolutionary Theory, and Revolutionary Movements in Latin America" , i Guevara, Ernesto, *Guerrilla warfare*, Wilmington 1997:1-38.
- López Barcenas, F., "La Lucha por las Autonomías Indígenas en Mexico" , i Hernández, R. A. Paz S. og Sierra M. T., *El Estado y los indígenas en tiempos del PAN: neoindigenismo, legalidad e identidad* Mexico 2004:207-232.
- López Bárcenas, F., "Reforma Constitucional y derechos indígenas en Mexico: Entre el consenso y la ilegitimidad" , i López Bárcenas, F. et al., *Derechos Indígenas y la Reforma Constitucional en México* México 2001:13-46.
- Luciak, I., "Democracy and its Discontents: Life in post-conflict Central America" i *Development*, vol. 43 nr. 3, Sep 2000:43-49.
- Lynch N., "New Citizens and Old Politics in Peru" i *Constellations*, vol. 4 nr. 1 1997:124-140.
- Löwy, M., "To change the world we need revolutionary democracy" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:22-25.
- Mathers, A. og Taylor G., "Contemporary struggle in Europe: "Anti-power" or "counter-power?" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:27-30.
- Mattern, J. B., "on why 'soft power' isn't so soft" i *Millennium: journal of international studies, special issue on Facets of Power in International Relations*, vol. 33 nr. 3 2005:583-612.
- Mattiace, S., "Una nueva idea de nación: autonomía indígena en México" , i Mattiace, S. red., *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas* København 2002:

- Mattiace, Shannon L., "Una nueva idea de nación: autonomía indígena en México i , *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas*" , i Mattiace, S. L. and Hernández, R. A. og Rus J. red., København 2002:229-269.
- McGuigan, J., "Problems of Cultural Analysis and Policy in the Information Age" i *Cultural Studies and Critical Methodologies*, nr. May 2002:190-219.
- McKenzie, D. J., "How do households cope with aggregate shocks? Evidence from the Mexican Peso crisis" i *World Development*, vol. 31 nr. 7 2003:1179-1199.
- Melluci, A., "The Process of Collective Identity" , i Johnston, H. og Klandermans B. red., *Social Movements and Culture* Minneapolis 1995:41-64.
- Mikkelsen, F. og Karpantschov R., "Youth as a Political Movement. Development of the Squatters and Autonomous Movement in Copenhagen 1981 - 1995" i *International Journal of Urban and Regional Research*, nr. 3 2001:609-628.
- Moguel, J. og Hernández L. og Botey C., "Los retos políticos del desarrollo de base: la Unión de Uniones de Chiapas" *Autonomía y los nuevos sujetos en el desarrollo rural Mexico* 1992:219-232.
- Moksnes, H., "La otra palabra: mujeres y violencia en Chiapas, antes y después de Acteal" i *Hispanic American Historical Review*, vol. 80 nr. 1 2000:195-196.
- Moksnes, H., "Suffering for justice in Chiapas: Religion and the globalization of ethnic identity" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July / October 2005:584-607.
- Moksnes, H., "Suffering for Justice in Chiapas: Religion and Globalization of Ethnic Identity" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32 nr. 3 and 4, July/October 2005:584-608.
- Montecinos V., "Feminists and Technocrats in the Democratization of Latin America: A Prolegomenon" i *International Journal of Politics, Culture, and Society*, vol. 15 nr. 1 2001:175-199.
- Morton, A. D., "'La Resurrección del Maíz': Globalisation, Resistance and the Zapatistas" i *Millennium: Journal of International Studies*, vol. 31 nr. 1, January 2002:27-54.
- Nelson, D., "Chiapas: Ombligo del mundo /Navel of the Neoliberal Militarized World" i *Reviews in Anthropology*, vol. 34 nr. 3, July-September 2005:271-293.
- Neumayer, E., "Good Policy can Lower Violent Crime: Evidence From Fixed Effects Estimation in a Cross-National Panel of Homicide Rates, 1980-97" i *Journal of Peace Research*, vol. 40 nr. 6 2003:619-640.
- Newdick, V., "The Indigenous Woman as Victim of Her Culture in Neoliberal Mexico" i *Cultural Dynamics*, nr. 17 2005:73-92.
- Niezen, R., "Digital Identity: The Construction of Virtual Selfhood in the Indigenous Peoples' Movement" i *Comparative Studies in Society and History*, vol. 47 nr. 3, July 2005:532-551.
- Nigh, R., "Legislación indígena y recursos naturales" , i de Leon Pasquel, L., *Costumbres, leyes y movimiento indio en Oaxaca y Chiapas Mexico* 2001:229-244.
- Nugent, D., "Northern intellectuals and the EZLN" i *Monthly Review*, nr. 47, June/August 1995:124-138.
- Nuijten, M., "Family property and the limits of intervention : the Article 27 reforms and the PROCEDE Programme in Mexico" i *Development and change*, vol. 34 nr. 3 2003:475-497.

- O'Connor A., "Whos Emma and the limits of cultural studies" i *Cultural Studies*, vol. 13 nr. 4, 1 October 2006:691-702.
- O'Connor, A, "Punk Subculture in Mexico and the Anti-globalization Movement: A Report from the Front" i *New Political Science*, vol. 25 nr. 1, March 2003:43-53.
- Ochoa-Gaona, S. og Gonza lez-Espinosa M, "Land use and deforestation in the highlands of Chiapas, Mexico" i *Applied Geography*, nr. 20 2000:17-42.
- Ochoa Bilbao, L, "Mexican Intellectuals and Policy Alternation (2000-2004)" i *Review of Policy Research*, vol. 22 nr. 1, January 2005:17-26.
- Ochoa Nájera, J. D., "Diversidad cultural y globalización" i *Jabil Ame*, nr. 3 2004:64-78.
- Offen, K., "Ecología cultural miskita en los años 1650 - 1850" i *Wani*, nr. 30 2002:42-59.
- Olesen, T., "Globalization in Movement(s): a review essay" i *Social Movement Studies*, vol. 2 nr. 2 2003:229-35.
- Olesen, T., "Book Reviews: Globalization in Movement(s): a review essay" i *Social Movement Studies*, vol. 2 nr. 2, October 2003:229-243.
- Olesen, T., "Globalising the Zapatistas: From Third World Solidarity to Global Solidarity?" i *Third World Quarterly*, vol. 25 nr. 1 2004:255-267.
- Olesen, T., "The Transnational Zapatista Solidarity Network: An Infrastructure Analysis" i *Global Networks*, vol. 4 nr. 1 2004:89-107.
- Olesen, T., "Transnational Publics: New Spaces of Social Movement Activism and the Problem of Global Long-Sightedness" i *Current Sociology*, vol. 53 nr. 3 2005:419-440.
- Olesen, T., "The Uses and Misuses of Globalization in the Study of Social Movements" i *Social Movement Studies*, vol. 4 nr. 1 2005:49-63.
- Olesen, T., "Mixing Scales: Neoliberalism and the Transnational Zapatista Solidarity Network" i *Humboldt Journal of Social Relations*, vol. 29 nr. 1 2005:84-126.
- Olesen, T., "World Politics and Social Movements: The Janus Face of the Global Democratic Structure" i *Global Society*, vol. 19 nr. 2 2005:109-129.
- Oleson, T., "Setting the Social Agenda in World Politics: Media, Public Opinion, and the Discursive Power of Transnational Campaigns" Conference, Facets of Power in International Relations, London 2004:ikke paginert-fil fra internett.
- Olivera, M., "Subordination and rebellion: Indigenous peasant women in Chiapas ten years after the Zapatista uprising" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July / October 2005:608-628.
- Olney, P., "Global Order, Local Chaos: Explaining Paramilitary Violence in Chiapas, Mexico and Colombia" i *Low Intensity Conflict & Law Enforcement*, vol. 12 nr. 2, Summer 2004:1-36.
- Oneal, J. R., "Empirical Support for the Liberal Peace" , i Mansfield, E. D og Pollins B. M. red., *Economic Interdependence and International Conflict: New Perspectives on an Enduring Debate* Ann Arbor 2003:189-206.
- Oneal, J. R. og Russett B. M., "The Kantian Peace: The Pacific Benefits of Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885 - 1992" i *World Politics*, vol. 52 nr. 1 1999:1-37.

- Osterweil, M., "Place-based Globalism: Theorizing the global justice movement" i *Development*, vol. 48 nr. 2, September 2005:23-29.
- Otero, G., "The 'Indian Question' in Latin America: Class, State and Ethnic Identity Construction" i *Latin American Research Review*, vol. 38 nr. 1 2006:248-266.
- Overton, J., "Review article: peasants on the internet? Informalization of the global economy" i *Journal of Peasant studies*, vol. 28 nr. 4 2002:149-170.
- Pavón, D., "Marginación y explotación en el discurso insurgente del EZLN" i *Open Directory Project*, nr. http://dmoz.org/World/Espa%C3%B1ol/Ciencia_y_tecnolog%C3%ADa_Ciencias_Sociales/Sociolog%C3%ADa/Publicaciones/ 2003:ikke-paginet.
- Petras, J., "Latin-America: resurgence of the left" i *New Left Review*, nr. 223 May/June 1997:17-47.
- Petras, J. og Veltmeyer H., "Are Latin American Peasant Movements Still a Force for Change? Some New Paradigms Revisited" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 28 nr. 2 2001:83-118.
- Petras, J. og Veltmeyer H., "The peasantry and the state in Latin America: A troubled past, an uncertain future" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 29 nr. 3-4, April/July 2002:41-82.
- Pérez O.J., "Democratic Legitimacy and Public Insecurity: Crime and Democracy in El Salvador and Guatemala" i *118*, vol. 4 nr. 4, December 2003:627-644.
- Popke, J., "The face of the other: Zapatismo, responsibility and the ethics of deconstruction" i *Social & Cultural Geography*, vol. 5 nr. 2, June 2004:301-317.
- Quane, H., "The Rights of Indigenous Peoples and the Development Process" i *Human Rights Quarterly*, vol. 27 nr. 2 2005:750-752.
- Rabasa, J., "Negri por Zapata: el poder constituyente y los límites de la autonomía" i *Chiapas*, nr. 15 2003:25-66.
- Reed, J., "Review Article. Indigenous Land Politics, Culture and Resistance in Latin America" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 31 nr. 1 October 2003:137-156.
- Reinke, L., "Globalisation and Local Indigenous Education in Mexico" i *International Review of Education*, vol. 50 nr. 5-6 2004:483-496.
- Rey, M. T., "The state as a contradiction" i *Capital & Class*, nr. 85, Spring 2005:33-35.
- Rice, R. A., "The land use patterns and the history of coffee in eastern Chiapas, Mexico" i *Agriculture and Human Values*, nr. 14 1997:127-143.
- Richards D.G., "The poverty of democracy in Latin America" i *Review of Radical Political Economics*, vol. 33 nr. 2, Spring 2006:139-163.
- Ricketts, Martin, "Poverty, Institutions and economics: Hernando de Soto on property rights and economic development" i *Economic Affairs*, vol. 25 nr. 2 June 2005:49-51.
- Rizo, M. og Fonseca G., "Pensamiento Indígena Contemporáneo. (Entrevista a Brooklyn Rivera, líder de la organización indígena YATAMA)" i *Wani*, nr. 37 2004:53-62.
- Rootes, C., "Globalisation, environmentalism and the global justice movement" i *Environmental Politics*, vol. 14 nr. 5, November 2005:692-696.
- Rosset, P. and Martínez-Torres, M. E. og Hernández-Navarro L., "Zapatismo in the Movement of Movements" i *Development*, vol. 48 nr. 2, September 2005:35-42.

- Rouse, R., "Mexican Migration and the Social Space of Postmodernism" , i Inda, J. X. og Rosaldo R., *The Anthropology of Globalization. A Reader* Oxford 2002:157-171.
- Rudra, N., "Globalization and the Strenghtening of Democracy in the Developing World" i *American Journal of Political Science*, vol. 49 nr. 4, October 2004:704-730.
- Ruiz García, S., "In this hour of grace" i *Origins*, nr. februar 1994:587-602.
- Ruiz Hernández, M., "La Asamblea Nacional indígena Plural por la Autonomía (ANIPA). Proceso de construcción de una propuesta legislativa autonómica nacional" , i Burguete Cal y Mayor, A., *Mexico: Experiencias de Autonomía Indígena* København 1999:21-54.
- Rus, J. og Collier G. A., "Una generación en crisis en Los Altos de Chiapas: Los casos de Chamula y Zinacantan, 1974 - 2000" , i Mattiace, S. L. and Hernández, R. A. og Rus J. red., *Tierra, libertad y autonomía: impactos regionales del zapatismo en Chiapas* København 2002:157-200.
- Russell, A., "The Zapatistas Online: Shifting the Discourse of Globalization" i *Gazette - International Journal of Communication Studies*, vol. 63 nr. 5, October 2001:399-413.
- Russell, A., "Myth and the Zapatista movement: exploring a network identity" i *New Media Society*, vol. 7 nr. 4 577 2005:-559.
- Russell, A., "Zapatista Myths: Exploring a Network Identity" i *New Media and Society*, nr. August 2005:559-577.
- Russell, A., "Chiapas and the New News: Internet and Newspaper Coverage of a Broken Cease-Fire" i *Journalism: Theory, Practice, and Criticism*, vol. 2 nr. 2, August 2001:197-220.
- Saldaña-Portillo, M. J., "Reading a Silence. The "Indian" in the Era of Zapatismo" i *Nepantla: Views from South*, vol. 3 nr. 2 2002:287-314.
- Saldívar, A., "Diseño de estrategias socioeducativas para el desarrollo: acercando la educación al desarrollo en Chiapas" i *Cultura y Educación*, vol. 13 nr. 1, March 2006:21-36.
- Sampaio, A., "Transnational Feminism in a New Global Matrix" i *International Feminist Journal of Politics*, vol. 6 nr. 2, June 2004:181-206.
- Sanchez O., "Beyond Pacted Transitions in Spain and Chile: Elite and Institutional Differences" i *Democratization*, vol. 10 nr. 2 2003:65-86.
- Sanchez, R. og Pita B, "Mapping cultural/political debates in Latin American studies" i *Cultural Studies*, vol. 13 nr. 2 1999:290-318.
- Sarah Washbrook, "The Chiapas uprising of 1994: Historical antecedents and political consequences" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July October 2005:417-449.
- Saramiento Silva, S. og Rangel Lozano C. E. G., "El movimiento indio frente al dilema del reconocimiento de los usos y costumbres como derecho indígena" , i de Leon Pasquel, L., *Costumbres, leyes y movimiento indio en Oaxaca y Chiapas* Mexico 2001:271-282.
- Schabus, N., "Indigenous autonomy. To fit into the status quo or challenge it , lastet ned 10.11.2005" i www.latautonomy.org, 2004:ikke paginert-fil fra internett.

- Schatzman, C., "Political Challenge in Latin America: Rebellion and Collective Pro- test in an Era of Democratization" i *Journal of Peace Research*, vol. 42 nr. 3 2005:291-310.
- Seoana, J. og Taddei E., "From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement" i *Current Sociology*, nr. January 2002:99-122.
- Shibata, N., "La colonización de la selva lacandona" i *The Journal of Intercultural Studies*, nr. 27 2000:223-233.
- Simonelli, J. og Earle D., "Meeting Resistance: Autonomy, Development, and "Informed Permission" in Chiapas, Mexico : ." i *Qualitative Inquiry*, vol. 9 nr. 1, 2003 2003:74-89.
- Slater, C., "Marketing the 'rain forest': Raw Vanilla fragrance and the ongoing transformation of the jungle" i *Cultural Geographies*, vol. 11 nr. 2 2004:165-180.
- Smith, T. E., "From Miami to Quebec and Beyond: Opposition to the Free Trade Area of the Americas" i *Peace & Change*, vol. 29 nr. 2, April 2004:221-249.
- Speed, S., "Global Discourses on the Local Terrain: Human Rights and Indigenous Identity in Chiapas" i *Cultural Dynamics*, nr. 14 2002:205-228.
- Stahler-Sholk, R., "Globalization and Social Movement Resistance: The Zapatista Rebellion in Chiapas, Mexico" i *New Political Science*, vol. 23 nr. 4, December 2006:493-516.
- Stehr, N., "Deciphering Information Technologies: Modern Societies as Networks" i *European Journal of Social Theory*, nr. February 2000:83-94.
- Style, S., "Community regeneration in Chiapas The Zapatista struggle for autonomy" i *City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action*, vol. 4 nr. 2, July 2000:263-270.
- Sussman, G. og Muliro A., "'When the Ink Has Dried': The role of International Non-Governmental Organizations (INGOs) in peace-building" i *Development*, vol. 43 nr. 3, Sep 2000:10-21.
- Tarrow, S., "Paradigm Warriors: Regress and Progress in the Study of Contentious Politics" i *Sociological Forum*, vol. 14 nr. 1 1999:71-77.
- Taylor, L., "From Fujimori to Toledo: The 2001 Elections and the Vicissitudes of Democratic Government in Peru" i *Government and Opposition*, vol. 40 nr. 4, September 2005:565-596.
- Tejera Gaona, H., "Obstacles to Mexico City's Democratic Transition: Citizens, culture and political relations" i *Development*, vol. 47 nr. 1 2004:102-107.
- The Economist, "Poverty in Latin America. New thinking about an old problem" i *The Economist*, 15-9-2005:
- Thomsen, L., "Vilde stammefolk, nomader i nuet og revolutionære idealister" i *Dansk Sociologi*, nr. 2 1995:75-86.
- Tilly, C., "Social Movements and National Politics" , i Bright, C. og Harding S., *Statemaking and Social Movements: Essays in History and Theory* Michigan 1984:297-317.
- Tormey, S., "'Not in my Name': Deleuze, Zapatismo and the Critique of Representation" i *Parliamentary Affairs*, vol. 59 nr. 1, January 2006:138-154.
- Turbiville, Graham H., "Mexico's Other Insurgents" i *Military Review*, nr. May-June 1997:81-90.

- Turner, B., "Information-Age Guerrillas: The Communication Strategies of the Zapatistas" i *M/C Journal*, vol. 8 nr. 6 December 2005:ikke paginert-fil fra internett.
- Van Der Haar, G., "Land reform, the state, and the Zapatista uprising in Chiapas" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July / October 2005:484-507.
- van der Hoogte, L. og Kingma K., "Promoting Cultural Diversity and the Rights of Women: The Dilemmas of 'Intersectionality' for Development Organisations" i *Gender and Development*, vol. 12 nr. 1 2004:47-55.
- van der Velden, M., "From Communities of Practice to Communities of Resistance: Civil society and cognitive justice" i *Development*, vol. 47 nr. 1 2004:73-80.
- Van Dijk, J., "The one-dimensional network society of Manuel Castells" i *New Media and Society*, nr. 1 1999:127-138.
- Vanden Berghe, K., "Revolución, nación y narración en los cuentos del subcomandante Marcos. in: Foro Hispánico," i *Foro Hispanico*, vol. 22 nr. 155 2002:167.
- Veltmeyer, H., "The Dynamics of Social Change and Mexico's EZLN" i *Latin-American Perspectives*, nr. 5, September 2000:88-110.
- Vilas, C. M., "Participation, Inequality, and the Whereabouts of Democracy" , i Chalmers, D. A., *The New Politics of Inequality in Latin America : Rethinking Participation and Representation* 1997:3-43.
- Villafuerte Solis, D., "Chiapas y Guatemala frente al TLCAN, el PPP y al ALCA paper på I Encuentro Internacional sobre Desarrollo e Integración Regional en el Sur de México y Centroamérica" San Cristóbal de las Casas 2003:ikke paginert-fil fra internett.
- Villafuerte Solís, D., "La globalización en el sur de México y Centroamérica" i *Memoria*, nr. 162, August 2002:ikke paginert-fil fra internet.
- Villafuerte Solís, D., "Rural Chiapas ten years after the armed uprising of 1994: An economic overview" i *The Journal of Peasant Studies*, vol. 32, Number nr. 3-4 / July October 2005:461-483.
- Watson, I., "An Examination of the Zapatista Army of National Liberation (EZLN) and New Political Participation" i *Democracy & Nature*, vol. 8 nr. 1, March 2002:63-86.
- Weyker, S., "The Ironies of Information Technology" , i Brysk, A. red., *Globalization and Human Rights* Berkeley and Los Angeles 2002:115-132.
- Wiggins, A., "El Caso Awas Tingni o el Futuro de los Derechos Territoriales de los Pueblos Indígenas del Caribe Nicaraguenses" i *Wani*, nr. 30 2002:6-21.
- Wrighte, M. R., "The Real Mexican Terrorists: A Group Profile of the Popular Revolutionary Army (EPR)" i *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 25 nr. 4, July 2002:207-225.
- Yashar, D., "Democracy, Indigenous Movements, and the Postliberal Challenge in Latin America" i *World Politics*, vol. 52 nr. 1 1999:76-104.
- Zermeno, S., "State, Society and Dependent Neoliberalism in Mexico: The case of the Chiapas Uprising" , i Smith, W. C. og Korzeniewicz R. P. eds, *Politics, Social Change and Economic Restructuring in Latin America* Miami 1997:123-147.
- Zhour, A., "Global-Local Amazon Politics: Conflicting Paradigms in the Rainforest Campaign" i *Theory, Culture & Society*, vol. 21 nr. 2, Apr 2004:69-89.

Zuñiga Balderas, A., "El Proceso Legislativo en México y la Reforma Constitucional sobre Derechos y la Cultura Indígena" , i López Bárcenas, F. et al., *Derechos Indigenas y la Reforma Constitucional en México México* 2001:47-64.

Rapporter, statistikk, lover og diverse

¡Ya Basta!, *Cafè rebelde zapatista*, Padova 2004.

Aguascalientes madrileño, *Aguascalientes madrileño, 20., 21., 22., 23. y 24. de noviembre de 2004*, Madrid 2004.

Albrecht, B., *Regiones autónomas del Atlántico de Nicaragua. Reflexiones Teóricas-Metodológicas*, www.latautonomy.org 2004.

Almeida, I. og Arrobo Rodas N., *Autonomía Indígena frente al Estado Nación*, www.latautonomy.org 2004.

Amnesty International, *Nicaragua Background Briefing*, London 1982.

Amnesty International, *Mexico: Human Rights in Rural Areas*, London 1986.

Amnesty International, *Turkey: No Security Without Human Rights*, London 1996.

Arias Marín, A. Comisión Nacional de los Derechos Humanos, *EZLN. Violencia, Derechos Culturales y Democracia*, Mexico 2003.

Cabalzar Aloisio, C. og Gruenberg G., *Informe Nacional de Brasil*, www.latautonomy.org 2003.

Calabró, C., *Chiapas: Entre TLCAN y Migración*, San Cristóbal de las Casas 2004.

Castellanos G.A., *Informe Nacional de México*, www.latautonomy.org 2004.

Castro, G og Hidalgo O. CIEPAC, *La estrategia de guerra en Chiapas. Primera parte*, San Cristóbal de las Casas 1999.

Center of Studies and information of the multiethnic woman (CEIMM), *Background Paper on Gender from the Indigenous Women's Perspective, paper på First Indigenous Women Summit of the Americas*, Oaxaca 2002.

Center of Studies and information of the multiethnic woman (CEIMM), *Background Paper: Gender from the Indigenous Women's Perspective*, Bluefields 2003.

Centro de Derechos Humanos Fray Bertolomé de Las Casas, *Ni Paz, Ni Justicia: Informe amplio acerca de la guerra civil que sufren los choles en la zona norte de Chiapas*, San Cristóbal de las Casas 1996.

- Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, *Acteal: entre el Duelo y la Lucha*, San Cristóbal de las Casas 1998.
- Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, *BOLETÍN DE PRENSA*, 16 de Octubre de 1998. *Seis Meses de Estado De Derecho en la Comunidad de Taniperla*, San Cristóbal de las Casas 1998.
- Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, *La Disputa por la Legitimidad. Aniversario de los ataques a los municipios autónomos*, San Cristóbal de las Casas 1999.
- Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casa, *Queja P-1121/04, Comisión Interamericana de Derechos Humanos*, San Cristobal de las Casas 2004.
- Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, A. C., *La política genocida en el conflicto armado en Chiapas 2004*, San Cristóbal de las Casas 2004.
- Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, A. C., "*Contexto*"; [http: www.laneta.apc.org/cdhbcasas/presentacion.htm](http://www.laneta.apc.org/cdhbcasas/presentacion.htm) 11-11-2004.
- Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas, *Queja P-1121/04, Comisión Interamericana de Derechos Humanos*, San Cristobal de las Casas 2004.
- Centro de Derechos Humanos Fray Bartolomé de Las Casas A.C., *La política genocida en el conflicto armado en Chiapas. Reconstrucción de hechos, pruebas, delitos, testimonios y video. Resumen ejecutivo*, San Cristóbal de las Casas 2005.
- CEOIC, *Resolutivos del Encuentro de Organizaciones Sociales de Chiapas, por la Paz, la Democracia y la Defensa de los Derechos Humanos*, San Cristóbal de las Casas 13-1-1994.
- CGT, *TALLER DE ZAPATISMO Y ANARCOSINDICALISMO*, Barcelona 2004.
- CIDES Bolivia, *Informe Nacional de Bolivia - Versión completa*, www.latautonomy.org 2004.
- CIEPAC, *Chiapas en cifras. Para entender Chiapas*, San Cristóbal de las Casas 1997.
- CIEPAC, *Always near, always far: The armed forces in México*, Mexico 1999.
- CIEPAC, *El A, B, C del Plan Puebla-Panamá*, San Cristobal de las Casas 2002.

CIEPAC, *El presupuesto 2002 del Plan Puebla-Panamá*, 10-2-2002.

CIEPAC, *EL PUKUJ RUNS LOOSE IN MONTES AZULES, BIOPIRACY AND THE PRIVATIZATION OF LIFE*, San Cristóbal de las Casas 29-4-2004.

Comisión Nacional de los Derechos Humanos, México, *Informe sobre casos histórico de desaparecidos de las décadas de los 70 y 80*, México 2006.

Comisión de Expertos en la Aplicación de Convenios y Recomendaciones, *México UN Doc A/52/18*, 15-8-1997.

Comisión Interamericana de Derechos Humanos, *Informe No. 27/98.*, 1998.

Comisión Nacional de Derechos Humanos (CNDH), *Informe de la investigación sobre presuntos desaparecidos en el estado de Guerrero durante 1971 a 1974*, <http://www.cndh.org.mx/lacndh/informes/espec/inves70s/portada.htm> 1992.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 1995*, New York 1995.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 1996*, New York 1996.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 1997*, New York 1998.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 1998*, New York 1999.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 1999*, New York 2000.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 2000*, New York 2001.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 2001*, New York 2002.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 2002*, New York 2003.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 2003*, New York 2004.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 2004*, New York 2005.

Committee to protect Journalists, *Attacks on the Press 2005*, New York 2006.

Congreso Nacional de Colombia, *Constitución Política de Colombia de 1991*, Bogotá 1991.

Congreso Nacional de Bolivia, *República de Bolivia, Constitución Política del Estado, Texto Acordado, Artículo 1*, La Paz 1995.

Congreso Nacional de Ecuador, *Constitución Política de Ecuador, 1998, Artículo 1*, Quito 2006.

Congreso Nacional Indígena, *Declaración de la Montaña de Guerrero*, México 1994.

Congreso Nacional Indígena, *Nunca más un Mexico sin nosotros*, Mexico 1996.

Consejo Latinoamericano, *Migraciones y remesas en América Latina y el Caribe: Los flujos intrarregionales y las determinantes macroeconómicas, XXXI Reunión Ordinaria del Consejo Latinoamericano, 1 al 23 de noviembre de 2005.*, Caracas 2005.

Conservation International, *Evaluación de afectaciones e impactos causados por las invasiones y ocupaciones irregulares a las áreas naturales protegidas de las Selva Lacandona de Chiapas (1994 - 2002)*, Tuxtla Gutierrez 2002.

Conservation International, *Selva Lacandona. Estrategia Conjunta para la Conservación de las Biodiversidad*, Tuxtla Gutierrez 2003.

Corte Interamericana de Derechos Humanos, "*Sentencia de la Corte Interamericana de Derechos Humanos en el caso de la comunidad mayagna (sumo) Awas Tingni vs. la República Nicaragua*, San José de Costa Rica 31-8-2001.

Cossío Díaz, J. R. and Comisión Nacional de los Derechos Humanos, Mexico, *Los problemas del derecho indígena en México*, Mexico 2002.

Enlace Civil, *The Banco Bilbao Vizcaya - Bancomer is putting on its armor, drawing its sword and trying to bring back the conquest of the Indian peoples!*, San Cristóbal de las Casas 2005.

Estrada M., R. I. y Vega C. G., *Informe sobre el problema de las expulsiones en las comunidades indígenas de Los Altos de Chiapas y los Derechos Humanos*, México 1993.

Federal Research Division of the Library of Congress, *Country Studies. Mexico*. <http://countrystudies.us/mexico/>, 12-8-2005.

First Indigenous Women's Summit of the Americas, *Declaration*, Oaxaca 2002.

- First World Indigenous Women Summit, *Declaration and Plan of Action*, Oaxaca 2002.
- FISCAL ESPECIAL PARA MOVIMIENTOS SOCIALES Y POLÍTICOS DEL PASADO,
RECOMENDACIÓN 26/2001 DE LA COMISIÓN NACIONAL DE DERECHOS HUMANOS, Mexico 27-11-2001.
- Freedom House, *Freedom House's Freedom Index*, www.freedomhouse.org 2004.
- Freedom House, *Freedom in the World Country Ratings 1972 - 2004*, New York 2005.
- Fuerzas de Liberación Nacional, *Estatutos de las Fuerzas de Liberación Nacional*, Mexico 1980.
- Gerber P., *Preguntando caminamos. Las familias campesinas zapatistas tzotziles en resistencia por el camino de la autonomía de hecho. El ejemplo de la cooperativa de café orgánico Mut Vitz, San Juan de la Libertad (El Bosque), Chiapas, México.*, www.latautonomy.org 2004.
- Gobierno de Chiapas, *Zinacantan: posición y acciones del Gobierno de Chiapas*, 20-4-2004.
- Gobierno de México, *PRINCIPALES SUCESOS RELACIONADOS CON EL CONFLICTO EN CHIAPAS, 23 de enero al 13 de abril de 1998*, Mexico 1998.
- Gobierno de Nicaragua, *"Brief report on the round of talks in Colombia between the government of Nicaragua and the MISURASATA organization"*, arkivet CIDCA, Bluefields, udatert, 2006.
- Gobierno de Nicaragua, *"A brief evaluation of the fulfillment of the Mexico agreements reached between the Government of the Republic of Nicaragua and the MISURASATA Organization, arkivet CIDCA"*, Bluefields, udatert, 2006.
- Gómez Sántiz, C. C., *Auxilliary Municipal Agent of Diez de Abril: Army terrorizing 10 de Abril, June/July*, Diez de abril 2000.
- Gómez Sántiz, C. C., *Auxilliary Municipal Agent of Diez de Abril: Statement of Diez de Abril Community, Altamirano Municipality, Chiapas, on the 15th of April 1998*, Diez de abril 1998.
- Grupo de Coordinación Chiapas, *Diagnóstico del EZLN*", publisert av Ediciones Pirata, San Cristóbal de las Casas 2004.

- Hidalgo Blandón, J., *Informe Nacional de Nicaragua*, www.latautonomy.org 2004.
- Hodgson, J., *Relato de una fase de la historia de nuestra autonomía*, Bluefields 1989.
- Howard, P. N. og Homer-Dixon T., *Environmental Scarcity and Violent Conflict: The Case of Chiapas, Mexico*, Washington 1996.
- Human Rights Watch, *Informe anual 2002, eventos de 2002*, New York 2002.
- Ileana Almeida, I. og Arrobo Rodas N., *Informe Nacional de Ecuador*, www.latautonomy.org 2004.
- Instituto Nacional de Salud Pública (INSP), *La Evaluación Cuantitativa del Programa Oportunidades*, Mexico 2004.
- Inter-American Court of Human Rights, *Velásquez Rodríguez Case, Judgment of July 19, 1988, Series C, No. 4.*, 1988.
- Inter-American Development Bank, *Databank on Indigenous Legislation*, http://www.iadb.org/sds/ind/index_ind_e.htm New York 2004.
- Inter-American Development Bank and www.iadb.org/sds/IND/site_3152_s.htm, *Banco de Datos de Legislación Indígena*, 2006.
- International Organization for Migration (IOM), *World Migration 2005: Costs and Benefits of International Migration*, Bonn 2005.
- Iribarren Pascal, Fr. P., *Experiencia: Proceso de la Diócesis de San Cristobal de Las Casas. Chiapas. Mexico. Comunidades de San Cristóbal y Ocosingo*, San Cristóbal de las Casas 1985.
- Iribarren Pascal, Fr. P., *Visita pastoral a las comunidades de Chalchihuitán*, San Cristóbal de las Casas 1985.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *Diez de April to Zedillo*, Dublin 1997.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *Diez de Abril: Disappeared by Military*, Dublin 1997.

- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *Of Coffee beans and Military Intimidation - 1998 in Diez, A report from an Irish Observer in the Zapatista community of Diez de April, Chiapas early March*, Dublin 1998.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *Fire from the Mountain, A report from an Irish Observer in the Zapatista community of Diez de April, Chiapas*, Dublin 1998.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *War Comes Closer to Diez de April, A report from an Irish Observer in the Zapatista community of Diez de April, Chiapas late March; 1998*.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *Community life continues despite extreme tension*, Dublin 1999.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *A diez de abril volunteer comes home*, Dublin 2000.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *Diez de Abril: Disappeared by Military*, Dublin 2000.
- Irish Mexico Group (IMG) Solidarity Project, *Tales from the Roadside An encounter with the Federal Mexican Army in the shadow of 10 de Abril*, Dublin udatert 2006.
- Irish Mexico Solidarity Group, *Interview with Major Ana Maria of the EZLN*", 1994, San Cristóbal de las Casas 194.
- Juárez Sánchez, L., *Las remesas familiares de los exiliados económicos de México: Primera fuente neta de divisas*, Mexico 2005.
- Kalu, K., *Informe Nacional de Panama*, www.latautonomy.org 2003.
- Kalu, K., *Percepciones Subjetivas en el Marco de la Autonomía, Educación, Religión y Desarrollo como una condición necesaria para el Desarrollo Sostenible*, www.latautonomy.org 2004.
- La Jornada, *Rebelión Global*, Mexico 1-10-2001.
- La Plataforma de Solidaridad con Chiapas, *¿Quiénes somos la Plataforma (LaPlata)?*", *udatert.*, Madrid, lastet ned 2006.

- La Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos, *¿Quines somos?*, San Cristóbal de las Casas 2005.
- Lazos Chavero, E. og Lenz E., *La Educación Indígena en el Páramo Zumbahueño del Ecuador: Demandas, Exitos y Fracasos de una Realidad*, www.latautonomy.org 2004.
- Leis R., *PANAMA: Political conditions in favour of autonomy processes*, www.latautonomy.org 2004.
- Lessmann R., *BOLIVIA: The political framework of autonomies of indigenous people at the national level*, www.latautonomy.org 2003.
- Lopez y Rivas, G., *MEXICO: autonomy of the indigenous people at the national level*, www.latautonomy.org 2004.
- LTTE, *Blood on the Water. The Kilaly Massacre.*, Jaffna 1994.
- Maderas del Pueblo Sureste, A. C., *Breve historia de la llamada "comunidad lacandona"*, San Cristóbal de las Casas 2002.
- Manuel Castells, *Manuel Castells Interview: Conversations with History*, Berkeley 2006.
- Mexico Solidarity Committee, *INTRODUCTION ABOUT THE MEXICO SOLIDARITY COMMITTEE (IN DISSOLUTION), AMSTERDAM, THE NETHERLANDS*", October, Amsterdam 1998.
- Migration Policy Institute, *Ten Source Countries with the Largest Populations in the United States as Percentages of the Total Foreign-Born Population: 2000*", <http://www.migrationinformation.org/GlobalData/charts2.cfm>, lastet ned 8.1.2006, Washington 2006.
- Migration Policy Institute, *Ten Source Countries with the Largest Populations in the United States as Percentages of the Total Foreign-Born Population: 1990*", <http://www.migrationinformation.org/GlobalData/charts2.cfm>, lastet ned 8.1.2006, Washington 2006.
- Migration Policy Institute, *Immigration to the United States: Fiscal Years 1820 to 2001 (in millions)*", <http://www.migrationinformation.org/GlobalData/charts2.cfm>, Washington 2006.

- MISURASATA, *Comunicados varios acerca de los sucesos en el Río Coco, dic. 1981 - enero 1982*, Ukjent sted 1982.
- NORAD, *Brutto bilateral bistand fordelt på verdensdeler og inntektsgruppe MUL (minst utviklede land) gjennom NORAD 1998 - 2000*, Oslo 2004.
- Norges røde kors, *Menneskerettigheter i væpnede konflikter: Genève-konvensjonene og andre gjeldende internasjonale regler*, Oslo 1984.
- Ojeda Segovia, L., *Análisis politológico del proceso de construcción de la autonomía multicultural en el Ecuador*, www.latautonomy.org 2004.
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Development Co-operation Directorate DAC, *International Development Statistics CD-ROM*, Paris 2005.
- Organización de los Estados Americanos, *Nota de la mision permanente de Nicaragua transmitiendo texto de una nota del coordinador de la junta de gobierno de reconstruccion nacional de Nicaragua al presidente de Honduras*, Washington 1981.
- Ortega Hegg, M., *NICARAGUA: Regional Autonomy in Nicaragua*, www.latautonomy.org 2003.
- Ortega Hegg, M., *Second Field Research: Global Report of the Quantitative Analysis*, www.latautonomy.org 2004.
- Physicians for Human Rights and Human Rights Watch/Americas, *Waiting for Justice in Chiapas*, Boston 1994.
- Poder Ejecutivo, Secretaría de Gobernación., *Diario Oficial (Primera Sección)*, 14-8-2001.
- PRD, *Posición del PRD Acerca del Problema Politico en Zinacantan, Chiapas*, Cuernavaca 18-4-2004.
- Proceso, *edicion especial*, 13-1-2004.
- Programa de Certificación de Derechos Ejidales y Titulación de Solares, [http: www.ran.gob.mx/archivos/PROCEDE/procede1.html](http://www.ran.gob.mx/archivos/PROCEDE/procede1.html), 3-11-2005.
- Rapporteur of the Working Group on Indigenous Populations, *UN Comm'n HR, at 9, UN Doc. E/CN.4/Sub.2/2000/CPR.1, paragraf 85.*, 2000.

Ricardo, B. and Marés, C. og Santilli M., *AUTONOMIAS INDÍGENAS y Desarrollo Sostenible en BRASIL*, www.latautonomy.org 2004.

Schabus, N., *Indigenous Autonomy: to fit in the Status quo or challenge it*, www.latautonomy.org 2004.

School of Information Management and Systems at the University of California, *How Much Information? 2003*, **Berkeley** 2006.

Secretaría de la Defensa, *Situación delicada en cuatro municipios del estado de Chiapas*, 7-1-1994.

SIPAZ, *Chiapas en datos*, San Cristóbal de las Casas 2005.

Stavenhagen, R., *MANDATO Y ACTIVIDADES DEL RELATOR ESPECIAL SOBRE LA SITUACION DE LOS DERECHOS HUMANOS Y LAS LIBERTADES FUNDAMENTALES DE LOS INDIGENAS*, New York 2004.

Stroebele-Gregor, J., *The cooperation for development has discovered the indigenous people. A case study for the critical discussion of the principles*, www.latautonomy.org 2004.

The World Values Survey, *The World Value Survey*, www.worldvaluessurvey.org 2006.

UN Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous peoples, *Report of the Special UN Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous peoples*, E/CN.4/2004/80/Add.2, 2003.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO WORLD COMMISSION ON CULTURE AND DEVELOPMENT, *Our Creative Diversity*, New York 1995.

Uppsala universitet, Department of Peace and Conflict Research, *PRIO/ Uppsala Conflict Dataset*, www.pcr.uu.se/research/UCDP/UCDP_toplevel.htm 2006.

US Department of State, *Patterns of Global Terrorism*, Washington 2003.

WOLA, *Peligro Inminente*, Bogota 1993.

World Bank, *CHIAPAS PROGRAMMATIC ECONOMIC DEVELOPMENT LOAN (PEDL), Initiating Memorandum*, San Cristobal de las Casas (publisert av CIEPAC) 2002.

Ya Basta, *¡Ya Basta! Per la dignitá del popoli contra il neoliberalismo. Caminantes no hay camino se hace camino a l'andar*, Padova 2004.

YATAMA, *Comunicado, Asamblea de Dirigentes y Cuadros celebrando en la comunidad indígena de Tuapí (RAAN)*, Tuapí 1990.

Yih, K., *Distribución étnica en la estructura economica y política de la zona especial II*, Bluefields 1985.

Zedillo, E. og la Comisión Legislativa de Diálogo y Conciliación, *Ley para el Diálogo, la Conciliación y la Paz Digna en Chiapas*, 11-3-1995.

Zedillo, E. og la Comisión Legislativa de Diálogo y Conciliación, *La Iniciativa de Ley para el Diálogo, la Conciliación y la Paz Digna en Chiapas*, Mexico 1995.

Egne artikler der intervjuer er publisert

- Krøvel, R., "Husokkupantene i prestegården" i *Adresseavisen*, 10-11-1990.
- Krøvel, R., "Natt på Nørrebro" i *Adresseavisen*, 21-4-1990.
- Krøvel, R., "Den siste kommunist er ennå ikke død" i *Adresseavisen*, 27-12-1991.
- Krøvel, R., "Tyske anti-fascister" i *Adresseavisen*, 25-8-1993.
- Krøvel, R., "Tyskland" i *Adresseavisen*, 12-6-1993.
- Krøvel, R., "Den russiske heksen" i *Adresseavisen*, 30-4-1993.
- Krøvel, R., "Tysk rasisme" i *Adresseavisen*, 30-8-1993.
- Krøvel, R., "Soldat Miguel" i *Adresseavisen*, 23-7-1994.
- Krøvel, R., "Indianerne er taperne" i *Adresseavisen*, 29-8-1994.
- Krøvel, R., "Mexiko - sista chansen till fred" i *Arbetaren*, 73 4725-11-1994.
- Krøvel, R., "På randen av krig" i *Adresseavisen*, 6-8-1994.
- Krøvel, R., "Zapatatas revansj" i *Klassekampen*, 6-8-1994.
- Krøvel, R., "Zapatistenes Mexico" i *Adresseavisen*, 30-7-1994.
- Krøvel, R., "Zapatatas hevn" i *Adresseavisen*, 23-7-1994.
- Krøvel, R., "Tregevær mot tanks" i *Adresseavisen*, 30-7-1994.
- Krøvel, R., "En gatenær tysk anti-fascist" i *Klassekampen*, 1-7-1995.
- Krøvel, R., "Jaffna - drømmen om en tamilstat och den blodige verkligheten" i *Arbetaren*, 18-8-1995.
- Krøvel, R., "Efter 20 års motstånd: An lever motståndet på Osttimor" i *Arbetaren*, 27-10-1995.
- Krøvel, R., "På grensen mellom krig og fred" i *Adresseavisen*, 28-1-1995.
- Krøvel, R., "Folkemordet fortsetter" i *Adresseavisen*, 9-9-1995.
- Krøvel, R., "Øst-Timor" i *Klassekampen*, 14-10-1995.
- Krøvel, R., "Terrorkrig mot kurdiske journalister" i *Journalisten*, 3-3-1995.
- Krøvel, R., "Gerillakriget drar in på natet" i *internetworld*, 3, oktober1996.
- Krøvel, R., "Guetamal" i *Arbetaren*, 9-2-1996.
- Krøvel, R., "Guerrillas on the Net" i *Internei*, 25, November1996.
- Krøvel, R., "..men den lange marsjen er over" i *Adresseavisen*, 11-1-1996.
- Krøvel, R., "Sudan - en lang glemt krig" i *X*, 5 41996.
- Krøvel, R., "Mens de venter på freden" i *Adresseavisen*, 9-1-1996.
- Krøvel, R., "30-års krigen mot slutten?" i *Adresseavisen*, 6-1-1996.

- Krøvel, R., "Voldsom vår i Baskerland" i *Adresseavisen*, 12-6-1997.
- Krøvel, R., "Skjulte motiver i narkokrigen" i *Stavanger Aftenblad*, 29-5-1997.
- Krøvel, R., "I de kurdiske geriljabasene" i *Adresseavisen*, 27-12-1997.
- Krøvel, R., "Informasjonskrig i Chiapas" i *Stavanger Aftenblad*, 19-5-1998.
- Krøvel, R., "De overflødige" i *X*, 42004.
- Krøvel, R., "Vil styre selv" i *X*, 32005.
- Krøvel, Roy and Urfolksgruppa i LAG, "Zapatás revansj. Et hefte om urfolk-opstanden i Chiapas" i 1995.
- Njåstad, M. og Krøvel R., "BZ Europa! - Tre glimt fra det Bzatte Europa" i *Folk og Røvere*, 321990.

Egne bøker

Krøvel, Roy and Houen, Håvard, *Svart hvitt i farger. Seks historier om opprør*, Oslo 1998.

Krøvel, Roy, *UD, URNG og freden i Guatemala*, Trondheim 1999.

Krøvel, Roy, *Ryggsekkjournalister og digitale informasjonskrigere*, Oslo 1999.

Krøvel, Roy, *Kokainkrigen. 20 år av en velsignet forbannelse*, Trondheim 2004.

Hjemmesider på internett

chiapas.mediosindependientes.org, Indymedia San Cristóbal de las Casas

flag.blackened.net/revolt/mexico/diez.html, IMG

flag.blackened.net/revolt/, Revolt

<http://struggle.ws>, The Struggle Site

www.cgtchiapas.org, Comisión Confederal de Solidaridad con Chiapas de la CGT

www.ciepac.org, CIEPAC

www.ecn.org/vittoria/, Centro Sociale Autogestito Vittoria, Milano

www.ecomancina.com, Ecomancina.com

www.enlacecivil.org.mx, Enlace Civil

www.ezln.org, EZLN fra Italia

www.ezln.org, Italienske aktivister

www.ezln.org.mx, ELZN offisiell

www.ezln.org.mx, EZLN

www.fzln.org.mx, FZLN

www.indymedia.org.uk, UK Indymedia

www.laneta.apc.org, La Neta

www.laneta.apc.org/cdhbcasas, CDHBC

www.laneta.apc.org/capise/espa/inicio.html, CAPISE

www.latautonomy.org, LATAUTONOMY

www.nodo50.org/pchiapas/plataforma.htm, La Plataforma de Solidaridad con Chiapas

www.promedios.org, PROMEDIOS

www.reti-invisibili.net, Reti invisibili

www.yabasta.it, Ya Basta

Film og foto

Baviskar, A., *Law, Land and Citizenship: Claiming Indigeneity in India*, <http://www.utexas.edu/law/academics/centers/humanrights/adjudicating/> 28-4-2005.

Salgado, S., *Changing the world with children*, www.unicef.org/salgado/index.html 2006.

Ventura, N., *Zapatistas. Crónica de una rebelión*, Mexico 2004.

Generelle nyhetsmedier

Chiapas

CNN

Dagbladet

Der Spiegel

El Pais

El Proceso

El Tiempo

Guardian

La Foja

La Giljotina

NACLA Report

Newsweek

Radio Havanna

Rebeldia

Stern

The Economist

Time

VG

Wani